MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 49

FRANZ KAFKA

DAVA

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN
GÜLPERİ SERT

TÜRKİYE İŞ BANKASI
KÜLTÜR YAYINLARI

8. Basım

Genel Yayın: 3276

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

FRANZ KAFKA
DAVA

ÖZGÜN ADI
DER PROZESS

ÇEVİREN
GÜLPERİ SERT

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2015
SERTİFIKA NO: 29619

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFIK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM MART 2015, İSTANBUL
8. BASIM HAZİRAN 2017, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-424-9 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sok. No: 6 Kat: 3
Bağcılar Istanbul
Tel: (0212) 445 32 38 Fax: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi - 49

Franz Kafka

Dava

Almanca aslından
çeviren: Gülperi Sert

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Birinci Bölüm

Tutuklanma. Bayan Grubach ile Sonra Bayan Bürstner ile Konuşma*

Biri Josef K.'ya iftira atmış olmalıydı, çünkü kötü bir şey yapmadığı halde bir sabah tutuklandı. Kiraladığı odanın sahibi Bayan Grubach'ın K.'ya her sabah saat sekize doğru kahvaltısını getiren aşçısı o gün gelmemişti. Oysa böyle bir şey şimdiye kadar hiç olmamıştı. K. biraz daha bekledi, yattığı yerde başını yastıktan kaldırmadan karşı binada oturan ve kendisini olağandışı bir merakla izleyen yaşlı kadına baktı, hem biraz tedirgin hem de acıkmış bir halde zile bastı. Anında biri oda kapısını tıklattı ve daha önce bu evde hiç görmediği bir adam içeri girdi. Adam zayıf ancak yapılı biriydi, üzerinde ne işe yaradığı anlaşılmamakla birlikte pek pratik görünen, çeşitli kıvrımları, cepleri, tokaları, düğmeleri ve bir de kemeri olan, seyahatlerde giyilen türde, vücuduna tam oturmuş siyah bir giysi vardı. "Siz kimsiniz?" diye sordu K. ve yatağında doğruldu. Adam ise soruyu duymazdan geldiği gibi orada bulunması gayet normalmiş gibi davrandı ve sadece şunu sordu: "Zile mi bastınız?" "Anna

* *Fräulein* kelimesinin karşılığı olarak kullandım. Yirminci yüzyıl ortalarına kadar evlenmemiş kızlar için kullanılan bu kelime, Avrupa'daki feminizm hareketiyle birlikte kadının cinselliğine, bedenine bir hakaret anlamına geldiğinden günümüzde artık kullanılmamaktadır. (ç.n.)

bana kahvaltıyı getirsin," dedi K. ve sesini çıkarmadan tüm dikkatini ve düşüncelerini toplayarak adamın aslında kim olduğunu çıkarmaya çalıştı. Fakat adam onunla daha fazla göz göze gelmemeye çalışarak hafif aralık olan kapıya yöneldi ve anlaşılan kapının hemen dibinde olan kişiye "Anna'nın kendisine kahvaltı getirmesini istiyor," dedi. Bu cümlenin ardından bitişik odada hafif gülüşmeler duyuldu, ancak sesten kaç kişi oldukları anlaşılmıyordu. Yabancı adam daha önce bilmediği bir şeyi bu gülüşmelerle öğrenmiş olamazdı, ancak yine de yeni öğrenmiş gibi davranarak nesnel bir tavırla haber verircesine K.' ya dönüp şöyle dedi: "Bu imkânsız." "Böylesi de ilk kez oluyor," dedi K., yatağından fırladı, çabucak pantolonunu giydi. "Bitişik odadaki insanlar kimmiş görmek ve Bayan Grubach'ın sabah sabah neden rahatsız edildiğimi bana nasıl açıklayacağını bilmek istiyorum." Bu cümleyi yüksek sesle söylememesi gerektiğini, çünkü böylelikle yabancı adamın kendisini gözetim altında tutma hakkını onayladığını hissettireceğini fark etti fark etmesine, ancak bu şimdilik onun için önemli değildi. Yabancı adam da tam böyle algılamıştı, çünkü şöyle dedi: "Burada kalsanız daha iyi olmaz mı?" "Ne burada kalmak istiyorum ne de bana kim olduğunuzu söylemediğiniz sürece benimle konuşmanızı." "Kötü bir niyetim yoktu," dedi yabancı ve sorun çıkarmadan kapıyı açtı. K.'nın istediğinden daha da yavaş içeriye girdiği bitişikteki odada ilk bakışta her şey bir önceki akşam nasılsa aynen öyleydi. Burası Bayan Grubach'ın oturma odasıydı; mobilyalar, örtüler, porselenler ve fotoğraflarla dolu odada bugün her zamankinden daha fazla yer vardı, belki ilk anda fark edilmiyordu bu, hatta açık pencerenin önünde elinde kitapla oturan ve şimdi kitaptan başını kaldıran adam nedeniyle odadaki boş alan görülmüyordu. "Odanızdan çıkmamalıydınız! Franz size söylemedi mi bunu?" "Evet, ama ne istiyorsunuz?" dedi K. ve bakışlarını kapıda duran, yeni tanıştığı Franz adındaki adama, sonra yine kitap okuyana çevirdi. Açık olan pen-

cereden karşı binadaki o yaşlı kadın görülüyordu, her şeyi daha iyi görebilmek için yaşlılara has bir merakla iyice pencereye yaklaşmıştı. "Ben Bayan Grubach'ı görmek istiyorum–" dedi K. ve kendisinden epey uzakta duran adamların elinden kurtulup yoluna devam etmek istercesine bir hareket yaptı. "Hayır," dedi pencerenin yanındaki adam, elindeki kitabı sehpanın üzerine fırlattı ve ayağa kalktı. "Hiçbir yere gidemezsiniz, tutuklusunuz." "Öyle görünüyor," dedi K. ve "Neden ama?" diye sordu. "Size bunu açıklama yetkimiz yok, odanıza dönün ve bekleyin. Soruşturma başlatıldı ve siz her şeyi zamanı geldiğinde öğreneceksiniz, sizinle böyle samimi konuşarak aslında görev sınırlarımı aşmış oluyorum. Ancak umarım bunları Franz dışında kimse duymuyordur ve o da zaten tüm kuralları çiğneyerek size dostça davranıyor. Nöbetçilerinizin atanmasında olduğu kadar şanslıysanız, geleceğe umutla bakabilirsiniz." K. oturmak istedi, ancak pencere yanındaki koltuğun dışında odada hiçbir yerde oturacak hiçbir şey olmadığını gördü. "Her şeyin ne kadar gerçek olduğunu anlayacaksınız daha," dedi Franz ve diğer adamla K.'ya doğru geldi. Özellikle diğer adam K.'dan epey uzundu ve sık sık K.'nın omuzlarına vuruyordu. Her ikisi de K.'nın üzerindeki pijamayı kontrol etti ve K.'ya daha kötü bir gömlek giymesini, fakat bunu ve diğer eşyalarını saklayacaklarını ve dava lehine sonuçlanırsa geri vereceklerini söyledi. "İyisi mi, siz eşyalarınızı emanete vermektense bize verin," dediler, "çünkü emanette çoğu zaman hırsızlık oluyor ve ayrıca oraya bırakılan eşyalar bir süre sonra söz konusu davanın bitip bitmediğine bakılmaksızın satılıyor. Ve özellikle son zamanlarda böylesi davalar çok uzun sürüyor! Gerçi emanete gidip satılan malın bedelini alabilirsiniz almasına, ancak bu bedel genellikle çok düşüktür, çünkü malların satışında teklif edilen fiyatın yüksekliği önemli değildir, önemli olan rüşvetin yüksekliğidir, ayrıca ödenen bedeller elden ele geçtikçe, bir yıldan öteki yıla aktarıldıkça düşer." K., bu konuşmalara hemen he-

men hiç dikkatini vermiyordu, eşyaları üzerinde belki hâlâ sahip olduğu kullanım hakkını pek önemli görmüyordu, onun için önemli olan içinde bulunduğu durumun aydınlatılmasıydı; fakat bu adamlar yanındayken doğru dürüst düşünemiyordu bile; sürekli ikinci nöbetçinin –ki bunlar olsa olsa nöbetçiydiler– göbeği sevimli bir şekilde kendisine çarpıyor, ancak başını kaldırıp adama baktığında bu şişman gövdeye hiç de uymayan, yan tarafa eğik kocaman burnunun olduğu kuru, kemikli yüzüyle karşılaşıyor ve adamın ona aldırış etmeden diğer nöbetçiyle konuştuğunu görüyordu. Bunlar nasıl insanlardı? Neden bahsediyorlardı? Hangi resmi makamın görevlileriydi? K. bir hukuk devletinde yaşıyordu, her yerde barış hüküm sürüyordu, tüm yasalar işliyordu, böyle olduğu halde ona evindeyken baskın yapmaya kim cesaret edebilirdi? K. genellikle hiçbir şeyi ciddiye almamaya çalışır, kötüye ise ancak kapısına dayandığında inanır, her şey tehditkâr görünse de geleceğe dair bir önlem almayı düşünmezdi. Fakat burada olanlara o tutumla yaklaşmayı doğru bulmuyordu, bütün bunları bir şaka olarak görebilirdi, kendisinin bilmediği, nedenini açıklayamadığı bir şaka, belki de bugün otuzuncu yaş günü olduğu için bankadaki arkadaşlarının hazırladığı bir şaka olabilirdi, bu mümkündü, belki de nöbetçilerin yüzüne dönüp kahkaha atması yeterli olacaktı ve belki de onlar da kahkaha ile cevap vereceklerdi, belki de bu insanlar caddenin karşısındaki görevlilerdi, onlara benziyorlardı da – yine de bu kez Franz adlı nöbetçiyi gördüğü ilk andan itibaren bu adamlara karşı sahip olduğu en ufak üstünlüğü dahi elden bırakmamaya kararlıydı. Aslında sonrasında insanların kendisine şakadan anlamadığını söylemelerinde bir sakınca görmüyordu, ancak –yaşadıklarından ders alma gibi bir alışkanlığı olmasa da– birkaç şeyi, arkadaşlarının aksine muhtemel sonuçlarının neler olabileceğini hiç düşünmeden bilerek çok dikkatsiz davrandığı ve sonunda bu nedenle cezalandırıldığı, aslında pek de önemli olmayan birkaç olayı hatırladı. Aynı

şey bir daha olmamalıydı, en azından bu kez olmamalıydı; bu bir komediyse, o da rolünü oynayacaktı.

Henüz özgürdü. "İzninizle," dedi ve nöbetçilerin arasından geçip çabucak odasına gitti. "Mantıklı birine benziyor," dediklerini duydu arkasından. Odasında hemen yazı masasının çekmecelerini açtı, her şey yerli yerindeydi, ancak aradığı kimliğini o anki gerginliği nedeniyle bulamıyordu. Sonunda bisiklet ehliyetini buldu ve hemen onunla nöbetçilerin yanına gitmek istedi, ancak bu kimliğin yeterli olmayacağını düşündü ve doğum belgesini buluncaya kadar aramaya devam etti. Bitişikteki odaya geri döndüğünde, karşı taraftaki kapı açıldı ve Bayan Grubach içeriye girmek istedi. Bayan Grubach'ı sadece birkaç saniye görmek mümkün oldu, çünkü K.'yı fark eder etmez gözle görülür bir şekilde utandı, af diledi, bir anda yok olup kapıyı dikkatlice kapattı. "İçeri gelin," diyebildi K. sadece. Fakat odanın ortasında elinde belgeleri bir daha açılmayan kapıya öyle bakakalmıştı ki, açık pencerenin önündeki sehpanın etrafında oturmuş ve kendisine getirilen kahvaltıyı midelerine indirdiğini fark ettiği nöbetçilerden birinin seslenmesiyle irkilip kendine geldi. "Bayan Grubach niçin içeri girmedi?" diye sordu. "Giremez," dedi uzun boylu nöbetçi. "Siz tutuklusunuz." "Nasıl tutuklu olabilirim ki? Hele ki böyle?" "İşte yine başlıyorsunuz," dedi nöbetçi ve tereyağı sürülü ekmeğini bal kavanozuna daldırdı. "Böyle soruları yanıtlamıyoruz." "Bunları yanıtlamak zorundasınız," dedi K. "Bunlar benim kimlik belgelerim, şimdi de siz bana kendi belgelerinizi ve ondan da önemlisi tutuklama emrini gösterin." "Hey Tanrım," dedi nöbetçi, "içinde bulunduğunuz durumu anlamıyor ve çevrenizdeki insanlar içinde en yakın olan bizleri boş yere sinirlendirmeye çalışıyor gibisiniz!" "Durumunuz bu, inanın artık," dedi Franz ve elinde tuttuğu kahve fincanını ağzına götürmedi, K.'yı uzun, muhtemelen bir anlamı olan, ancak anlaşılmaz bakışlarla süzdü. K. istemediği halde Franz'ın ba-

kışlarıyla bir söyleşiye girdi, eliyle kâğıtlarına vurdu ve şöyle dedi: "Benim kimlik belgelerim burada." "Bu bizi ne ilgilendirir ki?" diye bağırdı uzun boylu nöbetçi. "Çocuk gibi davranıyorsunuz. Ne istiyorsunuz? Nöbetçi olan bizlerle kimlik belgeleri, tutuklama emri konusunda tartışarak o büyük ve berbat davanızı bir an önce sonlandırmaya mı çalışıyorsunuz? Bizler, kimlik belgelerinden bir şey anlamayan, belli bir ücret karşılığında günde on saat başınızda nöbet tutmak dışında sizin olayınızla hiçbir ilgisi olmayan sıradan görevlileriz. Kendimizle ilgili söyleyeceğimiz bu kadar, ancak yine de hizmetinde çalıştığımız yüksek makamların, böylesi bir tutuklamadan önce tutuklanacak kişi ve tutuklama nedenleri hakkında doğru bilgi edindiklerini anlayacak düzeydeyiz. Burada bir yanlışlık yok. Tanıdığım kadarıyla bizim çalıştığımız makamlar ve ben sadece en alt kademeyi tanıyorum, halkın arasında suç aramaz, tam tersine yasada olduğu gibi suç onu kendine çeker ve biz nöbetçilerini gönderir. Bu yasadır. Burada nerede hata var?" "Ben bu yasayı bilmiyorum," dedi K. "Bu sizin için daha da kötü," dedi nöbetçi. "Bu sadece sizin kafanızın içinde," dedi K.; bir şekilde nöbetçilerin ne düşündüklerini bilmek, onların düşüncelerini kendi lehine çevirmek ya da orada olanları anlamak istiyordu. Fakat nöbetçi terslercesine sadece şunları söyledi: "Anlamaya başlayacaksınız." Franz araya girdi ve şöyle dedi: "Duydun mu Willem, hem yasaları bilmediğini kabul ediyor hem de suçsuz olduğunu iddia ediyor." "Çok haklısın, fakat ona bunları açıklamak mümkün değil," dedi diğeri. K. cevap vermedi artık; bu en alt kademedeki organların –kendilerini böyle tanımlıyorlar– gevezelikleriyle aklımı daha da karıştırmak zorunda mıyım? Aslında kendilerinin de hiç anlamadıkları şeylerden konuşuyorlar. Kendilerine bu kadar çok güvenmeleri aptallıklarından. Benimle aynı düzeyde olan insanlara söyleyeceğim birkaç söz, bunlarla yapacağım en uzun konuşmalardan daha etkili olacak ve her şeyi aydınlatacaktır.

K. odanın boş alanında bir aşağı bir yukarı gidip geldi, karşı binadaki yaşlı kadını gördü, kendinden daha yaşlı bir adama sarılmış, pencerenin yanında duruyordu. K. bu gösteriye artık bir son vermesi gerektiğini düşündü. "Beni şefinize götürün," dedi. "Eğer şef de isterse, ondan önce olmaz," dedi Willem diye anılan nöbetçi. "Ve size önerim," diye ekledi, "odanıza gitmeniz, sakin olmanız ve hakkınızda verilecek kararı beklemeniz. Size önerimiz, yararsız düşüncelerle kafanızı dağıtmamanız, aksine kendinizi toparlamanız; sizden önemli şeyler beklenecek. Biz size ne kadar da iyi davrandık, oysa siz hak ettiğimiz şekilde karşılık vermediniz. Kim olursak olalım, sizinle kıyaslandığımızda bizler özgür insanlarız ve bu da az bir üstünlük sayılmaz. Yine de paranız varsa karşıdaki kafeden size kahvaltı getirtebiliriz."

Bu teklife yanıt vermeden önce K. bir süre sessizce durdu. Belki de yandaki odanın, hatta girişteki odanın kapısını açıp dışarıya çıkmaya kalksa adamlar onu engellemeyeceklerdi, belki de tüm bu olanların en basit çözümü olayın sonuna kadar gitmesi olacaktı. Fakat belki de o zaman onu yakalayacaklardı ve bir kez yenildi mi onlara karşı az da olsa sahip olduğu tüm üstünlüğü kaybedebilirdi. Bu nedenle en emin çözümü seçti, olayları akışına bırakmaya karar verdi ve odasına döndü, ne kendisi ne de nöbetçiler tek kelime etti.

Kendini yatağa attı, bir gece önce kahvaltı için hazırlamış olduğu güzel bir elmayı lavabodan aldı. İşte bütün kahvaltısı buydu, elmadan büyük bir ısırık koparır koparmaz bunun nöbetçilerin lütfedip de o pis akşamcı kafesinden getirtecekleri kahvaltıdan çok daha iyi olduğunu düşündü. Kendini iyi ve güvende hissediyordu, gerçi bankadaki görevine bu sabah gidemeyecekti, ancak sahip olduğu nispeten yüksek pozisyon nedeniyle bu gecikmesi bağışlanabilirdi. Gecikmesinin gerçek nedenini söylemeli miydi? Söylemeyi düşündü. Ona inanmadıkları takdirde ki, bu olayda inanmamaları mümkündü, o zaman Bayan Grubach'ı ya da karşı binada otu-

ran ve şimdi muhtemelen odasının tam karşısına denk gelen pencereye doğru yürümekte olan iki yaşlı insanı da tanık gösterebilirdi. K. şaşırmıştı, en azından kendisini bir odaya tıkıp yalnız bırakan nöbetçiler açısından baktığında daha da şaşırıyordu, çünkü yalnız olduğu bu odada canına kıyabileceği birçok imkân vardı. Öte yandan kendi açısından baktığında, böyle bir şeye kalkışması için nasıl bir nedeni olabileceğini soruyordu. O ikisi yan odada oturmuş kendisine gelen kahvaltıyı yediği için mi intihar edecekti? Kendini öldürmeye kalkışması o kadar anlamsızdı ki, istese bile çok anlamsız olduğundan yapamazdı. Nöbetçilerin zekâlarının sınırlı oluşu bu kadar dikkat çekmeseydi, onların da aynı nedenle K.'nın odasında yalnız kalmasında bir sakınca görmediklerini düşünebilirdi. Nöbetçiler isterlerse şimdi K.'nın, içinde iyi bir Schnaps bulundurduğu gömme dolaba gittiğini, küçük bir bardak Schnaps'ı kahvaltı niyetiyle içtiğini, ikincisini cesaretlenmek için, üçüncüsünü de gerekli olabilir ihtimaliyle sadece önlem olsun diye içtiğini izleyebilirlerdi.

Tam o sırada yan odadan gelen bir çağrı onu öyle korkuttu ki dişleri bardağa çarptı. "Şef sizi çağırıyor!" diye bağırılmıştı. K.'yı korkutan sadece bu bağırmaydı; bu kısa, kesik ve askerce bağırmaydı, K.'nın nöbetçi Franz'dan geldiğine ihtimal vermediği bir bağırma. Emrin gelmesine ise sevinmişti. "Nihayet!" diyerek o da bağırdı, gömme dolabın kapısını kapatıp hemen yandaki odaya koştu. O iki nöbetçi orada duruyordu ve çok doğalmış gibi K.'yı hemen odasına geri postaladılar. "Ne yaptığınızı sanıyorsunuz?" diye bağırdılar. "Şefin karşısına yatak kıyafetiyle mi çıkacaksınız? Sizi de dövdürür, bizi de!" "Bırakın beni, Allahın cezaları!" diye bağırdı K., giysilerinin olduğu dolaba doğru ite kaka götürülürken, "birine daha yataktan çıkmadan baskın yaparsanız sizi resmi giysilerle karşılamasını bekleyemezsiniz." "Hiçbir yararı olmaz," dedi iki nöbetçi; K. her bağırdığında sakinleşen, evet hatta neredeyse üzülen ve bu davranışlarıyla K.'yı

şaşırtan ya da aklını başına almasını sağlayan iki nöbetçi. "Tuhaf merasimler," diyerek homurdandı K. ve sandalyenin üzerinde duran ceketi aldı, nöbetçilerin fikrini sorarcasına bir süre elinde tuttu. Nöbetçiler hayır anlamında başlarını iki yana salladılar. "Siyah bir ceket olmak zorunda," dediler. Bunun üzerine K. ceketi yere bıraktı ve –neden öyle söylediğinin kendi de farkında olmayarak– şöyle dedi: "Bu asıl duruşma değil ki." Nöbetçiler gülüştüler fakat söylediklerinde ısrar ettiler. "Siyah ceket olmak zorunda." "Eğer bununla olayı çabuklaştırabileceksem pekâlâ," dedi K. ve elbise dolabını açtı, bir sürü giysi içinde uzun süre arandı, bel kısmı tam oturan, arkadaşlarının pek beğendiği en iyi siyah takımını seçti, bir de gömlek çıkardı ve itinayla giyinmeye başladı. İçten içe nöbetçilerin onu banyo yapması için zorlamayı unuttuklarından işleri çabuklaştırdığını düşünüyordu. Nöbetçilere acaba akıllarına gelir mi diye şöyle bir baktı, fakat tabii ki akıllarına gelmedi, yalnızca Willem, Franz'ı K.'nın hazırlandığını söylemesi için şefe göndermeyi unutmadı.

K. tamamen hazırlandığında Willem'in önünden geçip yandaki boş odadan, kapısının kanatları ardına kadar açık olan diğer odaya girdi. K.'nın da çok iyi bildiği üzere bu odada kısa süreden beri yaşamını daktilo yazarak kazanan, işine sabahleyin erkenden giden, akşamları eve geç dönen, K.'nın karşılaştığında sadece selam verdiği, onun dışında konuşmadığı genç Bayan Bürstner kalmaktaydı. Şimdi yatağının başucundaki küçük komodin duruşma masası olarak odanın ortasına çekilmişti ve şef onun arkasında oturuyordu. Bacak bacak üzerine atmış ve bir kolunu sandalyenin arkasına yaslamıştı.

Odanın bir köşesinde üç genç duruyordu ve Bayan Bürstner'in duvarda asılı bir pano üzerine tutturulmuş fotoğraflarına bakıyorlardı. Açık pencerenin kolunda beyaz bir bluz asılıydı. Karşı binanın penceresinde o iki yaşlı insan vardı, fakat şimdi yalnız değillerdi, arkalarında gömleğinin önü

açık, iki yaşlıdan hayli uzun boylu, kırmızı, sivri sakalını okşayan bir adam vardı. "Josef K. siz misiniz?" diye sordu şef, belki de yalnızca K.'nın odanın her yanında gezinen bakışlarını kendine doğrultması için; K. başıyla onayladı. "Bu sabahki olaylar nedeniyle pek şaşırmışsınız, öyle mi?" diye sordu şef ve bunu söylerken de küçük komodinin üzerindeki mumu, kibriti, bir kitabı ve iğnedenliği sanki soruşturma için gereklilermiş gibi iki eliyle tutup bir tarafa çekti. "Elbette," dedi K., sonunda mantıklı bir insanın karşısında olup ona sorununu anlatabileceği duygusuyla pek rahatlamıştı. "Elbette şaşırdım fakat kesinlikle çok şaşırmadım." "Çok şaşırmadınız, öyle mi?" diye sordu şef ve mumu komodinin ortasına çekti, diğer eşyaları da onun etrafına dizdi. "Belki de beni yanlış anladınız," diye aceleyle ekledi K., "ben demek istiyorum ki–" K. burada sözünü kesti ve oturacağı bir koltuk var mı diye etrafına bakındı. "Oturabilirim, değil mi?" diye sordu. "Oturmanız usule uygun değil," diye yanıt verdi şef. "Ben demek istiyorum ki," diye devam etti K. ara vermeden, "gerçi çok şaşırdım ama insan otuz yaşındaysa ve benim gibi hayatla tek başına mücadele ettiyse, beklenmedik olaylar karşısında sağlam durabiliyor ve pek etkilenmiyor. Özellikle bugünkü gibi olaylar karşısında." "Neden özellikle bugünkü?" "Tüm bu olanların bir şaka olduğunu söylemeye çalışmıyorum, yapılanlar şaka olamayacak kadar ayrıntılı. Şaka olsaydı pansiyonda kalan herkesin buna katılması gerekirdi, sizin de ve o durumda da şaka sınırlarını aşmış olurdu. Kısacası ben bunun bir şaka olduğunu söylemeye çalışmıyorum." "Çok doğru," dedi şef ve kibrit kutusunda kaç kibrit çöpünün olduğuna baktı. "Fakat diğer yandan," diye devam etti K. oradaki herkese dönerek ve hatta fotoğraflara dalan üç kişinin de kendisine dönük olmasını ve onların da yüzüne bakarak konuşmayı geçirdi aklından, "diğer yandan çok da önemli değil diye düşünüyorum. Bu yargıya varmamın nedeni de şu; dava edilmiş olmakla bir-

likte, dava edilmemi gerektirecek bir suçum yok. Fakat bu da önemsiz, önemli olan beni dava eden kim? Hangi makam soruşturmayı yürütüyor? Siz memur musunuz? Buradaki hiç kimsenin üzerinde üniforma yok, sizin üzerinizdeki giysiyi de" –burada Franz'a döndü– "üniformadan saymazsak, daha çok seyahat giysisi diyebiliriz. Bu sorulara net yanıtlar verilmesini bekliyorum ve bu sorular yanıtlandıktan sonra da birbirimize dostça veda edeceğimizden kuşkum yok." Şef kibrit kutusunu masanın üzerine fırlattı. "Büyük bir yanılgı içindesiniz," dedi. "Bu beyler ve ben sizin davanızda tamamen önemsiz kişileriz, hatta sizle ilgili hiçbir şey bilmiyoruz, üzerimizde en doğru üniformalar olsaydı da sizin durumumuz bundan daha kötü olamazdı. Size dava edildiğinizi söyleyemem, ya da daha fazlasını, sizin o kişi olup olmadığınızı bilmiyorum. Siz tutuklandınız, bu doğru, daha fazlasını bilmiyorum. Belki de nöbetçiler gevezelik yaptılar ve başka şeyler söylediler, fakat dediğim gibi gevezelik yalnızca. Sorularınızı yanıtlamıyorsam da size önerim şu; bizim kim olduğumuzu, başınıza neler geleceğini değil, kendinizi düşünün. Ayrıca suçsuz olduğunuzu böylesine gürültülü bir şekilde dile getirmeyin, çünkü başkaları üzerinde uyandırdığınız ve hiç de kötü olmayan izlenime gölge düşürüyor. Konuşmalarınızda da daha temkinli olmalısınız, biraz önce söylediğiniz hemen her şey birkaç kelimeyle anlatılabileceği gibi davranışlarınızdan da anlaşılabilirdi, ayrıca söylediklerinizin birçoğu sizin lehinize değildi."

K. gözlerini şefe dikti. Kendisinden muhtemelen daha genç birinden bir öğrenci gibi öğüt mü dinleyecekti? Açık konuşmasının ödülü azar işitmek mi olacaktı? Tutuklanma nedenini ve bu tutuklama emrini verenin kim olduğunu öğrenemeyecek miydi? K. telaşa kapıldı, odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı, kimse de ona engel olmaya çalışmadı. Gömleğinin kollarını yukarı sıyırdı, elleriyle göğsünü yokladı, saçlarını düzeltti, üç beyin önünden geçerken "Saç-

ma," dedi, bunun üzerine adamlar dönüp bakışlarıyla karşılık verirken ciddi ciddi onu süzdüler; sonunda K. şefin karşısına geçip masanın önünde durdu. "Savcı Hasterer benim yakın bir dostumdur," dedi, "ona telefon edebilir miyim?" "Elbette," dedi şef, "fakat bunun ne anlamı olacak bilmiyorum, onunla özel bir konuyu konuşacaksanız başka." "Anlamı mı?" diye haykırdı K., kızmaktan ziyade şaşırmıştı. "Siz kimsiniz? Bir anlam arıyorsunuz, fakat olabilecek en anlamsız şeyi yapıyorsunuz. Taş bile olsa yumuşardı, öyle değil mi? Beyler önce evime baskın yaptılar ve şimdi orada duruyorlar ya da oturuyorlar ve karşınızda hiçbir şey olmamış gibi davranmamı, kendime hâkim olmamı bekliyorlar. Denildiği gibi tutuklandıysam, bir savcıya telefon etmemin ne anlama geldiğini soruyorsunuz. Pekâlâ, telefon etmeyeceğim." "Fakat lütfen," dedi şef ve eliyle telefonun bulunduğu odayı gösterdi, "lütfen arayın." "Hayır, artık istemiyorum," dedi K. ve pencereye doğru gitti. Karşı binadakiler hâlâ pencerenin yanındaydılar ve sanki şimdi K.'nın pencereye yaklaşmasıyla rahatları biraz kaçmış gibiydi. Yaşlı insanlar kalkıp uzaklaşmak istedilerse de, arkalarındaki adam onları sakinleştirdi. "Orada da bakanlar var," diye bağırdı K. şefin önünde ve işaretparmağıyla dışarıyı gösterdi. "Çekilin oradan," diye bağırdı sonrasında karşı taraftakilere. Karşı binadaki üç kişi hemen birkaç adım geri çekildi, hatta iki yaşlı insan, iri bedeniyle kendilerini örten, uzaktan ne dediği anlaşılmayan adamın arkasına geçtiler. Fakat tamamıyla uzaklaşmadılar, aksine fark ettirmeden pencereye yanaşacakları anı beklediler. "Israrcı ve saygısız insanlar!" dedi K. odaya dönerken. K.'nın göz ucuyla baktığında fark ettiği kadarıyla galiba şef de onun gibi düşünüyordu. Fakat kendisini hiç dinlememiş de olabilirdi, çünkü bir elini önündeki sehpaya dayamıştı, sanki parmaklarının uzunluğunu karşılaştırıyordu. İki nöbetçi süslü bir örtüyle kaplanmış bir valizin üzerinde oturmuşlar, dizlerini ovuyorlardı. Üç genç adam ise elleri

bellerinde öylesine etrafa bakınıyorlardı. Terk edilmiş bir büronun sessizliği hâkimdi. "Eee, beyler," diye bağırdı K., oradakilerin hepsini omuzlarında taşıyormuş gibi, o bir dakika ona uzun gelmişti. "Görünüşe bakılırsa, benim işim bitmişe benziyor. Bence davranışınızın haklılığı ya da haksızlığı konusunda düşünmemek ve karşılıklı el sıkışarak bu olayı tatlıya bağlamak en iyisi. Eğer siz de benimle aynı fikirdeyseniz, o zaman lütfen–" ve K. şefin bulunduğu masaya doğru yaklaşarak ona elini uzattı. Şef başını kaldırdı, dudaklarını ısırdı ve K.'nın uzattığı eline baktı; hâlâ şefin onunla tokalaşacağını sanıyordu. Oysa şef ayağa kalktı, Bayan Bürstner'in yatağının üzerinde duran sert melon şapkasını aldı ve yeni bir şapka alırken deneme yapıldığı gibi iki eliyle şapkayı dikkatlice başına geçirdi. "Her şey size ne kadar da kolay geliyor!" dedi K.'ya dönerek, "Olayı tatlıya bağlamalıyız, öyle mi demiştiniz? Hayır, hayır, bu gerçekten olmaz. Öte yandan umudunuzu kesin demiyorum. Hayır, neden diyeyim ki? Siz sadece tutuklusunuz, o kadar. Bunu size bildirmek görevimdi, bildirdim ve sizin de bunu nasıl karşıladığınızı gördüm. Bugünlük bu kadar yeter, ayrılabiliriz, ancak sadece şimdilik. Siz şimdi herhalde bankaya gitmek istersiniz?" "Bankaya mı?" diye sordu K., "Ben tutuklu olduğumu sanıyordum." K. bunu sorarken sesinde bir inat vardı, çünkü uzattığı elin reddedilmesine rağmen, özellikle şef ayağa kalktığı andan itibaren giderek tüm bu insanlardan kurtulmuş olduğunu hissediyordu. K. onlarla oynuyordu. Çekip gittikleri takdirde onlara dış kapıya kadar eşlik etmeyi ve kendisini tutuklamalarını söylemeyi geçiriyordu aklından. Bu nedenle sözlerini tekrarladı. "Tutukluysam bankaya nasıl gidebilirim ki?" "Haa," dedi kapıya kadar gitmiş olan şef, "siz beni yanlış anladınız. Siz tutuklusunuz, bu kesin ancak bu işinize devam etmenize engel değil, normal yaşamınızı sürdürmenize de engel değil." "O zaman tutuklu olmak hiç de o kadar kötü bir şey değil," dedi K. ve şefin yanına

gitti. "Ben hiçbir zaman aksini söylemedim," dedi şef. "O zaman tutuklandığımı bildirmenize pek gerek yoktu," dedi K. ve şefe biraz daha yaklaştı. Diğerleri de yaklaşmışlardı. Şimdi hepsi kapının olduğu dar alanda toplanmıştı. "Bu benim görevimdi," dedi şef. "Aptalca bir görev," dedi K. altta kalmayarak. "Olabilir," dedi şef, "ama bu tür konuşmalarla zamanımızı harcamak istemeyiz, değil mi? Ben sizin bankaya gitmek isteyeceğinizi düşünmüştüm. Fakat söylenen her kelimeye dikkat ettiğiniz için ekliyorum: Sizi bankaya gitmeniz için zorlamıyorum, sadece gitmek isteyeceğinizi sanmıştım. İşinizi kolaylaştırmak ve bankaya dikkat çekmeden gidebilmeniz için bu üç beyi, üç meslektaşınızı yanınıza veriyorum." "Nasıl?" diye bağırdı K. ve şaşkınlıkla o üçüne baktı. Bu kişiliksiz, kansız cansız gençler, fotoğraflara bakanlar olarak aklında kalan bu insanlar gerçekten çalıştığı bankadaki memurlardı, meslektaşları değildi, onların meslektaşları olduğunu söylemek abartıydı ve her şeyi bilen şefin bunu bilmemesi, bilgisindeki eksikliği gösteriyordu. Fakat bunlar gerçekten bankada çalışan küçük memurlardı. K. bunu nasıl gözden kaçırmıştı? Artık şefe ve nöbetçilere kendini nasıl kaptırdıysa, bu üçünü tanıyamamıştı. Baston yutmuş gibi duran, elini kolunu sallayan Rabensteiner'i, gözleri iyice çukurda olan sarışın Kullich'i ve kronikleşmiş kas spazmı nedeniyle tahammül edilmez bir şekilde gülümsemek zorunda olan Kaminer'i. "Günaydın," dedi K. bir süre sonra ve önünde saygıyla eğilerek selam veren adamlara elini uzattı. "Sizi tanıyamadım. Şimdi işe gideceğiz öyle mi?" Adamlar hep bu anı beklemişler gibi başlarıyla gülerek onayladılar, K. odada unuttuğu şapkasını aradığında üçü birden onu aramaya koştu, bu da onların biraz çekindiğini gösteriyordu. K. sessizce orada öylece durdu, iki açık kapıdan geçmelerini seyretti, en arkadaki umursamaz Rabensteiner adımlarını yavaşça hızlandırdı. Kaminer şapkayı uzattı ve K. sıklıkla bankada da yaptığı gibi Kaminer'in gü-

lümsemesinin istem dışı olduğunu, onun zaten isteyerek hiç kimseye gülümsemeyeceğini kendi kendine tekrarladı. Hole geldiklerinde hiç de suçluymuş gibi görünmeyen Bayan Grubach beylere dış kapıyı açtı ve K. her zaman olduğu gibi Bayan Grubach'ın önlüğünün bağının kalın beline fazlasıyla sıkı oturduğunu fark etti. Aşağıya indiklerinde K. elinde saati, otuz dakikayı bulan gecikmeyi gereksiz yere uzatmamak için arabayla gitmeye karar verdi. Kaminer taksiyi çağırmak için köşeye koştu, diğer ikisi ise K.'nın kafasını dağıtmaya çalışırken, Kullich birdenbire karşı binanın dış kapısını işaret etti; tam o sırada o iri yapılı, sarı sakallı adam kapıda belirdi, kocaman gövdesi nedeniyle biraz çekinerek geri çekilip duvara yaslandı. Yaşlı insanlar herhalde hâlâ merdivenlerdeydi. K. kendisinin daha önce gördüğü, evet hatta beklediği bu adamı Kullich'in işaret etmesine kızmıştı. "O tarafa bakmayın," diye bağırdı, koskoca adamlara karşı bu şekilde konuşmanın ne kadar dikkat çekeceğini düşünmeden. Fakat bir açıklama yapmaya da gerek kalmadı, çünkü taksi gelmişti, arabaya bindiler ve hareket ettiler. O sırada K. şefin ve nöbetçilerin gittiğini fark etmediğini hatırladı; şef üç memuru, memurlar da şefi görmesini engellemişlerdi. Bu kafasını toparlayamadığını gösteriyordu ve K. dikkatini dağıtmamaya karar verdi. Ancak gayriihtiyari dönüp arabanın arkasından eğilerek şefi ve nöbetçileri mümkün olduğunca görmeye çalıştı. Fakat hemen ardından önüne döndü ve başka bir kimseye bakmaya çalışmadan arabanın koltuğuna yaslandı. Aslında pek fark edilmese de asıl şimdi konuşma ihtiyacı duyuyordu, ancak beyler yorgun görünüyorlardı; Rabensteiner sağa, Kullich sola bakıyordu ve yalnızca sırıtan yüzüyle Kaminer ile konuşabilirdi ki onunla şakalaşmayı insan olarak kendine yediremiyordu.

O ilkbahar K. akşamları işten çıktığında fırsat buldukça –genellikle saat dokuza kadar büroda oluyordu–, yalnız ya da memurlarla birlikte küçük bir gezinti yapıyor, sonrasında ise bir birahaneye gidiyor ve çoğunlukla kendisinden daha yaşlı beylerle her zaman oturdukları masada saat on birlere kadar oturuyordu. Fakat bazen bu rutinin dışına çıktığı da oluyordu, örneğin K.'nın çalışmasını ve güvenilirliğini çok takdir eden banka müdürü onu arabayla gezmeye ya da villasında akşam yemeğine davet ediyordu. Ayrıca K. haftada bir gün geceleri meyhanede sabahın erken saatlerine kadar garsonluk yapan, gündüzleri de konuklarını sadece yatakta ağırlayan Elsa adında bir kıza gidiyordu.

Fakat o akşam –yorucu iş, birçok gurur verici ve dostça doğum günü tebrikiyle gün çok çabuk geçmişti– K. hemen eve gitmek istemişti; iş boyunca verdiği aralarda hep aynı şeyi düşünmüştü; tam olarak ne hissettiğini bilmemekle beraber sabah yaşanan şeylerin Bayan Grubach'ın evinde çok büyük bir karışıklığa neden olduğunu düşünüyor ve tekrar düzenin sağlanabilmesi için kendisinin gerekli olduğunu hissediyordu. Bir kez her şey düzene kondu mu, yaşanan olayların tüm izleri silinmiş olacaktı ve her şey yine eskisi gibi devam edecekti. Özellikle de bu üç memurdan korkmasına gerek yoktu, onlar yine bankadaki memur kalabalığı içinde kaybolup gitmişlerdi, hal ve tavırlarında göze çarpan bir değişiklik yoktu. K. onları birçok kez tek tek ya da üçünü birden odasına çağırtmıştı ve bunu da sadece onları izlemek için yapmıştı; her defasında da gönül rahatlığıyla onları geri göndermişti.

Akşam saat dokuz buçukta evin önüne geldiğinde dış kapıda ayaklarını iki yana açmış, öylece duran ve pipo içen bir gençle karşılaştı. "Kimsiniz?" diye sordu K. hemen ve yüzünü gencin yüzüne yaklaştırdı, girişin yarı karanlığında gencin yüzü pek seçilmiyordu. "Ben kapıcının oğluyum, beyefendi," diye cevap verdi genç, pipoyu ağzından aldı, yana

çekildi. "Kapıcının oğlu ha?" diye sordu K. ve elindeki bastonla sabırsızca yere vurdu. "Saygıdeğer bey bir şey mi arzu ediyor? Babamı çağırayım mı?" "Hayır, hayır," dedi K., sesinde affedici bir ton vardı, sanki genç kötü bir şey yapmış da, o da onu affetmişti. "Tamam," dedi ve sonra yürüdü, fakat daha merdivenleri çıkmadan, bir kez daha dönüp baktı.

Dosdoğru kendi odasına gidebilirdi, fakat Bayan Grubach ile konuşmak istediğinden onun kapısını çaldı. Bayan Grubach üzerinde bir yığın eski çorabın olduğu masaya oturmuş çorap yamamaktaydı. K. bu kadar geç bir saatte rahatsızlık verdiği için özür diledi, fakat Bayan Grubach son derece samimi bir tavırla özür dilemesine gerek olmadığını, onu her zaman dinleyebileceğini, onun en iyi ve en sevdiği kiracısı olduğunu söyledi. K. odada etrafına bakındı, her şey eski yerindeydi, sabahleyin pencerenin kenarındaki sehpanın üzerinde bulunan kahvaltı servisi toplanmıştı. "Kadın eli elbette sessizce her şeyi halledivеriyor," diye geçirdi içinden, ona kalsa kahvaltı servisini taşıyamaz, daha eline aldığı gibi kırar dökerdi. Bayan Grubach'a minnettarlıkla baktı. "Niçin bu kadar geç saatte hâlâ çalışıyorsunuz?" diye sordu K. Her ikisi de masada oturmuştu ve K. ara ara elini çorapların içine sokuyordu. "Çok iş var," dedi Bayan Grubach, "gün içinde tüm vaktimi kiracılarıma harcıyorum, bana da sadece akşamları kalıyor." "Bugün size olağanüstü iş yükledim, değil mi?" "O niye?" diye sordu Bayan Grubach, biraz da meraklanarak ve elindeki çorabı bırakarak. "Bugün sabah erkenden burada olan beyleri kastediyorum." "Haa, onlar," dedi Bayan Grubach ve sessizce yine işine döndü, "bana fazladan bir iş çıkarmadı." K. başka bir şey demedi, Bayan Grubach'ın yeniden çorabı eline alışını izledi. Bu konudan bahsetmem onu şaşırtmışa benziyor, diye düşündü, bu konudan bahsetmemi doğru bulmuyor gibi. Benim için ise bunu yapmam önemli. Sadece yaşlı bir kadınla konuşabilirim. "Ancak size iş çıkardığı belli," dedi K. sonrasında,

"fakat bir daha olmayacak." "Hayır, böyle bir şey bir daha olmaz," diye tekrarladı Bayan Grubach ve K.'ya hüzünlü hüzünlü bakıp gülümsedi. "Cidden böyle mi düşünüyorsunuz?" diye sordu K. "Evet," diye daha alçak sesle yanıtladı Bayan Grubach, "fakat en önemlisi siz bunlara çok üzülmeyin. Dünyada neler olmuyor ki; siz benimle bu kadar içten konuştuğunuz için Bay K. ben de size biraz kapı dinlediğimi ve nöbetçilerin bana bir şeyler anlattıklarını itiraf edeceğim. Çünkü burada söz konusu olan sizin mutluluğunuz ve sizin mutluluğunuz da benim için gerçekten ve hatta olması gerektiğinden de önemli, çünkü ben ne de olsa sizin yalnızca ev sahibenizim. Bazı şeyler duydum, fakat bunların kötü şeyler olduğunu söyleyemem. Hayır, gerçi siz tutuklandınız, fakat bir hırsızın tutuklanması gibi değil. İnsan bir hırsız gibi tutuklanırsa kötü bir şey elbette. Ancak bu tutuklanma–. Sizin tutuklanmanız bana daha farklı, tepeden inme bir emirle yerine getirilmiş bir şeymiş gibi geliyor, aptalca bir şey diyorsam kusuruma bakmayın fakat bana anlamadığım, başka birinin de anlamak zorunda olmadığı, anlaşılması güç, tepeden inme bir şeymiş gibi geliyor."

"Söylediklerinizhiç de aptalca şeyler değil, Bayan Grubach, en azından ben de kısmen sizin gibi düşünüyorum, ancak benim tüm bu olaylar karşısındaki yargım sizinkinden biraz daha sert ve ayrıca ben bunları tepeden inme bir şey olarak bile görmüyorum, aksine bunlar hiçbir anlam ifade etmeyen önemsiz şeyler. Sadece hazırlıksız yakalandım, hepsi bu. Uyanır uyanmaz Anna'nın neden geciktiğine şaşırmayıp yataktan kalksaydım, yoluma çıkıp beni engellemeye çalışan kişiye aldırmayıp size gelseydim ve her zamankinin aksine kahvaltımı mutfakta yapsaydım, sizden odamdan elbiselerimi getirmenizi isteseydim, kısacası mantıklı davransaydım hiçbir şey olmazdı, olacak olanlar da baştan engellenmiş olurdu. Fakat insan böylesi olaylar karşısında pek hazırlıklı olmuyor. Örneğin, bankada hep hazırlıklıyımdır,

orada böyle bir şey asla başıma gelmez. Orada sadece benim hizmetime bakan biri var, masamda hem iç hem de dış hat telefonu var, odama sürekli insanlar, müşteriler ve memurlar gelir, ayrıca çalışırken çok dikkatliyimdir, bu nedenle işyerinde böyle bir olayla karşılaşsam keyifli bile olabilir. Ama artık geç ve ben aslında bu konu hakkında konuşmak istemiyorum, yalnızca sizin yargınızı, mantıklı bir kadının yargısını duymak istedim ve hemfikir olduğumuza pek sevindim. Şimdi bana elinizi verin, böylesi görüş birliğinin ardından el sıkışmak gerekir."

Bana elini uzatacak mı? Şef bana elini uzatmamıştı, diye geçirdi aklından ve kadına daha önce hiç bakmadığı şekilde baktı, sınarcasına baktı. K. ayağa kalktığı için Bayan Grubach da kalkmıştı. K.'nın söylediklerinin hepsini anlamadığından biraz ürkek ve şaşkındı. Bu şaşkınlık nedeniyle de aslında hiç istemediği ve hiç de uygun olmayan şeyler söyledi: "Çok dert etmeyin, Bay K.," dedi, sesinde ağlamaklı bir ton vardı ve tabii bu arada el sıkışmayı unuttu. "Dert ediyor muyum, bilmiyorum," dedi K. birdenbire yorgun bir şekilde ve bu kadının bütün onaylamalarının kendisi için bir anlam ifade etmediğini anlayarak.

Kapıya vardığında sordu: "Bayan Bürstner evde mi?" "Hayır," diye cevap verdi Bayan Grubach ve verdiği bu kuru yanıtın ardından gecikmiş bir ilgiyle gülümsedi. "Tiyatroda. Ondan bir şey mi isteyecektiniz? İletmek istediğiniz bir şey mi var?" "Ah, sadece konuşacaktım kendisiyle." "Ne yazık ki ne zaman döneceğini bilmiyorum; tiyatroya gittiğinde genellikle geç gelir." "Önemi yok," dedi K. ve der demez gitmek üzere kapıya döndü, "bugün odasını kullandığım için kendisinden özür dileyecektim yalnızca." "Buna gerek yok Bay K., siz çok ince bir insansınız, Bayan Bürstner'in hiçbir şeyden haberi yok, kendisi sabah erken saatlerden beri evde değil ve her şey yerli yerinde, buyurun siz de bakın." Bayan Grubach, Bayan Bürstner'in oda kapısını açtı. "Teşekkür

ederim, söylediklerinize inanıyorum," dedi K. ve açık kapıdan çıktı. Ay ışığı karanlık odayı sessizce aydınlatıyordu. Ay ışığında görüldüğü kadarıyla her şey eski yerindeydi. Sabahleyin pencere kolunda asılı olan bluz da kaldırılmıştı. Dikkat çeken tek şey yataktaki yastıklardı, bir kısmını ay ışığı aydınlatıyordu. "Bayan Bürstner eve geç geliyor," dedi K. ve sanki bundan Bayan Grubach sorumluymuş gibi ona baktı. "Genç insanlar işte!" dedi Bayan Grubach, Bayan Bürstner adına özür dilercesine. "Elbette, elbette," dedi K., "fakat aşırıya kaçabilir de." "Olabilir," dedi Bayan Grubach, "çok haklısınız Bay K. Hatta belki bu konuda da haklısınız. Bayan Bürstner'i karalamak niyetinde değilim kesinlikle, o çok iyi, çok sevimli bir kız, sempatik, düzenli, dakik, çalışkan biri, onu çok takdir ediyorum, fakat öte yandan biraz daha ağırbaşlı, mesafeli olması gerekir. Bu ay onu iki kez ara sokaklarda gördüm ve her defasında da başka bir adamla. Gerçekten bunu size anlatmaktan utanç duyuyorum, Tanrı şahidimdir ki bunu yalnızca size anlatıyorum Bay K., fakat yakında Bayan Bürstner ile konuşmak zorunda kalacağım. Ayrıca kuşku duyduğum şey sadece bu da değil." "Tamamen yanlış yoldasınız," dedi K. öfkeyle ve öfkesini gizlemeyi neredeyse beceremedi, "ayrıca görünen o ki benim Bayan Bürstner hakkında söylediğimi tamamen yanlış anlamışsınız, ben öyle kastetmemiştim. Bu konuda Bayan Bürstner'e bir şey söylemekten sizi men ederim, siz tamamen yanılıyorsunuz, ben Bayan Bürstner'i gayet iyi tanıyorum, söylediklerinizin hiçbirisi doğru değil. Ayrıca sanırım fazla ileri gittim, sizi engellemek istemem, ona ne isterseniz söyleyebilirsiniz, iyi geceler." "Bay K.," dedi Bayan Grubach rica edercesine ve oda kapısını açmış olan K.'nın arkasından kapıya kadar koştu, "henüz Bayan Bürstner ile konuşmayı düşünmüyorum, elbette onu biraz daha izleyeceğim, sizinle sadece bildiklerimi paylaştım. Ayrıca pansiyonun adının temiz kalması her kiracının yararınadır, benim amacım da yalnızca bu."

"Temiz kalması!" diye bağırdı K. aralık kapıdan. "Eğer pansiyonun adının temiz kalmasını istiyorsanız önce beni çıkarmalısınız." Sonra kapıyı çarptı, kapının hafifçe vurulmasına da aldırış etmedi.

K. uyumak istemediğinden uyanık kalmaya ve bu şekilde de Bayan Bürstner'in ne zaman döneceğine tanık olmaya karar verdi. Uygun düşmese bile belki onunla bir iki çift laf edebilirdi. Pencerenin yanında uzanırken ve yorgun gözleri kapanmak üzereyken bir an için Bayan Bürstner'i pansiyondan ayrılmaya ikna ederek Bayan Grubach'ı cezalandırmayı geçirdi aklından. Fakat hemen ardından böyle bir davranışın pek abartılı olacağını düşündü ve hatta sabahki olaylar nedeniyle mi pansiyon değiştirmek istediğini sordu kendine. Böyle bir şeye kalkışması ne kadar aptalca, saçma ve bayağı bir davranış olurdu.

Boş caddeye bakmaktan bıktığında eve giren herkesi kanepeden rahatça görebilmek için hole açılan kapıyı hafif aralık bıraktıktan sonra kanepeye uzandı. Saat on bire kadar puro içerek kanepede sakin sakin yattı. O saatten sonra ise artık beklemeye dayanamadı ve sanki Bayan Bürstner'in gelmesini çabuklaştırabilirmiş gibi hole çıktı. Onu görmek için çok büyük bir isteği yoktu, hatta onun dış görünüşünün nasıl olduğunu bile hatırlamıyordu, fakat işte şimdi onunla konuşmak istiyordu ve onun geç gelerek böyle bir günün sonunda huzursuzluk ve karışıklığa neden olmasına sinirleniyordu. Bayan Bürstner ayrıca onun akşam yemeği yememesinden ve Elsa'ya planladığı ziyareti iptal etmesinden sorumluydu. Elsa'nın çalıştığı lokale giderek hem karnını doyurabilir hem de Elsa'yı ziyaret edebilirdi. Bayan Bürstner ile konuşmasının ardından bunu yapmayı düşündü.

Birinin merdivenleri çıktığı duyulduğunda saat on bir buçuğu geçiyordu, sanki kendi odasındaymış gibi çıkardığı gürültüye aldırmadan holde bir aşağı bir yukarı giderken düşüncelere dalmış olan K. hemen odasının kapısının arkasına

saklandı. Gelen Bayan Bürstner'di. Kapıyı kapatırken hafifçe ürperen genç kadın dar omuzlarını örten ipek şalına sarındı. Bir dakika içinde odasında olacaktı ve K.'nın o saatte onun odasına girmesi yakışık almazdı; bu nedenle onunla odaya girmeden konuşmalıydı, ancak ne yazık ki kendi odasının ışığını açmayı unutmuştu ve şimdi karanlık odadan çıkması kadını korkutacağı gibi saldıracakmış gibi anlaşılabilirdi. Çaresizlik içindeydi ve kaybedecek zaman da olmadığı için kapıyı araladığında "Bayan Bürstner," diye fısıldadı. Seslenmekten çok yalvarır gibiydi. "Orada biri mi var?" diye seslendi Bayan Bürstner ve kocaman açtığı gözleriyle etrafına bakındı. "Benim," dedi K. ve öne çıktı. "Ah, Bay K.!" dedi Bayan Bürstner gülümseyerek. "İyi akşamlar," dedi ve elini uzattı. "Sizinle biraz konuşmak istiyorum, izin verirseniz?" "Şimdi mi?" diye sordu Bayan Bürstner, "şimdi olmak zorunda mı? Bu saatte garip değil mi?" "Sizi saat dokuzdan beri bekliyorum." "Evet, ama ben tiyatrodaydım, sizin beklediğinizden haberim yoktu." "Sizinle konuşma nedeni bugün ortaya çıktı." "Aslında pek itirazım yok, sadece çok yorgunum. Pekâlâ, birkaç dakikalığına odama gelin. Burada kesinlikle konuşamayız, herkesi uyandırırız ve bu bizim açımızdan pek hoş olmaz. Odamın ışığını yakıncaya kadar burada kalın, sonra buranın ışığını kapatın." K. söyleneni yaptı, ancak Bayan Bürstner odasından ona yavaşça seslenene kadar bekledi. "Oturun," dedi Bayan Bürstner ve divanı işaret etti ve söylediği kadar yorgun olmasına rağmen kendisi de yatağın ucunda dikildi; küçük ancak çiçeklerle süslü şapkasını bile çıkarmamıştı. "Ne söylemek istiyorsunuz, pek merak ettim doğrusu." Ayaklarını çapraz yaptı. "Belki de," diye başladı K., "konunun şimdi konuşulacak kadar önemli olmadığını söyleyeceksiniz, fakat–" "Giriş cümlelerini dinlemek âdetim değildir," dedi Bayan Bürstner. "Bu benim işimi kolaylaştırır," dedi K. "Odanız bugün sabah erken saatlerde bir bakıma benim hatam nedeniyle ka-

rıştı, istemediğim halde yabancı adamlar yüzünden, ama dediğim gibi benim hatam nedeniyle; bu nedenle özür dilemek istedim." "Benim odam mı?" diye sordu Bayan Bürstner ve odayı incelemek yerine K.'ya baktı. "Şöyle ki," dedi K. ve o sırada ikisi de ilk kez birbirlerinin gözlerinin içine baktı, "olayın nasıl cereyan ettiğini anlatmaya değmez." "Fakat asıl ilginç olan bu," dedi Bayan Bürstner. "Hayır," dedi K. "Pekâlâ," dedi Bayan Bürstner, "sırlarınıza vâkıf olmak istemem, ilginç olmadığı konusunda ısrarcıysanız ona da bir itirazım yok. Özellikle karışıklıktan tek bir iz dahi olmadığı için özrünüzü de kabul ediyorum." Bayan Bürstner ellerini kalçasına koyup odanın içinde dolaştı. Fotoğrafların olduğu panonun önünde durdu. "Buraya bakın!" diye seslendi. "Fotoğraflarım gerçekten altüst edilmiş. Bu çok çirkin. Demek ki birisi gerçekten de izinsiz odama girmiş." K. başıyla onayladı ve içinden, sıkıcı ve anlamsız tez canlılığını dizginleyemeyen memur Kaminer'e söylendi. "Tuhaf," dedi Bayan Bürstner, "sizin zaten kendinize yasak ettiğiniz şeyi benim yasaklamam tuhaf, yani ben olmadığımda odama girilmemesi." "Size açıkladım ya, Bayan," dedi K. ve fotoğrafların bulunduğu yere gitti, "fotoğraflarınıza dokunan ben değilim, fakat bana inanmadığınız için, soruşturma komisyonunun üç banka memurunu yanında getirdiğini ve muhtemelen bunlardan birinin –ki o kişinin ilk fırsatta işten çıkarılmasını sağlayacağım– fotoğrafları eline aldığını itiraf etmeliyim." "Evet, burada bir soruşturma komisyonu vardı," diye ekledi K., Bayan Bürstner ona soran gözlerle baktığı için. "Sizin yüzünüzden mi?" diye sordu Bayan Bürstner. "Evet," diye yanıtladı K. "Hayır!" diye haykırdı kadın ve güldü. "Evet," dedi K., "suçsuz olduğuma inanıyor musunuz?" "Suçsuz mu, bilmiyorum," dedi kadın, "sonuçları belki de ağır olabilecek bir yargıya varmak istemiyorum hemen, ayrıca sizi de pek tanımıyorum, bulunduğu yere bir soruşturma komisyonu gönderilen kişi ağır bir suç işlemiş

olmalı. Fakat siz serbest olduğunuza göre –en azından sakin tavırlarınızdan hapishaneden kaçmadığınızı anlıyorum– bu durumda kötü bir suç işlemiş olamazsınız." "Evet," dedi K., "fakat soruşturma komisyonu masum olduğumu ya da sanıldığı kadar suçlu olmadığımı düşünebilir." "Elbette, olabilir," dedi Bayan Bürstner son derece dikkatli. "Görüyor musunuz," dedi K., "sizin adli konular hakkında çok fazla fikriniz yok." "Evet, yok," dedi Bayan Bürstner, "böyle olmadığı için çok sık üzülmüşümdür, çünkü her şeyi bilmek isterim, özellikle de dava konuları çok ilgimi çekiyor. Mahkemenin kendine has bir çekiciliği var, öyle değil mi? Fakat ben bu konuda bilgimi kuşkusuz artıracağım, çünkü gelecek ay bir avukatlık bürosunda kalem memuru olarak çalışmaya başlayacağım." "Bu çok iyi," dedi K., "o zaman bana davamda biraz yardımcı olabilirsiniz." "Olabilir," dedi Bayan Bürstner, "neden olmasın ki? Bilgilerimi kullanmaktan hoşlanırım." "Ben söylediklerimde ciddiyim," dedi K., "ya da en azından sizin kadar ciddiyim. Konu bir avukat gerektirmeyecek kadar önemsiz, ama bir danışmana ihtiyacım olabilir." "Eğer danışmanlık yapacaksam, konunun ne olduğunu bilmem lazım," dedi Bayan Bürstner. "Sorun da burada," dedi K., "konunun ne olduğunu ben de bilmiyorum." "O zaman siz benimle eğleniyorsunuz," dedi Bayan Bürstner haddinden fazla hayal kırıklığına uğramış bir halde, "bunun için gecenin bu geç saatini seçmeniz hiç de uygun değil." Ve Bayan Bürstner o kadar süre birlikte önünde durdukları fotoğrafların olduğu yerden uzaklaştı. "Fakat hayır, Bayan," dedi K., "sizinle eğlenmiyorum. Bana inanmamanız! Bildiklerimi size söyledim. Hatta bildiğimden de fazlasını söyledim, çünkü gelen bir soruşturma komisyonu değildi, ben öyle adlandırıyorum, çünkü başka ne diyeceğimi bilmiyorum. Hiçbir şey soruşturulmadı, ben tutuklandım yalnızca, fakat bir komisyon tarafından." Bayan Bürstner divana oturdu ve yine güldü. "Nasıl bir şeydi?" diye sordu. "Kor-

kunçtu," dedi K., fakat şimdi onu düşünmüyordu, aksine yüzünü bir eline dayamış Bayan Bürstner'in görünüşünden etkilenmişti –kadın dirseğini divanın yastığına yaslamıştı– diğer elini de kalçasının üzerinde gezdiriyordu. "Bu çok genel," dedi Bayan Bürstner. "Çok genel olan ne?" diye sordu K., sonra anımsadı ve ekledi: "Nasıl olduğunu size göstereyim mi?" K. bir yandan hareket etmek istiyor, fakat öte yandan yine de gitmek istemiyordu. "Çok yorgunum," dedi Bayan Bürstner. "Siz çok geç geldiniz," dedi K. "Şimdi de suçlamaya başlıyorsunuz, haklısınız da, sizi hiç içeri almamalıydım. Görünen o ki pek de gerekli değilmiş." "Gerekliydi, neden gerekli olduğunu asıl şimdi göreceksiniz," dedi K. "Başucu komodininizi yerinden uzaklaştırabilir miyim?" "Aklınızdan neler geçiyor," dedi Bayan Bürstner, "tabii ki uzaklaştıramazsınız!" "O zaman size gösteremem," dedi K., adeta biri kendine inanılmaz zarar veriyormuş gibi gergindi. "Pekâlâ, gösteri yapmanız için çok gerekliyse komodini yerinden çekebilirsiniz," dedi Bayan Bürstner ve ardından da zayıf bir sesle şunları söyledi: "O kadar yorgunum ki, size gereğinden fazla hoşgörülü davranıyorum." K. komodini odanın ortasına getirdi ve arkasına geçip oturdu. "İnsanların nerede durduklarını iyice gözünüzün önüne getirmelisiniz, bu çok ilginç. Ben şefim, orada valizin üzerinde iki nöbetçi oturuyor, fotoğrafların önünde üç genç adam duruyor. Pencerenin kolunda, –sadece olanı söylüyorum– beyaz bir bluz asılı. Ve işte şimdi başlıyor. Evet, bu arada kendimi unuttum. En önemli kişi olan ben burada komodinin önünde duruyorum. Şef gayet rahat oturuyor, bacak bacak üzerine atmış, kolunu sandalyenin arkalığına dayamış kaba herifin biri. Ve işte şimdi gerçekten başlıyorum. Şef bağırıyor, adeta ben uyuyormuşum da uyandırmak istercesine bağırıyor, nasıl olduğunu size anlatabilmem için ne yazık ki benim de bağırmam gerekiyor; o kadar yüksek sesle bağırdığı da ismim yalnızca." Bütün bunları gülerek dinleyen Bayan Bürstner,

K.'nın bağırmasını engellemek için parmağını dudaklarına götürdü, ancak geç kalmıştı. K. kendini iyice rolüne kaptırmıştı, ağır ağır bağırdı: "Josef K.!" Kastettiği kadar yüksek sesle bağırmamıştı bağırmasına, ancak yine de ağzından çıkan ses ağır ağır odada yayılmıştı.

İşte o anda yan odanın kapısına birkaç kez sert, kısa ve düzenli aralıklarla vuruldu. Bayan Bürstner bembeyaz kesildi, elini kalbinin üzerine koydu; sabah yaşanan olayları ve bunu önünde canlandırdığı kızdan başka bir şey düşünmeyen K. da çok korkmuştu. Kendisini toparlar toparlamaz hemen Bayan Bürstner'in yanına gitti ve elini tuttu. "Korkacak bir şey yok," diye fısıldadı, "her şeyi halledeceğim. Fakat nasıl olabilir? Yan taraftaki oda oturma odası ve orada da hiç kimse yatmıyor." "Yatıyor," diye fısıldadı Bayan Bürstner K.'nın kulağına, "dünden beri orada Bayan Grubach'ın yeğeni kalıyor, bir yüzbaşı. Şu sıralar hiç boş oda yok. Ben tamamen unutmuşum. Öyle bağırmanız! Çok üzüldüm." "Bunun için üzülmenize gerek yok," dedi K. ve başını yastığa bırakan Bayan Bürstner'i alnından öptü. "Gidin, gidin," dedi kadın ve birden doğruldu "gidin artık, gidin, ne istiyorsunuz daha, o kapıyı dinliyordur, her şeyi duymuştur. Bana nasıl da acı veriyorsunuz!" "Siz sakinleşmeden gitmeyeceğim," dedi K. "Odanın diğer köşesine gelin, orada bizi duymaz." Kız, K.'nın kendisini odanın öbür köşesine götürmesine sesini çıkarmadı. "Bu durum sizin için nahoş olmakla birlikte bir tehlike söz konusu değil. Çünkü yüzbaşı, bu konuda karar verecek olan Bayan Grubach'ın yeğeni, Bayan Grubach'ın beni ne kadar takdir ettiğini ve söyleyeceğim her şeye kesinlikle inanacağını biliyorsunuz. Ayrıca Bayan Grubach bana bağımlı, çünkü benden yüklü miktarda borç aldı. Şu an burada birlikte oluşumuzun nedenini nasıl açıklamamızı istiyorsanız öyle açıklayalım, yeter ki amaca uygun olsun, ben Bayan Grubach'ın yaptığımız açıklamaya sadece başkalarına karşı, öylesine değil,

gerçekten inanmasını sağlayacağıma söz veriyorum. Beni düşünmenize hiç gerek yok. Herkesin odanıza benim girdiğimi bilmesini istiyorsanız Bayan Grubach'a da böyle bilgi verilecek ve Bayan Grubach bana olan güvenini kaybetmeksizin buna inanacak, çünkü beni o kadar çok sever." Bayan Bürstner sessiz ve biraz da büzülmüş bir şekilde önüne, yere bakıyordu. "Bayan Grubach odanıza size sormadan aniden girdiğime neden inanmasın ki?" diye ekledi K.; Bürstner'in ortadan ayrık, hafif kabartılmış ve sıkıca toplanmış kızıla çalan saçlarına bakıyordu. K. kadının başını kaldırıp ona bakacağını düşünmüştü, fakat kadın oturuş konumunu hiç değiştirmedi: "Affedersiniz, kapının aniden vurulması nedeniyle çok korktum, yüzbaşının orada olmasının doğuracağı sonuçlardan değil. Sizin bağırmanızdan sonra öyle bir sessizlik vardı ki ve sonra birden kapıya vuruldu, o nedenle çok korktum; hem kapıya çok yakın oturduğumdan ses yanı başımdan geldi. Önerileriniz için teşekkür ederim, fakat onları kabul edemeyeceğim. Ben odamda yaşanan her şeyin sorumluluğunu yüklenebilirim, hem de herkese karşı. Yaptığınız teklifteki iyi niyeti görmeme rağmen, benim için bir hakaret sayılabileceğini anlamamanıza şaşıyorum doğrusu. Fakat şimdi gidin, beni yalnız bırakın, yalnız kalmaya her zamankinden daha çok ihtiyacım var şimdi. Birkaç dakika rica etmiştiniz, yarım saatten fazla oldu." K. önce kızın elini, sonra da bileğini tuttu: "Fakat bana kızmadınız, değil mi?" dedi K., kız elini onun elinden çekip yanıtladı: "Hayır, hayır, ben asla ve hiç kimseye kızgın değilim." K. tekrar kızın bileğinden tuttu, kız sesini çıkaramadı ve onu kapıya kadar geçirdi. K. odadan ayrılmaya kesin kararlıydı. Fakat kapının önüne geldiklerinde sanki orada bir kapı olacağını hiç beklemediğinden duraksadı; bu anı fırsat bilen Bayan Bürstner, kendini ondan kurtardı, kapıyı açıp hole çıktı ve oradan da sessizce K.'ya seslendi: "Gelin, lütfen. Bakın" –kız, yüzbaşının odasının kapısını işaret etti, kapının altından ışık

geliyordu– "ışığını açmış, bizimle eğleniyor." "Geliyorum," dedi K., öne fırladı, kızı tuttu, dudaklarından öptü ve sonra tüm yüzünü öpmeye başladı, tıpkı susuzluktan kırılmış bir hayvanın bir pınar bulduğunda diliyle suyu yaladığı gibi. Sonra kızı boynundan, çenesinin altından öptü ve bir süre dudaklarını çekmedi. Yüzbaşının odasından gelen bir sesle başını kaldırdı. "Şimdi gidiyorum," dedi; Bayan Bürstner'e önadıyla hitap etmek istedi, ancak önadını bilmiyordu. Kız yorgun yorgun başını salladı, gitmek üzere döndüğünde K.'nın elini öpmesine sesini çıkarmadı, yarı arkasını dönüp farkında değilmiş gibi yaptı ve iki büklüm odasına döndü. Kısa bir süre sonra K. odasında, yatağındaydı, derken uykuya daldı, dalmadan önce bir süre biraz davranışı hakkında düşündü, davranışından memnundu, ancak daha da memnun olmamasına şaşırdı; yüzbaşı yüzünden Bayan Bürstner adına ciddi ciddi endişelenmişti.

İkinci Bölüm

İlk Soruşturma

K.'ya bir sonraki pazar davasıyla ilgili ufak bir soruşturma yapılacağı telefonla bildirilmişti. Bu soruşturmaların her hafta olmasa da sıklıkla yapılacağına dikkat çekilmişti. Bir yandan davanın hızla sonuçlanması herkesin yararınaydı, öte yandan soruşturmalar her bakımdan titizlikle yürütüleceğinden çok zahmetli olacaktı; ancak kesinlikle gereğinden uzun sürmemeliydi. Bu nedenle birbirini kısa aralıklarla takip edecek bu kısa soruşturmalar tercih edilmişti. Pazar gününün soruşturma günü olarak seçilmesi ise K.'yı çalışırken rahatsız etmemek içindi. K.'nın pazar gününe itiraz etmeyeceği düşünülmüştü, ancak kendisi başka bir günü tercih ediyorsa bu isteği dikkate alınacaktı. Soruşturmalar örneğin geceleri de yapılabilirdi; ancak K. o saatlerde yorgun olabilirdi. Özetle K.'nın da bir itirazı yoksa pazar gününde karar kılınacaktı. K.'nın belirlenen günde mutlaka orada olması gerekiyordu. Bunu ayrıca hatırlatmaya gerek yoktu. K.'ya gideceği evin numarası verildi. K.'nın daha önce hiç bulunmadığı, kent dışında sapa bir yerde bir evdi burası.

K. bütün bunları dinledikten sonra hiç yanıt vermeden telefon ahizesini yerine koydu; pazar günü oraya gitmeye kesin kararlıydı, kuşkusuz bu çok önemliydi, dava başlamış-

tı ve o buna karşı bir şeyler yapmalıydı, bu ilk soruşturma son soruşturma olmalıydı. Telefonun yanında düşüncelere dalmış bir halde dururken telefon etmek isteyen, fakat K. önünü kapattığı için engellenen müdür yardımcısının sesini duydu: "Kötü bir haber mi?" diye sordu müdür yardımcısı, ne olduğunu öğrenmek için değil de, K.'nın telefonun yanından uzaklaşması için. "Hayır, hayır," diye yanıt verdi K. ve yana çekildi, ancak oradan uzaklaşmadı. Müdür yardımcısı ahizeyi eline aldı, bağlanmayı beklerken şöyle dedi: "Bir sorum var size Bay K., pazar günü teknemdeki partime katılma şerefini bahşeder misiniz? Çok kişi gelecek, kuşkusuz sizin tanıdıklarınız da olacak, örneğin Savcı Hasterer. Gelmek ister misiniz? Lütfen gelin!" K. müdür yardımcısının ne dediğine dikkat etmeye çalıştı. Bu onun için hiç de önemsiz değildi, çünkü hiçbir zaman iyi anlaşamadığı müdür yardımcısının bu daveti kendisiyle barışmak, anlaşmak istediğini ve K.'nın bankada ne kadar önemli olduğunu, dostluğunun ya da en azından tarafsızlığının bankanın ikinci adamı için ne kadar değerli olduğunu gösteriyordu. Her ne kadar müdür yardımcısı bu daveti telefonun bağlanmasını beklerken yapmış olsa da, bu onun için bir nevi geri adım atmak demekti. Fakat K., "Çok teşekkür ederim! Ne yazık ki pazar günü zamanım yok, başka bir sözüm var," dediğinde müdür yardımcısı K.'nın karşısında biraz daha ezildi. "Çok yazık," dedi müdür yardımcısı ve tam o sırada bağlanmış olan telefona dönerek konuşmaya başladı. Konuşma kısa sürdü, fakat K.'nın kafası dağınık olduğundan konuşma boyunca telefonun başından ayrılmadı. Ancak müdür yardımcısı konuşmasını bitirip de ahizeyi yerine koyduğunda çıkan sesten ürktü ve orada gereksiz yere durduğu için özür dilercesine şunları söyledi: "Az önce bana bir telefon gelmişti, bir yere davet edildim, ancak saat kaçta gelmem gerektiğini söylemeyi unuttular." "O halde bir kez daha arayıp sorun," dedi müdür yardımcısı. "O kadar önemli değil," dedi K. ve böy-

lece biraz önceki özrünün anlamsızlığı daha da net ortaya çıkmış oldu. Müdür yardımcısı oradan ayrılırken başka konular hakkında da bir şeyler söyledi. K. gerçi yanıt vermek için kendisini zorladı, fakat aklı başka yerdeydi, gitmek için en uygun saatin pazar günü sabah saat dokuz olduğunu düşünüyordu, çünkü işgününde tüm mahkemeler o saatte çalışmaya başlardı.

Pazar günü hava kapalıydı. K. çok yorgundu, çünkü bir akşam önce her zaman gittiği lokalde daimi müşteriler için yapılan bir kutlamaya katılmış, geç saatlere kadar kalmıştı, neredeyse uyanamayacaktı. Düşünmeye fırsat bulamadan, bütün bir hafta aklından geçirdiği çeşitli planları gözden geçiremeden aceleyle giyindi, kahvaltı bile yapmadan kendisine söylenen yere gitmek üzere koşa koşa yola koyuldu. Etrafına bakacak kadar zamanı yoktu, yine de garip bir tesadüf sonucu davasına karışmış üç banka memuru Rabensteiner, Kullich ve Kaminer ile karşılaştı. Tramvayda olan Rabensteiner ve Kullich, K.'nın tam önünden geçtiler, Kaminer ise bir kafenin terasında oturuyordu ve K. geçerken korkuluğa yaslanıp merakla baktı. Her üçü de arkasından baktılar ve şeflerinin nasıl da koşarak gittiğini şaşkınlıkla izlediler; K.'yı herhangi bir taşıta binmekten alıkoyan şey bir tür inattı; her yabancıdan, davasında yardımı olabilecek herkesten çekiniyor, hiç kimseyi bu meseleye karıştırmak istemiyor ve böylece kendisi de kesinlikle en ufak bir şeyi başkalarıyla paylaşmak istemiyordu; ayrıca aşırı dakiklik göstererek kendisini soruşturma komisyonu önünde küçük düşürmek istemiyordu. Ancak şimdi ne zaman geleceği konusunda kendisine bilgi verilmediği halde saat dokuzda orada olabilmek için koşuyordu.

Nasıl bir şey olduğunu tam olarak kafasında canlandıramasa da, evi ta uzaktan göreceği bir işaretten ya da kapı girişindeki olağandışı bir hareketlilikten tanıyabileceğini düşünmüştü. Fakat evin bulunduğu ve K.'nın başında bir an durduğu Julius Caddesi'nin her iki yanında tek tip evler var-

dı, yoksul insanların oturduğu yüksek, gri, kira evleri. Pazar sabahı olduğu için hemen hemen tüm pencerelerde birileri vardı, gömleklerinin kollarını sıvamış erkekler pencerelere dayanmışlar, ya sigara içiyorlardı ya da pencere pervazına oturttukları küçük çocukları dikkatle ve şefkatle tutuyorlardı. Diğer pencerelere havalandırmak için yorganlarla yastıklar konulmuştu ve onların üzerinde arada bir saçları darmadağın bir kadın başı görülüyordu. İnsanlar birbirlerine seslenip duruyorlardı ve tam K. oradan geçerken gülüşmeler oldu. Uzun caddede düzenli olarak sıralanmış, cadde seviyesinin biraz altında, birkaç basamakla inilen çeşitli gıda maddelerinin satıldığı küçük dükkânlar vardı. Bu dükkânlara kadınların biri girip biri çıkıyor, bazıları da merdivenlerde çene çalıyordu. Gezgin bir meyve satıcısı başını kaldırmış pencerelere doğru bağırarak malını satmaya çalışırken, dikkatsizlikten kendisi gibi dikkatsiz K.'yı neredeyse arabasıyla ezecekti. Tam o sırada seçkin semtlerde miadını çoktan doldurmuş bir gramofon kulak patlatacak kadar yüksek sesle çalınmaya başladı.

K. caddenin içerilerine doğru ağır ağır ilerledi, sanki daha vakti varmış gibi ya da pencerelerin birinden sorgu yargıcı onu görmüş, onun o adreste olacağını biliyormuş gibi yavaş yavaş. Saat dokuzu biraz geçiyordu. Ev çok uzaktaydı, çok geniş, muazzam bir alana yayılmıştı, özellikle dış kapı girişi çok yüksek ve çok genişti. Göründüğü kadarıyla kapı, büyük avlunun çevresinde sıralanan, K.'nın bazılarını bankayla yaptıkları işlerden dolayı tanıdığı şirketlerin tabelalarını taşıyan ve şu anda kapalı olan depolara mal teslimi için kullanılan kamyonların geçmesine uygun olarak inşa edilmişti. K. normal alışkanlığının aksine gördüğü her şeyi dikkatle incelerken, avlunun girişinde biraz durdu. Yakınında bir yerde, bir sandığın üzerinde çıplak ayaklı bir adam oturmuş gazete okuyordu. İki oğlan çocuğu bir el arabasının üzerinde salıncaktaymış gibi sallanıyordu. Bir tulumbanın başında

üzerinde gecelik olan zayıf bir genç kız duruyordu ve tulumbadan çektiği su testisine dolarken K.'ya bakıyordu. Avlunun bir köşesinde iki pencere arasında bir ip gerilmişti ve üzerinde kuruması için çamaşırlar asılıydı. Aşağıda bir adam da durmuş yukarıdakilere talimatlar veriyordu.

K. sorgunun yapılacağı odaya gitmek üzere merdivenlere yöneldi, fakat bir yerde sessizce durdu, çünkü bu merdivenlerin dışında avluda üç farklı merdiven girişi ve onun dışında da avlunun sonunda bir başka avluya geçişi sağlayan küçük bir geçit gördü. Ona odanın yerini ayrıntılı tarif etmediklerine kızmıştı, bu kendisine karşı yapılan büyük bir ihmalkârlık ya da kayıtsızlıktan başka bir şey değildi, bunu yüksek sesle ve açıkça belirtmeye kararlıydı. Sonunda merdivenleri çıktı ve nöbetçi Willem'in suçluların mahkemeyi kendilerine çektiğine dair söylediği sözleri geldi aklına ve eğer bu doğruysa sorgu odası K.'nın tesadüfen seçerek çıktığı merdivenlerin başında bulunuyordu.

K. yukarı çıkarken merdivenlerde oynayan çocukların rahatını bozmak zorunda kaldı, bu nedenle aralarından geçtiğinde çocuklar ona kötü kötü baktılar. "Bir daha buraya gelmek zorunda kalırsam ya çocukları kazanmak için şekerleme getireceğim ya da onları dövmek için sopa," diye geçirdi içinden. Birinci kata varmadan önce yuvarlanan bir bilyenin yerine gitmesini beklemek zorunda kaldı, tam o sırada serseri gibi suratsız iki yaramaz pantolonunun paçalarına yapıştı; onları silkelemeye çalışsa canlarını yakacaktı, ayrıca bağırmalarından da korktu.

Birinci kata geldiğinde asıl arama başladı. Soruşturma komisyonunu soramayacağı için marangoz Lanz diye bir isim buldu –bu isim aklına geldi çünkü Bayan Grubach'ın yeğeni olan yüzbaşının adı Lanz'dı– ve bunu tüm evlere sormayı düşündü; böylece odalara şöyle bir göz atabilecekti. Ancak neredeyse tüm evlerin kapısı açık olduğundan ve çocuklar devamlı girip çıktığından bunun zaten kolay olduğu-

nu gördü. Çoğu küçük, tek pencereli odalardı ve mutfak da olmadığı için yemekler odada pişiriliyordu. Bazı kadınlar bir ellerinde küçük bebeklerini tutuyorlardı, diğer elleriyle ocak başında yemek yapmakla meşguldüler. Henüz çocuk sayılabilecek kızlar üzerlerinde tek giysileri olan önlükle oradan oraya koşuşturuyorlardı. Odaların hiçbirinde yataklar henüz toplanmamıştı, kiminde hasta insanlar yatıyordu, kiminde henüz insanlar uyuyordu, bazılarında ise üzerinde giysileri olan insanlar uzanmıştı. Bazı evlerin kapalı olan kapılarını çalan K., orada Marangoz Lanz diye birinin oturup oturmadığını soruyordu. Çoğu kez kapıyı bir kadın açıyordu, soruyu duyduktan sonra odaya dönüp yatakta doğrulan adama "Beyefendi burada Marangoz Lanz diye birinin oturup oturmadığını soruyor," diyordu. "Marangoz Lanz mı?" diye soruyordu yataktaki. "Evet," diyordu K., soruşturma komisyonunun orada olmayacağından emin olmasına ve oradaki işinin bitmesine rağmen. Birçokları Marangoz Lanz'ı bulmasının K. için çok önemli olduğuna inanıyorlar, uzun süre düşünüyorlar, adı Lanz olmayan bir başka marangozun adını veriyorlar ya da Lanz'la uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmayan başka bir marangozun adını söylüyorlar, komşularına soruyorlar ya da böyle bir pansiyonerin kalabileceğine inandıkları en uzaktaki odalara, bu konuda kendilerine daha doğru bilgi verebileceğine inandıkları birilerinin yaşadığı evlere K. ile birlikte gidiyorlardı. Sonunda K.'nın bizzat sormasına neredeyse hiç gerek kalmadı, aksine bu şekilde tüm katlarda dolaştırıldı. Başlangıçta kendisine pek kolay gelen plan işe yaramamıştı. Beşinci kata gelmeden önce aramaya son vermek istedi, onunla yukarı katlara çıkmak isteyen yardımsever genç işçiyle vedalaştı ve aşağıya indi. Fakat sonra tüm bu girişiminin sonuçsuz kalmasına sinirlendi, geri döndü, beşinci kattaki ilk kapıyı çaldı. Bu küçük odada ilk gördüğü şey bir duvar saatiydi, saat onu gösteriyordu. "Marangoz

Lanz burada mı?" diye sordu. "Buyurun," dedi o sırada bir leğende çocuk çamaşırları yıkayan, siyah parlak gözleri olan genç kadın ve ıslak elleriyle yandaki odanın açık kapısını gösterdi.

K. bir toplantıya geldiğini düşündü. Farklı insanlardan oluşan kalabalığın –hiç kimse yeni gelenle ilgilenmemişti– doldurduğu orta büyüklükteki iki pencereli oda tamamen doluydu, neredeyse tavana yakın yükseklikte ve tüm odayı çepeçevre saran balkonlar bile öyle doluydu ki ayakta olan insanlar iki büklüm duruyorlar, buna rağmen başları ve sırtları tavana değiyordu. İçerideki havayı boğucu bulan K. tekrar dışarıya çıktı ve kendisini muhtemelen yanlış anladığını düşündüğü genç kadına "Ben bir marangozu, adı Lanz olan bir marangozu sormuştum," dedi. "Evet," dedi kadın, "lütfen içeriye girin." K. belki de kadını takip etmeyecekti, eğer kadın onun yanına gidip kapının kolunu tutarak şunu söylemeseydi: "Sizden sonra kapıyı kilitlemek zorundayım, başka birinin içeriye girmesine izin yok." "Çok mantıklı," dedi K., "fakat salon dolmuş bile." Bunun üzerine K. içeriye girdi.

Kapının önünde sohbet eden iki adamın –birisi ellerini uzatmış para sayıyormuş gibi yaparken, diğeri dikkatle onun gözlerinin içine bakıyordu– arasından geçerken biri elini uzatıp K.'yı elinden tuttu. Bu kısa boylu, kırmızı yanaklı bir gençti. "Gelin, gelin," dedi. K., kendisini çeken gencin peşinden giderken yoğun kalabalığın arasında, kalabalığı iki ayrı gruba bölen daracık bir yolun olduğunu gördü; yolun sağ ve sol yanında ilk sıralarda K.'ya hiçbir yüzün dönük olmaması, her gruptaki insanların kendi grubundaki insanlarla konuşması ve diğer gruba sırtlarının dönük olması K.'nın doğru düşündüğünü gösteriyordu. İnsanların çoğu siyah giysiler içindeydi, üzerlerinde eski, uzun ve arkası sarkan, özel günlerde giyilen ceketler vardı. Bu resmi giysiler K.'yı şaşırtmıştı, bu giysiler olmasa K. bütün bunların bölgede yapılan siyasi bir toplantı olduğunu düşünecekti.

K.'nın götürüldüğü salonun öbür ucunda çok alçak ve üzeri tıklım tıklım dolu bir podyumun üzerinde çaprazlama konmuş küçük bir masa vardı, onun arkasında podyumun kenarına yakın bir yerde kısa boylu, tıknaz, kesik kesik nefes alan bir adam tam arkasında duran –sandalyenin arkalığına dirseğini yaslamış ve bacaklarını çapraz yapmış– biriyle kahkahalar atarak sohbet ediyordu. Arada bir, birini taklit eder gibi kolunu havaya kaldırıyordu. K.'yı buraya getiren çocuk geldiklerini haber vermekte güçlük çekiyordu. İki kez parmaklarının ucunda yükselip haber vermeye çalışsa da yukarıdaki adamın dikkatini çekemedi. Ancak podyumdaki insanlardan biri delikanlıyı işaret ettiğinde adam gence doğru eğilip verdiği haberi dinledi. Sonra saatini çıkardı ve K.'ya hızlı bir bakış attı. "Bir saat beş dakika önce burada olmalıydınız," dedi. K. yanıt vermek istedi fakat zamanı olmadı, çünkü adam sözünü henüz bitirmişti ki salonun sağında genel bir homurdanma başladı. "Bir saat beş dakika önce burada olmalıydınız!" diye tekrar etti adam, biraz daha yüksek bir sesle ve aşağıya salondakilere bir göz attı. Birden balkonlarda homurdanma artmış ve adam başka bir şey söylemediği için de yavaş yavaş kesilmişti. Salon şimdi K.'nın içeriye girdiği andan daha sessizdi. Sadece balkondakiler konuşmaya devam ediyordu. Yukarıdaki loş ışığa, dumana ve toza rağmen balkondakilerin aşağıdakilerden daha kötü giyimli oldukları fark ediliyordu. Bazıları başlarını yaralamamak için tavanla başları arasına koyacak yastık getirmişlerdi yanlarında.

K. konuşmaktan ziyade etrafı gözlemlemeye kararlıydı, bu nedenle sözde gecikmesiyle ilgili kendini savunmaktan vazgeçti ve sadece şunları söyledi: "Gecikmiş olsam da şimdi buradayım." Bu sözleri salonun sağ yarısı tarafından alkışlandı. Kolayca yanıma çekebileceğim insanlar, diye düşündü K., sadece kendisinin tam arkasına gelen ve tek tük alkış seslerinin duyulduğu salonun sol tarafındaki sessizlikten rahat-

sızdı. Kendi kendine, ne söylesem de herkesi bir anda ya da bu mümkün değilse, en azından salonun diğer yarısını da şimdilik kazanabilsem, diye düşündü.

"Evet," dedi adam, "fakat ben artık sizi sorgulamak zorunda değilim" –yine homurdanmalar başladı, fakat bu defa yanlış anlaşıldığından, çünkü adam el hareketiyle insanları yatıştırırken sözlerine şöyle devam etti–, "bugün bir istisna yapıp sizi sorgulayacağım. Fakat böyle bir gecikme bir daha tekrar etmeyecek. Şimdi öne gelin!" Podyumdan biri yerinden fırlayıp kalktı, böylece K. için yer açılmış oldu, K. yukarı çıktı. Masanın dibine kadar yanaşmıştı, arkasındaki kalabalık o kadar büyüktü ki, sorgu yargıcının masasının ve hatta sorgu yargıcının kendisinin podyumdan düşmemesi için kalabalığa karşı direnmek zorundaydı.

Sorgu yargıcının buna aldırdığı yoktu, tam tersine arkasındaki adama bir şeyler söyledikten sonra koltuğuna rahatça yaslandı ve kürsüsünün üzerindeki tek eşya olan küçük not defterine uzandı. Bu tıpkı bir okul defteri gibiydi, eski yaprakları çevrilmekten biçimini kaybetmiş bir okul defteri. "Pekâlâ," diye başladı sorgu yargıcı, defterin sayfalarını çevirdi ve karara varmış bir ses tonuyla, "siz badanacısınız, öyle mi?" diye sordu. "Hayır," dedi K., "büyük bir bankanın birinci şefiyim." Bu yanıt salonun sağ tarafındakiler arasında öyle samimi kahkahalara neden oldu ki K. da gülmesini engelleyemedi. İnsanlar ellerini dizlerine dayamışlar ve sanki ağır bir öksürük nöbeti geçiriyor gibi katıla katıla gülüyorlardı. Balkondaki bazı insanlar bile gülüyorlardı. Alttaki insanlar üzerinde belli ki bir gücü olmayan ve son derece sinirlenen sorgu yargıcı sinirini balkondakilerden çıkarmaya çalıştı, yerinden fırladı, balkondakilere tehditler savurdu, normal zamanlarda dikkat çekmeyen kaşları gözlerinin üzerinde gür, kara ve kalın bir şekilde belirmişti.

Salonun sol tarafı ise hâlâ sessizdi, insanlar sıralar halinde dizilmiş, yüzlerini podyuma çevirmişlerdi ve yukarıda

söylenen her sözü ve karşı tarafın gürültüsünü sessizce dinliyorlardı, hatta kendi sıralarında olup diğer tarafla birlikte hareket edenlere karşı da bir şey yapmıyorlardı. Diğerlerine kıyasla sayıları daha da az olan sol taraftakiler aslında tıpkı sağ taraftakiler gibi önemsiz olsalar da, sakin davranışları nedeniyle daha önemli görünüyorlardı. K. şimdi konuşmaya başladığında onların anlayacağı, onaylayacağı şekilde konuşacağından emindi.

"Badanacı olup olmadığım hakkındaki sorunuz, sayın sorgu yargıcı, –aslına bakarsanız bunu bana sormadınız, aksine badanacı olduğumu yüzüme söylediniz– bu bana karşı yürütülen bu soruşturmanın nasıl olacağını gayet açık bir şekilde gösteriyor. Şimdi bunun bir soruşturma olmadığını söyleyebilirsiniz, haklısınız, çünkü yapılan bu şey ancak ben kabul edersem soruşturma olabilir. Fakat ben de kısmen acıma duygusu nedeniyle şu an için bunu soruşturma olarak kabul ediyorum. Zaten insan tüm bunları ancak acıma duygusu olursa kabul edebilir. Bunun iğrenç bir soruşturma olduğunu söylemiyorum, fakat bu niteleme üzerine düşünmenizi ve kendinizin bir değerlendirme yapmanızı arzu ediyorum."

K. konuşmasını kesip salona baktı. Söylediği şeyler aklından geçenlerden daha sertti, daha keskindi, fakat doğruydu da. O taraftan ya da bu taraftan alkışı hak etmişti, fakat salon sessizdi, anlaşılan insanlar bundan sonra olacakları merak ediyorlardı; belki de bu sessizliğin altında her şeyi sonlandıracak bir patlama hazır bekliyordu. Tam o sırada salonun sonundaki kapının açılması, muhtemelen işini tamamlamış genç çamaşırcı kadının içeriye girmesi ve onca çabasına karşın bazı bakışları üzerine çekmesi rahatsız ediciydi. K.'yı sevindiren tek kişi sadece sorgu yargıcıydı, çünkü görünen o ki K.'nın sözlerinden etkilenmişti. O ana kadar her şeyi ayakta dinlemişti, çünkü balkondakilere bir şeyler söylemek için ayağa kalkmış, fakat K.'nın konuşması

karşısında şaşırmıştı. K. konuşmasına ara verince yavaşça oturdu, kimsenin fark etmesini istemiyor gibiydi. Muhtemelen yüzündeki ifadeyi sakinleştirmek için defteri önüne çekti.

"Yararı olmaz," diye devam etti sözlerine K., "sizin o küçük defteriniz de söylediklerimi onaylıyor sayın sorgu yargıcı." Sakin konuşmasının salonda yankılanmasından memnun olan K., yargıcın önündeki defteri çekip alma cesaretini gösterdi, korkuyormuş gibi parmak uçlarıyla defterin orta sayfalarından tutup kaldırdı, öyle ki defterin her iki tarafından sık aralıklarla yazılmış, lekeli ve sarı yaprakları aşağı sarktı. "Bunlar sorgu yargıcının belgeleri," dedi K. ve defteri masanın üzerinde bıraktı. "Defterinizden okumaya devam edin sayın yargıç, bu suç defterinden gerçekten korkmuyorum, okumam imkânsız olsa da; çünkü bu defteri sadece iki parmağımla tutabilirim, elime kesinlikle almam." Yargıcın masaya fırlatılan defteri alıp düzene sokmaya çalışması ve içinden bir şeyler okumaya niyetlenmesi sadece derin bir aşağılanmanın işareti olabilirdi ya da en azından öyle algılanmalıydı.

İlk sıradaki insanların yüzleri öyle meraklı bir şekilde K.'ya yönelmişti ki, K. bir süre durup aşağıya, onlara baktı. Çoğu yaşlıca erkeklerdi, bazılarının sakalları beyazdı. Sorgu yargıcının aşağılanmasından sonra hiç tepki vermeyen, K.'nın konuşmasından bu yana derin bir sessizliğin içine gömülen salondaki insanları etkileyebilecek olanlar acaba bunlar mıydı?

"Benim başıma gelenler," diye devam etti K., biraz daha alçak bir sesle, konuşurken de sürekli ilk sıradaki insanların yüzlerine baktığı için biraz dikkati dağılıyordu, "benim başıma gelen, herkesin yaşayacağı türden bir şey değildir ve ben bunları çok ciddiye almadığım için pek önemli de sayılmaz, fakat bunlar bir hareket tarzının, birçok insana karşı yapılan muamelelerin bir göstergesi. Bunun için buradayım, kendim için değil."

K. gayriihtiyari sesini yükseltmişti. Salonda bir yerde birisi ellerini kaldırmış alkışlıyor ve bağırıyordu: "Bravo! Neden olmasın? Bravo! Ve yine bravo!" İlk sırada oturanlar arasından sakallarını sıvazlayanlar oldu, ancak hiç kimse bu bağıranın kim olduğunu görmek için arkaya dönüp bakmadı. K. da bağıran bu kişiyi dikkate almadı, ama bu davranış onu yüreklendirmişti; artık herkesin alkışlamasını önemsemiyordu, salondakilerin genelinin konu üzerinde düşünmeye başlamasını ve bazen birilerinin konuşmasından etkilenmesini ve onları kendi tarafına çekmeyi yeterli buluyordu.

"Ben konuşarak alkış almak niyetinde değilim," dedi K., kafasından bu düşünceler geçerken, "bunu başarabileceğimi de sanmıyorum. Sayın sorgu yargıcı çok daha iyi konuşuyor, bu da onun mesleğinin bir parçası zaten. İstediğim tek şey, herkesin önünde yapılan bir yanlışlığın yine herkesin önünde konuşulması. Şöyle ki: Ben takriben on gün önce tutuklandım, tutuklanma sebebine ancak gülebilirim, fakat şimdi yeri burası değil. Ben sabahın erken saatlerinde daha yatağımdayken baskına uğradım, belki de benim gibi masum olan herhangi bir badanacıyı –sorgu yargıcının demesine göre böyle bir ihtimal de varmış– tutuklama emri verilmişti, ama ben seçildim. Bitişikteki oda iriyarı iki nöbetçi tarafından işgal edilmişti. Tehlikeli bir haydut olsaydım, bundan daha iyi önlem alınamazdı. Bu nöbetçiler ayrıca ahlak düzeyi düşük serserilerdi, kulağımın dibinde saçma sapan şeyler konuşup beni rahatsız ettiler, benden rüşvet almak istediler, çeşitli düzenbazlıklarla giysilerime el koymak istediler, bana gelen kahvaltıyı gözlerimin önünde fütursuzca midelerine indirdikten sonra sözüm ona bana kahvaltı getirtmek için benden para istediler. Bununla da yetinmediler. Başlarındaki adamın bulunduğu üçüncü bir odaya götürüldüm. Bu, benim de tanıdığım ve çok değer verdiğim genç bir bayanın odasıydı ve ben o odanın benim yüzümden, fakat benim isteğim dışında,

nöbetçilerin ve şeflerinin varlığıyla nasıl da kirletildiğini izlemek zorunda kaldım. Sakin kalmak kolay değildi. Fakat ben sükûnetimi korudum ve şeflerine son derece sakin bir şekilde –burada olsaydı söyleyeceklerimi doğrulardı–, neden tutuklandığımı sordum. Biraz önce sözünü ettiğim genç bayanın koltuğunda aptalca bir kibirle oturan şef ne cevap verdi biliyor musunuz? Baylar, aslına bakarsanız hiçbir şey demedi, belki de gerçekten bir şey bilmiyordu, beni tutuklamıştı ve bundan son derece memnundu. Hatta bununla da kalmadı, benim bankamda çalışan üç memuru bahsettiğim bayanın odasına soktu ve bu üçü genç bayanın fotoğraflarını, özel eşyalarını karıştırıp darmadağın ettiler. Bu üç memurun gelmesinin bir başka nedeni de, ev sahibem ve hizmetçisinin de yapacağı gibi tutuklandığımı yaymak, beni insanların gözünde küçük düşürmek ve özellikle de bankadaki konumumu sarsmaktı. Oysa bunların hiçbiri olmadı, en ufak bir şey dahi elde edemediler, son derece sıradan bir insan olan ev sahibem bile, Bayan Grubach –şu anda onun adını anmaktan gurur duyuyorum–, Bayan Grubach bile böylesi bir tutuklamanın hiçbir anlamı olmadığını, sokakta başıboş gezen çocukların yaptığına benzer saçma sapan bir saldırıdan başka bir şey olmadığını anlayabildi. Tekrar ediyorum, tüm bunlar bana nahoş şeyler yaşattı ve bir anlığına da olsa beni öfkelendirdi, fakat daha da kötü sonuçları olamaz mıydı?"

K. sözlerini burada kesip sessizce duran sorgu yargıcına baktığında, yargıcın tam o sırada, bakışlarıyla kalabalık içindeki birine işaret ettiğini gördü. K. gülümsedi ve şöyle dedi: "Aynı şekilde burada da sorgu yargıcı içinizden birine gizlice işaret ediyor. Demek ki aranızda yukarıdan yönetilenler var. Bu işaretin şimdi ıslık çalmak için mi, yoksa alkışlamak için mi verildiğini bilmiyorum ve olayı önceden açıklayarak, bilerek ve isteyerek bu işaretin ne anlama geldiğini öğrenmekten vazgeçiyorum ve bunu kesinlikle umursa-

mıyorum; buradan sorgu yargıcına hepinizin gözleri önünde izin veriyorum, aşağıda duran, parayla tutulmuş adamlarına gizlice işaret vermek yerine, yüksek sesle, açık açık 'Şimdi ıslık çalın!' ve bir dahaki sefere de 'Şimdi alkışlayın!' deyin."

Utandığından ya da sabırsızlandığından sorgu yargıcı koltuğunda sallanıp duruyordu. Daha önce de sohbet ettiği arkasındaki adam onu cesaretlendirmek ya da ona iyi bir tavsiyede bulunmak için yine ona doğru eğildi. Aşağıdaki insanlar alçak sesle fakat hararetli bir şekilde sohbet ediyorlardı. Daha önce zıt görüşteymiş gibi görünen iki taraf birbirine karışmıştı, bazı insanlar parmaklarıyla K.'yı işaret ediyorlardı, bazıları da sorgu yargıcını. Salonun içindeki duman son derece rahatsız ediciydi, öyle ki pencerenin dibinde duranları seçmek mümkün değildi. Özellikle balkonda oturanlar için rahatsız ediciydi, neler olduğunu anlayabilmek için bir yandan ürkek ürkek sorgu yargıcına bakıyorlar, öte yandan bir şeyler öğrenmek için alçak sesle aşağıdakilere sorular soruyorlardı. Sorulara yanıtlar da aynı dikkatle eller ağızlara siper edilerek veriliyordu.

"Birazdan konuşmamı bitireceğim," dedi K. ve kürsünün üzerinde çan olmadığı için yumruğuyla kürsüye vurdu; o sırada hâlâ kafa kafaya vermiş konuşmakta olan sorgu yargıcı ve yanındaki adam çıkan sesten ürkerek hemen birbirlerinden ayrıldılar: "Bütün bu olaylar bana pek uzak, bu nedenle serinkanlılıkla değerlendirebiliyorum ve eğer sizler için bu mahkeme önemli ise beni dinlemeniz yararınıza olur. Söylediklerim nedeniyle kendi aranızda konuşmanızı ertelemenizi rica ediyorum, çünkü vaktim yok, birazdan buradan ayrılacağım."

Birden salon sessizleşti, K. toplantıya katılanlar üzerinde o kadar iyi bir hâkimiyet kurmuştu. Başlarda olduğu gibi insanlar kendi aralarında konuşup bağrışmıyorlardı, artık kimse alkışlamıyordu da, fakat insanlar ikna olmuşa benziyordu ya da olmak üzereydi.

"Kuşkusuz," dedi K. alçak sesle, çünkü insanların söyleyeceklerini merakla beklemesi pek hoşuna gitmişti; bu sessizlik içinde yükselen uğultu en coşkulu alkıştan bile daha etkileyiciydi. "Kuşkusuz bu mahkemenin tüm açıklamalarının arkasında, benim olayımda, yani tutuklanmamın arkasında ve bugünkü soruşturmanın arkasında büyük bir örgüt bulunmaktadır. Bu, rüşvet alan nöbetçiler, onların başındaki ahmak denetçiler, en iyileri yalnızca mütevazı olmaktan öteye gidemeyen sorgu yargıçlarını çalıştıran bir örgüt değil sadece; aksine yüksek ve en yüksek düzeydeki yargıçlardan, sayısız ve hiç de iyi niyetli olmayan hizmetkârlardan, yazıcılardan, jandarmalardan, evet hatta –söylemekten çekinmiyorum– cellat sürüsünden oluşan bir örgüt bu. Ve bu örgütün hedefi ne sayın baylar? Masum insanları tutuklamak ve onlara karşı anlamsız ve çoğu zaman –benim olayımda da olduğu gibi– sonuçlanmayacak soruşturmalar açmak. Bütün düzende bu kadar anlamsız, saçma sapan şeyler varken, görevlilerin rüşvet ve yolsuzluktan uzak durması nasıl sağlanabilir? Bu imkânsız, en yukarıdaki yargıç bile buna karşı koymaz. Bu nedenle nöbetçiler tutukluların giysilerini bedeninden çekip alırlar, bu nedenle denetçiler yabancı evleri basarlar, bu nedenle masum insanlar sorguya çekilecek yerde büyük bir topluluğun karşısında küçük düşürülürler. Nöbetçiler bana tutukluların eşyalarının konulduğu depolardan bahsettiler, tutukluların büyük bir çabayla elde ettikleri servetlerinin, depo memuru bizzat kendisi çalmadıysa, çürümeye bırakıldığı bu depoların bulunduğu yeri görmek isterdim."

K. salonun arka tarafından gelen kötü bir çığlık nedeniyle konuşmasını kesmek zorunda kaldı, çığlığın kimden geldiğini iyice görebilmek için elini gözlerinin üzerine götürdü, çünkü içeriye sızan donuk gün ışığı salondaki dumanlı havayı beyazlatıyor ve insanın gözünü kamaştırıyordu. Çığlık, salona girdiğinde K.'nın rahatsızlık vereceğinden

emin olduğu çamaşırcı kadının oradan geliyordu. Kadının bunda suçu var mıydı, yok muydu belli değildi. K. yalnızca bir adamın kadını kapının köşesine götürüp, ona sarıldığını görmüştü. Fakat bağıran kadın değil, adamdı, ağzını sonuna kadar açmıştı ve tavana bakıyordu. Küçük bir grup bu ikisinin etrafını sarmıştı, yakındaki balkonda oturanlar K.'nın toplantıya kattığı ciddi havanın kesilmesine sevinmiş görünüyorlardı. K. ilk şaşkınlığı üzerinden attıktan sonra hemen oraya koşmak istedi. Orada hemen düzeni sağlar ve o çifti dışarıya çıkarırsa bunun herkesin hoşuna gideceğini sandı, fakat ilk sırada oturanlar oldukları yerde kaldı, hiç kimse yerinden kımıldamadı ve hiç kimse K.'nın o tarafa gitmesi için yolu açmadı. Tam tersine onu engellemeye çalıştılar, yaşlı adamlar kolundan çekiştirdiler ve bir el –K.'nın arkasına dönüp bakacak zamanı yoktu– arkadan, yakasından tuttu. K. artık o çifti düşünmüyordu, kendi özgürlüğünün kısıtlandığını düşünüyor ve ciddi ciddi tutuklanmaya çalışıldığını hissediyordu, bu nedenle hiçbir şeye aldırmadan podyumdan indi. Şimdi kalabalıkla göz gözeydi. İnsanları doğru mu değerlendirmişti? Konuşmasının yapacağı etkiye fazla mı güvenmişti? Konuşması boyunca insanlar rol mü yapmışlardı ve konuşmasının sonuna geldiği şu dakikalarda rol yapmaktan sıkılmışlar mıydı? Etrafındaki insanların yüzleri nasıldı öyle? Küçük siyah gözler sağa sola oynuyordu, yanaklar tıpkı sarhoş insanlarınki gibi aşağıya sarkmıştı, uzun sakallar sert ve öyle seyrekti ki elinizle kavramaya kalksanız bir sakalı değil de kendi parmaklarınızı tutardınız. Fakat sakalların altında –bu K.'nın asıl keşfiydi– ceketlerin yakasında farklı büyüklükte ve renkte rozetler vardı. Görebildiği kadarıyla salonda oturanların hepsinde bu rozetlerden vardı. Sağda ve solda oturanlar ayrı gibi görünseler de hepsi birlikti ve K. birden arkasına döndüğünde ellerini kucağında kavuşturmuş sakin sakin aşağıya bakan sorgu yargıcının yakasında da aynı rozetten olduğunu gördü. "Demek öyle,"

diye bağırdı K. ve kollarını havaya kaldırdı, birdenbire fark ettiği gerçeği haykırmaktan kendini alamadı, "görüyorum ki sizler hepiniz memursunuz, sizler benim biraz önceki konuşmamda karşı çıktığımı söylediğim o kokuşmuş çetelerdensiniz, dinleyici ya da ispiyoncu olarak buraya doldunuz, sahte gruplar kurdunuz ve bu gruptan biri beni denemek için alkışladı, kendinizce masum bir insanı nasıl yoldan çıkaracağınızı öğrenmek istediniz. En azından buraya boşuna gelmediğinizi umarım, ya masum olduğuna inanmanızı isteyen bir insanla, yani benimle eğlendiniz ya da" –"bırak beni yoksa vuracağım," diye bağırdı K., kendisine iyice yaklaşan ve titreyen bir ihtiyara– "ya da gerçekten bir şeyler öğrendiniz. Böylece hepinize işlerinizde bol şans dilerim." Masanın kenarında duran şapkasını aldı, çıt çıkmayan salonda, en azından konuşmasının yarattığı şaşkınlık sonrası sessizlikte kapıya doğru gitti. Ancak anlaşılan sorgu yargıcı K.'dan daha hızlıydı, çünkü K.'yı kapının yanında bekliyordu. "Bir dakika," dedi. K. olduğu yerde kaldı, fakat sorgu yargıcına bakmadı, kolundan tuttuğu kapıya baktı. "Ben yalnızca bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum," dedi sorgu yargıcı, "siz bugün –belki henüz farkına varmamış olabilirsiniz– bir sorgulamanın bir tutukluya her halükârda sağlayacağı yararı yok ettiniz." K. kapıya bakarak güldü. "Alçaklar," diye bağırdı K., "bütün duruşmalar sizin olsun." Kapıyı açtı ve aceleyle merdivenlerden indi. Arkasından ise yeniden canlanan ve olayları öğrenciler gibi hararetle tartışan topluluğun gürültüsü yükseldi.

Üçüncü Bölüm

Boş Toplantı Salonunda Üniversite Öğrencisi. Kalem Odaları

K. sonraki hafta her gün yeni bir haberin gelmesini bekledi, sorgulamalardan vazgeçtiğini söylediğinde bunun ciddiye alınacağını düşünmemişti ve beklediği haber cumartesi akşamına kadar gerçekten gelmediğinde, kendi kendine aynı gün aynı yerde bulunması gerektiğini düşündü. Bu nedenle pazar günü aynı yere gitti, bu defa dosdoğru merdivenleri çıktı, koridorlardan geçti; onu hatırlayan birkaç kişi kapıların önünden geçerken selam verdi, hiç kimseye sormak gereğini duymadan çabucak doğru kapıya gitti. Kapı çalar çalmaz açıldı ve daha önce tanıdığı kadının yüzüne bakmadan hemen bitişikteki odaya gitmeye yeltendi. "Bugün toplantı yok," dedi kadın. "Niye toplantı olmasın ki?" diye sordu K. ve inanmak istemedi. Fakat kadın bitişikteki odanın kapısını açtı, içeriyi ona göstererek onu ikna etti. Oda gerçekten boştu ve geçen pazara kıyasla perişan görünüyordu. Podyumda aynı yerde duran masanın üzerinde birkaç kitap vardı. "Kitaplara bakabilir miyim?" diye sordu K., merakından değil de buraya boşuna gelmemiş olmak için. "Hayır," dedi kadın ve kapıyı yine kapattı, "bu yasak. Kitaplar sorgu yargıcına ait." "Ah, öyle mi," dedi K. başını sallayarak, "kitaplar her-

halde kanun kitapları ve insanı sadece suçsuz yere değil, hiçbir şey bilmeden de mahkûm eden mahkemelere ait türden kitaplar." "Öyle olmalı," dedi, K.'nın tam olarak ne dediğini anlamayan kadın. "Pekâlâ, ben gideyim öyleyse," dedi K. "Sorgu yargıcına bir haber ileteyim mi?" diye sordu kadın. "Onu tanıyor musun?" diye sordu K. "Tabii ki," dedi kadın, "benim kocam mübaşirdir." K. ancak o an, geçen hafta içinde sadece bir çamaşır leğeni olan odanın şimdi tam bir oturma odası görünümünde olduğunu fark etti. K.'nın şaşkınlığını gören kadın şöyle dedi: "Evet, biz burası için kira ödemiyoruz, burası bizim lojmanımız ancak toplantı olduğu günlerde odayı boşaltmamız gerekiyor. Eşimin konumunun bazı dezavantajları da var." "Ben odaya pek öyle şaşırmadım," dedi K. kadına kızgın bir şekilde bakarken, "daha çok sizin evli olduğunuza şaşırdım." "Son toplantıda sizin konuşmanızı böldüğüm olayı mı kastediyorsunuz?" diye sordu kadın. "Tabii ki," dedi K., "artık üzerinden zaman geçti ve neredeyse unuttum, fakat o tarihte beni çok öfkelendirmişti. Ve şimdi de evli bir kadın olduğunuzu söylüyorsunuz." "Konuşmanızı bölmek sizin aleyhinize olmadı. Çünkü sonrasında o konuşmayla ilgili olumsuz şeyler konuşuldu." "Olabilir," dedi K., konuyu başka tarafa çekmeye çalışarak, "fakat bu sizi bağışlatmaz." "Beni tanıyan herkes beni bağışladı," dedi kadın, "bana o gün sarılan adam uzun zamandır peşimde. Genelde çekici biri olmayabilirim ama onun için çekici bir kadınım. Bundan kendimi koruyamam, kocam da bu durumu kabullendi; çünkü eşim işinden olmamak için buna katlanmak zorunda, çünkü o adam bir öğrenci ve muhtemelen önemli bir pozisyona yükselecek. O her zaman peşimde, siz gelmeden biraz önce de gitti." "Bu konu da diğer olaylara pek uyuyor," dedi K., "bu beni şaşırtmıyor." "Siz burada bazı şeyleri düzeltmek mi istiyorsunuz?" diye sordu kadın yavaşça ve söyleyecekleri K. ve kendisi için bir tehlike oluşturacakmış gibi temkinliydi. "Bunu, benim çok da hoşuma

giden konuşmanızdan anlamıştım zaten. Gerçi ben konuşmanızın sadece birazını duymuştum, başını kaçırmıştım, sonunu dinlerken de o öğrenciyle yerdeydim–" Kadın konuşmasına biraz ara verip K.'nın elini tuttu ve "Burası öyle kötü yer ki," dedi. "Gerçekten de bazı şeyleri düzeltebileceğinize inanıyor musunuz?" K. gülümsedi ve elini kadının yumuşak ellerinin içinde çevirdi. "Aslında," dedi K., "ben bazı şeyleri düzeltmek için burada değilim, sizin ifade ettiğiniz gibi, örneğin siz bunları sorgu yargıcına söylerseniz ya sizinle alay eder ya da sizi cezalandırır. Gerçekten de ben bu olaylara kendi isteğimle girmedim ve böylesi bir hukuk anlayışının değişmek zorunda olması uykularımı da kaçırmazdı. Fakat ben sözde tutuklu olduğum için –çünkü ben tutukluyum–, kendim için karışmak zorunda kaldım. Fakat bu arada size yardımcı olabileceksem bunu memnuniyetle yaparım ve sadece birine yardım etmek istediğim için değil, siz de bana yardım edebileceğiniz için." "Size nasıl yardım edebilirim ki?" diye sordu kadın. "Örneğin orada, masanın üzerinde duran kitapları bana göstererek." "Tabii ki," dedi kadın ve K.'yı çabucak masanın yanına götürdü. Eski ve yıpranmış kitaplardı, kitaplardan birinin cilt kapağı ortadan bölünmüştü neredeyse. "Her yer ne kadar da kirli," dedi K. başını sallayarak ve K. daha kitaplara dokunmadan kadın önlüğüyle kitapların üzerindeki tozu sildi. K. en üstteki kitabı açtı, müstehcen bir resimle karşılaştı. Bir kadın ve bir erkek çırılçıplak bir kanepede oturuyorlardı, resmi çizenin terbiyesiz niyeti açıkça ortadaydı, fakat belli ki bir o kadar beceriksizdi, çünkü sonunda sadece bedenleri vurgulanan ve resimden çıkacakmış gibi duran, aşırı derecede dik oturmuş bir kadın ve erkek çizebilmişti. Ve yanlış bir perspektifle çizilmiş resimde bu ikisi zorla birbirlerine dönmüş gibiydiler. K. aynı kitabın sayfalarını çevirmedi, ikinci kitabın kapağını açtı, başlığı *Grete'nin Kocası Hans'tan Çektiği Acılar* olan bir romandı bu. "Bunlar burada incelenen kanun kitapları öyle

mi," dedi K., "ben böyle insanlar tarafından yargılanacağım." "Size yardım edeceğim," dedi kadın. "İster misiniz?" "Kendinizi tehlikeye atmadan bunu yapabilir misiniz gerçekten? Biraz önce kocanızın amirlerine bağımlı olduğunu söylemiştiniz." "Buna rağmen size yardım etmek istiyorum," dedi kadın, "gelin, konuşmamız lazım, benim başıma gelecek tehlikeden bahsetmeyin, ben ancak kendim korkmak istediğimde bir tehlikeden korkarım. Gelin!" Kadın podyumu gösterip K.'ya kendisiyle birlikte basamaklara oturmasını işaret etti. "Çok güzel kara gözleriniz var," dedi kadın oturduktan sonra ve aşağıdan K.'nın yüzüne bakarak, "bana gözlerimin güzel olduğunu söylerler, fakat sizinkiler daha güzel. İlk kez gelip buradan içeri girdiğinizde dikkatimi çekmiştiniz. Sonrasında toplantı odasına girmemin nedeni de buydu ki böyle bir şeyi asla yapmam, yapmam da yasak zaten." Yani hepsi bu, diye geçirdi içinden K., kendini bana sunuyor, o da buradaki herkes gibi bozulmuş, belli ki mahkeme memurlarından bıkmış, bu da anlaşılır bir durum, bu nedenle de hoşuna giden her yabancıya gözlerinin güzel olduğunu söyleyip iltifatlar yağdırıyor. Ve K. hiç sesini çıkarmadan ayağa kalktı, aklından geçenleri yüksek sesle söylemiş gibiydi ve kadına davranışının nedenini açıkladı. "Bana yardım edebileceğinizi sanmıyorum," dedi K., "bana yardım edebilecek kişinin tepedeki memurlarla tanışıklığı olması gerekir. Oysa siz muhtemelen etrafta dolanan, alt kademede çalışan bir yığın insan tanıyorsunuz sadece. Kuşkusuz onları da çok iyi tanıyorsunuzdur, buna hiç şüphe yok, ancak onlara yaptırabileceğiniz en büyük şey bile, davanın nihai sonucu açısından önemli olmayacaktır. Fakat buna kalkıştığınız takdirde birkaç arkadaşınızı kaybedebilirsiniz de. Bunu istemiyorum. Bu insanlarla olan ilişkilerinizi sürdürün, çünkü bunun sizin için çok önemli olduğunu görüyorum. Bunu söylerken üzülmüyor değilim, çünkü komplimanlarınıza bir karşılık olarak belirtmeliyim ki siz de benim hoşuma gidi-

yorsunuz, özellikle de bana öyle üzgün üzgün baktığınızda, ancak buna hiç gerek yok. Siz, benim kendilerine karşı savaş verdiğim bir topluluğa aitsiniz, fakat kendinizi o topluluk içinde çok iyi hissediyorsunuz, hatta o üniversite öğrencisini seviyorsunuz, sevmeseniz bile kocanıza tercih ediyorsunuz. Bu, konuşmalarınızdan kolayca anlaşılıyordu." "Hayır," diye haykırdı kadın, oturduğu yerde kaldı ve birden K.'nın eline yapıştı, öyle ki K. elini hemen kurtaramadı. "Şimdi gidemezsiniz, hakkımda yanlış bir yargıyla çekip gidemezsiniz! Gerçekten de böylece çıkıp gidebilir misiniz? Biraz daha yanımda kalmanızı istesem, bu isteğimi yerine getirmeyecek kadar değerim yok mu sizin için?" "Beni yanlış anlıyorsunuz," dedi K. "Gerçekten kalmam sizin için bu kadar önemliyse, seve seve kalırım, zamanım var, ben bugün buraya duruşma var diye geldim. Biraz önce söylediklerimle niyetim, bundan böyle benim davamla ilgili herhangi bir şey yapmanızı istemediğim için rica etmekti sadece. Fakat davanın nasıl sonuçlanacağına aldırmadığımı ve verilecek hükme sadece güleceğimi düşünecek olursanız bu da sizi incitmemeli. Bunlar da davanın gerçekten sonuçlanması durumunda olacak şeyler, kaldı ki ben davanın sonuçlanacağından kuşkuluyum. Ben daha ziyade davanın tembellik ya da unutkanlık, hatta memurların korkması nedeniyle çoktan yarım kaldığına ya da kısa bir süre sonra yarım kalacağına inanıyorum. Büyük bir rüşvet elde etmek ümidiyle davayı görünüşte sürdürmeleri de mümkün, fakat bugün de söylediğim gibi, ben kimseye rüşvet vermeyeceğim. Ama siz yine de bana bir iyilik yapabilirsiniz, sorgu yargıcına ya da önemli haberleri yaymaktan hoşlanan birine, benim onları zengin edecek herhangi bir oyunu kabul etmeyeceğimi ya da rüşvet vermeye niyetli olmadığımı söyleyebilirsiniz. Böyle bir çabaya girmelerinin beyhude olabileceğini açıkça söyleyebilirsiniz. Ayrıca belki de bunu şimdiye kadar kendileri de fark etmişlerdir, etmediyseler de şimdi öğrenmelerinin benim için hiçbir öne-

mi yok. Bu aynı zamanda beyleri bir zahmetten, beni de nahoş bir durumdan kurtaracaktır, fakat yapacakları her hareketin onlar için de nahoş olacağını bildiğim için ben başıma geleceklere seve seve katlanırım. Ve böyle olması için de elimden geleni yapacağım. Sorgu yargıcını tanıyor musunuz?" "Tabii ki," dedi kadın, "size yardım teklif ettiğimde ilk aklıma gelen kişi oydu. Ben onun alt düzeyde bir memur olduğunu bilmiyordum. Fakat siz öyle olduğunu söylüyorsanız doğrudur elbet. Buna rağmen onun üstlere ileteceği raporun bir etkisinin olacağını düşünüyorum. Ve o; o kadar çok rapor yazıyor ki, siz tüm memurların tembel olduğunu söylüyorsunuz, kesinlikle hepsi değil, özellikle bu sorgu yargıcı hiç değil, o çok yazar. Örneğin geçen hafta pazar günü toplantı akşama kadar sürdü. Herkes çıkıp gitti, fakat sorgu yargıcı salonda kaldı ve ben ona bir lamba götürdüm, küçük bir mutfak lambam var yalnızca, fakat yargıç onunla yetindi ve hemen akabinde yazmaya başladı. Bu arada pazar günü izinli olan kocam geldi, mobilyaları içeriye aldık, odayı eski haline getirdik, sonra komşular geldi, bir mum yakıp sohbet ettik, kısacası sorgu yargıcını unuttuk ve yatmaya gittik. Sonra birdenbire, gecenin epey ilerlediği saatler olmalıydı, uyandım, yanımızda sorgu yargıcı duruyordu ve lambanın ışığını kocamın yüzüne vurmaması için eliyle örtmeye çalışıyordu ki, gereksiz bir dikkatti, kocamın öyle bir uykusu vardır ki lamba ışığıyla falan uyanmaz. Ben çok korkmuştum, neredeyse çığlık atacaktım, fakat sorgu yargıcı çok nazikti, dikkatli olmam hususunda beni uyardı, şimdiye kadar yazı yazdığını, lambayı geri getirdiğini ve benim uyurkenki halimi unutamayacağını fısıldadı. Bütün bunlarla size yalnızca şunu söylemeye çalışıyorum. Sorgu yargıcı gerçekten çok rapor yazıyor, özellikle de sizin hakkınızda, çünkü sizin sorgunuz pazar günkü konular arasında en önemli olandı. Fakat böylesine uzun raporlar o kadar da önemsiz olamaz. Ayrıca bu olaydan da anlayacağınız üzere sorgu yargıcı açık-

ça benden hoşlandığını belirtti ve tam da şu sıralarda, sanırım beni yeni fark etti ve onu etkileyebileceğimi tahmin edebilirsiniz. Benden çok hoşlandığını gösteren başka kanıtlar da var. Dün güvendiği ve yardımcısı olan bir öğrenciyle bana ipek çoraplar göndermiş, sözde toplantı salonunu temizlediğim için, fakat bu yalnızca bir bahane, çünkü bu benim işim ve bunun için eşime para ödeniyor. Bunlar çok güzel çoraplar, bir bakın," –kadın bacaklarını uzattı, eteğini dizlerine kadar çekti ve kendisi de çoraplara baktı– "bunlar güzel çoraplar, fakat fazla zarif ve bana göre değil."

Kadın birden konuşmasını kesti, elini K.'nın elinin üzerine koydu ve onu sakinleştirmek istercesine şunları fısıldadı: "Sakin ol, Berthold bize bakıyor." K. yavaşça başını kaldırdı. Toplantı odasının kapısında genç bir adam duruyordu, kısa boyluydu, bacakları çarpıktı ve parmaklarıyla sürekli sıvazladığı kısa, seyrek kızıl sakalıyla saygınlık uyandırmaya çalışıyordu. K. merakla ona baktı, ne de olsa hakkında hiçbir şey bilmediği hukuk biliminin bir öğrencisiyle ilk kez karşılaşıyordu, bu öğrenci muhtemelen günün birinde memuriyette yüksek düzeye ulaşacaktı. Öğrenci ise görünüşe bakılırsa K. ile hiç ilgilenmiyordu bile, sakalları arasından çektiği bir parmağıyla kadına bir işaret yaptı ve pencerenin yanına gitti, kadın K.'ya eğildi ve ona şunları fısıldadı: "Bana gücenmeyin, çok rica ediyorum hakkımda kötü şeyler düşünmeyin, şimdi onun yanına gitmeliyim, şu korkunç görünen insanın yanına, ayaklarına bakın. Fakat hemen geri geleceğim ve sonra sizinle gideceğim, eğer beni de götürürseniz, sizinle istediğiniz yere gelebilirim, ne isterseniz onu yaparım, buradan uzun süre ayrılabilirsem çok mutlu olacağım, hatta hiç dönmesem daha iyi olacağım." Kadın hâlâ K.'nın elini okşuyordu, yerinden fırladı, pencerenin yanına gitti. K. gayriihtiyari kadının elini tutmak isterken eli havada kaldı. Kadın onu gerçekten baştan çıkarmıştı, K. çok düşünmesine rağmen kadının cazibesine karşı koyması-

nı gerektiren bir neden bulamamıştı. Bir an için kadının onu mahkeme adına tuzağa düşürmek isteyeceği düşüncesini hemen aklından uzaklaştırdı. Nasıl tuzağa düşebilirdi ki? Tüm mahkemeyi, en azından kendisiyle ilgili kısmı derhal yerle bir edecek özgürlüğe sahip değil miydi? Bu kadarcık da olsa kendine güvenemeyecek miydi? Ayrıca kadının yardım teklifi pek içten geliyordu ve belki de dikkate almalıydı. Belki de sorgu yargıcı ve takımından alınacak en iyi intikam, bu kadını onlardan çekip kendi tarafına katmaktı. Kim bilir belki de sorgu yargıcı büyük bir gayretle K. hakkında yalan raporlar yazdıktan sonra gece yarısı kadının yanına geldiğinde kadının yatağını boş bulabilirdi. Boş bulabilirdi çünkü kadın K.'ya ait olacaktı, çünkü pencerenin yanındaki bu kadın; koyu renk ve kalın kumaştan giysilerin altındaki bu dolgun, yuvarlak ve sıcak beden K.'ya ait olacaktı.

Böyle düşünerek kadın hakkındaki olumsuz şeyleri aklından uzaklaştıran K., pencere yanında alçak sesle yapılan konuşmayı fazla uzun buldu, önce parmaklarıyla sonra da yumruğuyla podyuma vurdu. Öğrenci ise kadının omuzları üzerinden K.'ya şöyle bir baktı, fakat hiç oralı olmadı, hatta kadına biraz daha yaklaştı ve ona sarıldı. Kadın başını eğdi, sanki öğrenciyi dikkatle dinliyordu, kadın eğildiğinde ise öğrenci konuşmasını kesmeden kadını boynundan şap diye öptü. Bunları gören K., kadının öğrenci hakkında anlattıklarının, öğrencinin kadın üzerinde kurduğu baskının doğru olduğuna inandı, odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Öğrenciye yan yan bakarken, onu nasıl mümkün olduğunca çabuk uzaklaştırabileceğini düşündü ve beklediği fırsat gecikmedi; K.'nın dolanmasından ve hatta yere vura vura dolanmasından rahatsız olan öğrenci şöyle dedi: "Eğer sabırsızlanıyorsanız, gidebilirsiniz. Gerçi daha önce gitmeniz gerekirdi, emin olun gitseydiniz kimse üzülmezdi, hatta ben gelir gelmez gitmeliydiniz, hem de hemen." Bu sözlerde her türlü öfkenin patlamaya hazır olduğu sezildiği gibi, gelece-

ğin hukukçusunun hoşlanılmayan bir sanığa karşı takındığı kibir de açıkça görülüyordu. K. öğrencinin iyice yakınında durdu ve gülümseyerek ona şunları söyledi: "Ben sabırsızlanıyorum, evet doğru, fakat bu sabırsızlığım hemen ortadan kalkabilir, eğer siz buradan çekip giderseniz, ancak buraya inceleme yapmaya geldiyseniz, –sizin öğrenci olduğunuzu duydum–, o zaman sizi incelemenizle baş başa bırakayım ve kadınla gideyim. Ayrıca yargıç oluncaya kadar çok çalışmanız gerekiyor. Gerçi henüz hukuk sisteminizin nasıl olduğunu tam olarak bilmiyorum, fakat hiç utanmadan ve kaba bir şekilde yaptığınız konuşmalarla bunu beceremeyeceğinizden eminim." "Bunun böyle serbest dolaşmasına izin verilmemeliydi," dedi öğrenci, sanki kadına K.'nın hakaret içeren konuşmasını açıklamak istiyordu, "bu yanlış bir hareketti. Bunu sorgu yargıcına söyledim. Onu en azından soruşturmalar sırasında odasında tutmak gerekirdi. Sorgu yargıcını anlamak da bazen mümkün değil." "Gereksiz konuşmalar," dedi K. ve elini kadına uzattı, "gelin." "Ah, öyle mi," dedi öğrenci, "hayır, hayır, kadını götüremezsiniz" ve kendisinden beklenmedik bir güçle kadını tek koluyla havaya kaldırdı, sonra beli bükülmüş bir şekilde, sevgiyle kadına baka baka kapıya yöneldi. K.'dan korktuğu belli oluyordu, buna rağmen diğer eliyle kadının kolunu okşayarak K.'yı daha da öfkelendirmeye cesaret etti. K. onunla birkaç adım yürüdü, onu tutmaya, gerekirse gırtlağına yapışmaya hazırdı ki kadın şöyle dedi: "Yararı yok, sorgu yargıcı beni aldırtacak, sizinle gelemem, bu küçük canavar," –bunu söylerken elini öğrencinin yüzünde gezdirdi– "bu küçük canavar beni bırakmaz." "Ve siz de kurtulmak istemiyorsunuz!" diye bağırdı K. ve eliyle öğrenciyi omzundan tuttu, öğrenci elini ısırmaya çalıştı. "Hayır!" diye haykırdı kadın ve K.'yı iki eliyle engellemeye çalıştı, "hayır, hayır, sakın düşündüğünüz şeyi yapmayın! O benim sonum olur. Onu bırakın lütfen. O yalnızca sorgu yargıcının emrini yerine getiriyor ve beni ona

götürüyor." "O zaman götürsün sizi, ben de sizi bir daha görmek istemiyorum," dedi K., öfke ve hayal kırıklığı içinde öğrencinin sırtına bir tane indirdi, öğrenci tökezledi, fakat düşmediği için büyük bir keyifle elindeki yükü daha da yukarı kaldırarak fırladı. K. arkalarından yavaş yavaş gitti, o adamlar tarafından yenildiğini ilk kez kabul etmek zorunda kaldı. Bu korkması için bir neden değildi elbette, yenilmişti, çünkü savaşmayı o istemişti. Evinde kalsa ve her zamanki yaşamını sürdürmeye devam etse, bu insanların her birinden binlerce kez üstün olur, her birini bir tekmeyle yolundan uzaklaştırabilirdi. Ve gözünün önüne olabilecek en komik sahneyi getirdi; örneğin bu zavallı öğrencinin, bu kendini pek beğenmiş çocuğun, bu çarpık bacaklı sakallının Elsa'nın yatağının önünde diz çöküp ellerini kavuşturarak merhamet dilediğini düşündü. Bu düşünce K.'nın öylesine hoşuna gitmişti ki, bir fırsat çıktığı takdirde öğrenciyi Elsa'nın yanına götürmeye karar verdi.

K. merakından kapıya kadar koştu, kadını nereye götürdüğünü bilmek istiyordu, öğrenci caddeyi geçerken de kadını kucağında götürmeyecekti herhalde. Görünen o ki gidecekleri yer pek uzak değildi. Evin hemen karşısında dar, ahşap bir merdiven vardı, muhtemelen çatı katına çıkıyordu, merdivenler döndüğü için ne tarafa gidildiği görülmüyordu. Öğrenci kadını bu merdivenlerden çıkardı, çok yavaş ve oflaya oflaya, çünkü şimdiye kadar koşuşturmaktan yorulmuştu. Kadın aşağıya K.'ya el sallamıştı ve kaçırılmasının kendi suçu olmadığını omuzlarını kaldırıp indirerek gösterdiyse de, bu hareketlerinde pek de üzüldüğü görülmüyordu. K. kadına bir yabancıya bakıyormuş gibi baktı ve hislerini belli etmemeye çalıştı, ne hayal kırıklığına uğradığını göstermek istiyordu ne de bu hayal kırıklığını kolaylıkla yenebileceğini.

Diğer ikisi ortadan kaybolmuşlardı, fakat K. hâlâ kapıda duruyordu. K. kadının onu aldatmakla kalmadığını, bir de sorgu yargıcına götürülüyorum diye yalan söylediğini dü-

şünüyordu. Sorgu yargıcı çatı katında oturup onu beklemiyordu herhalde. Ne kadar bakarsa baksın, ahşap merdiven hiçbir şeyi açıklamıyordu. Derken K. merdivenlerin başında küçük bir kâğıt parçası olduğunu fark etti, oraya gitti ve bir çocuğun el yazısını andıran kargacık burgacık bir yazıyla yazılmış şu cümleyi okudu: "Mahkeme kalemlerine çıkılır." Demek ki burada, bu çatı katında, bir kira evinde mahkeme kalemleri vardı, bu pek de saygı duyulabilecek bir kurum değildi ve sanıklar için mahkeme kalemlerinin, en yoksul kiracıların öteberisini attığı bir küçük çatı katında olduğunu ve mahkemenin ne kadar az ödeneği olduğunu bilmek rahatlatıcı bir durumdu. Öte yandan mahkemenin yeterli ödeneğinin olması, ancak memurların bu parayı mahkemenin ihtiyaçları için değil, kendi ihtiyaçları için kullanması pek uzak bir ihtimal de değildi. K.'nın o güne kadar edindiği deneyimlere bakılırsa bu ihtimal pek güçlüydü, ancak böyle bir durum sanık için daha aşağılayıcı olsa da, mahkemenin perişan durumda olmasından daha iyiydi. İşte şimdi K. için durum anlaşılır olmuştu, ilk sorgulamada sanığı buradaki çatı katındaki odasına çağırmaktansa evinde rahatsız etmeyi tercih etmişlerdi. Çatı katında bir odada bürosu olan yargıca kıyasla K.'nın bankadaki odası çok büyüktü, kocaman pencerelerinden kentin en hareketli caddesini görebiliyordu ve bitişiğinde bir de bekleme odası vardı. Ancak onun rüşvet ya da zimmet yoluyla elde ettiği yan gelirleri yoktu, ayrıca bir kadını kollarında bürosuna kadar taşıyacak bir hizmetkâra da sahip değildi. Fakat K. da en azından bu yaşamında seve seve böyle bir şeyden vazgeçmeye razıydı.

Bir adam merdivenlerden çıkarken K. hâlâ merdivenlerin başında duvardaki ilanın önünde duruyordu, oturma odasının açık olan kapısından toplantı salonu görülebiliyordu ve K. biraz önce burada bir kadını görüp görmediğini sordu. "Siz mübaşirsiniz, değil mi?" diye sordu K. "Evet," dedi adam, "ah, siz de sanık K.'sınız, tanıdım sizi, hoş geldiniz."

Ve adam K.'nın hiç beklemediği bir hareket yaptı, elini uzattı. "Fakat bugün duruşma yok!" dedi mübaşir, K.'nın sustuğunu görünce. "Biliyorum," dedi K. ve mübaşirin üzerindeki sivil kıyafete baktı, giysinin üzerindeki yegâne resmi işaret normal düğmelerin yanı sıra eski bir subay paltosundan sökülüp dikildiği anlaşılan altın renkli iki düğmeydi. "Biraz önce karınızla görüştüm. O artık burada değil. Öğrenci onu sorgu yargıcının yanına taşıdı." "Bakınız," dedi mübaşir, "onu hep benden alıyorlar. Oysa bugün pazar ve hiçbir işim yok, fakat sadece beni buradan uzaklaştırmak için işe yaramaz bir mesajı iletmek için gönderiyorlar. Ve üstelik çok da uzağa göndermedikleri için, acele edersem zamanında burada olacağımı ümit ediyorum. Dolayısıyla var gücümle koşuyorum, gönderildiğim dairede kapı aralığından vermem gereken mesajı bağırarak veriyorum, fakat koştuğum için nefes nefese kalmış oluyorum, bu nedenle söylediklerim tam anlaşılmıyor, geri dönüyorum, fakat öğrenci benden hızlı davranıyor, onun yolu daha kısa, sadece merdivenlerden aşağıya koşması yeterli. Böyle bağımlı olmasaydım öğrenciyi çoktan duvara yapıştırırdım. Buraya, şu kâğıdın olduğu yere. Bunun hayalini kuruyorum hep. Şurada, yerden biraz yüksekte, yere yapışmış bir halde, kollarını iki yana açmış, parmakları gerilmiş, çarpık bacakları kıvrılmış ve etrafı kan içinde. Şimdiye kadar bu sadece bir hayaldi." "Başka bir çözüm yok mu?" diye sordu K. gülümseyerek. "Benim bildiğim bir şey yok," dedi mübaşir. "Ve şimdi her şey daha da kötü, şimdiye kadar onu kendisi için götürüyordu, şimdi ise çoktandır tahmin ettiğim gibi sorgu yargıcına götürüyor." "Bütün bunlarda karınızın suçu yok mu?" diye sordu K., bunu sormak için kendini zorladı, öylesine büyüktü duyduğu kıskançlık. "Elbette," dedi mübaşir, "hatta en büyük suç onun, karım kendini o öğrencinin kollarına attı. Genç öğrenciye gelince, o her kadının peşinden koşan biri. Sadece bu binada girdiği beş evden kovuldu. Karım ise bu bina-

daki en güzel kadın ve özellikle ben karşı koyma hakkına sahip değilim." "Eğer durum böyleyse, o zaman size yardım edilemez," dedi K. "Neden olmasın?" diye sordu mübaşir. "Korkak biri olan öğrenciyi karıma dokunduğunda iyice bir dövmeli ki bir daha ona dokunmaya cesaret etmesin. Fakat benim böyle bir şey yapmam yasak, diğerleri de bunu benim için yapmıyorlar, çünkü ondan korkuyorlar. Sadece sizin gibi bir adam bunu yapabilir." "Niye ben?" diye sordu K. şaşkınlıkla. "Siz bir davalısınız," dedi mübaşir. "Evet," dedi K., "fakat öyle olduğu için de o adamın davanın sonucunu değil belki, ama muhtemelen önsoruşturmayı etkileyeceğinden korkarım." "Evet, kesinlikle," dedi mübaşir, kendisi de tıpkı K. ile aynı görüşteymiş gibi. "Fakat bizim burada genelde kazanılmayacak davalara bakılmaz." "Ben sizinle aynı fikirde değilim," dedi K., "fakat bu, ara sıra o öğrenciye haddini bildirmeme engel değil." "Size minnettar olurum," dedi mübaşir biraz resmi tonla, bu en büyük arzusunun gerçekleşeceğine pek inanmış görünmüyordu. "Belki de," diye devam etti K., "diğer memurlarınız da ve hatta tüm diğerleri aynı şeyi hak ediyordur." "Evet, evet," dedi mübaşir, çok doğal bir şeyden bahsediyormuş gibiydi. Sonrasında K.'ya aralarındaki samimi konuşmalara rağmen hiç yapmadığı şeyi yaptı, güvenle baktı ve ekledi: "İnsan hep isyan eder." Fakat konuşma onu biraz tedirgin etmişti, çünkü şunları söyleyerek konuşmayı kesti: "Şimdi kaleme geldiğimi haber vermeliyim. Siz de gelmek ister misiniz?" "Benim orada işim yok," dedi K., "Kaleme şöyle bakabilirsiniz. Hiç kimse gelmenize aldırış etmez." "Görmeye değer mi?" diye sordu K., gitmek için büyük bir arzu duyuyordu. "Evet," dedi mübaşir, "sizi ilgilendireceğini düşünmüştüm." "Pekâlâ," dedi K. sonunda, "ben de sizinle geliyorum." Ve K. mübaşirden de hızla merdivenleri çıktı.

Odaya girişte neredeyse düşüyordu, çünkü kapının arkasında bir basamak daha vardı. "İzleyicilere aldıran yok,"

dedi K. "Hiçbir şeye aldırdıkları yok," dedi mübaşir, "buradaki bekleme odasına bir bakın hem." Uzun bir koridordan ibaret olan bekleme odasına, tavan arasındaki odaların kaba bir işçilik ürünü olan kapıları açılmaktaydı. Doğrudan ışık girmemesine rağmen, pek de karanlık değildi, çünkü bazı kalemlerin duvarları yoktu. Onun yerine koridora olan yönde tavana kadar uzanan ahşap parmaklıklar vardı yalnızca, aralarından biraz ışığın koridora süzüldüğü ve hatta içerideki memurların tek tek görülebildiği, masalarında oturmuş yazılarını yazan ya da tam o sırada parmaklıkların yanında durmuş, koridordaki insanları gözetleyen memurların görüldüğü parmaklıklar. Herhalde pazar olduğundan koridorda fazla insan yoktu. Hepsi de pek mütevazı insanlara benziyordu. Koridorun her iki tarafına neredeyse eşit aralıklarla konmuş iki uzun bankın üzerinde oturuyorlardı. Birçoğunun yüz ifadesinden, davranışlarından, sakal biçimlerinden ve kesin olarak ayırt edilemeyen daha birçok ayrıntıdan toplumun üst kesiminden olduğu anlaşılan bu insanların hepsinin üzerinde sıradan giysiler vardı. Hiçbir yerde giysileri asacak bir askı, çengel vs olmadığı için herkes şapkasını muhtemelen birbirinden gördüğü şekilde bankın altına koymuştu. Kapıya yakın oturanlar K. ve mübaşiri gördüklerinde selam vermek üzere ayağa kalktılar, bunu gören diğerleri de aynı şekilde selam vermek zorundaymış gibi bu ikisi önlerinden geçerken ayağa kalkıp selam verdiler. Fakat hiçbiri kalktığında tam doğrulmadı. Sırtları kambur, dizleri bükük, sokak dilencisi gibi duruyorlardı. K. biraz arkasından gelen mübaşiri bekledi ve şöyle dedi: "Nasıl da aşağılanmış olmalılar bu insanlar." "Evet," dedi mübaşir, "bunların hepsi davalı, burada gördüğünüz herkes sanık." "Gerçekten mi?" dedi K. "O zaman onlar benim meslektaşlarım." Ve K. en yakınındakine, iriyarı, uzun boylu ve neredeyse tüm saçları kırlaşmış adama döndü. "Burada neyi bekliyorsunuz?" diye nazikçe sordu K. Bu beklenmedik soru adamı şaşırtmıştı,

ancak görmüş geçirmiş biri olduğu her halinden belli, kuşkusuz başka bir yerde olsa kendine hâkim olmayı bilecek ve başka birçok kişiye oranla sahip olduğu üstünlükten pek de kolayca vazgeçmeyecek biri olması şaşkınlığını daha da acınası bir hale getirmişti. Fakat burada böylesi basit bir soruyu yanıtlayamadı ve sanki kendisine yardım etmek zorundaymışlar gibi, yardım etmedikleri takdirde kimse ondan bir yanıt bekleyemezmiş gibi yanındakilere döndü. O sırada mübaşir yaklaştı ve adamı sakinleştirmek ve cesaretlendirmek için şunları söyledi: "Buradaki bey, sadece neyi beklediğinizi soruyor. Yanıt verin lütfen." Mübaşirin muhtemelen yabancı gelmeyen sesi adamın üzerinde daha iyi bir etki yaptı: "Ben bekliyorum–" dedi ve kekelemeye başladı adam. Görünen o ki soruya tam cevap verebilmek için bu başlangıcı seçmişti, fakat şimdi de sonunu getiremiyordu. Bekleyenlerden birkaç kişi yanaştı ve grubun etrafını sardı, mübaşir onlara şunları söyledi: "Kaçılın, kaçılın, yolu açın." İnsanlar biraz geri çekildiler fakat yerlerine dönmediler. Bu arada kendisine soru sorulan kişi kendini toparlamıştı ve hatta ufak bir gülümsemeyle yanıtlıyordu. "Bir ay önce davamla ilgili bazı kanıtlar sunmuştum ve şimdi sonuçlanmasını bekliyorum." "Anlaşılan çok gayret gösteriyorsunuz," dedi K. "Evet," dedi adam, "bu benim davam." "Herkes sizin gibi düşünmüyor," dedi K., "örneğin ben de davalıyım, fakat Tanrı biliyor ya ne bir kanıt sundum ne de ona benzer bir şey yaptım. Böyle bir şeyin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?" "Bilmiyorum tam olarak," dedi adam, yine özgüvenini kaybetmiş gibiydi, hatta K.'nın şaka yaptığını sanıyordu, bu nedenle herhalde yine yeni bir hata yapmaktan korktuğu için, daha önce verdiği yanıtı tekrarlayacakken, K.'nın sabırsız bakışları karşısında sadece şunları söyledi: "Bana gelince, ben kanıtlarımı sundum." "Siz benim de davalı olduğuma inanmıyor musunuz?" diye sordu K. "Ah, elbette," dedi adam ve biraz yan tarafa çekildi, fakat adamın yanıtında inanmaktan çok

korku vardı. "O halde bana inanmıyor musunuz?" diye sordu K. ve onu tuttu, adamın kendini acındıran hali karşısında farkında olmadan onu inandırmaya mecbur etmek istiyormuş gibi kolundan tuttu. Amacı adamın canını yakmak değildi ve kolundan da hafifçe tutmuştu, fakat buna rağmen adam sanki K. onu iki parmağıyla değil de, kızgın kerpetenle tutmuş gibi çığlık attı. Bu tuhaf çığlık K.'nın en sonunda bıkıp adamdan vazgeçmesine neden oldu; insanlar onun sanık olduğuna inanmıyorlarsa, bu daha iyiydi, belki de onu yargıç sanıyorlardı. Ayrılırken adamın kolundan bu sefer gayet sert tuttu, sert bir şekilde banka itti ve yoluna devam etti. "Bazı sanıklar ne kadar da narin," dedi mübaşir. Arkalarından ise orada bekleyen tüm insanlar bağırmayı kesen adamın yanına koştular ve ona neler olduğunu sordular. K.'nın tam karşısından bir nöbetçi geliyordu, nöbetçi olduğu belindeki kılıçtan anlaşılıyordu, kını en azından rengi açısından alüminyumdan yapılmışa benziyordu. K. pek şaşırmıştı, öyle ki elini uzatarak tutmaya çalıştı. Çığlığı duyduğu için gelen nöbetçi ise ne olduğunu sordu. Mübaşir birkaç kelimeyle onu sakinleştirmeye çalıştı, ancak nöbetçi kendi gözleriyle görmek istediğini belirtti, selam verdi ve aceleyle ancak muhtemelen eklem iltihabı nedeniyle ağır adımlarla yürüdü.

K. nöbetçi ve koridorda bekleyenlerle daha fazla ilgilenmeyerek çıkışa doğru ilerledi, koridorun ortasında sağda kapısı olmayan bir ara gördü ve oraya saptı. Mübaşirle konuşup bunun doğru yol olup olmadığını sordu, mübaşir başıyla onayladı ve K. gerçekten o tarafa döndü. Mübaşirin bir iki adım önünden gitmekten hoşlanmıyordu, çünkü aksi takdirde, burada tutuklanmış ve götürülüyormuş izlenimi uyandırabilirdi. Çoğu kez arkada kalan mübaşiri bekliyordu; ama mübaşir her defasında geride kalıyordu. Sonunda huzursuzluğuna son vermek isteyen K., şöyle dedi: "Nihayet buranın nasıl olduğunu gördüm, şimdi gitmek istiyorum."

"Her şeyi görmediniz," dedi mübaşir hiç aldırmayarak. "Ben her şeyi görmek istemiyorum," dedi kendini gerçekten yorgun hisseden K., "gitmek istiyorum, çıkış nerede?" "Yolunuzu herhalde daha şimdiden şaşırmadınız?" diye sordu mübaşir şaşırmış bir şekilde, "Köşeye kadar yürüyün, sonra sağdaki koridordan aşağıya inip dümdüz devam edin, kapıya çıkarsınız." "Siz de gelin," dedi K., "bana yolu gösterin, yoksa tek başıma bulamam. Burada o kadar çok yol var ki." "Tek yol var," dedi mübaşir kızgınlıkla, "ben sizinle geri dönemem, mesajımı götürmem lazım ve sizin yüzünüzden çok zaman kaybettim." "Siz de gelin," diye tekrarladı K., mübaşirin bir yalanını yakalamış gibi. "Öyle bağırmayın," diye fısıldadı mübaşir, "burada her yer büro. Yalnız gitmek istemiyorsanız biraz gidin ve beni bekleyin. Mesajımı ilettikten sonra memnuniyetle sizinle geri dönerim." "Hayır, hayır," dedi K. "Ben sizi beklemeyeceğim ve siz şimdi benimle gelmek zorundasınız." K. o ana kadar içinde bulunduğu odaya bakmamıştı, ancak etraftaki birçok ahşap kapıdan biri açıldığında, açılan kapıya doğru baktı. K.'nın yüksek sesle konuşmasından dolayı içeriye giren bir kız yaklaşıp sordu: "Beyefendi ne istiyorlar?" Kızın arkasında uzaklarda bir yerlerde yarı karanlıkta bir adamın da yaklaştığı görüldü. K. mübaşire baktı. Mübaşir hiç kimsenin K. ile ilgilenmeyeceğini söylemişti ve ancak iki kişi gelmişti bile, sadece birkaç dakika sonra memurların dikkatini çekmiş olacaktı ve orada ne aradığını açıklamak zorunda kalacaktı. Yapabileceği anlaşılır ve kabul edilebilir tek açıklama davalı olduğunu, bir sonraki duruşma tarihini öğrenmek istediğini söylemek olabilirdi; fakat K. bu açıklamayı yapmak istemiyordu, çünkü bu doğru değildi, çünkü sadece merakından gelmişti ya da daha da inanılmaz bir açıklama ise mahkemenin içinin de dışı kadar iğrenç olup olmadığını görmek için geldiğini söylemek olabilirdi. Ve görünen o ki, bu tahmininde de haklıydı, daha da fazla içeri girmek istemiyordu, şimdiye kadar

gördüklerinden yeterince daralmıştı. Şu an her kapının arkasından çıkabilen yüksek düzeyde bir memurla karşılaşacak durumda değildi, gitmek istiyordu, ya mübaşirle ya da gerekirse yalnız.

Fakat sakince orada öylece durması dikkat çekmiş olmalıydı, çünkü genç kadın ve mübaşir sanki birkaç dakika içinde K. izlemeyi kaçırmak istemedikleri büyük bir dönüşüm geçirecekmiş gibi K.'ya bakıyorlardı. Ve kapının girişinde K.'nın daha önceden fark ettiği bir adam alçak kapının üst pervazına tutunmuş, sabırsız bir seyirci gibi ayaklarının ucunda sallanıyordu. Kadın ise K.'nın davranışının hafif bir rahatsızlık nedeniyle olduğunu anladı, bir sandalye getirdi ve sordu: "Oturmak istemez misiniz?" K. hemen oturdu ve daha rahat oturabilmek için dirseklerini sandalyenin kollarına dayadı. "Biraz başınız döndü herhalde?" diye sordu kadın. Kadının yüzü iyice yaklaşmıştı. Sert bir ifadesi vardı, bazı kadınların en güzel gençlik yıllarında görülen bir ifade. "Aldırış etmeyin," dedi kadın, "buraya ilk kez gelen hemen herkes böyle bir sarsıntı geçirir. İlk kez mi geldiniz buraya? Eğer öyleyse bu şaşılacak bir durum değil. Güneş çatıya vuruyor ve ısınan ahşap çatı buradaki havayı böyle boğucu yapıyor ve ağırlaştırıyor. Bu nedenle burası birçok avantajına rağmen büro olarak uygun değil. Fakat havaya gelince, insanların yoğun olduğu günlerde ki hemen her gün öyle, neredeyse nefes alınmayacak kadar boğucu. Bir de kuruması için asılan onca çamaşırı düşünün –kiracılara bunu yasak etmek imkânsız– o zaman fenalaşmanıza şaşmamak gerekir. Fakat sonunda insan buradaki havaya alışıyor. İkinci, üçüncü kez geldiğinizde bu ağır havayı hissetmezsiniz. Şimdi kendinizi daha iyi hissediyor musunuz?" K. yanıt vermedi, çünkü aniden zayıf düşmekten ve bu insanların yardımına muhtaç olmaktan utanmıştı; ayrıca fenalaşmasının nedenini öğrendikten sonra kendini daha iyi değil, tam tersine biraz daha kötü hissetmişti. Kadın bu durumu hemen fark etti ve

içeriye biraz temiz hava gelmesi için duvara dayalı ve ucunda çengel bulunan sopayı aldı ve K.'nın tam tepesinde olan ve yukarıya açılan pencereyi açtı. Fakat dışarıdan içeriye o kadar çok kurum döküldü ki kadın pencereyi hemen kapatıverdi ve bir mendille K.'nın eline dökülen kurumu silmek zorunda kaldı, çünkü K. bunu kendisi yapamayacak kadar yorgundu. Gücünü yeniden toplayıncaya kadar oturduğu yerde kalmayı tercih ederdi, ancak kendisiyle ilgilendikleri için bu durum biraz erteleniyordu. Ayrıca kadın şöyle demişti: "Burada kalamazsınız, buradaki trafiği engelleriz." –K. gözleriyle hangi trafiği engelleyeceğini sordu.– "Ben sizi isterseniz revire göndereyim. Yardım edin bana lütfen," dedi kadın kapıda duran ve hemen yaklaşan adama. Fakat K. revire gitmek istemiyordu, başka yerlere sevk edilmek, götürülmek hiç istemediği şeydi, bir yerlere sürüklendikçe işler daha da kötüleşecekti. Bu nedenle "Ben kendim gidebilirim," dedi ve ayağa kalktı, oturduğu yerde rahatlamış olduğundan ayağa kalktığında hafif sallandı. Ve daha fazla ayakta duramadı. "Olmuyor," dedi başını iki yana doğru sallayarak ve inleyerek yeniden sandalyeye oturdu. K. kendisini kolayca dışarı çıkarabilecek mübaşiri düşündü, fakat anlaşılan o da çoktan gitmişti. K. önünde duran kadın ve adamın arasından baktı; ancak mübaşiri göremedi.

"Sanıyorum," dedi şık giyimli ve özellikle yan tarafları uzun ve sivri gri yeleğiyle dikkat çeken adam, "beyefendinin rahatsızlığı buranın havasından kaynaklanıyor, onu hemen revire götürmeden önce, kalemin dışına çıkarmamız gerekir." "Bu doğru," diye haykırdı K. sevinçle neredeyse adamın cümlesini bitirmesine fırsat vermeyerek, "o zaman çarçabuk kendime gelirim, o kadar da kötü değilim, birisi koluma girer de yardım ederse, fazla zahmet verecek değilim, yol uzun da değil zaten, beni kapıya kadar götürün yeter, basamaklarda biraz oturduğumda dinlenmiş olurum, çünkü şimdiye kadar böyle bir şey hiç başıma gelmemişti,

bu yüzden ben de şaşırdım doğrusu. Ben de memurum ve büro havasına alışkınım, fakat buradaki hava çok kötü, siz de söylüyorsunuz. Bana yardım edip biraz koluma girebilir misiniz, çünkü başım dönüyor ve tek başıma ayakta durunca fenalaşıyorum." Kadınla adamın onu koltukaltlarından tutmasını kolaylaştırmak için omuzlarını kaldırdı.

Fakat adam K.'nın dediğini yapmadı, tam aksine elleri pantolonunun cebinde hiç umursamadan yüksek sesle güldü. "Görüyor musunuz?" dedi kadına, "demek ki doğru tahmin etmişim. Beyefendi buradaki havadan kötüleşmedi, genel durumu iyi değil." Kadın da gülümsedi, K.'ya yaptığı şakada ileri gittiğini hatırlatırcasına parmak uçlarıyla adamın koluna vurdu. "Fakat siz ne düşünüyorsunuz?" dedi adam gülmeye devam ederken, "Ben beyefendiyi dışarıya götürmeye çalışıyorum." "O zaman iyi," dedi kadın narin başını biraz yana eğerek. "Onun gülmesine aldırmayın," dedi kadın, bakışlarını yere eğen ve herhangi bir açıklama beklemeyen, üzgün üzgün duran K.'ya, "bu bey –sizi tanıştırabilir miyim?" (bey bir el hareketiyle izin verdi)– "bu bey danışmada görevlidir. Burada bekleyen herkese istediği bilgiyi verir. Bizim hukuk sistemimiz halk tarafından pek bilinmediği için bilgi danışan çok olur. Her soruyu yanıtlar, isterseniz bu konuda onu deneyebilirsiniz. Fakat tek özelliği bu değildir, ikinci özelliği şık giyinmesidir. Biz, yani memurlar danışmadaki kişi insanların ilk temas edeceği biri olacağından, saygın bir etki bırakması gerektiğini, bunun için de şık giyinmesi gerektiğini düşündük. Bizler ise, bende gördüğünüz üzere, yazık ki kötü ve modası geçmiş şeyler giyiyoruz; kıyafet için para harcamanın gereği de yok, çünkü bizler neredeyse hep buradayız, hatta burada uyuyoruz. Fakat dediğim gibi danışmada olan kişinin şık giyinmesinin önemli olduğunu düşünüyoruz. Fakat yönetim bu açıdan garip olduğundan buna para ayırmıyor ve biz kendi aramızda topluyoruz –hatta buraya gelenler bile katkıda bu-

lunuyorlar– ve ona bu şık giysileri ve başka şeyler aldık. İyi bir etki bırakması için her şey hazırlanmıştı, fakat o gülerek her şeyi mahvediyor ve insanları korkutuyor." "Evet, öyle," dedi adam alaycı bir tavırla, "fakat bize özel şeyleri bu beye niçin anlattığınızı, daha doğrusu neredeyse zorla dinlettiğinizi anlamıyorum, çünkü bu bey hiç de bunları öğrenmek istemiyor. Görmüyor musunuz, nasıl da kendisiyle meşgul, orada öylece oturuyor." K. buna karşı koyacak bir yanıt vermeye yeltenmedi bile. Kadının niyeti iyi olabilirdi, belki onu düşüncelerinden uzaklaştırmak ya da kendisini toparlamasına yardım etmek istiyordu, fakat seçtiği yol yanlıştı. "Ona sizin gülmenizin nedenini açıklamak zorundayım," dedi kadın, "çünkü gülmeniz kırıcıydı." "Sanırım onu dışarıya çıkarırsam daha da kırıcı şeyleri affedebilir." K. hiçbir şey demedi, onların tarafına bakmadı bile, bu ikisinin kendisi hakkında bir nesneden bahsedermiş gibi konuşmalarına katlanıyordu, hatta bu şu anda onun için en iyisiydi. Fakat birden danışma memurunun elini kolunda hissetti, kadının elini öbür kolunda. "Haydi, kalkın, narin bey," dedi danışma memuru. "Her ikinize de çok teşekkür ederim," dedi K. sevinçten şaşırmış bir halde, yavaş yavaş ayağa kalktı, iki yabancı eli dayanağa ihtiyaç hissettiği yere yerleştirdi. "Öyle görünüyor ki," dedi kadın çıkışa yaklaştıklarında yavaşça K.'nın kulağına, "danışma memurunu iyi göstermek için çaba harcadığım düşünülebilir, fakat ben yalnızca doğruyu söylemek istiyorum. O taş kalpli biri değil. Buraya gelen hasta insanlara dışarıya kadar refakat etmek de görevi değil, fakat buna rağmen bunu yapıyor gördüğünüz gibi. Belki içimizde hiç kimse taş kalpli değil, bizler hepimiz yardım etmek istiyoruz, fakat mahkeme memurları olduğumuz için bizler katı kalpli, kimseye yardım etmeyen insanlar olarak görülüyoruz. Ben bundan çok üzüntü duyuyorum." "Burada biraz oturmak istemez misiniz?" diye sordu danışma memuru, çıkışa gelmişlerdi ve K.'nın daha önce konuştuğu

sanığın yanındaydılar. K. ondan neredeyse utandı, ilk karşılaşmalarında adamın önünde dimdik durmuştu, şimdi ise iki kişiye dayanarak durabiliyordu, şapkası danışma memurunun parmakları arasındaydı. Saçları dağılmış, ter içindeki alnına dökülmüştü. Fakat sanık tüm bunları fark etmemiş görünüyordu, kendisini görmezden gelen danışma memurunun önünde iki büklüm duruyor ve orada bulunma nedenini açıklamaya çalışıyordu. "Biliyorum," dedi sanık, "dilekçelerim bugün sonuçlanmayacak. Fakat ben buna rağmen geldim, burada bekleyebileceğimi düşündüm, günlerden pazar, zamanım var ve burada rahatsızlık vermem." "Bu kadar çok özür dilemenize gerek yok," dedi danışma memuru. "Titizliğiniz takdire şayan, gerçi burada gereksiz yer işgal ediyorsunuz, fakat beni rahatsız etmediğiniz sürece işinizi takip etmenize engel olmayacağım. Görevlerini kötü bir şekilde ihmal eden insanları gördükçe, sizin gibi insanlara karşı sabırlı olmayı öğreniyor insan. Oturun." "İnsanlarla konuşmayı nasıl da iyi beceriyor," diye fısıldadı kadın. K. başıyla onayladı, fakat danışma memuru kendisine tekrar "Buraya oturmak istemez misiniz?" diye sorunca birden irkildi. "Hayır," dedi K., "dinlenmek istemiyorum." Aslında oturmak kendisine çok iyi gelecekti. Deniz tutmuş gibiydi. Azgın dalgalarla sarsılan bir gemide gibiydi. Sanki ahşap duvarlara sular hücum ediyor, koridorun derinliklerinden dalgalar köpürerek geliyordu –tıpkı bir su baskınında olduğu gibi– ve sanki koridor sağa sola sallanıyor ve koridorun her iki tarafında oturanlar bir yukarı bir aşağı inip kalkıyorlardı. Bu nedenle de kendisine yardım eden kadının ve adamın sakinliği ona daha anlaşılmaz geliyordu. Her ikisinin de desteğine ihtiyaç duyuyordu, onu bıraktıkları anda yere yığılıp kalacaktı. İkisi de küçücük gözlerinin keskin bakışlarıyla etrafa bakınıyordu; ikisinin de aynı tempoda yürüdüğünü hissetti, oysa K. onlara ayak uydurmuyordu, çünkü neredeyse adım adım taşınıyordu. Derken kendisiyle konuştuklarını

fark etti, fakat ne dediklerini anlamadı, sadece bütün sesleri bastıran siren sesi gibi hiç değişmeyen bir gürültü duydu. "Daha yüksek sesle," diye fısıldadı ve bunu söylediği için utandı, çünkü sözleri kendisine anlaşılmaz gelse de onların yeterince yüksek sesle konuştuklarını biliyordu. Ve nihayet adeta önünde duvar yarılmış gibi kendisine doğru serin bir hava esti ve yanındakilerin şunu söylediğini işitti. "Önce gitmek istiyor, sonra kendisine yüzlerce kez çıkışın burada olduğunu söylüyorsun, bu defa da yerinden kımıldamıyor." K. kadının açtığı çıkış kapısı önünde durduğunu fark etti. Sanki bütün güçleri bir anda geri gelmişti, özgürlüğün tadına varabilmek için hemen merdivenlerin ilk basamağına geldi, oradan kendisine refakat eden ve öne eğilen kadın ve adamla vedalaştı. "Çok teşekkür ederim," diye tekrarladı ve her ikisiyle de tekrar el sıkıştı ve bürodaki havaya alışkın olduklarından dışarıda temiz havanın kendilerine iyi gelmediğini görünce ellerini bıraktı. Her ikisi de neredeyse hiç konuşamıyordu ve K. kapıyı hemen kapatmasaydı kadın belki de yığılıp düşecekti. K. bir an olduğu yerde sessizce kaldı, cebinden küçük aynasını çıkartıp saçlarını düzeltti, sonra da bir sonraki basamak üzerinde duran şapkasını –herhalde danışmadaki memur onu oraya fırlatmıştı– kaldırdı ve merdivenlerden aşağıya inmeye başladı, öyle çevik ve öyle uzun sıçrayışlarla iniyordu ki bu ani değişiklikten neredeyse korkuya kapıldı. Başka zaman gayet yerinde olan sağlık durumu ona böylesi sürprizler yapmamıştı hiç. Acaba bedeni ona başkaldırıp eski davaya hiç zorlanmadan katlanabildiği için başına yeni bir dava mı açacaktı? İlk fırsatta bir doktora gitmeyi düşündü, en azından –kendi kendine danışmanlık yapabilirdi– pazar sabahlarını bugünkünden daha iyi değerlendirmek istiyordu.

Dördüncü Bölüm

Bayan Bürstner'in Kız Arkadaşı

Sonraki günlerde K. için Bayan Bürstner ile birkaç kelime konuşmak dahi mümkün olmadı. Çeşitli yollarla ona yaklaşmaya çalışsa da, kadın her defasında bunu engellemeyi başardı. K. bürodan sonra hemen eve geliyor, odasına geçiyor, ışığı açmadan kanepede oturuyor ve holü gözetlemekten başka bir şey yapmıyordu. Hizmetçi kız geçerken boş gibi duran odanın kapısını kapatınca, bir süre bekleyip ayağa kalkıyor ve kapıyı yeniden açıyordu. Sabahları eskiden olduğunun aksine büroya gitmeden önce Bayan Bürstner ile karşılaşma umuduyla bir saat erken kalkıyordu. Fakat bu çabaların hiçbiri sonuç vermiyordu. Bu nedenle K., sonrasında Bayan Bürstner'in hem büro hem de ev adresine bir mektup yazdı; bu mektuplarda bir kez daha davranışını açıklamaya çalıştı, hatasını o nasıl isterse öyle affettirmeye çalışacağına ve bir daha asla onun çizdiği sınırları aşmayacağına dair söz verdi ve sadece tek bir şey için ricada bulundu, kendisiyle bir kez daha konuşmasına izin vermesini, özellikle de daha önce konuşmadıysa Bayan Grubach'ı bu konuya dahil etmek istemediğini belirtti, gelecek pazar bütün gün odasında olacağını ve ondan gelecek, ricasını kırmayacağını gösterecek tek bir işareti bekleyeceğini, ricasını yerine getirmeyecekse de onun

her şartını kabul ettiğini söylemesine rağmen neden bunu istemeyeceğini açıklamasını istedi. Mektuplar geri gelmediği gibi yanıt da gelmemişti. Buna karşılık pazar günü bir işaret geldi, anlamı gayet açıktı. K. sabahın erken saatlerinde anahtar deliğinden holde bir hareketliliğin olduğunu fark etmişti. Aslında Alman olan zayıf, soluk yüzlü, biraz da ayağı aksayan, daha önce kendisine ait bir odada tek başına kalan Fransızca öğretmeni Montag adındaki kız Bayan Bürstner'in odasına taşınıyordu. Saatlerce kızın holde gidip geldiğini görüyordu. Sürekli diğer odada kalan ya da unutulan bir çamaşır, bir örtü ya da bir kitap oluyor ve yeni odaya taşınıyordu.

Bayan Grubach K.'ya kahvaltıyı getirdiğinde –K.'nın öfkelenmesinden bu yana en ufak bir hizmetini hizmetçi kıza bırakmıyordu–, K. dayanamayarak beş günlük suskunluktan sonra kendisiyle konuştu. "Bugün holde neden böyle bir gürültü var?" diye sordu K. kahvesini fincanına koyarken, "Buna mâni olunamaz mı? Tam da pazar gününü mü buldunuz temizlik yapacak?" K., Bayan Grubach'a bakmadığı halde onun nasıl da rahatladığını ve rahat bir nefes aldığını fark etti. Bayan Grubach, K.'nın sert çıkışını bile bağışlanma ya da bağışlanma başlangıcı olarak algıladı. "Temizlik yapılmıyor, Bay K.," dedi Bayan Grubach, "Bayan Montag, Bayan Bürstner'in odasına taşınıyor sadece ve eşyalarını götürüyor." Bayan Grubach daha başka bir şey söylemedi, yalnızca K.'nın bunu nasıl karşılayacağını ya da konuşmaya devam etmesine izin verip vermeyeceğini bekledi. K. ise Bayan Grubach'ı denemeye karar verdi, düşünceli düşünceli kahvesini karıştırdı ve sustu. Sonra başını kaldırıp kadına baktı ve şöyle dedi: "Geçmişteki şüpheniz nedeniyle Bayan Bürstner'den vazgeçtiniz, öyle mi?" Bu soruyu bekleyen Bayan Grubach "Bay K.," diye haykırdı ve birbirine kenetlediği ellerini K.'ya uzattı. "Geçen gün öylesine söylediğim şeylere pek alınmışsınız. Oysa ben ne sizi ne de bir başkasını kırmayı aklımın ucundan geçirdim. Bu sözlerime inanacak

kadar uzun süredir tanıyorsunuz beni. Son birkaç gün nasıl üzüldüm bilemezsiniz. Kiracılarıma iftira atmışım, öyle mi! Ve siz Bay K., siz buna inandınız! Ve kira sözleşmenizi feshetmemi söylediniz! Sizi evden çıkarmamı!" Son sözleri söylerken gözyaşlarına boğulan Bayan Grubach önlüğüyle yüzünü kapattı ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

"Ağlamayın lütfen, Bayan Grubach," dedi K. ve pencereye dönüp dışarıya baktı, K. sadece Bayan Bürstner'i ve onun yabancı bir kızla odasını paylaşacağını düşünüyordu. "Ağlamayın, lütfen," diye tekrar etti başını odaya çevirdiğinde ve Bayan Grubach'ın ağlamaya devam ettiğini gördüğünde. "Geçen gün ben de sizi incitmeyi düşünmedim. Biz birbirimizi yanlış anladık. Eski dostlar arasında olur böyle şeyler." Bayan Grubach, K.'nın onu gerçekten affedip affetmediğini öğrenmek için yüzünü kapattığı önlüğünü gözlerinin önünden çekti. "Evet," dedi K. ve Bayan Grubach'ın davranışlarından yüzbaşının hiçbir şey anlatmadığı sonucuna vardığı için şunları ekleme cesaretini gösterdi. "Yabancı bir kız yüzünden sizinle düşman olacağıma gerçekten inanıyor musunuz?" "Benim söylemek istediğim de bu, Bay K.," dedi Bayan Grubach, kendisini biraz rahat hisseder hissetmez ağzından yanlış şeyler çıkması da onun talihsizliğiydi. "Kendime sürekli şunu soruyorum. Neden Bay K., Bayan Bürstner'i bu kadar önemsiyor? Söyleyeceği her kötü sözün beni uykumdan edeceğini bile bile Bayan Bürstner yüzünden neden benimle tartışıyor? Ben Bayan Bürstner hakkında gözümle gördüğümden başka bir şey söylemedim." K. hiçbir şey demedi, daha ilk kelimeyi duyduğunda Bayan Grubach'ı odadan kovması gerekirdi ki bunu yapmadı. Kahvesini içmeye devam etti ve Bayan Grubach'a varlığının gereksiz olduğunu hissettirmekle yetindi. Dışarıda Bayan Montag'ın aksak adımlarının sesi duyuluyordu. "Duyuyor musunuz?" dedi K. ve eliyle kapıyı işaret etti. "Evet," dedi Bayan Grubach ve iç çekti, "ben ona yardım etmek istedim ve hizmetçi kıza

ona yardımcı olmasını söyledim, fakat Bayan Montag inatçı biri, her şeyi kendisi yapmak istiyor. Ben Bayan Bürstner'e şaşırıyorum. Benim için Bayan Montag'ın kiracım olması yeterince sıkıntılı, Bayan Bürstner ise onu odasına alıyor." "Bu sizi kesinlikle ilgilendirmemeli," dedi K. ve fincandaki şeker kalıntılarını kaşıkla ezdi. "Bu durumdan dolayı bir zarara uğradınız mı?" "Hayır," dedi Bayan Grubach, "aslına bakarsanız benim için daha iyi, böylece bir oda boşalacak ve ben de oraya yeğenimi, yüzbaşıyı yerleştirebileceğim. Ne zamandır onu yanınızdaki oturma odasına yerleştirdiğim için sizi rahatsız edebileceğini düşünüyor ve endişeleniyordum. Yeğenim çevresindekileri pek düşünmez." "Neler de düşünmüşsünüz Bayan Grubach!" dedi K. ve ayağa kalktı, "Böyle bir şey söz konusu değil. Anlaşılan Bayan Montag'ın gidip gelmelerine –bakın şimdi yine geri gidiyor– katlanamadığım için benim aşırı hassas olduğumu düşünmüşsünüz." Bayan Grubach bu söylenenler karşısında ne diyeceğini bilemedi. "Bay K., dilerseniz Bayan Montag'a eşyalarının kalanının taşınmasını sonraya bırakmasını söyleyeyim. İsterseniz, hemen söylerim." "Fakat onun Bayan Bürstner'in odasına taşınacağını söylememiş miydiniz?" diye sordu K. "Evet," diye yanıtladı Bayan Grubach, K.'nın ne demek istediğini anlamamıştı. "Demek ki," dedi K., "eşyaları oraya taşımak zorunda." Bayan Grubach sadece başıyla onayladı. İnatlaşma gibi görünen bu sessiz çaresizlik K.'yı daha da sinirlendirdi. Pencere ile kapı arasında gidip gelmeye başladı ve bu arada Bayan Grubach'ın gitmesini önlemiş oldu, çünkü aksi halde Bayan Grubach çoktan odayı terk etmiş olacaktı.

Kapı çalındığında, K. tam da kapının yanındaydı. Gelen, Bayan Montag'ın Bay K. ile biraz konuşmak istediğini ve kendisini yemek odasında beklediğini haber veren hizmetçi kızdı. K. hizmetçi kızı düşünceli düşünceli dinledi, sonrasında ise neredeyse alaycı bakışlarla, korku içindeki Bayan Grubach'a döndü. K.'nın bu bakışları, Bayan Montag'ın

bu davetini çoktan tahmin ediyordum ve bu, pazar sabahı Bayan Grubach'ın kiracılarıyla yaşadığım sıkıntıya da pek uydu, diyordu. K. hizmetçi kıza, hemen geleceğini haber vermesini söyleyerek onu gönderdi, üzerindekileri değişmek için elbise dolabına gitti ve alçak sesle Bayan Montag hakkında söylenen Bayan Grubach'a dönüp kahvaltı tepsisini kaldırmasını rica etti: "Hiç bir şeye dokunmadınız ama," dedi Bayan Grubach. "Ah, götürün lütfen!" diye bağırdı K., sanki her şeyin içine Bayan Montag'dan bir şeyler karışmıştı ve bu onu tiksindiriyordu.

K. holden geçerken Bayan Bürstner'in kapalı olan kapısını gördü. Fakat orada değil, yemek odasında bekleniyordu, kapıyı çalmadan içeriye girdi.

Uzun, dar ve tek pencereli bir odaydı. Odada kapısının iki yanındaki köşelere çapraz olarak iki dolabın konulabileceği kadar yer vardı, odanın kalan kısmını ise kapının yakınından büyük pencerenin olduğu yere kadar uzanan ve pencerenin açılmasını neredeyse engelleyen uzun bir yemek masası kaplamıştı. Masa hazırlanmıştı, üstelik kalabalık bir grup için, çünkü pazar günleri hemen hemen tüm kiracılar öğle yemeğini burada yiyordu.

K. odaya girdiğinde, pencerenin yanında duran Bayan Montag masanın bir yanından K.'ya doğru geldi. Sessizce selamlaştılar. Sonra Bayan Montag her zamanki gibi alışılmadık bir biçimde başı dimdik konuşmaya başladı: "Beni tanıyor musunuz, bilmiyorum." K. gözlerini kısarak ona baktı. "Elbette," dedi. "Uzun zamandan beri Bayan Grubach'ın kiracısısınız." "Fakat anladığım kadarıyla pansiyonla pek ilgilenmiyorsunuz," dedi Bayan Montag. "Hayır," dedi K. "Oturmaz mısınız?" diye sordu Bayan Montag. İkisi de sessizce masanın en sonundaki iki koltuğu çekip karşılıklı oturdular. Fakat Bayan Montag hemen ayağa kalktı, çünkü el çantasını pencere pervazında unutmuştu, onu almaya gitti, ayağını sürüye sürüye odanın bir ucundan diğer

ucuna gitti, geri döndüğünde şunları söyledi: "Ben yalnızca arkadaşım adına sizinle birkaç kelime konuşmak istiyorum. Kendisi gelmek istiyordu, fakat bugün biraz rahatsız. Bu nedenle özrünü kabul etmenizi ve kendisi yerine benim sizinle konuşmamı rica etti. O gelseydi benim söyleyeceklerimden farklı bir şey söylemeyecekti zaten. Tam aksine, ben daha fazla şey söyleyeceğimi düşünüyorum, çünkü ben nispeten olayın dışındayım. Siz de öyle düşünmüyor musunuz?"

"Ne denebilir ki?" diye yanıt verdi Bayan Montag'ın gözlerinin sürekli dudaklarına dikildiğini hissetmekten yorgun olan K. Bayan Montag bu şekilde K.'nın ne söylemek istediğine sanki kendi karar verecek gibiydi. "Bayan Bürstner ile özel olarak görüşmek istemiştim, ancak görünen o ki o buna yanaşmıyor." "Aynen öyle," dedi Bayan Montag, "ya da hiç öyle değil, siz oldukça sert bir şekilde ifade ettiniz. Genellikle görüşme talebi ya kabul edilir ya da tersi olur. Fakat görüşme talebinin gerekli olmadığı durumlar da olabilir ki burada böyle bir şey söz konusu. Şimdi sizin bu şekilde konuşmanız nedeniyle ben de sizinle açık açık konuşabilirim. Kız arkadaşımdan sözlü ya da yazılı olarak bir görüşme talebinde bulunmuşsunuz. Ancak kız arkadaşım bu görüşmenin hangi konu hakkında olacağını biliyor, en azından ben öyle sanıyorum ve ben bunun nedenlerini bilmesem de görünen o ki görüşseydiniz de eminim bunun ikinize de bir yararı olmayacaktı. Ayrıca arkadaşım bana daha dün pek ayrıntıya girmeden bir şeyler anlattı ve ikiniz arasında yapılacak böyle bir görüşmenin sizin için bir anlam taşımayacağını söyledi; çünkü sizin sadece tesadüf eseri birtakım fikirlere kapıldığınızı ve şimdi olmasa da yakında onun ayrıntılı bir açıklama yapmasına gerek kalmaksızın kendiliğinizden tüm bu olanların saçmalığını anlayacağınızı söyledi. Bunun üzerine ben, bunun doğru olabileceğini, ancak kendi adıma her şeyin tam olarak açıklanmasının yararlı olabileceğini ve size kesin bir yanıt vermesi gerektiğini söyledim, bu görevi yapabileceğimi teklif

ettim, kısa bir tereddütten sonra kız arkadaşım kabul etti. Umarım bu sizin için de uygundur; çünkü en basit bir konuda dahi ufacık bir şüphe insanı kahreder, bu konuda olduğu gibi böylesi bir kuşkuyu ortadan kaldırmak mademki kolay, o zaman derhal ortadan kaldıralım." "Teşekkür ederim," dedi K. hemen, yavaş yavaş ayağa kalktı, önce Bayan Montag'a, sonra masanın üstüne, sonra pencereden dışarıya baktı –karşı taraftaki eve güneş ışıkları vuruyordu– ve kapıya doğru gitti. Bayan Montag sanki ona tam güvenmiyormuş gibi biraz arkasından yürüdü. Kapının önüne geldiklerinde ikisi de geri çekilmek zorunda kaldı, çünkü kapı açılmış, içeriye yüzbaşı girmişti. K. ilk kez onu yakından görmüştü. Uzun boylu, takriben kırk yaşlarında, yanık tenli, yuvarlak yüzlü bir adamdı. Hafifçe eğilip selam verdi, K. da aynısını yaptı, sonra Bayan Montag'ın yanına gidip nazikçe elini öptü. Son derece kibar davranıyordu. Yüzbaşının Bayan Montag'a karşı davranışları K.'nın davranışlarıyla kıyaslandığında dikkat çekecek kadar nazikti. Buna rağmen Bayan Montag, K.'ya kızgın görünmüyordu, hatta K.'yı yüzbaşıyla tanıştırmak niyetindeydi. Fakat K. tanıştırılmak istemiyordu, ayrıca ne yüzbaşıya ne de Bayan Montag'a karşı nazik davranacak durumdaydı; yüzbaşının Bayan Montag'ın elini öpmesiyle yüzbaşı ve Bayan Montag adeta bir grup oluşturmuştu ve bu grup masumiyet ve insan sevgisi kisvesi altında K.'yı Bayan Bürstner'den uzak tutmayı amaçlıyordu. K. bunu fark ettiği gibi, Bayan Montag'ın iyi, ancak iki yanı keskin bir araç seçtiğini de fark etmişti. Bayan Montag K. ile Bayan Bürstner arasındaki ilişkinin anlamını abarttığı gibi, K.'nın Bayan Bürstner ile görüşme ricasını da abartıyordu ve her şeyi abartan kişinin de K. olduğu izlenimini yaratmaya çalışıyordu. Oysa yanıldığını görecekti, K. hiçbir şeyi abartmıyordu ve K. Bayan Bürstner'in kendi halinde sıradan bir daktilocu kız olduğunu ve uzun süre ona karşı koyamayacağını biliyordu. Bu arada Bayan Grubach'tan Bayan Bürstner hakkında öğrendiklerini ise bile bile hesaba katmı-

yordu. Bütün bunları aklından geçiriyorken selam vermeden odadan çıktı. Bir an önce odasına gitmek istiyordu, ancak arkasından yemek odasındaki Bayan Montag'ın küçük kahkahasını duyduğunda bu ikisine, yüzbaşı ve Bayan Montag'a küçük bir sürpriz yapmayı düşündü. Etrafına bakındı ve etraftaki odalardan birinden biri rahatsız olmuş mu diye kulak kabarttı, ancak her yer sakindi, sadece yemek odasından sohbet sesleri geliyordu, bir de mutfağa giden koridordan Bayan Grubach'ın sesi duyuluyordu. Koşullar uygun görünüyordu, K. Bayan Bürstner'in odasına yöneldi ve yavaşça kapıyı çaldı. Yanıt gelmeyince bir kez daha çaldı, fakat yine yanıt veren olmadı. Acaba Bayan Bürstner uyuyor muydu? Yoksa kendini gerçekten iyi hissetmiyor muydu? Yoksa kapıyı bu kadar yavaş vuranın sadece K. olabileceğini tahmin ettiği için yokmuş gibi mi davranıyordu? K. onun bu nedenle kapıyı açmadığını düşünerek daha sert vurmaya başladı, ancak kapıyı çalmanın bir yararı olmadığını görünce doğru olmadığını ve tamamıyla gereksiz bir şey yaptığını bile bile kapıyı açtı, içeriye girdi. Odada kimse yoktu. Ayrıca oda K.'nın hatırladığından tamamen farklıydı. Duvarda iki yatak arka arkaya konmuştu, kapının yakınında üzerleri giysiler ve çamaşırlarla dolu üç koltuk, kapakları açık bir dolap vardı. Anlaşılan Bayan Montag yemek odasında K. ile konuşurken Bayan Bürstner çekip gitmişti. K. buna pek şaşırmadı, Bayan Bürstner ile karşılaşmasının kolay olmayacağını biliyordu, buraya da sırf Bayan Montag'a inat olsun diye gelmişti. Ancak odanın kapısını kapattığında, yemek odasının açık kapısından yüzbaşı ile Bayan Montag'ın sohbet ettiğini görünce biraz utandı. Kim bilir belki de bu ikisi K. kapıyı açtığından beri oradaydı, fakat ikisi de K.'yı izlemedikleri görüntüsünü vermek için alçak sesle sohbet ediyordu ve K.'nın hareketlerini bakışlarıyla takip ederlerken sanki öylesine etrafa bakıyorlarmış gibi davranıyorlardı. Fakat bu bakışlar bile K.'ya yetmişti, K. duvar dibinden hızlı hızlı geçip odasına gitti.

Beşinci Bölüm

Dayakçı

Sonraki akşamlardan birinde K. bürosunu ana merdivenlerden ayıran koridoru geçerken –o gün bankadan çıkan hemen hemen en son kişiydi, sadece sevkıyat bölümünde bir lambanın aydınlattığı küçük bir alanda iki hizmetli çalışıyordu–, kapılardan birinin arkasındaki odadan o güne kadar içini hiç görmediği, ancak hep ardiye deposu olduğunu düşündüğü odadan inilti sesleri duydu. Şaşkınlıkla olduğu yerde kalakaldı ve yanılıp yanılmadığını anlamak için kulak kabarttı – bir süre sessizlik oldu, sonra yine gerçekten de iniltiler gelmeye başladı. Önce hizmetlilerden birini çağırmayı düşündü, belki bir tanığa ihtiyacı olabilirdi, sonra ise dizginleyemediği bir merakla kapıyı bir anda, hızla açıverdi. Tahmin ettiği gibi bir ardiye deposuydu. Kullanılmayan şeyler, basılı eski kâğıtlar, fırlatılıp atılmış toprak mürekkep şişeleri vardı içeride. Fakat odada üç de adam vardı, oda alçak tavanlı olduğundan iki büklüm duruyorlardı. Raflardan birinin üzerinde duran mum ışığı onları aydınlatıyordu. "Burada ne işler çeviriyorsunuz?" diye sordu K. heyecandan çabuk çabuk ama sesini yükseltmeden. Diğer ikisi üzerinde hâkimiyet sağladığı anlaşılan ve bakanın dikkatini üzerine çeken adam koyu renkli, kollarını ve boynundan göğsüne

kadar olan kısmı açıkta bırakan deri bir kıyafet giymişti. Adam yanıt vermedi. Fakat diğer iki adam bağırdı: "Bayım, bizi sorgu yargıcına şikâyet ettiğiniz için şimdi dayak yemek zorundayız." Ve işte o an K. bu ikisinin nöbetçi Franz ve Willem olduğunu fark etti ve üçüncü adamın elinde onları dövmek için bir sopa olduğunu gördü. "Öncelikle," dedi K., "ben şikâyette bulunmadım, sadece evime nasıl girildiğini anlattım. Sizlere gelince; sizler de pek düzgün davranmadınız." "Bayım," dedi Willem, tam o sırada Franz dayakçıdan kaçıp onun arkasına sığınmıştı, "ne kadar az kazandığımızı bilseydiniz, bizle ilgili yargınız daha iyi olurdu. Benim bakmak zorunda olduğum bir ailem var, Franz ise evlenecekti, böyle olunca da insan ne şekilde olursa olsun para getirecek şeyler arıyor; ne kadar çalışırsan çalış, para kazanmak mümkün olmuyor. Sizin zarif giysileriniz beni cezp etti, nöbetçilerin öyle davranması tabii ki yasak, doğru değil, fakat genelde tutuklanan kişinin giysilerini nöbetçilerin alması âdettir, bu hep böyle olmuştur, inanın bana; bu da anlaşılır bir şey aslında, tutuklanan talihsiz kişi için giysilerin ne anlamı olabilir ki? Ancak giysilerin sahibi bunu dile getirdiğinde ceza kaçınılmazdır." "Sizin bu söylediklerinizi bilmiyordum, sizin cezalandırılmanızı kesinlikle talep etmedim, ben doğru bildiğimi yaptım." "Franz," dedi Willem diğer nöbetçiye dönerken, "bu beyin bizim cezalandırılmamızı talep etmediğini söylememiş miydim? Şimdi duydun işte, cezalandırılacağımızdan haberi bile yokmuş." "Bu tür konuşmalara aldanma," dedi üçüncü adam K.'ya, "bunlara verilen ceza adil olduğu gibi kaçınılmazdır da." "Onu dinleme," dedi Willem bir sopa darbesi yiyen elini çabucak ağzına götürürken ve sözünü bir an kesti. "Bizler sen şikâyetçi olduğun için cezalandırılıyoruz. Aksi halde dayak yemezdik, hatta yaptığımız öğrenilse bile. Bu adil sayılabilir mi? Biz ikimiz, fakat özellikle de ben çok uzun süre nöbetçi olarak hizmet ettik –sen de kabul etmelisin ki, bağlı olduğumuz resmi dairenin gözüyle

bakıldığında nöbet görevimizi iyi bir şekilde yerine getirdik– mesleğimizde ilerleme umudumuz vardı ve kuşkusuz kısa bir süre sonra hiç kimsenin şikâyetçi olmadığı bu şanslı adam gibi biz de dayakçı olabilirdik, bizlerden birinin şikâyet edilmesi gerçekten çok ender rastlanan bir şeydir. Ve şimdi bayım her şey bitti, mesleğimizde ilerleme umudumuz yok oldu, bundan böyle nöbetçilik görevinin de altındaki işleri yapmak zorunda kalacağız, ayrıca bu korkunç ve acıtıcı dayağı da yemek zorundayız." "Bu sopa o kadar çok acı veriyor mu?" diye sordu K., dayakçının sallayıp durduğu sopayı yoklarken. "Sopayı çıplak bedenimize yiyoruz," dedi Willem. "Ah, öyle mi," dedi K., bir tayfa gibi bronzlaşmış, vahşi ve dinamik yüzü olan dayakçıya dikkatle bakarken. "Bu ikisini dayaktan kurtarmanın bir yolu yok mu?" diye sordu ona. "Hayır," dedi dayakçı ve başını gülümseyerek iki yana salladı. "Soyunun!" diye emretti nöbetçilere. Ve K.'ya dönüp şunları söyledi: "Onların her söylediğine inanmamalısın, dayaktan duydukları korku nedeniyle ne dediklerini bilmiyorlar. Örneğin şuradaki," –dayakçı Willem'i gösteriyordu– "kariyeri hakkında söyledikleri gerçekten komik. Bakın, nasıl da yağ fıçısı – sopanın ilk darbeleri yağlarında kaybolup gidecek. Neden böyle yağ fıçısı gibi olduğunu biliyor musun? Her tutuklunun kahvaltısını mideye indirmek gibi bir alışkanlığı var. Senin kahvaltını da silip süpürmemiş miydi? İşte söylüyorum. Fakat böyle bir göbeği olan biri ne şimdi ne de sonra asla dayakçı olamaz, böyle bir şey imkânsız." "Böyle dayakçılar da var," dedi tam o sırada pantolonunun kemerini çözen Willem. "Hayır," dedi dayakçı ve elinde sopa ile boynunu öyle bir okşadı ki, Willem titredi, "bizi dinlemeyi bırak, soyun." "Onları bırakırsan seni güzelce ödüllendiririm," dedi K. dayakçının yüzüne bakmadan – böylesi pazarlıklar yapılırken karşındakinin gözlerinin içine bakmamak en iyisiydi– cüzdanını çıkardı. "O zaman beni de şikâyet edersin, öyle değil mi," dedi dayakçı "ve bana dayak

attırırsın. Hayır, hayır!" "Mantıklı ol," dedi K., "bu ikisinin cezalandırılmasını isteseydim, şimdi onları bırakman için sana para vermeyi teklif etmezdim. Kapıyı çarpar, daha fazla bir şey görmek, duymak istemez ve eve giderdim. Ancak gördüğün üzere bunu yapmıyorum, aksine onları kurtarmak için uğraşıyorum; onların cezalandırılmaları gerektiğini ya da cezalandırılacaklarını bilseydim, onların isimlerini vermezdim. Çünkü ben onların suçlu olduklarına inanmıyorum, suçlu olan asıl örgüt, suçlu olan yüksek düzeydeki memurlardır." "Aynen öyle!" diye bağırdılar nöbetçiler ve hemen akabinde çıplak sırtlarına birer sopa yediler. "Burada sopanın altında yüksek bir yargıç olsaydı," dedi K., bunu söylerken de dayakçının vurmak için yeniden kaldırmak istediği sopanın üzerine bastırıp aşağıya indirdi, "gerçekten de vurmaman için seni engellemezdim, tam tersine bütün gücünle vurabilmen için sana para verirdim." "Söylediğin şey kulağa inandırıcı geliyor," dedi dayakçı, "fakat ben rüşvet almam. Ben dayak atmak için görevlendirildim ve dayak atıyorum." K.'nın olaya karışması nedeniyle unutlanan ve o ana kadar oldukça geri planda duran ve üst bedeni çıplak olan nöbetçi Franz kapıya yöneldi, K.'nın koluna sarılıp dizlerinin üzerine çöktü ve fısıltıyla şunları söyledi: "İkimizi kurtarmayı başaramazsan en azından beni kurtarmayı dene. Willem benden daha yaşlı ve birçok açıdan daha dayanıklı, ayrıca birkaç yıl önce hafif bir dayak cezası almıştı, fakat benim şimdiye kadar onurum hiç zedelenmedi ve benim bu şekilde davranmamın nedeni, bana iyi şeyleri de kötü şeyleri de öğreten Willem'dir. Aşağıda, bankanın önünde zavallı nişanlım beni bekliyor ve ben inanılmaz derecede utanıyorum." Franz, K.'nın ceketinin ucuyla gözyaşları içindeki yüzünü sildi. "Ben daha fazla bekleyemeyeceğim," dedi dayakçı ve sopayı iki eliyle tutup Franz'a indirmeye başladı, o sırada Willem bir köşeye sinmiş, başını çevirmeye bile cesaret etmeksizin gizlice olanları izliyordu. İşte o anda Franz

bir çığlık attı, durmak bilmeyen ve tonu değişmeyen bir çığlık, sanki bir insandan gelen çığlık değil de, yeteneksiz bir insanın elinde adeta işkence gören bir enstrümandan çıkan, tüm koridoru inleten bir çığlıktı, tüm binada duyulmuş olmalıydı. "Bağırma," diye seslendi K. kendini tutamayarak ve hizmetlilerin geleceği yöne doğru biraz da rahatlamış bir şekilde bakarken Franz'ı itti, çok sert bir şekilde değil ama yediği dayaktan bilincini kaybetmiş Franz'ı yere yıkacak kadar sertti; ancak Franz yine de sopanın darbelerinden kurtulamadı, sopa onu yerde de bulmuştu; sopanın altında oraya buraya kaçarken, sopanın ucu düzenli aralıklarla inip kalkıyordu. Derken uzaktan hizmetlilerden biri göründü, onun arkasından da diğeri geliyordu. K. çarçabuk kapıyı kapattı ve avluya açılan pencerelerden birinin yanına gidip açtı. Çığlık tamamen kesilmişti. Hizmetlilerin içeri girmelerini engellemek için içeriden seslendi: "Benim!" "İyi akşamlar, sayın şef," diye yanıt geldi dışarıdan. "Bir şey mi oldu?" "Hayır, hayır," diye yanıtladı K., "avluda bir köpek bağırıyor yalnızca." Hizmetlilerin yerlerinden kıpırdamadığını hissedince ekledi: "İşinizin başına dönebilirsiniz." Hizmetlilerle konuşmayı uzatmamak için pencereden aşağıya sarktı. Bir süre sonra koridora çıkıp bakındığında gitmiş olduklarını gördü, ardiye deposuna geri dönmeye cesaret edemedi, eve de gitmek istemiyordu. Aşağıya baktığında gördüğü kare şeklinde bir avluydu, tüm çevresinde bürolar vardı, tüm pencereler şimdi karanlıktı, sadece en üst kattaki pencereden içeriye ay ışığı yansıyordu. K. güçlükle avlunun iç içe geçmiş el arabalarının bulunduğu bir köşesini seçmeye çalıştı. Dayakçıyı engelleyememiş olmak ona acı veriyordu, fakat başaramamış olması kendisinin suçu değildi, Franz bağırmamış olsaydı –kuşkusuz canı çok yanmıştı, ancak insan bazen önemli anlarda kendine hâkim olmalı– K. büyük bir ihtimalle dayakçıyı ikna edecek bir yol bulacaktı. Bankadaki tüm alt düzeydeki memurlar ayaktakımındansa, içlerinde en insan-

lık dışı görevi yürüten dayakçı neden farklı olacaktı ki, ayrıca K. dayakçının banknotlara bakarken gözlerinin nasıl da parladığını görmüştü, dayakçı herhalde rüşvetin miktarını yükseltmek için o ikisini ciddi ciddi dövmeye başlamıştı. Aslında K. miktarı artırmaktan çekinmezdi, onun için önemli olan nöbetçileri kurtarmaktı; bu adalet sisteminin kokuşmuşluğuna karşı açtığı savaşta elbette bu açıdan da bir şeyler yapmalıydı. Fakat Franz'ın çığlık atmaya başlamasıyla doğal olarak her şeyin sonu gelmişti. K. hizmetlilerin ve daha başka kimselerin ardiye deposuna girip kendisini burada bir pazarlık yaparken görmelerine izin veremezdi elbette. Böylesi bir fedakârlığı gerçekten hiç kimse K.'dan bekleyemezdi. Böyle bir şeyi göze alması demek, soyunup nöbetçilerin yerine kendisine dayak atılmasını kabullenmek olurdu neredeyse. Ayrıca dayakçı da böyle bir şeyi kuşkusuz kabul etmezdi, çünkü o takdirde kendi menfaatine zarar vereceği gibi görevini de yerine getirmemiş olacaktı, hatta iki kez yerine getirmemiş olacaktı, çünkü K. yargılandığı sürece mahkemenin tüm görevlilerinin ona dokunmaları yasaktı. Ayrıca burada başka kurallar da vardı. Öyle ya da böyle K. için kapıyı çekip gitmekten başka yapacak bir şey yoktu, ancak bu bile K. için tüm tehlikenin geçtiği anlamına gelmiyordu. Son anda Franz'ı itmesi ise üzücü bir durumdu ve ancak bu aşırı heyecanına verilerek bağışlanabilirdi.

Uzaktan hizmetlilerin adımlarını duydu; onların dikkatini çekmemek için pencereyi kapattı ve ana merdivenlere yöneldi. Ardiye deposunun önüne geldiğinde biraz durdu ve içeriyi dinledi. Çıt çıkmıyordu. Adam nöbetçileri öldüresiye dövmüş olmalıydı, ne de olsa tamamen onun eline bırakılmışlardı. K. kapının kolunu kavramışken birden elini geri çekti. Artık hiç kimseye yardım edemezdi ve hizmetliler birazdan orada olacaklardı, ancak K. bu konuyu dile getirmeye ve gerçek suçluların, içlerinden hiçbiri henüz ortaya çıkma cesaretini göstermemiş o yüksek memurların

cezalandırılması için elinden geleni yapacağına dair kendine söz verdi. Bankanın dışındaki merdivenlerden inerken gelip geçenlere dikkatle baktı, fakat bankanın çok uzağında bile birilerini bekleyen bir genç kız yoktu. Franz'ın nişanlısının dışarıda kendisini beklediğini söylemesi demek ki kendisini acındırmak için uydurduğu ve bağışlanabilecek bir yalandı.

Ertesi gün de nöbetçiler K.'nın aklından çıkmadılar; çalışırken bir türlü kendini toparlayamadı, bu nedenle bir önceki günden daha uzun süre büroda kaldı. Eve giderken ardiye deposunun önüne geldiğinde sanki her zaman yaptığı bir şeymiş gibi kapıyı açtı. Karanlıktan başka bir şey görmeyeceğini sanırken gördükleri karşısında şaşırıp kaldı. Hiçbir şey değişmemişti, her şey bir önceki akşam kapıyı açıp içeriye girdiği zamanki gibiydi. Basılı eski kâğıtlar, mürekkep şişeleri hemen kapının eşiğindeydi; elinde sopasıyla dayakçı, çıplak nöbetçiler, rafta mum; nöbetçiler başladılar yalvarıp yakarmaya: "Bayım!" K. hemen kapıyı kapattı ve yumruklamaya başladı, sanki kapı bu şekilde daha iyi kapanacaktı. K. neredeyse ağlamaklı bir şekilde, kopya makinelerinin başında sakin sakin çalışan ve kendisini görünce şaşkınlıkla işlerini bırakan hizmetlilerin yanına gitti. "Ardiye deposunu temizleyin artık!" diye bağırdı. "Neredeyse pisliğin içinde boğulacağız!" Hizmetliler bunu ertesi gün yapacaklarını söylediler, K. başıyla onayladı, akşamın bu geç saatlerinde onları çalışmaya zorlayamazdı. Bir süre hizmetlilerin yanında oturdu, onları kontrol ediyormuş süsü vermek için birkaç kopyayı karıştırdı ve sonra gitti, çünkü hizmetlilerin onunla birlikte kalkmaya cesaret edemeyeceklerini anlamıştı, yorgun ve kafasının içindeki tüm düşünceleri uzaklaştırmış bir şekilde evinin yolunu tuttu.

Altıncı Bölüm

Amca. Leni

Bir gün öğleden sonra –K. tam o sırada o gün postaya verilecek son yazışmalarla meşgulken– K.'nın taşrada küçük bir toprak sahibi olan amcası Karl, ellerinde yazışmalar olan iki hizmetliyi yana itip aralarından geçti ve K.'nın odasına daldı. Amcasının geleceğini uzun bir süredir bilen K. onu birden karşısında gördüğünde geleceğini duyduğunda olduğu kadar korkmadı. Amcası gelecekti, K. yaklaşık bir aydır bunu biliyordu. Geleceğini öğrendiği anda onu sırtı biraz kambur, sol elinde ezilmiş Panama şapkası, ta uzaktan sağ elini kendisine doğru kaldırmış, etrafına aldırmadan, önüne çıkan her şeyi devirerek yazı masasının üzerinden elini uzattığını görür gibi olmuştu. Amcasının her zaman acelesi olurdu, çünkü büyük kente hep bir günlüğüne gelir ve aklına koyduğu her şeyi halletmek zorunda hissederdi kendini, bununla da kalmayıp önüne çıkan hiçbir sohbet, iş ya da eğlenceyi de kaçırmak istemezdi. K. ise bir zamanlar vasisi olan amcasına karşı kendini özellikle sorumlu hisseder, ona her konuda yardımcı olmak ve onu gece de evinde ağırlamak zorunluluğu duyardı. K. amcasına "Taşralı Hayalet" derdi.

Birbirleriyle selamlaştıktan hemen sonra –K.'nın kendisine oturması için gösterdiği koltuğa oturacak kadar zamanı

yoktu– amcası kendisiyle baş başa kısa bir konuşma yapmak istediğini söyledi. "Çok önemli," dedi, güçlükle yutkunurken, "sakinleşmem için önemli." K. hemen hizmetliyi odadan gönderdi ve kimseyi içeri almamasını söyledi. "Neler duydum Josef?" diye adeta haykırdı amcası yalnız kaldıklarında, masanın üzerine oturdu ve hiç bakmadan eline geçirdiği kâğıtları daha rahat oturabilmek için altına koydu. K. susuyordu, arkasından neler geleceğini biliyordu, fakat ağır işin gerginliğini üstünden atarak önce kendini tatlı bir yorgunluğa bıraktı ve pencereden karşı taraftaki caddeye baktı, oturduğu yerden gördüğü sadece küçük, üçgen şeklinde bir kesitti, iki dükkânın vitrininin arasında evlerin boş duvarlarının bir kısmı görülüyordu. "Pencereden dışarıyı seyrediyorsun!" diye bağırdı amcası kollarını havaya kaldırarak, "Tanrı aşkına, Josef, bana cevap ver! Doğru mu, doğru olabilir mi?" "Sevgili amca!" dedi K. ve dalgınlığından sıyrıldı, "Benden ne istediğini bilmiyorum." "Josef," diye bağırdı amcası uyaran bir ses tonuyla, "bildiğim kadarıyla hep gerçeği söyledin. Son sözlerini kötü bir şeylerin işareti olarak mı algılamalıyım?" "Ne söylemeye çalıştığını tahmin ediyorum," diye sakin bir şekilde yanıtladı K., "herhalde davamı duydun." "Aynen öyle," diye yanıtladı amcası başıyla onaylayarak, "davanı duydum." "Kimden duydun?" diye sordu K. "Erna bana yazdı," dedi amcası, "onunla pek ilişkin yok, ne yazık ki onunla ilgilenmiyorsun, buna rağmen o öğrenmiş. Mektubu bugün aldım ve doğal olarak hemen buraya geldim. Başka bir neden yok, fakat bu yeterli bir sebep bence. Mektupta seninle ilgili olan kısımları okuyabilirim." Amcası mektubu cüzdanından çıkarttı. "İşte burada. Erna şunları yazmış: 'Josef'i uzun zamandır görmüyorum, geçen hafta bankaya gittim, fakat Josef o kadar meşguldü ki, onunla görüşmeme izin vermediler; neredeyse bir saat bekledim, fakat sonrasında piyano dersim olduğu için eve dönmek zorunda kaldım. Onunla görüşmeyi çok isterdim, belki

yakınlarda bir fırsat çıkar, görüşürüm. Doğum günümde bana bir paket çikolata göndermiş, bu çok zarif ve düşünceli bir davranış. O günlerde size bunları yazmayı unuttum, ancak şimdi, o da sorduğunuz için hatırlıyorum. Bilirsiniz, çikolata pansiyonda hemencecik kaybolur, kimin gönderdiğini daha anlamadan hemen bitiverir. Josef'e gelince, size söylemek istediğim bazı şeyler var. Daha önce belirttiğim üzere, bankadayken Josef'in yanına gitmeme izin vermediler, çünkü Josef o sırada bir beyle görüşüyormuş. Bir süre sakin sakin bekledikten sonra oradaki hizmetliye, görüşme daha uzun sürecek mi, diye sordum. Hizmetli daha da sürebileceğini söyledi, çünkü şefe karşı açılan bir davanın söz konusu olduğunu belirtti. Ben de ne tür bir dava olduğunu, yanılıp yanılmadığını sordum, fakat hizmetli yanılmadığını, bir davanın hatta ağır bir davanın söz konusu olduğunu ve daha da fazlasını bilmediğini söyledi. Hizmetli şefe yardım etmeyi çok istediğini, çünkü onun iyi ve adil bir bey olduğunu, ancak bunu nasıl yapacağını bilmediğini ve yalnızca nüfuzlu insanların onun arkasında olmalarını dilediğini anlattı. Ve ona göre kesinlikle öyle olacaktı ve bu olay iyi bir sonla bitecekti, ancak şimdilik, şefin canının sıkkınlığından da anladığı kadarıyla durum pek parlak görünmüyordu. Ben tüm bu konuşmaları elbette pek önemsemedim, hatta saf biri olan hizmetliyi rahatlatmaya çalıştım, bu konuyu başka hiç kimseyle konuşmamasını tembihledim ve tüm konuşulanları da gevezelik olarak nitelendirdim. Buna rağmen, sen sevgili babacığım, bir dahaki gelişinde olayla yakından ilgilensen iyi olur. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlamak senin için zor olmaz ve eğer gerçekten gerekliyse o önemli ve nüfuzlu tanıdıklarına rica edebilirsin. Ancak böyle bir şey gerekmezse de ki muhtemelen gerekmeyecektir, o takdirde de ben seni görmek ve sana sarılmak fırsatını bulacağım ve bu da beni çok mutlu edecek.' – İyi bir çocuk," dedi amcası okumasını bitirdiğinde ve gözlerinde biriken yaşları sildi he-

men. K. başıyla onayladı, son zamanlardaki çeşitli sıkıntılar nedeniyle Erna'yı tamamen unutmuştu, hatta doğum gününü de unutmuştu, çikolatalarla ilgili hikâyeyi de belli ki onu amcası ve yengesine karşı korumak için uydurmuştu. Erna'nın bu davranışından çok duygulandı ve bundan böyle ona düzenli olarak tiyatro bileti göndermeye karar verdi, gerçi bu, onun davranışı karşısında yeterli bir ödül değildi, ancak şu sıralar on sekiz yaşındaki bir liseliyle pansiyonda sohbet edecek durumda değildi. "Peki, şimdi ne diyeceksin?" diye sordu mektubu okurken telaşını ve heyecanını unutan ve onu yeniden baştan okuyormuş gibi görünen amcası. "Evet, amca," dedi K., "doğru." "Doğru mu?" diye adeta haykırdı amcası. "Doğru olan ne? Nasıl doğru olabilir? Ne biçim bir dava bu? Herhalde ceza davası değil?" "Bir ceza davası," dedi K. "Başında bir ceza davası var ve sen burada sakin sakin oturuyorsun öyle mi?" diye bağırdı, gittikçe sesini yükselten amcası. "Ne kadar sakin olursam, davanın sonucu için o kadar iyi olur," dedi K. yorgun bir şekilde, "endişelenme hiç." "Bu beni sakinleştiremez!" diye bağırdı amcası, "Josef, sevgili Josef, kendini düşün, akrabalarını düşün ve bizim iyi ismimizi düşün! Bugüne kadar bizim gururumuzdun, utancımız olmamalısın. Davranışın," bunu söylerken başını hafif yana eğdi, "hoşuma gitmiyor, gücü yerinde olan, masum hiçbir sanık böyle davranmaz. Bana hemen neler olduğunu söyle, söyle ki sana yardım edebileyim. Tabii ki bankayla ilgili, değil mi?" "Hayır," dedi K. ve ayağa kalktı, "sevgili amca, çok yüksek sesle konuşuyorsun, hizmetli muhtemelen kapının dibinde ve bizi dinliyor. Bu benim hiç de hoşuma gitmiyor. İyisi mi buradan çıkalım. O zaman sorduğun tüm soruları elimden geldiğince yanıtlayacağım. Aileme bir açıklama yapmak zorunda olduğumu biliyorum." "Doğru!" diye haykırdı amcası, "çok doğru, acele et Josef, acele et!" "Yalnızca birkaç görev vermem gerekiyor," dedi K. ve telefonla yardımcısını yanına çağırdı, o

da birkaç dakika içinde geldi. Telaş içinde olan amca, gelen kişiye K.'yı göstererek kendisini onun çağırdığını işaretle anlatmaya çalıştı, oysa bu zaten belliydi. Yazı masasının önünde duran K., soğukkanlı fakat dikkatle dinleyen genç adama alçak sesle bugün kendisi yokken yapılması gereken şeyleri, çeşitli yazıları göstererek anlattı. Amca gözlerini açmış, dudaklarını ısırır bir halde yanlarında durarak rahatsızlık veriyordu, oysa onları dinlemiyordu bile, fakat orada bulunması bile yeterince rahatsız ediciydi. Sonra ise odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı; kâh orada bir resmin önünde, kâh burada pencerenin önünde duruyor, her defasında farklı şeyler, örneğin, "Anlayabilmem imkânsız!" ya da "Bütün bunlar nereye varacak söylesene bana!" gibi cümleler söylüyordu. Genç adam, bütün bunları fark etmiyormuş gibi davranıyordu, sakin sakin K.'nın kendisine verdiği görevleri dinledi, bazı notlar aldı ve hem K.'nın hem de tam o sırada sırtını ona dönen, pencereden dışarıya bakan ve perdeleri büzüştüren amcanın önünde eğilip selam verdi. Kapı henüz kapanmıştı ki, amca bağırmaya başladı: "Nihayet, aptal herif gidebildi. Şimdi biz de gidebiliriz. Nihayet!" Ne yazık ki odadan, birkaç memur ve hizmetlinin olduğu girişe çıktıklarında ve tam da müdür yardımcısının yanlarından geçtikleri sırada K. amcasının dava ile ilgili sorular sormasını engelleyemedi. "Pekâlâ, Josef," diye başladı amcası, etrafta duranların verdiği selamlara başını hafifçe eğerek karşılık verirken, "şimdi bana açık açık söyle bakalım, ne biçim bir dava bu." K. pek bir anlam ifade etmeyen açıklamalar yaptı, biraz güldü, ancak merdivenlerin başına geldiklerinde amcasına, insanların önünde konuşmaktan kaçındığını söyledi. "Doğru," dedi amcası, "fakat şimdi konuş." Başını hafif yana eğerek, elindeki purodan kısa kısa ve telaşla nefes çekerken, dinlemeye başladı. "Her şeyden önce amca," dedi K., "burada normal bir mahkeme önünde olan bir dava söz konusu değil." "Bu kötü," dedi amcası. "Nasıl yani?" diye sordu K.

ve amcasına baktı. "Bunun kötü olduğunu söylemeye çalışıyorum," diye tekrarladı amcası. Caddeye çıkan merdivenlere gelmişlerdi; kapıdaki görevlinin kendilerine kulak kabarttığını düşündüğünden, K. amcasını aşağı çekti. Caddenin kalabalığına daldılar. K.'nın koluna girmiş olan amcası artık ısrarla davayı sormaktan vazgeçti, hatta bir süre hiç konuşmadan gittiler. "Fakat nasıl oldu bu?" diye sonunda sordu amcası ve birdenbire olduğu yerde durdu, öyle aniden durmuştu ki arkasından gelenler korkuyla yana açıldılar. "Böyle şeyler birdenbire olmaz, yavaş yavaş, zamanla gelişir ve ortaya çıkar, bunların belirtilerini çoktan fark etmişsindir, niçin bana yazmadın? Senin için her şeyi yapabileceğimi biliyorsun, bir bakıma hâlâ vasin sayılırım. Ve bugüne kadar da bundan gurur duydum. Elbette şimdi de sana yardım edeceğim, ancak eğer dava başladıysa, çok zor. En iyisi, şimdi kısa süreliğine izin alman ve yanımıza köye gelmen. Biraz zayıflamışsın da, şimdi fark ettim. Köyde gücünü toplarsın ve bu sana iyi gelir, görünen o ki önünde daha çok çeşitli güçlükler var. Ayrıca köye gelirsen mahkemeden biraz uzaklaşmış olursun. Onların burada gerektiğinde sana karşı kullanabilecekleri her türlü güç aracı var, ancak köyde olursan, bir temsilci göndermek, mektupla, telgrafla ya da telefonla sana ulaşmak zorunda kalırlar ki bu da onların gücünü zayıflatır, seni özgürlüğüne kavuşturmaz ama nefes almanı sağlar." "Kentten ayrılmamı yasaklayabilirler," dedi K. amcasının söylediklerini düşünüp tartınca. "Bunu yapacaklarını sanmıyorum," dedi amcası düşünceli bir halde, "senin buradan ayrılmanla güçlerinden çok şey kaybetmeyecekler." "Ben!" dedi K. ve amcasının durmasını engellemek için koluna girdi, "bütün bu olanları benden daha az önemseyeceğini sanıyordum, oysa her şeyin üzerinde çok durduğunu görüyorum." "Josef," diye bağırdı amcası ve durmak için onun kolundan kurtulmak istedi, fakat K. buna izin vermedi, "sen değişmişsin, oysa senin her zaman her şeyi doğru algılama

yeteneğin vardı, bu yeteneğin tam da şimdi mi seni terk etti? Davayı kaybetmek mi istiyorsun? Bu ne anlama geliyor, biliyor musun? Bu, üzerine bir çizik atılacak demek. Ve tüm akrabaların da bu olayın içine çekilecek ya da yerin dibine geçecek kadar aşağılanacaklar demek. Josef kendini topla. Senin bu umursamazlığın beni deli ediyor, sana bakınca neredeyse 'Böyle bir davası olanın onu kaybedeceği baştan bellidir,' atasözünün doğruluğuna inanasım geliyor."

"Sevgili amca," dedi K., "senin de benim de endişelenmemiz öyle gereksiz ki. Endişelenerek dava kazanılmaz, ben şimdiye kadar senin tecrübelerine, geçmişte beni şaşırtmış olsalar dahi, nasıl saygı gösterdiysem ve hâlâ da gösteriyorsam, sen de benim deneyimlerime güven. Ailemizin de bu davayla çok büyük sıkıntılar çekeceğini söylüyorsun –ben öyle olacağını hiç sanmıyorum, ancak bu şimdilik önemli de değil zaten– söyleyeceğin her şeye uyacağım. Yalnızca dediğim gibi köyde kalma fikrini pek yerinde bulmuyorum, çünkü bu kaçmak ve suçlu olduğumu kabul etmek anlamına gelir. Bundan başka her ne kadar burada yaptığım her şey izleniyorsa da, burada olduğum sürece olayların gidişatını daha iyi takip edebilirim." "Doğru," dedi amcası, sanki sonunda ikisi de hemfikir olmuşlar gibi bir ses tonuyla, "ben o teklifi yaptım, çünkü burada kalırsan umursamazlığın nedeniyle davanın tehlikeye girebileceğini, senin yerine benim çalışmamın daha iyi olacağını düşünmüştüm. Fakat kalıp da tüm gücünle davayla ilgilenmek istiyorsan bu daha iyi." "Demek ki bu konuda hemfikiriz," dedi K. "Ve öncelikle ne yapmam gerektiği konusunda bir önerin var mı?" diye sordu. "Doğal olarak konuyu önce düşünmem lazım," dedi amcası, "yirmi yıldan beri neredeyse sürekli köyde yaşıyorum, haliyle bu konulardaki sezgi gücü de zayıflıyor. Bu konuda bilgi sahibi olan kişilerle birbirinden farklı ve önemli olan ilişkiler zaman içinde zayıfladı. Köyde bütün bunlardan uzak yaşıyorum, biliyorsun. Bunu da insan ancak böylesi

durumlarda fark ediyor. Erna'nın mektubundan buna benzer şeyler hissetmeme ve bugün seni ilk gördüğümde endişelerimde haklı olduğumu anlamama rağmen yine de bu olay benim için beklenmedik bir şey. Fakat bunun hiçbir önemi yok, şimdi en önemli şey vakit kaybetmemek." Amcası daha konuşurken parmak uçlarında yükselerek bir taksi durdurdu ve şoföre adresi söylerken K.'yı da elinden tutup arabaya çekti. "Avukat Huld'a gidiyoruz şimdi," dedi, "benim okuldan arkadaşımdı. İsmini mutlaka duymuşsundur. Duymadın mı? Fakat bu tuhaf. Oysa o savunma avukatı ve yoksulların avukatı olarak önemli bir isim yaptı. Ben ona özellikle insan olarak çok güvenirim." Amcasının olaya böyle acele ve telaşla yaklaşmasından biraz rahatsız olmasına rağmen K. ona "Yaptığın her şeye varım," dedi. Dava edilen biri olarak yoksulların davasına bakan bir avukata gitmek hiç de memnuniyet verici değildi. "Böyle bir olayda avukata gidilebileceğini bilmiyordum," dedi K. "Pek doğal," dedi amcası, "anlaşılır bir durum. Neden olmasın ki? Şimdi bana anlatmaya başla, başla ki ben de bugüne kadar neler olduğunu tam olarak anlayabileyim." K. hemen hiçbir şeyi saklamadan anlatmaya başladı, anlatımındaki son derece açık yüreklilik bu davanın büyük bir utanç olduğunu düşünen amcasına karşı gösterebildiği yegâne başkaldırıydı. Bayan Bürstner'in adını sadece bir kez andı ve ondan sadece öylesine bahsetti, fakat bu da açık yürekliliğine zarar vermedi, çünkü Bayan Bürstner'in davayla bir ilgisi yoktu. Anlatırken pencereden dışarı bakıyordu, mahkeme kalemlerinin olduğu kentin dış mahallesine yaklaştıklarını fark etti ve amcasının dikkatini buna çekmeye çalıştı, ancak amcası bu tesadüfe pek aldırmadı. Araba karanlık bir binanın önünde durdu. Amcası giriş katındaki ilk kapının zilini çaldı; bekledikleri sırada amcası kocaman dişlerini gıcırdatarak gülümsedi ve fısıldadı: "Saat sekiz, avukata gelmek için uygun bir zaman değil. Fakat Huld benim bu saatte gelmeme bir şey demez."

Kapının küçük deliğinden iki büyük, siyah göz dışarıdaki iki konuğa baktı ve gözden kayboldu; kapı ise açılmadı. K. ve amcası içeriden bir çift gözün kendilerine baktıkları konusunda hemfikirdi. "Yabancı gördüğünde çekinen bir hizmetçi kız olmalı," dedi amcası ve kapıyı bir kez daha çaldı. Yine o bir çift göz göründü, gözlerin sahibinin neredeyse üzgün olduğu söylenebilirdi, fakat belki de başlarının hemen yanında yanan ve birtakım sesler çıkaran ancak çok az ışık veren lambadan kaynaklanan bir yanılsamaydı bu. "Kapıyı açın," diye bağırdı amca ve yumruklarıyla kapıya vurdu, "bizler Avukat Bey'in arkadaşlarıyız!" "Avukat Bey hasta," diye fısıldadı içeriden biri. Küçük koridorun öteki ucunda üzerinde ropdöşambr olan bir adam alçak sesle söylemişti bunu. Uzun süre beklemekten son derece öfkeli olan amca birdenbire arkasına dönüp bağırdı: "Hasta mı? Onun hasta olduğunu mu söylüyorsunuz?" Ve sanki o adam hastalığın bizzat kendisiymiş gibi tehditkâr bir şekilde onun üzerine doğru yürüdü. "Kapıyı açtılar," dedi adam ve avukatın kapısını gösterdi, ropdöşambrının önünü kapatıp uzaklaştı. Kapı gerçekten açılmıştı ve genç bir kız –K. koyu renkli ve biraz da dışarı fırlamış gözleri hemen tanıdı– üzerinde uzun, beyaz bir önlükle, girişte duruyor ve elinde bir mum tutuyordu. "Bir dahaki sefere daha erken açın!" dedi amca selam vermek yerine, kız ise o sırada dizlerini hafifçe büküp selam vermişti. "Gel, Josef," dedi sonra amcası, yavaşça kızın yanından geçen K.'ya. "Avukat Bey hasta," dedi kız, çünkü amca hiçbir şeye aldırmadan bir kapıya yönelmişti. K. dairenin kapısını kapatmak için dönen kıza hayretle bakıyordu. Kızın yapma bebeği andıran yuvarlak bir yüzü vardı ve sadece soluk yanakları ve çenesi değil, şakakları ve alnındaki çizgiler de yuvarlaktı. "Josef!" diye seslendi amcası yeniden ve kıza sordu. "Kalbinden mi rahatsız?" "Sanırım," dedi kız, elinde mum, önden gidip oda kapısını açacak zaman bulmuştu. Mum ışığının aydınlatamadığı odanın bir köşe-

sinde, yatakta yatan uzun sakallı biri doğruldu. "Leni, kim geldi?" diye sordu gözleri mum ışığında kamaşan ve konuklarını seçemeyen avukat. "Eski dostun Albert," dedi amca. "Ah, Albert," dedi avukat ve bu gelenlerden bir şeyler saklama ihtiyacı yokmuş gibi rahatlayarak kendini yastıkların üzerine bıraktı. "Gerçekten bu kadar kötü mü?" diye sordu amca ve yatağın kenarına oturdu. "Sanmıyorum. Kalp rahatsızlığından kaynaklanan bir krizdir yalnızca ve ötekiler gibi gelip geçecektir." "Mümkün," dedi avukat alçak bir sesle, "fakat geçmişte olduğundan daha kötü. Nefes almakta güçlük çekiyorum, uyku uyuyamıyorum ve her geçen gün gücümden bir şeyler kaybediyorum." "Öyle mi," dedi amca ve kocaman eliyle dizinin üzerindeki Panama şapkasına bastırdı. "Bu kötü bir haber. İyi bakılmıyor musun? Burası çok kasvetli ve bir o kadar da karanlık. Buraya son gelişimin üzerinden uzun süre geçti, o zamanlar burası pek iç açıcıydı. Hatta hizmetine bakan kız da pek neşeli birine benzemiyor ya da öyle görünmek istemiyor." Kız elinde mum hâlâ kapıya yakın bir yerde duruyordu; belli belirsiz bakışlarından anlaşıldığı üzere kendisi hakkında konuşan amcaya değil de K.'ya bakıyordu. K. kızın yakınına ittiği koltuğa yaslanmıştı. "İnsan benim kadar hasta olursa," dedi avukat, "sükûnet arıyor. Bana burası kasvetli gelmiyor." Kısa bir ara verdikten sonra ekledi: "Ve Leni bana iyi bakıyor, o çok dürüst bir kız." Fakat amca bu anlatılanlarla ikna olmadı ve hastanın bu sözlerine bir karşılık vermediyse de, yatağa doğru giden, elindeki mumu yatağın başucundaki komodinin üzerine koyan, hastanın üzerine doğru eğilip yastıkları düzeltirken hastaya bir şeyler fısıldayan bakıcıyı bakışlarıyla takip etti. Amca neredeyse hastayı tamamen unutmuştu, bakıcı ne tarafa giderse o da o tarafa yöneliyordu ve eğer kızın eteklerinden tutup yataktan uzaklaştırmaya kalksaydı bu K.'yı hiç şaşırtmazdı. K.'ya gelince, bütün olanları sakince seyretti, avukatın hasta olduğuna pek üzüldüğü söylenemezdi, dava-

sını amcasının sahiplenmesini engelleyememişti, ancak şimdi kendisinin hiçbir şey yapmasına gerek kalmadan amcasının bu hevesinin sönmesine pek memnun olmuştu. Tam o sırada amca belki de sadece bakıcıyı incitmek istediği için şöyle dedi: "Bayan, lütfen bizi biraz yalnız bırakır mısınız, dostumla özel bir konuyu görüşmek istiyorum." Hastanın üzerine eğilmiş ve çarşafın duvar tarafındaki yanını düzeltmekle meşgul olan bakıcı kız, amcanın öfkeden arada bir takılıp sonrasında yine akıcı bir şekilde yaptığı konuşmasına dikkat çekecek kadar farklı bir tonla, gayet sakin bir şekilde şunları söyledi: "Gördüğünüz üzere beyefendi herhangi bir konu hakkında konuşamayacak kadar hasta." Kız amcanın sözlerini herhalde daha kolay anlaşılsın diye tekrar etmişti, öyle de olsa dışarıdan birine bu alay gibi gelebilirdi, amca ise bir yerine bir şey batmış gibi yerinden fırladı. "Lanet olasıca," diye bağırdı sinirden anlaşılmaz bir tonla, K. böyle bir şeyi beklediği halde korktu ve iki eliyle ağzını kapatmak için derhal amcanın yanına doğru gitti. Neyse ki bakıcı kızın arkasında hasta da doğrulmuştu ve amca suratını sanki iğrenç bir şey yutmuş gibi buruşturmuştu, sonrasında ise daha sakinleşmiş bir halde: "Biz tabii ki aklımızı yitirmedik; istediğim şey imkânsız olsa istemezdim. Lütfen, gidin şimdi!" Bakıcı kız yatağın yanı başında, yüzü amcaya dönük durmuş, K.'nın da fark ettiği üzere eliyle avukatın elini okşuyordu. "Leni'nin yanında her şeyi konuşabilirsin," dedi hasta ısrarcı bir tonla. "Benimle ilgili değil," dedi amca, "söz konusu şey benim sırrım değil." Ve sanki başka hiçbir koşulu kabul etmeyecekmiş ve düşünmesi için kısa bir süre veriyormuş gibi sırtını döndü. "Kiminle ilgili o zaman?" diye sordu avukat güçsüz bir sesle ve yeniden yatağa uzandı. "Yeğenimle ilgili," dedi amca, "o da benimle geldi." Ve amca onları tanıştırdı. "Banka şefi Josef K." "Ooo," dedi hasta daha canlı bir sesle ve K.'ya elini uzattı, "Özür dilerim, sizi fark etmedim. Çık Leni," dedi artık karşı koymayan bakıcısına ve ona

da sanki uzun bir süre görüşmeyeceklermiş gibi vedalaşmak için elini uzattı. "Demek sen," dedi sonrasında, biraz sakinleşmiş ve yatağa yaklaşmış amcaya, "ziyaretime hasta olduğum için gelmedin, aksine iş için geldin." Sanki hasta olduğu için kendisini ziyarete geldiği düşüncesi avukatı o ana kadar felç etmişti de öyle olmadığını anlayınca tüm gücünü toplamıştı, avukat sürekli bir dirseğine dayanarak oturuyor, bunda da zorlandığı anlaşılıyordu ve sakallarının ortasından kılları çekiştirip duruyordu. "Şimdi çok daha sıhhatli görünüyorsun," dedi amca, "o cadı dışarıya çıktığından beri." Sözünü kesip fısıltıyla: "Bahse girerim, bizi dinliyordur!" dedi ve kapıya fırladı. Fakat kapının arkasında hiç kimse yoktu, amca geri geldi, hayal kırıklığına uğramamıştı, fakat kapının dinlenmemesi ona göre daha büyük kötülüktü, öfke içindeydi. "Bakıcı hakkında yanılıyorsun," dedi avukat, bakıcıyı daha fazla korumaya çalışmadan; belki bununla onun korunmaya muhtaç olmadığını söylemeye çalışıyordu. Fakat sonra çok anlayışlı bir ses tonuyla devam etti: "Yeğeninin meselesine gelince, gücüm bu pek zor görünen görevi yerine getirmeme izin verirse bundan pek mutlu olacağım; ancak korkarım ki gücüm yetmeyecek, öyle ya da böyle elimden geleni yaparım, gücümün yetmediği yerde birinden yardım isterim. Doğruyu söylemek gerekirse bu konu o kadar ilgimi çekiyor ki bir başkasını olaya dahil etmek istemem hiç. Eğer kalbim dayanmazsa en azından tamamen durması için böylelikle saygın bir nedeni olmuş olur." K. tüm bu konuşmalardan tek kelime anlamadığını düşündü, kendisinden bir açıklama duyma umuduyla amcasına baktı, amcası ise o sırada elinde mum, komodinin üzerinden halıya yuvarlanan ilaç şişesini arıyor ve avukatın her dediğini başıyla onaylıyordu ve arada bir hemfikir olması için K.'ya bakışlarıyla işaret ediyordu. Acaba amcası önceden avukata davadan bahsetmiş miydi? Fakat bu mümkün değildi, çünkü önceden olanların tümü bunun aksini söylüyordu.

"Anlamıyorum–" dedi bu nedenle. "Evet, acaba sizi yanlış mı anladım?" diye sordu avukat aynı şaşkınlıkla ve çekinerek tıpkı K. gibi. "Belki de çok aceleci davrandım. Benimle ne konuda konuşmak istemiştiniz ki? Davanızla ilgili olduğunu düşünmüştüm." "Tabii ki," dedi amca ve K.'ya dönüp sordu. "Sen ne istiyorsun?" "Aynı şeyi, fakat benim ve davam hakkımda bilgileri nereden öğrendiniz?" diye sordu K. "Haa onlar," dedi avukat gülümseyerek, "ben avukatım ve adliye çevresinde tanıdıklarım var, çeşitli davalar üzerine konuşulur, dikkat çeken davalar olursa, özellikle de bir dostun yeğeninin davası olunca insan hafızasına kaydediyor. Bunda tuhaf bir şey yok." "Sen ne istiyorsun ki?" diye bir daha sordu amcası K.'ya. "Çok huzursuzsun." "Sizin adliye çevrelerinde tanıdıklarınız var, öyle mi?" diye sordu K. "Evet," dedi avukat. "Bir çocuk gibi soruyorsun," dedi amcası. "Alanımdaki insanlarla ilişkim olmayacaksa kimlerle olacak?" diye ekledi avukat. Bu, öyle bir söylenmişti ki K. buna karşı verecek yanıt bulamamıştı. "Fakat siz adalet sarayındaki mahkemede çalışıyorsunuz, çatı katındaki kalemlerde değil," diyecek oldu, ancak bunu söylemeye gerçekten cesaret edemedi. "Düşünün," dedi avukat sanki kolay anlaşılır bir şeyi lüzumsuz yere ve öylesine açıklıyormuş gibi bir ses tonuyla, "unutmayın ki bu tür ilişkiler sayesinde müvekkillerimin yararına bilgiler ediniyorum, üstelik birçok açıdan ve bazıları hakkında hiç konuşmamak gerekir. Tabii ki şu sıralar hastalığım nedeniyle işimi yapamıyorum, ancak yine de adliyeden beni ziyarete gelen dostlarım sayesinde bir şeylerden haberdar oluyorum. Hatta diyebilirim ki sapasağlam olup da bütün gününü adliyede geçirenlerden daha çok şey duyuyor ve öğreniyorum. Örneğin biraz önce pek sevdiğim biri ziyaretime geldi." Bunu dedikten sonra odanın karanlık bir köşesini eliyle gösterdi. "Nerede?" diye sordu K., ilk şaşkınlığın verdiği heyecanla neredeyse kaba bir şekilde. Tedirgin bir halde etrafına bakındı; küçük mumun

ışığı karşı duvarı aydınlatmaya yetmiyordu. Ve gerçekten de orada köşede bir şeyler kıpırdanmaya başlamıştı. Amcanın elinde tuttuğu mumun yaydığı ışıkta, yaşlı bir adamın küçük bir sehpanın önünde oturduğu görülüyordu. O kadar zaman fark edilmediğine göre herhalde hiç nefes almadan oturmuş olmalıydı. Şimdi ise ağır ağır ayağa kalkıyordu, anlaşılan dikkatlerin üzerine çekilmesinden memnun olmamıştı. Küçük kanatlar gibi hareket ettirdiği elleriyle tüm tanıştırmaları, selamlaşmaları geçiştirmek, varlığıyla diğerlerini kesinlikle rahatsız etmemek ve orada olduğunu unutturmak için hızla karanlıktaki yerine gitmek istiyor gibiydi. Fakat bu artık mümkün değildi. "Bizi hazırlıksız yakaladınız," dedi avukat ve karanlıktaki adama yaklaşması için eliyle işaret yaptı, fakat adam gayet ağır bir şekilde, tereddütle etrafına bakınarak, ancak yine de belli bir ağırbaşlılıkla yaklaştı: "Sayın Kalem Müdürü –ah, evet, affedersiniz, sizi tanıştırmadım– bu benim dostum Albert K., bu da yeğeni Josef K., banka şefi ve bu bey de kalem müdürü – kalem müdürü beni ziyaret etme nezaketini gösterdi. Böylesi bir ziyaretin değerini, kalem müdürünün işlerinin ne kadar yoğun olduğunu bilen, yani aynı meslekten olanlar takdir edebilir ancak. Fakat kalem müdürü onca işine rağmen ziyaretime geldi ve güçsüz bedenimin izin verdiği ölçüde sakin sakin sohbet ettik, hatta Leni'ye içeriye ziyaretçi almamasını söylemedik bile, çünkü beklediğimiz hiç kimse yoktu, niyetimiz baş başa oturmaktı, sonra ise senin kapıyı yumrukladığını işittik Albert, sonra sayın kalem müdürü koltuğu ve küçük sehpasıyla köşeye çekildi, şimdi görünen o ki istersek birlikte hepimizi ilgilendiren bu konuyu konuşabiliriz – Sayın Kalem Müdürü," dedi avukat başını hafif eğerek ve gülümseyerek, yatağın yakınındaki bir koltuğu işaret etti. "Ben ne yazık ki sadece birkaç dakika daha kalabilirim," dedi kalem müdürü samimi bir şekilde, koltuğa oturdu ve saatine baktı, "İşler beni bekler. Fakat yine de bir dostumun dostunu tanıma

fırsatını kaçırmak istemem." Bunu söyledikten sonra başını hafifçe eğdi, bu tanışmadan son derece mutlu görünen, fakat doğası nedeniyle duygularını gösteremeyen ve kalem müdürünün sözlerine çekingen fakat yüksek bir kahkaha ile yanıt veren amcaya baktı. İğrenç bir manzara! K. her şeyi sakin sakin gözlüyordu, çünkü hiç kimse onunla ilgilenmiyordu, kalem müdürü yanlarına çağrıldıktan sonra, görünen o ki alışkanlığıydı, sohbette sözü kimseye kaptırmıyordu. Başta gösterdiği zayıflık muhtemelen gelen yeni ziyaretçileri göndermek için olan avukat şimdi elini kulağına dayamış merakla dinliyordu, mumu taşımakla görevli amca –mumu bacağının üzerine koymuştu, avukat çoğu kez endişeyle ona bakıyordu– çok geçmeden üzerinden çekingenliğini atmış ve büyük bir hayranlıkla kalem müdürünün gerek konuşma tarzını, gerekse yumuşak, dalgalara benzeyen el hareketlerini izlemeye başlamıştı. Yatağın bir ucuna dayanmış olan K., kalem müdürünün belki de bilerek kendisiyle ilgilenmemesi nedeniyle yaşlı beyleri dinlemekle yetiniyordu. Ayrıca K.'nın ne hakkında konuşulduğuna dair hiçbir fikri yoktu ve bir süre sonra bakıcı kızı ve amcasının kıza karşı gösterdiği kötü davranışı düşündü, kendisinin kalem müdürünü daha önce görüp görmediğini, ilk sorgulamanın yapıldığı toplantıda karşılaşıp karşılaşmadığını hatırlamaya çalıştı. Yanılıyor olsa bile, kalem müdürünün toplantıya katılanlar içinde, ilk sırada oturan seyrek sakallı yaşlı beylerin yanına yakışacağını geçirdi aklından.

Tam o sırada ön odadan kırılan bir porselenin çıkardığı sese benzer bir ses duyuldu, hepsi kulak kabarttı. "Neler olduğunu görmek istiyorum," dedi K. ve sanki birilerinin ona "gitme" demesi için fırsat verircesine ağır ağır dışarıya çıktı. Tam girişteki odaya çıkmış ve karanlıkta yolunu bulmaya çalışırken, kapıyı sıkıca tuttuğu elinin üzerine kendi elinden çok daha küçük bir el dokundu ve yavaşça kapıyı kapadı. Orada bekleyen bakıcı kızdı bu. "Hiçbir şey olmadı," diye

fısıldadı, "sizin dışarıya çıkmanızı sağlamak için bir tabağı duvara fırlattım sadece." Şaşkınlık içinde olan K. şöyle dedi: "Ben de sizin olduğunuzu tahmin ettim." "Daha iyi," dedi bakıcı kız, "gelin." Birkaç adım gittikten sonra buzlu camlı bir kapının önüne geldi, bakıcı kız K.'nın önüne geçip kapıyı açtı. "İçeri girin," dedi. Bu, avukatın çalışma odasıydı; her üç büyük pencerenin önünde küçük, kare biçiminde döşemeyi aydınlatan ay ışığından görülebildiği kadarıyla oda ağır, eski mobilyalarla döşenmişti. "Buraya," dedi bakıcı kız ve ahşaptan arkalığı bulunan koyu renkli mindersiz koltuğu işaret etti. K. oturur oturmaz odada etrafına bakındı, yüksek tavanlı, büyük bir odaydı, avukata gelen insanlar herhalde burada kendilerini kaybolmuş gibi hissediyorlardı. K. buraya gelen insanların bu kocaman masaya doğru gelirken attıkları küçücük adımları görür gibi oldu. Sonra ise bütün bunları unuttu ve yanı başında olan, neredeyse kendisini koltuğun bir kenarına sıkıştıran bakıcı kızdan başka bir şey görmedi. "Ben düşündüm ki," dedi kız, "sizi çağırmadan yanıma gelirsiniz. Garip bir şeydi. İçeri ilk girdiğinizde hemen bakışlarınızı bana çevirip sadece bana baktınız ve sonrasında beni beklettiniz." "Ayrıca bana Leni deyin," diye hemen ekledi, sanki bu konuşmanın tek bir anını bile boş geçirmek istemiyordu. "Memnuniyetle," dedi K. "Fakat bu garipliğe gelince, Leni, bunu açıklamak kolay. Başlangıçta yaşlı beylerin gevezeliklerini dinlemek zorundaydım ve sebep göstermeksizin oradan ayrılamazdım, ikincisi ben pek de girişken biri değilimdir, daha ziyade çekingen bir mizacım var ve siz Leni bir çırpıda elde edilecek birine hiç benzemiyorsunuz." "Bu değil," dedi Leni, kolunu arkalığa dayadı ve K.'ya baktı, "benden hoşlanmadınız ve şimdi de hoşlanmıyorsunuz." "Hoşlanmam o kadar önemli değil," dedi K. kaçamak bir şekilde. "Oh!" dedi kız gülümseyerek ve K.'nın bu sözleriyle ve kendi küçük çığlığıyla bir üstünlük hissetti. Bu nedenle K. bir süre sustu. Gözleri odanın karanlığına alış-

tığından odadaki eşyaların farklı ayrıntılarını seçebiliyordu. Özellikle kapının sağ tarafında asılı olan büyük bir resim dikkatini çekti, daha iyi görebilmek için eğildi. Resimde yargıç cüppesi giymiş bir adam vardı; yüksek, taht gibi bir koltukta oturuyordu ve koltuğun altın kaplaması resimden taşacak gibiydi. Alışılmadık olan şey, bu yargıcın orada rahat ve vakur bir şekilde oturmuyor olmasıydı, aksine sol kolunu sıkıca arkasına, – koltuğun yan taraftaki yaslanma yerine bastırmıştı, sağ kolu ise tamamen serbestti ve sadece eliyle yaslanma yerini tutmuştu, sanki bir sonraki adımda önemli bir şey söylemek ya da bir yargıyı bildirmek için hızla ve öfkeli bir şekilde yerinden fırlayacak gibiydi. Sanık herhalde resimde üst basamakları sarı bir halıyla kaplı merdivenin ilk basamakları üzerinde duruyor olmalıydı. "Belki de bu benim yargıcım," dedi K. ve parmağıyla resmi işaret etti. "Ben onu tanıyorum," dedi Leni ve resme baktı, "o sıklıkla buraya gelir. Resim gençlik yıllarından, bu resimdeki haline hiç benzemiyor, çünkü çok kısa boylu. Buna rağmen resimde kendisini uzun boylu çizdirmiş, çünkü inanılmaz derecede kendini beğenmiş biridir, buradaki herkes gibi. Fakat ben de kendimi beğenirim ve benden hoşlanmadığınız için hiç de mutlu değilim." Leni'nin son sözleri karşısında, K. Leni'ye sarıldı ve onu kendine çekti, Leni de sessizce başını K.'nın omzuna yasladı. Kızın söylediklerine ilaveten de şunu sordu: "Ne yargıcı bu?" "Sorgu yargıcı," dedi kız, K.'nın bedenini saran elini tuttu ve parmaklarıyla oynamaya başladı. "Yine sadece bir sorgu yargıcı," dedi K. hayal kırıklığına uğramış bir halde, "yüksek memurlar kendilerini göstermiyorlar. Fakat o taht gibi bir koltukta oturuyor." "Tüm bunlar bir uydurma," dedi, yüzü K.'nın eline doğru eğilmiş olan Leni ve "aslında atların üzerine konan eski bir örtüyle örtülmüş bir mutfak koltuğunda oturuyor. Fakat siz sürekli davanızı düşünmek zorunda mısınız?" diye yavaşça ekledi. "Hayır, kesinlikle hayır," dedi K., "hatta davamı pek az düşünüyorum,

diyebilirim." "Yaptığınız hata bu değil," dedi Leni, "sizin çok inatçı biri olduğunuzu duydum." "Bunu kim dedi?" diye sordu K., kızın bedenini göğsünde hissediyordu ve kızın gür, koyu renkli, sımsıkı örülmüş saçlarına baktı. "Bunu söylersem, çok şey söylemiş olurum," diye yanıt verdi Leni. "Lütfen isim sormayın, fakat hata yapmaktan vazgeçin, o kadar inatçı olmayın, bu mahkemeye karşı bir şey yapamazsınız, itiraf etmekten başka seçeneğiniz yok. İlk fırsatta itiraf edin. Ancak ondan sonra işin içinden sıyrılabilirsiniz, ancak ondan sonra. Bu bile bir yabancının yardımı olmaksızın mümkün değil, fakat böylesi bir yardım nedeniyle korkmanız gerekmiyor, ben size bu yardımı sağlayacağım." "Siz bu mahkeme ve burada gerekli olan aldatmacalar hakkında çok şey biliyorsunuz," dedi K. ve kendisine iyice yanaşan kızı bir hamlede kaldırıp kucağına oturttu. "Böylesi iyi," dedi kız ve K.'nın kucağındayken eteğini ve bluzunu düzeltti. Sonra iki eliyle K.'nın boynuna sarıldı, geriye yaslanarak uzun süre K.'ya baktı. "Ve ben itiraf etmezsem siz bana yardım edemeyecek misiniz?" diye sordu K. denemek için. Kadınlardan yardım istiyorum, diye geçirdi aklından neredeyse yaptığına kendi de şaşırarak; önce Bayan Bürstner'den, sonra mübaşirin karısından ve şimdi de anlaşılmaz bir şekilde bana ihtiyaç duyan bu küçük bakıcı kızdan. Sanki tek doğru yermiş gibi oturuyor kucağımda! "Hayır," diye yanıtladı Leni ve başını ağır ağır sağa sola salladı, "o zaman size yardım edemem. Fakat siz zaten benim yardımımı istemiyorsunuz, benim yardımımın sizin için bir önemi yok, aslında çok inatçı birisiniz ve ikna olmak da istemiyorsunuz." "Sevdiğiniz bir kadın var mı?" diye sordu bir süre sonra. "Hayır," dedi K. "Evet, var," dedi kız. "Evet, gerçekten var," dedi K., "bir düşünün, öyle biri olmadığını söylüyorum, fakat yanımda fotoğrafını taşıyorum." Kızın ricası üzerine ona Elsa'nın fotoğrafını gösterdi, K.'nın kucağında büzülmüş olan Leni resme iyice baktı. Bu, Elsa'nın içkili, müzikli bir lokalde

dans ederken çekilmiş bir fotoğrafıydı, eteği dans sırasında dönerken havalanmış, iki elini kalçalarına dayamış, dimdik boynuyla gülerek yan tarafa bakıyordu; kime güldüğü fotoğraftan anlaşılmıyordu. "Pek dar bir korse giymiş," dedi Leni ve bunu nereden anladığını fotoğrafta gösterdi. "Hoşuma gitmedi, ne yapacağını bilmeyen kaba biri. Belki size karşı yumuşak ve sevimlidir, fotoğraftan bunu çıkartmak mümkün. Böylesi uzun boylu ve iri kızlar yumuşak ve sevimli olmaktan başka bir şey bilmezler. Fakat o sizin için kendini feda eder mi?" "Hayır," dedi K., "o ne yumuşak ne de sevimli biri, ayrıca benim için kendini feda etmez. Ayrıca ben de bugüne kadar ondan şunu ya da bunu istemedim. Hatta fotoğrafı sizin gibi dikkatli incelemedim bile." "Demek ki bu kadın sizin için pek önem taşımıyor," dedi Leni, "yani o sizin sevgiliniz değil." "Hayır, sevgilim," dedi K. "Sözümü geri almıyorum." "Sizin sevgiliniz olduğunu kabul edelim," dedi Leni, "fakat onu kaybetseniz ya da onun yerine bir başkasını –örneğin beni– koysanız onu pek özlemezsiniz." "Elbette," dedi K. gülümseyerek, "bu mümkün, fakat o sizle kıyaslandığında daha büyük avantaja sahip, o benim davamdan haberdar değil, bilse de davayı düşünmezdi. Beni inadımdan vazgeçirmeye çalışmazdı." "Bu bir avantaj değil," dedi Leni. "Eğer başka iyi yanları yoksa ben cesaretimi kaybetmeyeceğim. Bedeninde herhangi bir kusuru var mı?" "Bedeninde bir kusur mu?" diye sordu K. "Evet," dedi Leni, "örneğin benim küçük bir kusurum var, bakın." Sağ elinin ortaparmağıyla, yüzükparmağını gererek açtı, aralarındaki ince deri neredeyse serçeparmağının üstüne kadar uzanıyordu. K. karanlıkta kızın kendisine göstermek istediği şeyi hemen fark etmemişti, bu nedenle kız K.'nın elini kendi elinin üzerinde gezdirdi. "Doğanın nasıl bir oyunu bu," dedi K. ve elin tümünü gördükten sonra ekledi: "Ne kadar da hoş bir pençe bu!" Leni, K.'nın şaşkınlık içinde iki parmağına sürekli bakıp onları ayırmasını sonra yeniden birleştirmesini ve bir

anda tutup öptükten sonra bırakmasını gururla izledi. "Ohh!" diye haykırdı ardından hemen, "Beni öptünüz!" Ağzı açık, dizleriyle K.'nın kucağına tırmandı. K. neredeyse şaşkınlıkla kıza bakıyordu ve kız kendisine bu kadar yakınken, acı, karabibere benzer kışkırtıcı bir koku yayıldı ondan; kız K.'nın başını kendine doğru çekti, K.'nın üzerine eğildi ve boynunu ısırdı, öptü, saçlarına varıncaya kadar ısırdı. "Beni ona tercih ettiniz!" diye arada bir çığlık atıyordu. Tam o sırada dizi kaydı ve ufak bir çığlık atarak neredeyse halının üzerine düşecekken K. onu tutmaya çalıştı, derken kız onu kendine, aşağıya çekti.

"Şimdi bana aitsin," dedi.

"Bu evin anahtarı, gel ne zaman istersen," idi son sözleri ve öylesine kondurduğu öpücük tam giderken sırtına isabet etmişti. K. evin kapısından çıktığında hafif bir yağmur başlamıştı. Leni'yi pencerede görmek umuduyla caddenin ortasına gitmek istedi, tam o sırada kapının önünde bekleyen ve şaşkınlık içindeki K.'nın fark etmediği bir arabadan amcası indi, K.'yı kolundan tuttu, onu adeta oraya çivilemek istercesine kapıya çekti. "Evladım," diye bağırdı amcası, "böyle bir şeyi nasıl yapabildin! Yoluna girmiş davana korkunç zarar verdin. Küçük, pis bir mahlukla, üstelik avukatın sevgilisi olduğu açıkça belli olan o kadınla saatlerce ortadan kayboldun. Herhangi bir bahane bile aramıyorsun, hiçbir şeyi gizlemiyorsun bile, hayır, tamamen rahatsın, kızın yanına koşup onunla kalıyorsun. Bu arada bizler, senin için çabalayan amcan, senin davanda senden yana olması için uğraştığım avukat ve senin davanı şu anki durumunda en iyi bilen o önemli beyefendi hep birlikte oturmuşuz, sana nasıl yardımcı olabileceğimizi konuşuyoruz, avukata karşı gayet dikkatli davranmak zorundayım, o da kalem müdürüne karşı dikkatli davranmak zorunda ve senin en azından beni desteklemek için bir sürü nedenin varken sen ortadan kayboluyorsun. Sonunda hiçbir şey gizli kalmıyor, her ikisi

de kibar, nazik beyler, olaydan bahsetmediler, beni kırmak istemediler, fakat bu olay onlara ağır geldiğinden ve konu hakkında konuşamadıklarından tamamen sustular. Üçümüz dakikalarca susarak öylece oturduk ve sonunda nasılsa gelirsin diye kulak kabarttık. Fakat boşuna. Sonunda düşündüğünden çok daha uzun süre kalan kalem müdürü vedalaşmak için kalktı, bana yardım edemediği için üzgün olduğu her halinden belliydi, tarifi imkânsız bir nezaketle bir süre daha kapıda bekledi, sonrasında gitti. O gittiği için ben pek tabii mutlu olmuştum, çünkü soluk alamayacak hale gelmiştim. Hasta avukata gelince, o her şeyden çok daha fazla etkilendi, o iyi insan kendisiyle vedalaştığımda tek kelime edemedi. Muhtemelen adamın büsbütün yıkımına neden oldun ve yardımına muhtaç olduğun bu adamın ölümünü hızlandırdın. Ve beni, amcanı burada yağmurda –elle bak, sırılsıklam oldum– saatlerce beklettin ve endişe içinde kıvrandırdın."

Yedinci Bölüm

Avukat – Fabrikatör – Ressam

Bir kış günü öğleden önce –dışarıda hava kapalıydı ve kar yağıyordu– K. henüz çok erken olmasına karşın son derece yorgun, bürosunda oturuyordu. En azından alt kademedeki memurlar tarafından rahatsız edilmemek için oda hizmetlisine çok önemli bir işle meşgul olduğunu, hiç kimseyi içeriye almamasını tembih etmişti. Fakat çalışmak yerine koltuğunda dönüp durdu, masanın üzerindeki bazı eşyaları oradan oraya kaydırdı, farkında olmadan kollarını masanın üzerine koydu ve başını kaldırmadan öylece hareketsiz oturdu.

Davasını bir an olsun aklından çıkaramıyordu. Sık sık bir savunma hazırlayıp mahkemeye sunsam, iyi olmaz mı, diye düşünüyordu. Bu savunmada kısaca özgeçmişinden bahsetmek, her önemli olaydaki davranışının nedenlerini açıklamak, o davranışları bugün doğru bulup bulmadığını söylemek ve neden öyle bir davranışı tercih edip, diğerini tercih etmediğini belirtmek istiyordu. Böyle bir yazılı savunma, pek de mükemmel olmayan avukatın yapacağı savunmayla karşılaştırıldığında kuşkusuz çok daha yararlı olacaktı. K. avukatın neler yaptığını bilmiyordu; ancak çok şey yaptığı söylenemezdi, bir aydan beri K.'yı çağırmamıştı ve önceki görüşmelerde de K. bu adamın pek bir şey elde ede-

ceği kanısına varamamıştı. Her şeyden önce avukat, K.'ya neredeyse hiçbir şey sormamıştı. Oysa burada sorulacak çok şey vardı. Soru sormak en önemli şeydi. K. burada gerekli olabilecek tüm soruları kendisi sorabilir duygusu içindeydi. Avukat ise soru sormak yerine ya kendisi bir şeyler anlatıyor ya da K.'nın karşısında hiçbir şey söylemeden öylece oturuyor, duyma güçlüğü nedeniyle hafifçe yazı masası üzerine eğiliyor, sakallarının arasından birkaçını çekiştiriyor ve halıya bakıyordu, belki tam da K. ile Leni'nin uzandığı yere bakıyordu. Arada bir K.'ya küçük çocuklara yapıldığı türden uyarılarda bulunuyordu. K.'nın sonunda hesap görülürken karşılığında tek kuruş ödemeyi düşünmediği, yararsız olduğu kadar sıkıcı konuşmalardı. Avukat onu yeterince umutsuzluğa düşürdüğüne inandığında her zaman yaptığı gibi K.'nın moralini birazcık düzeltmeye çalıştı. Derken, gerçekte bu dava kadar güç olmasa da umutsuz gibi görünen, benzer pek çok davayı tamamen ya da kısmen kazandığını anlatmaya başladı. Bu davaların bir listesi orada çekmecedeydi, –konuşurken masanın herhangi bir çekmecesini tıklatıyordu–, ancak bunlar resmi ve gizli belgeler olduğundan ne yazık ki gösteremezdi. Doğal olarak tüm bu davalardan kazandığı büyük deneyimler K.'nın işine yarayacaktı. Kendisi tabii ki hemen çalışmaya başlamıştı ve ilk dilekçe neredeyse hazırdı. Bu ilk dilekçe çok önemliydi, çünkü savunmanın yarattığı ilk etki çoğu zaman duruşmanın tüm seyrini etkilerdi. Ancak bazen ilk dilekçelerin mahkeme tarafından hiç okunmadığı da olurdu. K. buna hazırlıklı olmalıydı. Sanığın öncelikle sorgulanması ve gözlemlenmesi, sunulan yazılardan daha önemli olduğu görüldüğünden, dilekçeler okunmadan dosyaya konurdu. Eğer dilekçeyi sunan ısrar ederse, karar verilmeden önce konuyla ilgili tüm dosyaların ve o dilekçenin de ele alınacağı söylenirdi. Fakat ne yazık ki bu da genelde yapılmazdı, ilk dilekçe çoğu zaman ya bir kenara konur ya da tamamen kaybolup giderdi, davanın sonuna

kadar kaybolmadığı zamanlarda ise avukatın başkalarından duyduğuna göre, hemen hiç okunmazdı. Bütün bunlar üzücüydü, ama nedensiz değildi. K. duruşmanın halka açık olmadığını, ancak mahkeme isterse halka açık olabileceğini, fakat yasaların bunu zorunlu kılmadığını unutmamalıydı. Bu nedenle mahkemedeki dosyalar; özellikle savcının iddianamesi, sanığa ve avukatına gösterilmezdi, işte tam bu nedenle ilk dilekçede neye itiraz edileceği genelde hiç ya da tam olarak bilinmezdi, dilekçede yazılanların dava ile ilgili önemli noktaları içermesi ancak tesadüfe bağlıydı. Konuyla doğrudan ilgili ve kanıt ileri sürebilecek dilekçeler ancak çok sonra, sanığın sorgulanmaları sırasında, iddia edilen suçlar ve tek tek nedenleri açıkça ortaya konulduğunda ya da ne olduğu tahmin edilebildiğinde yazılabilirdi. Böylesi durumlarda doğal olarak savunma son derece elverişsiz ve güç şartlar altında yapılırdı. Fakat tam da bu amaçlanmaktaydı. Çünkü aslında yasa savunmaya izin vermez, sadece hoş görürdü ve yasanın ilgili maddesinde böyle bir hoşgörünün yer alıp almadığı bile tartışma konusuydu. Bu nedenle aslında mahkemenin tanıdığı hiçbir avukat da yoktu ve mahkeme önüne çıkan avukatların hepsi şöhreti iyi olmayan avukatlardı.* Tabii ki bu da tüm avukatlar için onur kırıcı bir durumdu ve K. bir dahaki sefer mahkeme bürolarına gittiğinde nasıl olduğunu görmek için avukatların bürosuna bakabilirdi. Orada hepsi bir arada olan topluluktan ürkebilirdi de. Onlara tahsis edilen dar, alçak tavanlı odalar bile mahkemenin bu insanları nasıl küçümsediğini göstermekteydi. Bu odalara ışık küçücük bir pencereden girerdi, o da çok yukarıdaydı ve odadan dışarıya bakmak isteyen kişi bir arkadaşı-

---

* *Winkeladvokat* karşılığı olarak kullandım. 19. yüzyılda ortaya çıkan bu kelime Latince *vinculum*'dan türetilmiştir. Eskiden bu kelime avukat olmadığı halde para karşılığında hukukla ilgili işler yapan kişi anlamına geliyordu. Bugün ise kelimenin aşağılayıcı bir anlamı olup, hukuki konularda bilgisi olmayan ve kanun dışı yöntemlere başvuran avukat anlamına gelmektedir. (ç.n.)

nın sırtına binmek zorundaydı ve dışarıya bakabildiğinde de hemen yanı başındaki bacadan dumanlar burnuna dolar ve yüzünü kapkara yapardı. Bu odalar o kadar kötü durumdaydı ki örneğin, döşemede açılan kocaman bir delik bir yıldan daha uzun bir süre öylece kalmıştı, gerçi bir insanın içine düşeceği kadar büyük değildi ama bir insan bacağı rahatlıkla girerdi. Avukatların odası çatının ikinci katındaydı; yani birinin bacağı o deliğe girse çatının birinci katının tavanından bacak sarkardı, tam da davalı ve davacıların beklediği koridorun tavanından. Avukatlar arasında bu durumun ne kadar utanç verici olduğunu söylemek abartı olmaz. Yönetime bu konuda iletilen şikâyetler sonuçsuz kaldığı gibi tamiratı avukatların kendilerinin yaptırması da kesinlikle yasaktı. Fakat avukatlara bu şekilde davranılmasının da bir sebebi vardı. Savunma mümkün olduğunca her şeyin dışında bırakılır, her şey sanığa yüklenirdi. Aslında hiç de fena bir görüş değildi, fakat bundan da mahkemede sanıklar için avukatların gereksiz olduğu sonucunu çıkarmak kadar yanlış bir şey olamazdı. Tam aksine başka hiçbir mahkemede avukatlara buradaki kadar ihtiyaç duyulmazdı. Çünkü bu mahkemedeki davalar genellikle sadece kamuoyundan değil, aynı zamanda sanıktan da gizli yürütülürdü. Tabii ki bu gizlilik elden geldiğince korunurdu, ancak genel anlamda pek başarılı olmazdı. Fakat sanık da mahkeme evrakını göremezdi ve yapılan sorgulamalardan bunların dayanağı kanıtların neler olduğunu anlamak ise çaresiz bir durumda ve kafası endişelerle darmadağın olan sanık için çok zordu. Savunma da burada devreye girerdi. Sorgulamalarda genellikle avukat olmazdı, avukatlar sorgudan sonra ve mümkünse sorgu odasının kapısında sanığa sorgu ile ilgili sorular sorarlardı; çoğu zaman da savunma için, tam net olmasa da bilgi almak için uğraşmak zorunda kalırlardı. Fakat bilgiye ulaşmanın en önemli yolu bu değildi, çünkü bu yolla çok şey öğrenmek mümkün değildi, tabii eğer başka yerlerde de ol-

duğu gibi becerikli bir insan değilseniz. En önemlisi ise avukatın kişisel ilişkileriydi, savunmanın asıl değeri bu ilişkiler sayesinde ortaya konurdu. K. da yaşadıklarından, mahkemenin en alt biriminin kusursuz olmadığını, mahkemenin dışarıya ördüğü duvarlarda delikler açan, görev bilincinden uzak, rüşvetçi çalışanlar olduğunu kuşkusuz öğrenmişti. İşte avukatların çoğu tam da buradan işlerini görürler, rüşvet verirler ve içeride neler olup bittiğini öğrenirlerdi, hatta geçmişte mahkeme dosyalarının çalındığı bile olmuştu. Bu yolla ilk etapta davalı lehine bazı şaşırtıcı sonuçlara ulaşıldığı inkâr edilemezdi ve bu küçük avukatlar bu başarılarıyla sağda solda övünerek yeni müvekkiller bulmaya çalışırlardı, ancak bu bilgiler davanın seyrini hiç değiştirmez ya da davaya zarar verirdi. Önemli olan alt birimdeki yüksek memurlarla olan dürüst ilişkilerdi. Sadece bu kişilerle olan ilişkiler başlangıçta pek fark edilmese de, sonraları gittikçe daha güçlü bir şekilde davanın seyrini etkilerdi. Tabii ki böyle bir şeyi çok az avukat başarabilirdi. Ve K. da bu konuda doğru tercih yapmıştı. Dr. Huld gibi iyi ilişkilere sahip belki de sadece bir iki avukat daha vardı. Bu tür avukatlar da avukatlar bürosundaki insanlarla ilgilenmezdi. Ancak mahkeme memurlarıyla olan ilişkileri de o denli sağlamdı. Dr. Huld'un mahkemeye gitmesine, sorgu yargıçlarının odalarının önünde onlarla tesadüfen karşılaşmak için beklemesine ve karşılaştığında da onlarla bir iki şey konuşup çoğu zaman sözde bir başarıdan öteye gitmeyen bilgi almasına, –bazen eli tamamen boş dönse de– ihtiyacı yoktu. Hayır, K.'nın da gördüğü üzere memurlar, ki aralarında gerçekten yüksek mevkilerdeki memurlar da vardı, kendiliklerinden gelip Dr. Huld'a bilgi verirlerdi, net ya da en azından ne olduğu anlaşılabilen bilgiler, davanın gelecekteki seyrini konuşurlardı, hatta bazı durumlarda ikna olurlar, karşılarındaki kişilerin görüşlerini dinlerlerdi. Ancak özellikle bu son noktada onlara güvenmemek gerekiyordu; çünkü savunma lehine yeni bir

niyet belirtseler bile, bürolarına döndüklerinde ve ertesi gün mahkemede bu konuştuklarının tamamen aksine ve hatta sanık için ilk düşündükleri karardan daha sert bir karar aldıkları da olurdu. Buna karşı elbette bir şey yapılamazdı, çünkü baş başa gerçekleştirilen bu görüşmeler, o kişiler arasında kalır ve bu görüşmelerin resmi bir sonucu olmazdı. Savunma avukatlarının sonrasında bu kişilerle bir daha işi olmasa bile yapacakları bir şey yoktu. Öte yandan bu beylerin savunma avukatlarıyla –ki onların içinden de yalnızca konunun uzmanlarıyla– görüşmelerinin nedeni kuşkusuz sadece insan sevgisi ya da dostça duygular değil, onların da savunma avukatlarına ihtiyaç duymalarındandı. Burada da başında mahkemenin gizli olmasını tercih eden bir adli sistemin dezavantajlarını görmek mümkündü. Memurların halkla ilişkisi yoktu; sıradan, orta dereceli davalarda son derece deneyimliydiler, hatta böyle davalar neredeyse kendiliğinden seyrederdi, arada bir ufak destek vermeleri yeterli olurdu, ancak çok basit davalarda da çok güç davalarda olduğu gibi çoğu zaman çaresiz kalırlardı; gece gündüz sürekli yasaların içine gömüldüklerinden insan ilişkilerinden pek anlamazlar ve bu tip durumlarda da bunun eksikliğini çok hissederlerdi. İşte o zaman danışmak için avukata giderlerdi ve arkalarında da aslında son derece gizli olan dosyaları taşıyan bir hizmetli olurdu. Bu pencerelerden, orada olmaları hiç beklenmedik nice beylerin, –avukatlar kendilerine en iyi tavsiyeleri verebilmek için masada harıl harıl dosyaları incelerken– çaresizce sokağa baktıklarına tanık olunmuştu. Ayrıca bu tür durumlarda bu beylerin mesleklerini ne kadar ciddiyetle yaptıkları ve doğaları gereği üstesinden gelemedikleri engellerle karşılaştıklarında nasıl da çaresizlik içinde kıvrandıkları görülebilirdi. Bulundukları konum kolay değildi, bu nedenle konumları hafife alıp onlara haksızlık edilmemeliydi. Mahkemenin kendi içindeki hiyerarşik düzeni sonsuzdu ve içeride olanlar için bile anlaşılmazdı. Davalar genellikle alt kademedeki me-

murlardan gizlenirdi, bu nedenle bu memurlar verilen işi yaparlar, ancak işin seyrini neredeyse hiç takip edemezler, önlerine gelen dosya nereden geldi, nereye gidecek bilmezlerdi. Yani davanın seyrinden ve karara giden süreçten bir şey öğrenmek ve deneyim sahibi olmak bu memurlara kapalıydı. Bu insanlar davayla ilgili olarak yalnızca yasanın onlar için öngördüğü kadarıyla ilgilenebilirler ve davanın seyri hakkında, davanın sonuna kadar davalıyla ilişki içinde olan savunma avukatlarından daha az bilgiye sahip olurlardı. Bu bakımdan da bu memurlar, savunma avukatından çok değerli bilgiler öğrenebilirlerdi. Bütün bunları göz önünde bulundurduğunda, K. bu insanların davalı tarafa karşı hakaret edercesine asabi davranmalarına –herkes bu tür davranışlara maruz kalırdı– şaşırmamalıydı. Sakin görünseler de tüm memurlar asabiydi. Tabii bazı küçük avukatlar bundan mustaripti. Örneğin bu gerçeği olduğu gibi yansıtan aşağıdaki şu hikâye anlatılır. İyi niyetli, sakin bir bey olan yaşlı bir memur, bir avukatın verdiği dilekçelerle karmaşık hale gelen bir dava dosyasını bir gün boyunca gece gündüz kesintisiz incelemiş – bu memurlar gerçekten kimseyle kıyaslanmayacak kadar çok çalışkandırlar. Sabaha karşı, yirmi dört saatlik bir çalışma sonrasında, muhtemelen pek de verim alamadığı çalışma sonrasında giriş kapısının arkasında saklanmış ve içeriye girmek isteyen her avukatı merdivenlerden yuvarlamış. Tüm avukatlar merdivenin başında toplanmışlar ve neler yapabileceklerini aralarında konuşmaya başlamışlar; öte yandan avukatların içeriye girmeye hakları da yokmuş, bu nedenle yasal olarak bu memurlara karşı bir şey yapamazlar ve daha önce de belirtildiği üzere bu memurlarla bozuşmayı göze alamazlarmış. Öte yandan mahkemeye giremedikleri her gün onlar için bir kayıpmış ve içeriye girmek onlar için çok önemliymiş. Sonunda yaşlı memuru yormak konusunda kendi aralarında anlaşmışlar. Derken her defasında aralarından biri merdivenleri çıkmış, mümkün olduğunca pasif direniş gösterdikten

sonra memurun kendisini aşağı itmesine izin vermiş ve arkadaşları aşağıda onu tutmuş. Bu, yaklaşık bir saat sürmüş ve sonrasında geceyi de çalışarak geçirdiği için zaten yorgun olan yaşlı memur bitkin bir şekilde kaleme dönmüş. Aşağıdakiler buna inanmadığından, içlerinden biri yukarı çıkıp kapının arkasını kontrol etmiş, gerçekten boş olduğunu görünce tüm avukatlar ağızlarını açmaya bile cesaret etmeksizin yukarı çıkmışlar. Çünkü avukatlar –içlerindeki en beceriksizi bile mahkemede işlerin nasıl gittiğini kısmen de olsa anlayabilir– mahkemelerdeki herhangi bir şeyi düzeltmeye kalkmaz, hatta aklından bile geçirmezken, hemen her davalı –bu çok dikkat çekici bir durumdur–, hatta en aptalları bile davaya adım atar atmaz neler düzeltilebilir diye düşünmeye başlardı hemen. Böylece diğer iyi şeyler için harcayabileceği zamanı ve gücünü heba etmiş olurdu. Doğru olan tek şey, mevcut durumu kabullenmekti. Tek tek bazı şeyleri düzeltmek mümkün olsa bile –ancak bu da çok saçma bir batıl inançtı– en iyi ihtimalle gelecekteki davalarla ilgili bir şey elde edilebilir, ancak kindar memurların dikkatlerini üzerine çekeceğinden insan inanılmaz derecede zarar görürdü. Oysa dikkatleri çekmemek lazımdı! Bazı şeyler ne kadar akıl almaz olursa olsun sakin davranmak gerekirdi. Bu büyük adalet sisteminin kısmen sonsuza dek belirsiz kalacağını ve insan kendi kafasına göre bir şeyleri değiştirmeye kalktığında ayaklarının altındaki zemin kayıp da içine düşerken, bu büyük organizmanın insanın neden olduğu bu küçük sarsıntıyı gayet kolay telafi edeceğini –her şey birbirine bağlıdır çünkü–, yerine yenisini koyabileceğini ve hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden yoluna devam edebileceğini ve hatta büyük bir ihtimalle daha katı, daha dikkatli, daha sert ve daha kötü olacağını kabullenmeye çalışmak gerekirdi. Avukatı işini yaparken onu rahatsız etmemeli, işi ona bırakmalıydı. Suçlamaların pek faydası olmazdı, özellikle nedenler tümüyle açıklanamıyorsa, fakat K.'nın, kalem müdürüne karşı davranışlarıyla

davasına ne kadar zarar verdiğini söylemek zorundaydı. K.'nın davasında bir şeyler yapabilecekler listesinde olan bu etkin adamı listeden çıkarmak zorunda kalabilirlerdi. Davayla ilgili en önemsiz ifadeleri bile açık açık ve bilerek duymazdan geliyordu. Birçok konuda memurlar çocuk gibiydiler. Çoğu zaman son derece masum davranışlar nedeniyle –K.'nın davranışı ne yazık ki bu türden sayılamazdı– kırılırlar, en yakın arkadaşları bile olsa bir daha konuşmaz, onlara sırt çevirir ve olur da karşılaşırlarsa, ellerinden geldiğince onlara muhalif olurlardı. Ama sonra özel bir neden olmadan, yalnızca her şey ümitsiz göründüğü anda yapmaya cesaret ettiğiniz bir şakaya beklenmedik bir şekilde gülerler ve barışırlardı. Yani bu insanlarla anlaşmak hem zor hem de kolaydı, bunun bir reçetesi yoktu. Bazen tüm bunları anlayabilmek için ortalama insan ömrünün nasıl yettiğine insan şaşar kalırdı. Bazen de herkesin yaşadığı türden bunalımlı anlar olurdu, insanın hiçbir şey elde edemediğini düşündüğü, sadece baştan itibaren iyi giden davaların olumlu sonuçlanacağına ve bunun için yardıma bile gerek olmayacağına inandığı; öte yandan diğer tüm davaların bütün koşuşturmalara, çabalara, zaman zaman insanı sevindiren ufak tefek görünen başarılara rağmen kaybedileceğine inandığı anlar. Bu durumda insan hiçbir şeye güvenemezdi, yolunda giden davaları özellikle yardım alınmadığı için çıkmaza soktuğunu inkâr etmeye bile cesaret edemezdi. Evet, bu da bir tür özgüvendi, ama elde kalan tek şey de bu özgüvenden ibaretti. Böyle krizlerle –bunlar tabii ki yalnızca krizdir, başka da bir şey değil– avukatlar karşılaşabilirdi, özellikle epey ilerleyen ve tatmin edici bir şekilde seyreden davalar birden ellerinden kayıp gittiğinde – bu, bir avukatın başına gelebilecek en kötü şeydi. Avukatın yürüttüğü bir dava davalı tarafından elinden alınmazdı, bu asla olmazdı; davalı bir avukat seçti mi, dava sonuna kadar her ne olursa olsun o avukatta kalmak zorundaydı. Zaten bir kez yardım alındığında sonrasında yalnız başına nasıl yoluna devam edemezdi.

Yani böyle bir şey genellikle olmazdı, ancak bazen dava öyle bir seyrederdi ki, avukatın davaya katılmasına izin verilmezdi. Dava, davalı ve diğer her şey avukatın elinden alınırdı; işte o zaman memurlarla en iyi ilişkilerin bile bir yararı olmazdı, çünkü öyle durumlarda memurlar da bir şey bilmez. Ondan sonra dava öyle bir yöne girerdi ki, hiç kimsenin yardım edemediği, hiç kimsenin giremediği, davalının da avukatın da ulaşamadığı bir mahkemede görülürdü. Ve gün gelir de eve döndüğünüzde onca çaba ve umutla hazırlayıp gönderdiğiniz dilekçeleri masanızın üzerinde bulurdunuz, çünkü dava yeni bir sürece girdiğinden, hepsi reddedilmiş olur ve değersiz kâğıtlara dönüşürdü. Ancak bu, ille de davanın kaybedildiği anlamına gelmezdi, kesinlikle bu anlama gelmezdi, en azından böyle düşünmeyi gerektirecek bir neden ortada olmazdı, sadece artık dava hakkında bir şey bilinmediğinden bir şey öğrenmek de imkânsızlaşırdı. Ancak neyse ki böylesi durumlar çok ender olurdu ve K.'nın davası da böyle bir dava olsa bile henüz öyle bir aşamaya girmemişti. Ancak burada bir avukatın yapacağı tonla iş vardı ve K. tüm bu işlerin sonuna dek sürdürüleceğinden emin olabilirdi. Dilekçe, daha önce belirtildiği üzere henüz verilmemişti, fakat acele etmeye gerek yoktu, yüksek memurlarla ön görüşmeler çok daha önemliydi ve bu görüşmeler de zaten yapılmıştı. Açık konuşmak gerekirse farklı sonuçlar çıkmıştı. Şimdilik ayrıntı vermemesi daha iyiydi, çünkü verirse K. olumsuz etkilenebilir, çok büyük umutlara kapılabilir ya da aşırı endişelenebilirdi, ancak şu kadarını söyleyebilirdi, bazı memurlar çok olumlu konuşmuş ve ellerinden geleni yapacaklarını söylemişlerdi, bazıları ise olumsuz konuşmakla birlikte yardımlarını esirgemeyeceklerini belirtmişlerdi. Yani genel olarak bakıldığında sonuç sevindiriciydi, ancak bundan özel sonuçlar çıkarmamak gerekiyordu, çünkü tüm ön görüşmeler benzer bir şekilde başlardı ve bu görüşmelerin asıl değerini görüşmelerin seyri belirlerdi. Her halükârda henüz bir şey kaybedilmemişti ve bir

de kalem müdürü her şeye rağmen kazanılırsa –ki bunun için gereken yapılmıştı–, o zaman her şey –cerrahların dediği gibi– temiz bir yaraya dönüşürdü ve o zaman umutla ileriye bakılabilirdi.

Böyle ve benzer konuşmalarda avukat yorulmak nedir bilmiyordu. Bu konuşmalar K. avukata her geldiğinde tekrarlanıyordu. Her defasında belli ilerlemeler kaydediliyordu, fakat bu ilerlemelerin neler olduğu asla söylenmiyordu. Sürekli ilk verilen dilekçe üzerinde çalışılıyordu, ancak dilekçe henüz bitirilmemişti ve bitmemiş olmasının ne kadar da yerinde olduğu bir sonraki ziyarette anlaşılıyordu, çünkü son zamanlarda dilekçe vermek uygun değildi ve bunu önceden tahmin etmek de mümkün değildi. Bazen konuşmalardan son derece bitkin düşen K., ortaya çıkan güçlükleri göz önünde bulundursa bile her şeyin yine de çok ağır seyrettiğini söylediğinde, hiç de ağır seyretmediği, ancak avukata daha önce gelseydi davanın çok daha ilerlemiş olabileceği yanıtını alıyordu. Ne yazık ki, K. bunu yapmamıştı ve bu da zaman kaybının yanı sıra başka dezavantajlara da neden oluyordu.

Bu ziyaretlerin tek güzel yanı, avukatın çayını K. onun yanındayken getirmeye dikkat eden Leni'nin içeriye girmesiyle avukatın konuşmaya ara vermesiydi. Leni sonrasında K.'nın arkasında duruyor, avukatın büyük bir arzuyla çay servisinin üzerine eğilişini, çayı fincana koyuşunu ve içişini izliyor ve gizlice K.'nın eline dokunuyordu. İnanılmaz bir sessizlik oluyordu. Avukat çayını içiyor, K., Leni'nin elini sıkıyor ve Leni bazen K.'nın saçını okşamaya bile cesaret ediyordu. "Sen hâlâ burada mısın?" diye soruyordu çayını bitiren avukat. "Ben servisi almak için bekliyordum," diyordu Leni ve son kez K.'nın elini sıkıyordu, avukat ağzını siliyor ve yeni bir güçle başlıyordu K. ile görüşmeye.

K. avukatın niyetinin kendisini teselli etmek mi, yoksa çaresizliğe sürüklemek mi olduğunu bilmiyordu, ancak savun-

masının doğru ellerde olmadığından emindi. K.'nın düşüncesine göre, şimdiye kadar böylesine büyük bir dava almadığı ve bu davayla mümkün olduğunca sivrilmeye çalıştığı gayet açık bir şekilde belli olsa da, avukatın söyledikleri doğru olabilirdi. Ancak asıl kuşku uyandıran şey, sürekli olarak memurlarla özel ilişkisinin olduğunu vurgulamasıydı. İnsanları K.'nın yararına kullanmak zorunda mıydı? Avukat, onların alt düzeyde memurlar olduklarını, yani davadaki bazı değişikliklerin belki de meslekte ilerlemeleri için önemli olabileceğini, başkalarına bağımlı küçük memurlar olduklarını vurgulamayı unutmuyordu. Kim bilir, belki de bu tür memurlar, davanın kendilerinin lehine gelişmesi için avukatları kullanıyorlardı. Belki bunu her davada yapmıyorlardı, elbette, bu pek mümkün değildi, fakat bazı davalar da vardı, o zaman verdikleri bilgilerle avukatın lehine hizmet ediyorlardı, çünkü neticede onlar için de avukatın şöhretine zarar gelmemesi önemliydi. Ama eğer öyleyse, avukatın demesine göre K.'nınki gibi ta başından itibaren mahkemenin dikkatini çekmiş, böylesine güç ve önemli davada nasıl bir müdahalede bulunabilirlerdi ki? Onların neler yapabilecekleri pek de belirsiz değildi. Bununla ilgili belirtiler, davanın aylardır sürmesine karşın ilk dilekçenin hâlâ verilmemiş olmasından, avukatın dediğine göre, her şeyin henüz başlangıç aşamasında olmasından anlaşılıyordu. Tabii ki tüm bunlar davalıya mahkeme kararını birdenbire açıklamak ya da en azından davalının aleyhine sonuçlanan soruşturmanın üst makamlara iletileceğini söyleyerek davalıyı uyutmak ve çaresizce bekletmek için çok uygundu.

K.'nın bizzat kendisinin müdahale etmesi son derece önemliydi. Özellikle her şeyin istem dışı bir şekilde kafasında dolanıp durduğu bu kış gününün sabahında inanılmaz yorulduğu anlarda bundan iyice emin oluyordu. Daha önce olduğu gibi davayı küçümsemiyordu artık. Yeryüzünde yalnız olsaydı davayı küçümseyebilirdi, ancak yalnız olsaydı

tabii ki dava da olmazdı. Şimdi ise amcası onu bir avukata sürüklemişti, aileyi de düşünmek gerekiyordu; meslekteki konumu, davanın seyrinden tamamen bağımsız değildi, bizzat kendisi tanıdıklar önünde boş bulunarak dava ile ilgili duyduğu anlaşılmaz memnuniyetinden bahsetmişti, diğer tanıdıkları ise nasılsa davadan haberdar olmuşlardı, Bayan Bürstner'le olan ilişkisi de tıpkı davası gibi sallantıdaydı – özetle, davayı kabul etme ya da reddetme şansı yoktu, davanın tam ortasındaydı ve kendini savunmak zorundaydı. Yorulursa durum kötüleşecekti.

Ancak aşırı derecede endişelenmesini gerektirecek bir neden de yoktu. Bankada gerçekten kısa bir sürede yüksek bir pozisyona gelmiş, herkesin takdirini kazanarak orada kalmayı başarabilmişti; şimdi yapması gereken tek şey bunu başarmasını sağlayan yeteneklerinin birazını dava için kullanmaktı ve bunu başaracağından hiç kuşkusu yoktu. Ve başarmak istiyorsa, her şeyden önce suçlu olduğu düşüncesini tamamen reddedecekti. Suç yoktu. Dava, tıpkı bankası için başarıyla tamamladığı büyük işlerden biriydi, genelde içinde bertaraf etmesi gereken tehlikelerin olduğu bir iş. Bu amaca ulaşmak için kuşkusuz suç üzerine yoğunlaşmak yerine mevcut avantajları düşünmeliydi. Böyle düşündüğünde de avukatın kendisini temsil etmesine son vermesi gerekiyordu, hem de hemen bu akşam. Avukatın anlattığına göre K.'nın bunu yapması kuşkusuz duyulmadık ve avukat için hakaret sayılabilecek bir davranış olacaktı, fakat K. bu davadaki çabalarının belki de bizzat avukatının neden olabileceği engellerle karşılaşmasına katlanamayacaktı. Ancak avukatı azlettiğinde, dilekçe hemen yerine iletilmeli ve bir an önce dikkate alınması için her gün baskı yapılmalıydı. Bunu elde etmek için tabii ki K.'nın da tıpkı diğerleri gibi girişte oturup şapkasını oturduğu bankın altına koyması yeterli değildi. Bizzat kendisi ya da kadınlar veya diğer görevliler her gün memurların başına dikilip parmaklıkların arasından girişi

seyredeceklerine, masalarında oturup K.'nın dilekçesini incelemeleri için baskı yapmak zorunda kalacaklardı. K. bu çabaları aralıksız sürdürmeliydi, her şeyi organize etmeli ve kontrol altında tutmalıydı; öyle ki mahkeme haklarını savunmasını iyi bilen bir davalı görmeliydi.

K. tüm bunları yapabileceğine inanıyordu inanmasına ancak dilekçeyi yazmadaki güçlük de az buz değildi. Eskiden, hatta daha bir hafta öncesine kadar, böyle bir dilekçeyi kendisinin yazmak zorunda kalacağını düşündüğünde bundan utanç duymuştu; bunun bir o kadar da zor olabileceğini aklından geçirmemişti. Bir defasında öğleden önce, tam da işleri yoğunken her şeyi bir kenara bırakıp deri bloknotunu önüne çektiğini, belki de o ağır çalışan avukatın önüne koyarım diye aklına gelenleri yazdığını ve tam o sırada müdür odasının kapısının açıldığını ve müdür yardımcısının kahkahalar atarak içeri girdiğini anımsadı. O gün K. çok utanmıştı, halbuki müdür yardımcısı dilekçeye değil –dilekçe hakkında hiçbir şey bilmiyordu– biraz önce duyduğu borsayla ilgili bir fıkraya gülmüştü ve fıkrayı anlatabilmesi için bir şeyler çizmesi gerekiyordu, bunun için müdür yardımcısı masanın üzerine eğilmiş, K'nın elinden aldığı kurşun kalemle K.'nın dilekçe yazacağı not defterinin üzerine resmi çizmişti.

Bugün ise K. utanmayı bir yana bırakmıştı, dilekçenin yazılması gerekiyordu. Onu yazmak için işyerinde zaman bulamazsa ki bulamayacaktı, o zaman geceleri evde yazmak zorundaydı. Geceleri çalışması da yeterli olmazsa izin kullanacaktı. Önemli olan yolun yarısında pes etmemesiydi, sadece iş alanında değil, her alanda yapılabilecek en saçma şey durmaktı. Cesaretsizliğe kapılıp dilekçeyi asla tamamlayamayacağını düşünmemeliydi. Avukatları dilekçeyi tamamlamalarında engelleyen şey, yalnızca tembellik ve hilebazlıkken, K.'nın zorlanacağı şey, neyle suçlandığını bilmemesi ve davanın nasıl seyredeceğini kestirememesi nedeniyle hayatındaki en önemsiz olayları ve eylemleri dahi

hatırlamak, anlatmak ve her açıdan kontrol etmek mecburiyetinde kalmasıydı. Her şey bir yana böyle çalışma yapmak nasıl da üzücüydü. Böyle bir iş, günün birinde emekli olduğunda çocuklaşan ruhunu oyalamak ve uzun günlerini geçirmek için bir meşgale olabilirdi belki. Fakat şimdi, tam da tüm düşüncelerini işine yoğunlaştırması gereken şu sıralar, çünkü henüz kariyerinin başındaydı ve müdür yardımcısı için bir tehlike oluşturmaya başlamıştı bile, zamanın hızla akıp geçtiği şu sıralar, genç bir insan olarak zaten kısa olan akşamların ve gecelerin zevkini sürmek yerine bu dilekçeyi yazmakla mı uğraşacaktı? Aklından geçenler yine şikâyetlere dönüşmüştü. Neredeyse hiç farkında olmadan yalnızca bu düşüncelerden sıyrılmak için parmağı, ön odada çalan elektrikli zilin düğmesine gitti. Düğmeye basarken saate baktı. Saat on birdi, iki saati, uzun ve değerli zamanı düşlere dalarak geçirmişti ve doğal olarak iki saat öncesine oranla daha bitkindi. Yine de zamanı boşa geçirmemişti, önemli olabilecek bazı kararlar almıştı. Hizmetliler, uzun süredir K.'yı bekleyen iki beyin kartvizitini getirmişlerdi. Bunlar bankanın pek değerli müşterileriydi ve aslında hiç bekletilmemeleri gerekirdi. Niçin bu kadar da uygunsuz zamanda gelmişlerdi ki? Kapalı kapının ardındaki bu beyler, o çalışkan K. iş saatlerini neden özel işleri için kullanıyor, der gibiydiler. Az önceki düşüncelerinden yorgun düşmüş ve olacakları yorgun bir şekilde bekleyen K. beylerden birini karşılamak üzere ayağa kalktı.

Bu kısa boylu, neşeli adam, K.'nın da gayet iyi tanıdığı fabrikatördü. K.'yı önemli işleri sırasında rahatsız ettiği için özür diledi, K. da onu uzun süre beklettiği için özür diledi, fakat K. öyle mekanik tarzda ve vurguyla özür dilemişti ki fabrikatör tamamen işine odaklanmış olmasaydı kesinlikle bunu fark ederdi. Ancak fabrikatör bütün ceplerinden acele acele hesaplamalar ve şemalar çıkarıp, K.'nın önüne koydu, açıklamalar yaptı, hepsine şöyle bir göz gez-

dirirken fark ettiği bir hesap yanlışını düzeltti, K.'ya bir yıl önce yaptıkları benzer bir işi anımsattı. Bir başka bankanın da büyük fedakârlıklarla bu işi istediğini söyledikten sonra K.'nın ne dediğini duymak için sustu. K. gerçekten de başlarda fabrikatörün söylediklerini dinlemiş ve bu önemli iş onun da kafasına yatmıştı yatmasına, ancak ne yazık ki konuşma sürdükçe o da dinlemeyi bırakmış, arada bir fabrikatörün sesi yükseldikçe başıyla onaylamış, fakat bir süre sonra bunu yapmayı da bırakmış ve yalnızca onun kâğıtlara gömülmüş kel kafasını seyrederken fabrikatör boş konuştuğunu ne zaman anlayacak diye düşünmeye başlamıştı. Fabrikatör sonunda susunca K. önce kendisini dinlemediğini söylemesi için bir fırsat verdiğini sandı. Fakat fabrikatörün her duruma hazırlıklı olduğu açıkça belli olan bakışlarından ne yazık ki bu konuşmanın daha devam edeceğini anladı. Emir almışçasına başını eğdi ve elindeki kalemle kâğıtların üzerinde çiziktirmeye başladı, arada bir duruyor ve bir sayıya bakıp kalıyordu. Fabrikatör ise K.'nın itiraz edeceğini sanmıştı, belki de rakamlarda doğru olmayan bir şeyler var diye düşündü, ya da asıl önemli olan onlar değildi, her halükârda eliyle kâğıtların üzerini örttü. K.'ya iyice yanaşarak işi genel hatlarıyla yeniden anlatmaya başladı. "Zor," dedi K. dudaklarını büzerek, tutunacağı tek şey kâğıtlardı ve onları da fabrikatör eliyle kapattığından yan tarafa çöktü. Hatta müdürün odasının kapısı açılıp adeta bir gaz bulutu arkasından müdür yardımcısı belirdiğinde güçlükle başını kaldırdı. K. daha fazla düşünmedi, sadece bunun yarattığı etkiye sevinmekle yetindi. Çünkü fabrikatör hemen sandalyesinden fırlamış ve müdür yardımcısının yanına koşmuştu, K.'ya kalsa onun on kat daha hızlı koşmasını sağlardı, çünkü müdür yardımcısının ortadan kaybolmasından korkuyordu. Gereksiz bir korkuydu, karşı karşıya gelen beyler tokalaştılar ve birlikte K.'nın yazı masasına doğru gittiler. Fabrikatör, teklif ettiği işin şefin ilgisini çekmediğini söyler-

ken, müdür yardımcısının bakışlarını üzerinde hisseden ve kâğıtların üzerine eğilen K.'yı işaret etti. Sonrasında her ikisi de masaya yaslandıklarında ve fabrikatör müdür yardımcısını ikna etmeye çalıştığında, K. boylarının aşırı uzun olduğunu gözünde canlandırdığı bu iki adamın kendisi hakkında pazarlık ettiklerini düşündü. Ağır ağır başını kaldırarak neler olduğunu anlamak için yukarıya baktı, masadan bir kâğıt alıp avucuna yerleştirdi ve ayağa kalkarken kâğıdı da kaldırdı. O anda belli bir şey düşünmedi, sadece onu tamamen özgür bırakacak dilekçeyi tamamladığı gün de dilekçeyi elinde böyle sallayacağını düşündü. Bütün dikkatini konuşmaya vermiş olan müdür yardımcısı göz ucuyla kâğıda baktı, üzerinde yazılanları okumadı bile, çünkü şef için önemli olan onun için hiç de önemli değildi, kâğıdı K.'nın elinden aldı ve şöyle dedi: "Teşekkür ederim, her şeyi biliyorum." Ve tekrar masanın üzerine bıraktı. K. öfkeyle yan yan baktı ona. Müdür yardımcısı ise bu bakışı hiç fark etmedi, fark ettiyse bile bu nedenle neşelendi, sık sık kahkaha attı, bir defasında hazırcevaplığıyla fabrikatörü utandırdı, fakat hemen ardından kendi söylediğine itiraz ederek durumu kurtardı, sonrasında da konuşmayı sonlandırmak için onu kendi bürosuna davet etti. "Çok önemli bir konu," dedi fabrikatöre, "tamamıyla farkındayım ve sayın şefin" –bunu söylerken bile sadece fabrikatörle konuşuyordu– "yükünü almamız kendisini de memnun edecektir. Bu konu sakin sakin düşünmeyi gerektiriyor. Fakat şef bugün aşırı yorulmuşa benziyor, dışarıda da birkaç kişi saatlerdir onu bekliyor." K. da bunun üzerine sırtını müdür yardımcısına dönüp fabrikatörü kibar fakat donuk bir tebessümle selamlayacak gücü ancak kendinde bulabildi, başka da bir şey söylemedi. Tıpkı kürsünün arkasındaki yetkili biri gibi hafif öne eğilirken, iki adamın bir yandan konuşurken, bir yandan da masanın üzerindeki kâğıtları toplamalarını ve müdürün odasına geçmelerini izledi. Kapıya vardıklarında fabrikatör K.'ya döndü, henüz

vedalaşmadığını, kendisine başarılı geçen konuşmayı tabii ki aktaracağını ve ona anlatacağı başka bir mesele daha olduğunu söyledi.

Sonunda K. yalnız kalmıştı. Dışarıda kendisini bekleyenlerden kimseyi içeriye almayı düşünmüyordu. Dışarıdakilerin kendisinin hâlâ fabrikatörle konuştuklarını sanmalarının ne hoş olacağına dair belli belirsiz bir duyguya kapıldı; bu nedenle hizmetli dahil kimse içeriye girmeyecekti. Pencereye doğru gitti, pervaza oturdu, bir eliyle pencerenin kolunu tuttu ve dışarıdaki meydana baktı. Hâlâ kar yağıyordu, hava henüz kapalıydı.

Niçin kaygılandığını bilmeksizin uzun süre öylece orada oturdu, arada bir bekleme odasından sesler geldiğini sanıp ürktü ve kapıya dönüp baktı. Fakat kimsenin gelmediğini görünce sakinleşti. Lavaboya gidip soğuk suyla yüzünü yıkadı, rahatlamış bir şekilde penceredeki yerine döndü. Savunmasını kendi yapma kararı, başlangıçta olduğundan daha zor geliyordu. Savunmayı bir avukata verdiğinde aslında davadan pek etkilenmemişti, davayı uzaktan izlemişti ve davanın kendisine ulaşamayacağı bir yerde olmuştu, ne zaman istediyse davanın seyrini öğrenebiliyordu, ama istediği zaman da başını çevirebiliyordu. Şimdi, savunmasını kendisi yapacaksa, kendisini tümüyle –en azından şu an için– mahkemeye teslim etmesi gerekiyordu ve elde edeceği başarı ilerde tamamen ve kesin olarak özgür olmasını sağlayacaktı, fakat bunu elde edebilmek için geçici de olsa şimdiye kadar olduğundan daha büyük bir tehlikeye atılmak zorundaydı. Bundan kuşku duysaydı bile, bugün fabrikatörle müdür yardımcısının birlikteliği tam tersine inanması için yeterliydi. Orada, öylece oturup kalmıştı, savunmasını bizzat üstlenmeye karar vermesiyle bile serseme dönmemiş miydi? Fakat sonra neler olacaktı? Önümüzdeki günlerde kendisini neler bekliyordu? Bütün bunların arasından sıyrılıp iyi bir sona ulaşacak mıydı? Düzgün ve doğru bir savunma –bunun dı-

şındaki her şey önemsizdi–, düzgün bir savunma aynı zamanda kendisini tüm diğer şeylerden soyutlaması gerektiği anlamına gelmiyor muydu? Bu olayı sorunsuz atlatabilecek miydi ve bunu bankada çalışırken nasıl yapabilecekti? Söz konusu olan şey sadece dilekçe yazmak değildi, öyle olsaydı yıllık izin alması yeterli olurdu, gerçi tam da şu sıralar yıllık izin almak tehlikeli olabilirdi, çünkü ne kadar süreceği belli olmayan bir dava söz konusuydu. K.'nın kariyerinde birdenbire nasıl bir engel çıkmıştı?

Ve şimdi banka için çalışmalıydı, öyle mi? Masasına baktı. Şimdi dışarıda bekleyenleri nasıl içeri alabilir ve onlarla görüşebilirdi? Davası devam ederken, çatı katındaki mahkeme memurları bu davanın belgelerini incelerken kendisi burada bankanın işleriyle mi meşgul olacaktı? Bu, mahkemenin onayladığı, davayla bağlantılı olan ve peşini bir türlü bırakmayan bir işkenceye benzemiyor muydu? Acaba bankadaki işi değerlendirilirken, bu özel durumu göz önünde bulundurulacak mıydı? Kesinlikle hiç kimse asla böyle bir şey yapmazdı. Davası, kim ne kadar biliyor belli değilse de, hiç bilinmiyor da değildi. Dedikodular herhalde müdür yardımcısının kulağına kadar gitmemişti, çünkü gitmiş olsaydı müdür yardımcısı meslektaşlığı ve insanlığı bir kenara bırakıp K.'ya yüklenirdi. Peki ya müdür? O kesinlikle K.'nın iyiliğini isterdi ve davayı öğrendiğinde elinden geldiğince K.'ya yardımcı olmaya çalışacaktı kuşkusuz, fakat herhalde bunu yapamayacaktı; çünkü K.'nın o güne dek sağladığı güç yavaş yavaş etkisini kaybediyor ve müdür gitgide yardımcısının etkisi altına giriyordu. Yardımcısı da müdürün bu acınası durumunu kendi konumunu güçlendirmek için istismar ediyordu. Peki, K. ne umut edebilirdi ki? Belki de bütün bunları düşünürken olaylara dayanma gücü zayıflıyordu, fakat kendi kendini aldatmaması ve mümkün olduğunca olayları net bir şekilde görmesi gerekiyordu.

Belli bir şey düşünmeksizin sadece o an masaya dönmek

istemediğinden pencereyi açtı. Fakat pencere güçlükle açıldı, iki eliyle kolundan tutmak zorunda kaldı. Sonrasında büyük pencereden dumanla karışık bir sis dalgası odaya doldu ve hafif bir yanık kokusu etrafa yayıldı. Onlarla birlikte birkaç kar tanesi de içeriye düştü. "Korkunç bir sonbahar," dedi K.'nın arkasında müdür yardımcısının odasından çıkıp fark ettirmeden yanına gelen fabrikatör. K. başıyla onayladı ve tedirgin bir şekilde fabrikatörün müdür yardımcısıyla yaptığı görüşmenin sonucunu anlatmak için herhalde içinden birtakım kâğıtlar çıkaracağı evrak çantasına baktı. Fabrikatör ise K.'nın bakışlarını takip etti, elindeki çantaya vurdu ve onu açmadan şöyle dedi: "Görüşmenin nasıl geçtiğini duymak istiyorsunuz. Fena değil. Anlaştık sayılır. Müdür yardımcınız inanılmaz bir insan, fakat ne yapacağı belli olmayan biri." Güldü, K.'nın elini sıktı ve onu da güldürmeye çalıştı. Fakat fabrikatörün evrakı K.'ya göstermek istememesi K.'da kuşku uyandırdı ve fabrikatörün söylediklerinde gülecek bir şey de bulamadı. "Sayın Şef," dedi fabrikatör, "herhalde havadan pek etkilendiniz. Bugün pek keyifli görünmüyorsunuz." "Evet," dedi K. ve ellerini şakaklarına götürdü, "başım ağrıyor, ailevi sorunlar." "Çok doğru," dedi aceleci bir insan olan ve kimseyi dinlemeyen fabrikatör, "herkesin bir derdi var." K. farkında olmadan kapıya doğru bir adım attı, fabrikatöre refakat etmek ister gibiydi, fabrikatör ise şöyle dedi: "Sayın Şef, size söyleyeceğim bir şey var. Korkarım bu söyleyeceğimle tam da bugün canınızı sıkacağım belki, fakat son zamanlarda yanınıza iki kez geldim ve her defasında unuttum. Söylemeyi daha da ertelersem belki de bir önemi kalmayacak." K.'nın cevap vermesine kalmadan fabrikatör K.'ya yaklaşıp parmağıyla göğsüne vurdu ve yavaşça şöyle dedi: "Sizin bir davanız varmış, öyle mi?" K. geri çekildi ve haykırarak sordu: "Bunu size müdür yardımcısı mı söyledi!" "Ah hayır," dedi fabrikatör. "Müdür yardımcısı nereden bilebilir ki?" "Ya siz?" diye sordu K.; biraz kendini topar-

lamıştı. "Ben mahkemeden haberdar olurum," dedi fabrikatör. "Şimdi size söyleyeceğimi de öyle öğrendim." "Bu kadar çok insanın mahkemeyle bağlantısı var!" dedi K. başını eğerken ve fabrikatörü yazı masasına doğru götürdü. Önceden olduğu gibi herkes yerine oturdu ve fabrikatör şunları söyledi: "Size söyleyeceklerim ne yazık ki fazla değil. Fakat böyle durumlarda en ufak bir şeyi dahi ihmal etmemek gerekir. Ayrıca ne kadar küçük de olsa size mutlaka bir yardımım dokunsun istiyorum. Şimdiye kadar biz ikimiz iyi işler yaptık, öyle değil mi? Ve şimdi." K. bugünkü görüşmedeki davranışından dolayı özür dilemek istediyse de, fabrikatör sözünü kesmesine izin vermedi, acelesi olduğunu göstermek için çantasını koltuğunun altına sıkıştırdı ve hemen devam etti: "Sizin davanız hakkındaki bilgiyi Titorelli adında birinden duydum. Kendisi bir ressamdır, Titorelli de onun sanatçı adıdır, asıl adını hiç bilmiyorum. Yıllardır arada bir büroma gelir, küçük resimler getirir, onlar için kendisine –neredeyse bir dilenciden farksızdır– hep sadaka gibi bir şeyler veririm. Aslında güzel resimlerdir, doğa resimleri ve benzer şeyler. Bu alışveriş –biz ikimiz buna alıştık– sorunsuz yürüyordu. Fakat birden daha sık gelmeye başladı, bir defasında ona çıkıştım, konuşmaya başladık, ben onun ressamlıkla nasıl geçinebildiğini merak ediyordum ve asıl gelir kaynağının portre ressamlığı olduğunu öğrendiğimde çok şaşırdım. Mahkeme için çalıştığını söyledi. 'Hangi mahkeme?' diye sordum. Ve birden başladı mahkeme ile ilgili konuşmaya. Onun anlattıklarına ne kadar şaşırdığımı tahmin edersiniz. O günden beri bana her geldiğinde mahkeme hakkında yeni bilgiler öğreniyorum ve yavaş yavaş orada işlerin nasıl yürüdüğünü kavramaya başladım. Ayrıca Titorelli pek gevezedir, çoğu zaman onu uyarmak zorunda kalıyorum ve bunu da sadece yalan söylediği için değil, aksine benim gibi kendi iş sorunlarının altında neredeyse ezilecek bir işadamının başka işlerle ilgilenecek hali olmadığı için yapıyorum. Fakat bunlar

önemli değil. Belki de –şimdi düşündüm bunu– Titorelli size bir ölçüde yardım edebilir, o birçok yargıcı tanıyor ve kendisinin pek etkisi olmasa da, en azından nüfuzlu insanlara nasıl ulaşacağımız konusunda önerilerde bulunabilir. Ve bu öneriler pek önemli olmasalar bile belki siz onları iyi değerlendirebilirsiniz. Siz neredeyse bir avukat sayılırsınız. Her zaman şunu söylerim. Sizin gibi bankanın ticari işlerinden sorumlu şefi bir avukat gibidir. Ah, sizin davanızla ilgili bir endişe duymuyorum. Fakat Titorelli'ye gidecek misiniz? Benim gönderdiğimi duyunca kesinlikle elinden gelen her şeyi yapacaktır. Bence gerçekten ona gitmelisiniz. Bugün olması şart değil, fırsatınız olduğunda. Ayrıca –belirtmek isterim– sırf size bu öneride bulunduğum için gerçekten de Titorelli'ye gitmek zorunda değilsiniz. Titorelli olmaksızın bu işi becereceğinizi düşünüyorsanız, ona gitmemeniz daha iyi. Belki de çok iyi bir planınız var ve Titorelli bu planı bozabilir. İşte o zaman kesinlikle ona gitmeyin! Böyle insanlardan öneriler almak herkesin yapabileceği bir şey değil. Nasıl isterseniz. Tavsiye mektubu ve adres bu."

Hayal kırıklığı içindeki K. zarfı alıp cebine koydu. En iyi ihtimalleri bile düşündüğünde bu tavsiye mektubunun kendisine getireceği yarar, fabrikatörün onun davasından haberdar olmasıyla ve ressamın bu haberi yaydığı takdirde vereceği zararla karşılaştırdığında çok küçüktü. K. kapıya varmış olan fabrikatöre birkaç kelimeyle teşekkür edebilme gücünü zar zor bulabildi. "Ona gideceğim," dedi K., fabrikatörle vedalaşırken, "ya da şu sıralar çok meşgul olduğumdan, ona yazacağım ve büroya uğramasını rica edeceğim." "En doğru yolu bulacağınızı ben biliyordum zaten," dedi fabrikatör. "Ancak ne yalan söyleyeyim, sizin Titorelli gibi insanları dava hakkında konuşmak için bankaya davet etmekten kaçınacağınızı düşünmüştüm. Bu tür insanlara mektubu elden ulaştırmak her zaman daha iyidir. Fakat kuşkusuz siz her şeyi düşünürsünüz ve ne yapıp ne yapmayacağınızı bilirsi-

niz." K. başıyla onayladı ve fabrikatörü bekleme salonundan kapıya kadar geçirdi. Fakat dıştan sakin görünmesine rağmen kendi söylediklerinden çok korkmuştu; Titorelli'ye yazacağını söylerken tek amacı fabrikatöre önerisini takdir ettiğini ve Titorelli ile buluşma konusunu ciddi olarak düşüneceğini göstermek istemişti; fakat gerçekten de Titorelli'nin desteğini istemiş olsaydı ona yazmakta hiç de tereddüt etmezdi. Fakat böyle bir şey yaptığı takdirde doğacak sonuçları ancak fabrikatörün sözlerinden sonra anlayabildi. Gerçekten de kendi aklına bu kadar mı az güveniyordu? Güvenilir olmayan böyle birini açık açık bir mektupla bankaya, müdür yardımcısının odasıyla arasında sadece bir kapının olduğu işyerine davet etmekle, ondan dava hakkında tavsiye istemekle belki de ve hatta kesinlikle başka tehlikeleri gözden kaçırmış, hatta o tehlikelerin içine girmiş olmayacak mıydı? Her zaman kendisini uyaracak birisi yanında olmayacaktı. Tam da şimdi özellikle tüm güçlerini toplayıp ortaya çıkacağı sırada, dikkatli biri olduğu konusunda ilk kez o gün yabancısı olduğu kuşkular uyanmıştı içinde. Büro işinde karşılaştığı güçlükler şimdi de davada mı karşısına çıkmalıydı? Titorelli'ye mektup yazıp onu bankaya davet etmeyi aklından nasıl geçirebildiğine inanamıyordu.

Hizmetli içeri girip de dışarıda bankta üç adamın oturduğunu söylediğinde, K. hâlâ nasıl böyle bir şeyi düşündüm gibisinden şaşkın şaşkın başını sallıyordu. Adamlar uzun süredir K.'nın kendilerini kabul etmesi için bekliyorlardı. Hizmetlinin K. ile görüştüğü sırada adamlar ayağa kalkmışlar ve her biri diğerlerinden önce K.'nın yanına girmek için fırsat kolluyordu. Banka, onların bekleme salonunda zaman kaybetmelerine aldırmadığı için onlar da bekleyen diğer insanlara aldırmak niyetinde değillerdi. "Sayın Şef," dedi adamlardan biri. Fakat K. hizmetliye paltosunu getirtmişti ve onun yardımıyla paltosunu giyerken üç adama dönüp şöyle dedi: "Affedersiniz beyler, şu an ne yazık ki

size ayıracak hiç zamanım yok. Affınızı rica ederim, ancak çok önemli bir işi halletmem gerektiğinden hemen çıkmalıyım. Bir önceki bey ile ne kadar uzun süre görüştüğümü gördünüz. Lütfen yarın ya da uygun olduğunuz başka bir zaman uğrayın. Ya da konu neyse telefonla halledebilir miyiz? Ya da şimdi bana kısaca konunun ne olduğunu anlatabilir misiniz, sonrasında ben size ayrıntılı bir şekilde yazılı yanıt veririm. Ama en iyisi başka zaman gelmeniz." K.'nın bu teklifi, boşu boşuna beklediklerini anlayan adamları öylesine şaşırtmış olmalıydı ki hiçbir şey demeden birbirlerine bakıp kaldılar. "Anlaştık mı?" diye sordu K. kendisine şapkasını getiren hizmetliye dönerken. K.'nın odasının açık kapısından dışarıda yağan karın arttığı görülüyordu. K. paltosunun yakalarını kaldırdı ve boynuna kadar olan düğmeleri ilikledi. Tam o sırada yandaki odadan müdür yardımcısı çıktı, üzerinde paltosu, adamlarla konuşan K.'ya bakıp gülümsedi. "Gidiyor musunuz Sayın Şef?" "Evet," dedi K. ve doğruldu. "Halletmem gereken bir iş var." Fakat müdür yardımcısı adamlara dönmüştü bile. "Peki ya bu beyler?" diye sordu. "Sanıyorum, çok uzun süredir bekliyorlar." "Biz anlaştık," dedi K. Fakat adamları artık kimse tutamazdı; K.'nın etrafını sardılar, işleri hemen şimdi, baş başa ve tüm ayrıntılarıyla görüşülecek kadar önemli olmasa bu kadar uzun süre beklemeyeceklerini anlattılar. Müdür yardımcısı, adamları biraz dinledi ve elinde tuttuğu şapkasının üzerindeki tozları temizlemekle meşgul olan K.'ya bakıp adamlara şunları söyledi: "Beyler, bunun çözümü gayet basit, eğer benim yardımcı olmama izin verirseniz, Sayın Şef'in yerine memnuniyetle sizinle görüşürüm. Kuşkusuz sorununuzun hemen konuşulması gerekiyor. Biz de sizler gibi işadamlarıyız ve işadamları için zamanın ne kadar değerli olduğunu biliriz. İçeriye girmek istemez misiniz?" Bürosuna açılan odanın kapısını açtı.

Şu müdür yardımcısı, K.'nın zorunlu olarak vazgeçtiği her şeyi sahiplenmeyi nasıl da biliyordu! Fakat K. da gereğinden fazla şeyden vazgeçmiyor muydu? Kendisi nasıl biri olduğunu bilmediği, küçücük bir umut dışında fazla bir şey beklemediği, tanımadığı bir ressama koşarken, işyerindeki konumu inanılmaz yara alıyordu. Belki de paltosunu çıkarıp en azından yan tarafta hâlâ bekleyen iki adamla ilgilenmesi iyi olacaktı. K. belki bunu yapardı da, eğer müdür yardımcısının K.'nın odasındaki kitaplıkta sanki kendi kitaplığıymış gibi bir şeyler aradığını görmeseydi. K. sinirli bir şekilde kapıya yanaştığında, müdür yardımcısı "Ah siz hâlâ gitmediniz mi?" diye sordu. Yüzünü K.'ya döndü, yüzündeki derin kırışıklıklar yaşını değil, gücünü gösteriyordu ve aramaya devam etti. "Bir sözleşme kopyası arıyorum," dedi, "firma temsilcisinin dediğine göre sizdeymiş. Aramamda bana yardımcı olur musunuz?" K. bir adım attı, fakat müdür yardımcısı şöyle dedi: "Teşekkür ederim, buldum bile." Ve içinde sözleşme kopyalarının dışında birçok şeyin olduğu kocaman bir paketle kendi odasına döndü.

"Şimdi onunla baş edemem," dedi K. kendi kendine, "fakat özel sorunlarımın üstesinden geldiğimde işte o zaman bunu ilk anlayacak kişi o olacak, hem de en acı biçimde." Bu düşüncelerle biraz sakinleşen K., uzun süredir koridora açılan kapıyı açık tutan hizmetliye, müdüre bir iş için dışarıya çıktığını söylemesini tembihledi ve bir süre tamamen kendi işine yoğunlaşacağı için mutlu bir şekilde bankadan ayrıldı.

Mahkeme kalemlerinin tamamen ters istikametinde, şehir dışında bir yerde oturan ressama gitti. Yoksulların oturduğu bir semtti, evler daha karanlıktı, sokaklar eriyen karların üzerindeki pisliklerle doluydu. Ressamın oturduğu evin büyük kapısının tek kanadı açıktı, diğer kanadın altındaki duvarda ise bir delik açılmıştı ve yaklaştığında bu delikten iğrenç, sarı ve üzerinden dumanlar çıkan su fışkırıyordu ve suyun içinden fırlayan sıçanlar yakındaki lağıma

kaçıyordu. Aşağıda merdivenlerin başında, yerde küçük bir çocuk yüzükoyun yatmış ağlıyordu, ancak büyük kapının diğer tarafında bulunan tamirhaneden gelen ve tüm gürültüleri bastıran ses nedeniyle çocuğun sesi duyulmuyordu. Tamirhanenin kapısı açıktı, üç çırak bir parçanın etrafına toplanmış, ona çekiçle vuruyordu. Duvarda asılı büyük beyaz sacdan gelen soluk bir ışık, iki işçinin arasından sızıp yüzlerini ve önlüklerini aydınlatıyordu. K. her şeye şöyle bir baktı, işini bir an önce bitirmek, sadece ressamla biraz konuşmak, sonra yine bankaya geri dönmek istiyordu. Eğer burada bir başarı elde ederse, bu bankadaki işini olumlu etkileyecekti. Üçüncü kata geldiğinde adımlarını yavaşlattı, nefes nefese kalmıştı, merdivenler ve katlar çok yüksekti ve ressamın en üstte, çatıda bir odada kaldığını öğrenmişti. Hava da çok ağırdı, merdiven sahanlığı yoktu, dar merdivenler her iki yandan duvarla çevriliydi ve duvarın sadece en üst kısmında bir iki küçük pencere vardı. K. merdivenlerde biraz durmuştu ki birkaç küçük kız evlerinden çıktı ve gülerek hızla merdivenlerden yukarı koştu. K. yavaş yavaş onları takip etti, ayağı tökezleyip geride kalan kıza yetişti ve yan yana merdivenleri çıkarken kıza sordu: "Buralarda ressam Titorelli diye biri oturuyor mu?" En fazla on üç yaşlarında, hafif kamburu olan kız bu soru üzerine dirseğiyle onu dürttü ve yandan ona baktı. Ne gençliği ne de fiziksel kusuru yoldan çıkmasını önleyebilmişti. Gülümsemedi bile, sadece K.'ya ciddi, keskin ve talepkâr bakışlarla baktı. K. onun davranışını hiç fark etmemiş gibi yaptı ve sordu: "Ressam Titorelli'yi tanıyor musun?" Kız başıyla onayladı ve sordu: "Onu niçin arıyorsunuz?" K., Titorelli hakkında bir şey öğrenmenin yararlı olacağını düşündü. "Portremi yapmasını isteyeceğim," dedi. "Portre yaptırmak mı?" diye sordu kız, ağzını kocaman açtı ve sanki K. olmayacak, çok şaşırtıcı ve çok acemice bir şey söylemiş gibi eliyle K.'ya vurdu, her iki eliyle zaten kısa olan eteğini kaldırdı ve koşmaya başladı,

elinden geldiğince hızlı bir şekilde, çığlıkları artık yukarılarda bir yerlerde kaybolan diğer kızların peşinden koştu. Fakat merdiveni dönünce K. yine kızlarla karşılaştı. Anlaşılan kambur kızdan K.'nın niyetini öğrenmişler ve onu bekliyorlardı. Merdivenlerin iki yanına dizilmişler, K. aralarından rahatça geçebilsin diye iyice duvara yaslanmışlar, elleriyle önlüklerini düzeltmeye çalışıyorlardı. Tüm bu kızların yüzleri ve iki tarafa dizilmeleri, çocuklukla bozulmuşluk karışımı bir şeyi gösteriyordu. Yukarıda, K. aralarından geçince hepsinin gülerek arkasında toplaştığı kızların lideri o kambur kız duruyordu. K. kıza, kendisine doğru yolu gösterdiği için teşekkür borçluydu. Ona kalsa dosdoğru devam edecekti, kız ise K.'ya merdivenlerden dönmesini söyledi. Titorelli'ye gidebilmesi için K.'nın çıktığı merdivenler son derece dar ve çok uzundu, dönemeci yoktu, upuzun devam edip Titorelli'nin evinin kapısı önünde son buluyordu. Üzerinde küçük ve hafif eğik bir pencere olan kapı, bu pencere sayesinde merdivenlerin kalan kısmına kıyasla daha aydınlıktı. Boyanmamış ahşaptan olan kapının üzerinde Titorelli'nin adı geniş bir fırçayla, kırmızı renk boyayla yazılmıştı. K. peşindekilerle ancak merdivenlerin ortasına gelmişti ki, ayak seslerinin çıkardığı gürültü nedeniyle, bir kapı hafifçe açıldı, üzerinde sadece yatak kıyafeti olan bir adam kapı eşiğinde belirdi. "Oh!" diye bağırdı adam kalabalığı görünce ve kayboldu. Kambur olan kız sevinçten ellerini çırptı, diğer kızlar ise K.'nın daha hızlı yürümesi için arkasından ittiler.

Fakat onlar daha yukarıya varmamışlardı ki ressam kapıyı sonuna kadar açtı ve iyice eğilerek K.'yı içeriye buyur etti, kızları ise kovaladı; kızlar ne kadar rica ettilerse de, o izin vermediği halde zorla içeriye girmeye çalıştılarsa da, ressam onları içeriye almadı. Sadece kambur kız, ressamın kızların girmesini engellemek için açtığı kollarının altından girmeyi başardı, ancak ressam hemen arkasından koştu, kızı eteklerinden yakaladı, kendi etrafında bir kere döndürüp

kapıda bekleyen ve kendisi oradan ayrıldığı halde içeriye girmeye cesaret edemeyen diğer kızların yanına koydu. K. tüm olanları nasıl yorumlaması gerektiğini anlayamadı, çünkü her şey iki tarafın isteğiyle samimi bir şekilde gerçekleşiyor gibiydi. Kapıdaki kızlar ise birbirinin arkasında başlarını uzatmışlar, ressama K.'nın anlamadığı şaka yollu bir şeyler söylüyorlar, ressam da bunlara gülüyordu, elinden tuttuğu kambur kız da neredeyse uçuyordu. Ressam sonrasında kapıyı kapattı, K.'nın önünde bir kez daha eğildi, ona elini uzattı ve kendisini tanıttı: "Ressam Titorelli." K. arkasında kızların fısıldaştığı kapıyı göstererek şöyle dedi: "Anlaşılan burada çok sevilen bir insansınız." "Ah, soytarılar!" dedi ressam ve pijamasının yakasındaki düğmeleri iliklemeye çalıştı. Ayrıca yalınayaktı ve üzerinde sadece geniş, sarımtırak renkte keten bir pantolon vardı, pantolonun kayışı sağa sola sallanıyordu. "Bu soytarılar başımın belası," diye devam etti, o sırada düğmesi kopan pijamasıyla uğraşmayı bırakıp bir sandalye çekti ve K.'ya oturması için ısrar etti. "Kızlardan birinin –o bugün burada değil– resmini yaptım, o günden beri hepsi peşimde. Burada olduğum zamanlar ancak izin verirsem içeri girerler, olmadığım zamanlarda ise en azından içlerinden biri hep buradadır. Kapımın bir anahtarını yaptırdılar ve birbirlerine verip duruyorlar. Bunun nasıl rahatsız edici bir şey olduğunu tahmin edemezsiniz. Örneğin resmini yapacağım bir bayanla geliyorum, kapıyı anahtarımla açıyorum, bir bakıyorum kambur kız orada sehpanın başında oturmuş fırçayla dudaklarını kırmızıya boyamakla meşgul, göz kulak olması gereken küçük kardeşleri de evin her köşesini pisletmişler. Ya da dün olduğu gibi bazı akşamlar eve geç geldiğimde –kıyafetim ve odanın dağınıklığından dolayı özür dilerim– akşam eve geç geldim ve tam yatağa gireceğim, bir şey bacağımı çimdikledi, yatağın altına baktım, yine bunlardan biriydi. Neden bana gelmek için bu kadar ısrar ediyorlar bilmiyorum, onlara yüz vermediğime biraz

önce siz de tanık oldunuz. Tabii ki bunlar benim çalışmamı engelliyorlar. Bu atölye bana bedava tahsis edilmeseydi çoktan buradan taşınmıştım." Tam o sırada kapının ardından yumuşak ve korku dolu bir ses geldi: "Titorelli, içeriye girebilir miyiz?" "Hayır," diye yanıtladı ressam. "Ben de mi?" diye sordu ses. "Sen de giremezsin," dedi ressam ve gidip kapıyı kilitledi.

Bu arada K. odaya bir göz gezdirdi, bu yoksul odanın bir atölye olabileceği dünyada aklına gelmezdi. Odanın genişliği ve uzunluğu iki uzun adımdan fazla değildi. Her şey, döşeme, tavan ve duvarlar ahşaptı, tahtalar arasında ince aralıklar vardı. K.'nın karşısındaki duvarda rengârenk çarşaf ve kılıflarla örtülü bir yatak vardı. Odanın ortasındaki şövalenin üstü, kolları yere kadar uzanan bir gömlekle örtülmüştü. K.'nın arkasında sis nedeniyle yandaki evin karla kaplı çatısından başka bir şeyin görülmediği bir pencere vardı.

Kilitte anahtarın dönmesi, K.'ya uzun süre burada kalmak istemediğini anımsattı. Bu nedenle cebinden fabrikatörün mektubunu çıkardı ve ressama uzattı. "Ben bu bey vasıtasıyla, sizin bir tanıdığınız olan bu bey vasıtasıyla varlığınızdan haberdar oldum ve onun tavsiyesi üzerine size geldim." Ressam mektubu çabucak okuyup yatağın üzerine fırlattı. Eğer fabrikatör, Titorelli'yi tanıdığını ve onun sadakaya muhtaç biri olduğunu söylemeseydi, K. Titorelli'nin fabrikatörü tanımadığına ya da onu anımsayamadığına inanacaktı. Üstelik ressam bir de şunu sordu: "Resim mi satın almak istiyorsunuz, resminizi mi yaptırmak istiyorsunuz?" K. ressama şaşkınlıkla baktı. Mektupta tam olarak ne yazıyordu ki? K. fabrikatörün mektupta ressama K.'nın davası hakkında bilgi almak dışında bir isteği olmadığını söylemiş olabileceğini düşünüyordu doğal olarak. Çok acele ve fazla düşünmeden buraya koşmuştu! Fakat şimdi ressama yanıt vermek zorundaydı ve bakışlarını şövaleye çevirdi: "Şu sıra-

lar bu resim üzerinde mi çalışıyorsunuz?" "Evet," dedi ressam, şövalenin üzerindeki gömleği mektubu attığı gibi yatağın üzerine attı. "Bu bir portre. Güzel bir çalışma, ancak henüz bitmemiş." Bu tesadüf sayesinde K. için mahkeme hakkında konuşma fırsatı doğmuştu, çünkü resim belli ki bir yargıcın portresiydi. Ayrıca resim, avukatın çalışma odasındaki resme çok benziyordu. Gerçi buradaki tamamen başka bir yargıçtı, her iki yanağının yukarılarına kadar uzanan siyah, gür sakallı, toplu bir adamdı; öbür resim bir yağlıboya çalışması iken, bu resim pastel renklerin kullanıldığı hafif ve silik çizgilerle yapılmıştı. Onun dışındaki her şey birbirine çok benziyordu, çünkü buradaki yargıç da taht gibi koltuğunun yanlarını sıkıca tutmuş, tehditkâr bir tavırla kalkmak ister gibiydi. K. neredeyse "Yargıç böyle olur" demek üzereydi, kendini tuttu, ayrıntıları incelemek istiyormuş gibi resme yaklaştı. Koltuğun arka kısmının ortasında duran büyük bir figürü anlayamadı ve ne olduğunu ressama sordu. "Biraz daha çalışılması gerek," dedi ressam, bir sehpanın üzerinden pastel bir kalem aldı ve figürün kenar çizgilerini belirginleştirdi, ancak K.'nın anlamasına yetmedi bu. "Bu adalet," dedi ressam sonunda. "Şimdi fark ettim," dedi K. "Bu gözleri kapatan bağ, şu da terazi. Fakat topuklardaki kanat değil mi ve havada uçuyor, değil mi?" "Evet," dedi ressam. "Bana çizmem söylendi, bu aslında adaleti ve zafer tanrıçasını* bir arada simgeliyor." "Bu iyi bir bağlantı değil," dedi K. gülümseyerek. "Adalet rahat olmalı, yoksa terazi sallanır ve adil bir hüküm verilemez." "Benden istenileni yaptım," dedi ressam. "Evet, kuşkusuz," dedi sözleriyle kimseyi kırmak istemeyen K. "Kuşkusuz siz figürü koltuğunda nasıl oturuyorsa öyle çizmişsiniz." "Hayır," dedi ressam, "ben ne figürü ne de koltuğu gördüm, hepsi kurmaca,

---

* Zafer tanrıçası: Yunan mitolojisinde Nike, Roma mitolojisinde Victoria adıyla anılan tanrıça. Çok hızlı koşma ve uçma yeteneğine sahiptir. İnsan görünümündedir. (ç.n.)

fakat bana nasıl çizmem gerektiği söylendi." "Nasıl?" diye sordu K., bilhassa ressamı tam anlamamış gibi davrandı. "Yargıç koltuğunda oturan adam bir yargıç ama değil mi?" "Evet," dedi ressam, "fakat yüksek düzeyde bir yargıç değil ve hiçbir zaman böyle bir koltukta oturmadı." "Fakat böylesine heybetli bir şekilde resmini yaptırıyor. Mahkeme başkanıymış gibi oturuyor orada." "Evet, bu insanlar kendini beğenmiş kişilerdir," dedi ressam. "Fakat kendilerinin resimlerini böyle yaptırmak için üst makamlardan izinleri var. Herkesin resmini nasıl yaptırabileceği konusunda kurallar var. Ne yazık ki, bu resme bakıldığında oturulan yer ve cüppenin ayrıntıları seçilmiyor, pastel renkler böylesi tasvirler için uygun değil." "Evet," dedi K. "Pastel renklerle çizilmesi garip." "Yargıç öyle arzu etmişti," dedi ressam, "bir bayan için yapıldı bu resim." Resme bakmak ressamda çalışma hevesi uyandırmıştı, gömleğinin kollarını sıvadı, eline birkaç pastel kalem aldı ve K., kalemlerin uçlarının titrek dokunuşlarıyla yargıcın başının üstünde kırmızımsı bir gölge oluştuğunu ve bu gölgenin bir ışık gibi resmin kenarlarına doğru yayıldığını gördü. Yavaş yavaş bu gölge oyunu başı bir süs ya da büyük bir nişan gibi sardı. Fakat adalet figürünün etrafı belli belirsiz tonlarda açık renkte kaldı, etrafı bu kadar açık renkte olduğu için figür daha belirginleşti, artık adalet tanrıçasını* da zafer tanrıçasını da hemen hemen hiç andır-

---

* Adalet tanrıçası: Adı "koymak", "yerleştirmek", "oturtmak" anlamına gelen bir kökten türetilmiştir. Yunan mitolojisinde Themis adlı tanrıçadır. Zeus'un Metis'ten sonraki ikinci karısıdır. Aynı zamanda kâhin olan Themis tanrısal yasadır, onun karşıtı insansal yasa ise Nomos Nemesis'tir. Themis Olympos'ta yaşar ve tanrıların toplantılarına başkanlık ederdi. Bir elinde kılıç, diğer elinde terazi vardır ve gözleri kapalıdır. Themis'in Roma mitolojisindeki karşılığı Justitia'dır. Justitia'nın sol elindeki terazi adaleti ve bunun dengeli bir şekilde dağıtılmasını, sağ elindeki iki ucu keskin kılıç ise adaletin verdiği cezaların gücünü ve caydırıcılığını temsil etmektedir. Gözlerindeki bağ ise tarafsızlığı simgeler. "Adaletin gözü kördür" sözünün buradan geldiği düşünülmektedir. (ç.n.)

mıyordu, daha çok av tanrıçasına* benziyordu. Ressamın çalışması K.'yı arzu ettiğinden çok daha fazla çekiyordu; sonunda bu kadar uzun süre burada kaldığı ve kendi konusuyla ilgili henüz hiçbir şey konuşmadığı için kendisine kızdı. "Bu yargıcın adı ne?" diye sordu birdenbire. "Bunu size söyleyemem," diye yanıtladı ressam, kendini tamamen resme kaptırmış ve başta gayet nazik karşıladığı konuğunu açıkça ihmal etmeye başlamıştı. Ressamın bu davranışının sanatçı kaprisi olduğunu düşünen K., bu arada çok zaman kaybettiği için kızıyordu. "Siz mahkemenin güvendiği birisiniz, değil mi?" diye sordu. Bunun üzerine ressam hemen elindeki kalemi bıraktı, doğruldu, ellerini ovuşturdu ve K.'ya gülümseyerek baktı. "Gerçek hemen söylenmeli," dedi, "tavsiye mektubunda yazıldığı gibi siz mahkeme hakkında bir şeyler öğrenmek istiyorsunuz ve beni kazanmak için önce resimlerim hakkında konuştunuz. Fakat ben buna alınmıyorum, bu tip şeylerin benim için kıymeti olmadığını tabii ki bilemezdiniz. Ah, lütfen!" dedi ressam sert bir şekilde K.'nın itiraz etmeye çalıştığını görünce. Ve sonra devam etti: "Ayrıca söylediğinizde tamamen haklısınız, ben mahkemenin güvendiği biriyim." Ressam K.'ya bu gerçeği hazmetmesi için zaman tanımak istercesine konuşmasına ara verdi. Kapının arkasından şimdi yine kızların sesi geliyordu. Herhalde anahtar deliğinden bir şeyler görmeye çalışıyorlardı, belki de tahta ara-

---

* Av tanrıçası: Artemis; Apollon'un ikiz kız kardeşi, Zeus ile Leto'nun kızı. Vahşi doğa, avcılık ve ay tanrıçası. Genellikle ok, yay ve bir meşale taşır. Artemis'e atfedilen özellikler çok çelişiktir. Doğadaki tüm hayvanların başkanı ve gözcüsü olmasına rağmen av tanrıçası olarak bilinirdi. Hayvanların hepsini, özellikle geyiği pek sever. Bekâretin katı bir savunucusu ve koruyucusu olmasına karşın doğum yapan kadınlara yardım ettiğine inanılırdı. Öte yandan bekâretini bir erkeğe verip hamile kalan kadınları okuyla öldürdüğüne de inanılır. Kardeşi Apollon'dan bir gün önce doğmuş ve doğumunda annesine yardım etmiştir. Artemis kendisine yaklaşan erkekleri geyiğe ya da tavşana dönüştürerek onları cezalandırmıştır. Roma mitolojisindeki tanrıça Diana erken çağlardan beri Artemis ile bir tutulmuştur. (ç.n.)

lıklarından odayı görmek mümkündü. K. özür dilemeye çalışmadı, çünkü ressamın dikkatini başka yöne çekmek istemiyordu, fakat ressamın kibre kapılıp kendini erişilmez göstermeye kalkmasını da istemiyordu, bu nedenle sordu: "Bu resmen tanınan bir konum mu?" "Hayır," dedi ressam kısaca, bu soruyla söyleyecekleri engellenmişti sanki. K. onun susmasını istemiyordu ve şöyle dedi: "Fark etmez, genelde bu tür resmi olmayan konumlar resmi olanlardan daha etkindir." "Benim durumum da öyle," dedi ressam ve alnını buruşturarak başıyla onayladı. "Dün fabrikatörle sizin konunuzu konuşuyorduk, size yardım etmek ister miyim diye sordu, ben de şöyle yanıt verdim: 'Adam bana bir gelsin' dedim ve bu kadar kısa bir süre içinde sizi burada görebildiğime sevindim. Paltonuzu çıkarmak istemez misiniz?" K. orada fazla uzun süre kalmak istememesine rağmen ressamın bu teklifine pek memnun oldu. Odanın içindeki hava gittikçe kendisine daha ağır gelmeye başlamıştı, defalarca köşede duran ve kuşkusuz yanmayan küçük sobaya bakmıştı, odanın içindeki ağır havayı açıklamak mümkün değildi. Paltosunu çıkarıp ceketinin düğmelerini açtı, ressam özür dilercesine şöyle dedi: "Bulunduğum yer sıcak olmalı, burası çok rahat, öyle değil mi? Odamın yeri çok uygun." K. bununla ilgili bir şey söylemedi, onu rahatsız eden şey sıcaklık değildi, daha ziyade neredeyse nefes almasını engelleyen boğucu havaydı, anlaşılan oda uzun süredir havalandırılmamıştı. Bu rahatsız edici durum, ressamın odadaki tek sandalyeyi çekip şövalenin önüne geçerken K.'ya yatağın üzerine oturmasını söylemesiyle daha da arttı. Ayrıca ressam K.'nın yatağın kenarında oturmasını yanlış anlamış gibiydi, K.'ya rahat oturmasını söyledi ve K. tereddüt edince de yanına gidip yatağın ortasında yastıklara yaslanarak oturması için ısrar etti. Sonra yine sandalyesine döndü ve sonunda K.'ya diğer her şeyi unutturan o ilk nesnel soruyu sordu: "Masum musunuz?" "Evet," diye yanıtladı K. Bu sorunun yanıtını

özellikle hiçbir sorumluluğu olmayan birine vermek K.'yı sevindirmişti. Şimdiye kadar hiç kimse ona böyle açık sormamıştı. Bu sorunun iyice keyfini çıkarabilmek için ekledi: "Ben tamamen masumum." "Öyle mi?" diye sordu ressam, başını eğdi, düşünüyor gibiydi. Birden başını kaldırdı ve şöyle dedi: "Eğer masumsanız o zaman her şey çok kolaylaşır." K.'nın bakışları bulutlandı, mahkemenin güya güvendiği bu adam hiçbir şey bilmeyen bir çocuk gibi konuşuyordu. "Benim masumiyetim meseleyi kolaylaştırmıyor," dedi K. Her şeye rağmen gülümsedi ve başını hayır anlamında ağır ağır sağa sola salladı. "Mahkemenin de kendini içinde kaybettiği bir sürü ince ayrıntılar önemli. Ancak mahkeme, sonunda aslında hiçbir şeyin olmadığı yerden büyük bir suç çekip çıkarıveriyor." "Evet, evet kuşkusuz," dedi ressam, sanki K. gereksiz yere onun düşüncelerini engelliyordu. "Fakat siz masumsunuz, öyle değil mi?" "Evet, öyle," dedi K. "Önemli olan bu," dedi ressam. Karşı argümanlardan hiç etkilenmiyordu, kararlı görünmesine rağmen ikna olduğu için mi, yoksa hiç umursamadığı için mi böyle konuştuğu belli değildi. K. öncelikle bunu tespit etmek istiyordu, bu nedenle şöyle dedi: "Kuşkusuz siz mahkemeyi benden daha iyi bilirsiniz, benim bildiklerim farklı kişilerden duyduklarımdan fazla değil. Konuştuğum herkesin hemfikir olduğu nokta, önemsiz iddiaların dikkate alınmadığı, mahkeme bir kez dava açmaya karar verdiyse davalının suçlu olduğuna kesinlikle inandığı ve bu inancından da çok zor döndüğü." "Zor mu?" diye sordu ressam ve bir elini havaya kaldırdı. "Mahkemeyi bu görüşünden döndürmek imkânsızdır. Ben tüm yargıçları burada tuvale resmetsem ve siz kendinizi tuvalin önünde savunsanız, gerçek mahkeme önünde yapacağınız savunmadan daha başarılı olur." "Evet," dedi K. önüne bakarak ve ressamdan sadece bilgi almak için geldiğini unuttu.

Yine bir kız kapının ardından sormaya başladı. "Titorelli, o adam artık gitmeyecek mi?" "Susun!" diye bağırdı

ressam kapıya doğru, "Beyefendiyle bir görüşme yaptığımı görmüyor musunuz?" Fakat kız bu yanıtla yetinmedi ve sordu: "Onun resmini mi yapacaksın?" Ve ressam yanıt vermeyince kız şöyle dedi: "Lütfen onun, o çirkin insanın resmini yapma!" Kızın söylediklerini onaylayan, karmaşık, anlaşılmaz bağrışmalar duyuldu. Ressam kapıya fırladı, kapıyı hafif araladı –yalvaran, ellerini uzatan kızlar görülüyordu– ve şöyle dedi: "Eğer sessiz olmazsanız hepinizi merdivenlerden aşağıya atacağım. Basamaklara oturun ve sesinizi çıkarmayın." Anlaşılan kızlar ressamın söylediğini hemen yapmamışlar, o da sert davranmak zorunda kalmıştı. "Basamaklara çökün!" Sonrasında etraf sessizleşti.

"Affedersiniz," dedi ressam, tekrar K.'ya döndüğünde, K. kapıya bakmamıştı bile, ressamın kendisini koruyup korumayacağını tamamen ressama bırakmıştı. Ressam kendisine doğru eğilip dışarıdan duyulmaması için kulağına bir şeyler fısıldadığında da hiçbir hareket yapmadı. "Bu kızlar da mahkemeden." "Nasıl?" diye sordu K., başını geriye çekip ressama baktı. Ressam ise sandalyesine oturdu yeniden ve yarı şaka yarı açıklama anlamında şunları dedi: "Aslında her şey mahkemeye ait." "Ben bunu hiç fark etmedim," dedi K. kısaca, ressamın bu genel tespiti kızlarla ilgili söylediklerini hafifletiyordu. Buna rağmen K., bir süre arkasında kızların sessizce oturduğu kapıya baktı. İçlerinden sadece birisi tahtaların arasından bir saman çöpü sokmuş sallıyordu.

"Anlaşılan sizin mahkeme hakkında genel bir bilginiz yok," dedi ressam, bacaklarını iki yana açmış ve ayaklarıyla yere vuruyordu. "Fakat masum olduğunuz için buna ihtiyacınız da yok. Ben sizi tek başıma kurtaracağım." "Bunu nasıl yapacaksınız?" diye sordu K. "Daha biraz önce mahkemenin kanıtlara tamamen kapalı olduğunu söylediniz." "Mahkemeye getirilen kanıtlara kapalı," dedi ressam ve sanki K. aradaki ince farkı anlamamış gibi işaretparmağını kaldırdı. "Öte yandan mahkemenin bilgisi dışında görüşme

odalarında, koridorlarda ya da örneğin burada, atölyede durumlar bambaşkadır." Ressamın bu söyledikleri K.'ya artık inanılmaz gelmiyordu, daha çok şimdiye kadar başkalarından duyduklarıyla örtüşüyordu. Evet, hatta ressamın söyledikleri çok ümit vericiydi. Eğer yargıçlar avukatın dediği gibi özel ilişkilerinin etkisinde kalıyorlarsa, o zaman bu ressamın o kibirli yargıçlarla olan ilişkilerini küçümsememek gerekiyordu. O zaman ressam, K.'ya yardım için yavaş yavaş çevresine topladıklarının arasına katılabilirdi. Bir defasında bankada onun organizasyon becerisini övmüşlerdi, şimdi bir başına kaldığı bu konuda bu yeteneğini olabildiğince ortaya çıkarabilirdi. Ressam açıklamasının K.'nın üzerinde yaptığı etkiyi gözlemledi ve biraz çekinerek şöyle dedi: "Bir avukat gibi konuştuğum dikkatinizi çekti mi? Mahkemede insanlarla sürekli ilişki halinde olmanın etkisi bu. Bunun bana yararı çok, ancak sanatsal heyecanın bir kısmı kayboluyor." "Yargıçlarla ilk kez nasıl ilişki kurabildiniz?" diye sordu K., onu hizmetine almadan önce güvenini kazanmak istiyordu. "Bu çok basitti," dedi ressam, "ben bu ilişkileri miras yoluyla edindim. Benim babam da mahkeme ressamıydı. Bu miras yoluyla geçen bir görevdir. Bunun için yeni insanlara ihtiyaç duyulmaz. Çeşitli kademelerdeki memurların resimlerini yapmak için çok farklı, çok çeşitli ve her şeyden de önce öyle gizli kurallar vardır ki bu kurallar belirli ailelerin dışında kimseler tarafından bilinmez. Oradaki çekmecede örneğin babamın öyle notları var ki onları hiç kimseye göstermem. Sadece o kuralları bilen kişi yargıçların resmini yapabilme yetisine sahiptir. Ancak o notları kaybetsem bile hafızamda olan bir sürü kural var ve bunları bildiğim için de hiç kimse benim yerimi alamaz. Her yargıç eski, önemli yargıçlar gibi resmedilmek ister ve bunu sadece ben yapabilirim." "Hayran olunacak bir şey," dedi K., kendisinin bankadaki işini düşününce. "Demek ki bulunduğunuz konum hiçbir şekilde sarsılmaz, öyle mi?" "Evet, sarsılmaz," dedi ressam ve gu-

rurla omuzlarını kaldırdı. "Bu nedenle de arada bir davası olan zavallı birine yardımcı olmaya çalışıyorum." "Peki, bunu nasıl yapıyorsunuz?" diye sordu K., sanki biraz önce ressamın zavallı biri diye bahsettiği kişi kendisi değilmiş gibi. Ressam ise konuyu değiştirmedi ve devam etti. "Örneğin sizin davanızda tamamen masum olduğunuz için şunları yapacağım." Masum olduğunun tekrarlanması K.'nın canını sıkmıştı. K. ressamın bu tür yorumlarla, yardım etmek için masumiyetinin şart olduğunu söylemeye çalıştığı hissine kapılıyordu ki o durumda zaten onun yardımına ihtiyaç olmazdı. Bu kuşkularına rağmen kendini tutuyor ve ressamın sözünü kesmiyordu. Ressamın yardımını reddetmeyecekti, bu konuda kesin kararlıydı, ayrıca ressamın yardımı avukatın yardımından daha tuhaf değildi. K. ressamın yardımını daha tehlikesiz ve daha açık olduğu için tercih edecekti.

Ressam sandalyesini yatağa yaklaştırmıştı ve alçak bir sesle konuşmasını sürdürdü: "Size başta ne tür bir kurtuluş arzu ettiğinizi sormayı unuttum. Çünkü üç ihtimal var; gerçek beraat, sözde beraat ve sürüncemede bırakma. Tabii ki gerçek beraat en iyisi, ancak böyle bir çözüm için benim en ufak bir etkim olamaz. Tahminime göre gerçek beraat için etkili olabilecek hiç kimse yok. Burada sanırım en etkili şey davalının masumiyetidir. Siz de masum olduğunuza göre suçsuzluğunuza güvenebilirsiniz. O zaman da ne bana ne de başkasına ihtiyacınız olabilir."

Bu mantıklı anlatım başta K.'yı iyice şaşırttı, fakat sonra o da tıpkı ressam gibi alçak sesle şunları söyledi: "Sanırım siz kendinizle çelişiyorsunuz." "Nasıl yani?" diye sordu ressam sabırsızca ve gülümseyerek sandalyenin arkasına yaslandı. Bu gülümseme K.'da sanki ressamın sözlerinde değil de, mahkemenin işleyişinde çelişkiler tespit etmiş duygusu uyandırdı. Buna rağmen vazgeçmedi ve şöyle dedi: "İlkönce mahkemenin kanıtlara aldırmadığını söylediniz, sonra bunun sadece resmi mahkemeler için söz konusu olduğunu söyledi-

niz ve şimdi de masum kişinin mahkeme önünde yardıma ihtiyacı olmadığını söylüyorsunuz. Burada bir çelişki var. Ayrıca daha önce yargıçların etki altına alınabileceğini söylemiştiniz, şimdi ise bunu reddediyor ve gerçek beraat kararının özel ilişkilerle sağlanamayacağını söylüyorsunuz, bu da ikinci bir çelişki." "Bu çelişkilerin açıklanması kolay," dedi ressam. "Burada tamamen birbirinden farklı iki şey söz konusu, biri yasada var olan şey, diğeri de benim kişisel deneyimlerimle öğrendiğim; bunları birbirine karıştırmayın. Yasada, gerçi ben okumadım ama doğal olarak bir yandan masum insanların beraat edeceği yazar; fakat öte yandan, orada yargıçların etkilenebileceğinden bahsedilmez. Ben ise bunun tam tersinin olduğunu deneyimledim. Ben gerçek bir beraat duymadım, fakat etkilenmelere çok tanık oldum. Tabii ki tanık olduğum tüm davalarda gerçek bir masumiyetin olmaması da mümkündü. Fakat bu biraz ihtimal dışı değil mi? Tüm o davalarda tek bir gerçek masumiyet olmamış olabilir mi? Daha çocukken, babam eve gelip davalardan anlatmaya başladığında dikkatle dinlerdim, atölyesine gelen yargıçlar da davalardan bahsederlerdi, bizim çevremizde başka bir şey konuşulmaz; mahkemeye kendim gitme fırsatını yakaladığımda bunu hep sonuna kadar değerlendirdim, sayısız davayı önemli aşamalarında dinledim ve mümkün olduğunca takip ettim –itiraf etmeliyim ki– tek bir gerçek beraat kararına tanık olmadım." "Tek bir beraat kararına bile öyle mi?" dedi K., kendiyle ve umutlarıyla konuşuyormuş gibi. "Fakat bu, mahkemeden duyduğumu teyit ediyor. Demek ki bu açıdan boşuna bir uğraş. Tek bir cellat tüm mahkemenin yerine geçebilir." "Genelleştirmemelisiniz," dedi ressam hoşnutsuz bir şekilde, "ben kendi deneyimlerimden bahsettim sadece." "Bu yeterli," dedi K., "ya da eskiden verilmiş beraat kararları duydunuz mu hiç?" "Öyle beraat kararları verilmiş olmalı," diye yanıtladı ressam. "Ancak onları tespit etmek çok güç. Mahkemenin son ka-

rarları ilan edilmez, onlara yargıçlar bile ulaşamaz, ayrıca eski davalarla ilgili sadece efsaneleşmiş şeyler kalmıştır. Ve anlatılan bu efsanelerde çoğunlukla gerçek beraat kararları vardır, bunlara inanılır, fakat bunlar kanıtlanamaz. Ancak yine de bunları tamamıyla görmezden gelmemek gerekir, bunlarda gerçeklik payı vardır kuşkusuz, ayrıca çok güzeldirler, ben bile bu tür efsaneleri konu alan bazı resimler yaptım." "Sadece efsaneler benim fikrimi değiştirmez," dedi K., "ayrıca mahkemede bu efsanelerden bahsedilemez mi?" Ressam güldü. "Hayır, bahsedilemez," dedi. "O zaman bu konuda konuşmak anlamsız," dedi K., ressamın tüm fikirlerini öğrenmek istiyordu, bunları ihtimal dışı görse ve bunlar diğer anlatılanlarla çelişse bile. Ressamın söylediği her şeyin doğruluğunu araştıracak ya da çürütecek zamanı yoktu. Ressamı en küçük bir yardım yapması için ikna etmesi bile çok şeydi. Bu nedenle şöyle dedi: "Demek ki gerçek beraatı bir kenara bırakacağız, fakat siz diğer iki olasılıktan bahsetmiştiniz." "Sözde beraat ve sürüncemede bırakma. Sadece ikisi söz konusu olabilir," dedi ressam. "Fakat bunları konuşmadan önce ceketinizi çıkarmak istemez misiniz? Size sıcak gelmiyor mu?" "Evet," dedi K., şimdiye kadar ressamın açıklamalarından başka bir şeye dikkat etmemişti, ancak sıcağın hatırlatılmasıyla alnını terler kaplamıştı. "Ner deyse katlanmak imkânsız." Ressam, K.'nın hoşnutsuzluğunu anlıyormuş gibi başıyla onayladı. "Pencere açmak mümkün değil mi?" diye sordu K. "Hayır," dedi ressam. "Bu sadece oraya konmuş bir cam, açılamaz." İşte o an K., orada olduğu süre boyunca birdenbire ressamın ya da kendisinin pencereye gidip camı açabileceğini ümit ettiğini fark etti. Sisli havayı bile içine çekmeye razıydı. Burada havadan mahrum olduğunu bilmek başının dönmesine neden oldu. Eliyle yanındaki yatağa hafifçe vurdu ve zayıf bir sesle şunları söyledi: "Bu hiç rahat ve sağlıklı değil." "Ah, hayır," dedi ressam penceresini savunurcasına, "gerçi pencere açılmıyor

ama bu nedenle de tek cam olmasına rağmen içerideki ısıyı çift camdan daha iyi koruyor. Odayı havalandırmak istediğimde, pek gerek olmasa da, çünkü tahta aralıklarından, her yerden içeriye hava giriyor, kapılardan birini ya da ikisini açabilirim." Bu açıklamalardan biraz teselli bulan K., ikinci kapıyı bulmak için etrafına bakındı. Ressam bunu fark etti ve şöyle dedi: "Kapı arkanızda, yatağı önüne koyup kapatmak zorunda kaldım." K. ancak o zaman duvardaki küçük kapıyı fark etti. "Buradaki her şey bir atölye için çok küçük," dedi ressam, sanki böylelikle K.'nın odayı eleştirmesine fırsat vermek istemiyordu. "Elimden geldiğince buraya yerleşmeye çalıştım. Yatağın kapının önünü kapatması tabii ki iyi değil. Örneğin resmini yaptığım yargıç hep önünde yatağın olduğu kapıdan gelir ve ben ona burada olmadığımda içeri girip atölyede beni beklesin diye o kapının anahtarını da verdim. Bazen ben henüz yataktayken sabah erkenden gelir, her geldiğinde yatağın yanındaki kapı açıldığından derin uykumdan uyanırım. Sabahları benim yatağımın üzerinden geçtiğinde ettiğim küfürleri duysanız bütün yargıçlara olan saygınızı kaybedersiniz. Ona verdiğim anahtarı geri alabilirim, fakat bu da sadece sıkıntı yaratır. Buradaki tüm kapılar zorlamanıza gerek kalmadan menteşelerinden çıkar." Tüm bu konuşmalar sırasında, K. ceketini çıkarsın mı çıkarmasın mı, diye düşündü, fakat sonunda ceketini çıkarmadığı takdirde uzun süre burada kalamayacağını anladı, bu nedenle konuşma biter bitmez hemen giyebilsin diye ceketini çıkarıp dizlerinin üzerine koydu. Ceketini henüz çıkarmıştı ki kızlardan biri bağırdı: "Ceketini çıkardı bile!" ve tüm kızların içeride olanları görebilmek için tahta aralıklarına abandıkları duyuluyordu. "Kızlar sizin resminizi yapacağımı, bu nedenle ceketinizi çıkardığınızı düşünüyorlar," dedi ressam. "Öyle mi?" dedi K., biraz neşelenmiş olarak, çünkü şimdi üzerinde sadece gömleği olmasına rağmen, önceki halinden daha rahat değildi. Neredeyse somurtkan bir ifadeyle

"Diğer iki ihtimal nelerdi?" diye sordu. İhtimallerin isimlerini yine unutmuştu. "Sözde beraat ve sürüncemede bırakma," dedi ressam. "Hangisini seçeceğiniz size kalmış. Her iki durumda da yardımcı olabilirim, tabii ki ikisi de zahmetsiz değil, aralarındaki fark ise şu; sözde beraat geçici ve yoğun çaba, sürüncemede bırakma ise daha az ancak sürekli çaba gerektirir. Önce sözde beraat kararına bakalım. Bunu arzu ederseniz, bir kâğıda masum olduğunuzu onayladığım bir yazı yazarım. Böyle bir onay yazısı metni bana babamdan kaldı ve böyle bir yazıya kimse karşı çıkamaz. Böyle bir onay yazısını alıp tanıdığım yargıçlarla görüşürüm. Şu sıralar resmini yaptığım yargıç bugün akşam geldiğinde onayı onun önüne koyarak başlarım. Onay yazısını önüne koyar, sizin suçsuz olduğunuzu söylerim ve suçsuzluğunuza kefil olurum. Fakat bu sadece görünüşte bir kefalet olmaz, aksine gerçek, bağlayıcı bir kefalet olur." Ressamın bakışlarında sanki K. ona böyle bir kefaletin sorumluluğunu zorla kabul ettirmek istiyormuş gibi suçlayıcı bir ifade vardı. "Bu çok iyi olur," dedi K. "Ve yargıç size inanır, fakat yine de beni beraat ettirmez, öyle mi?" "Daha önce söylediğim gibi," diye yanıt verdi ressam. "Ayrıca herkesin bana inanacağı da kesin değil, örneğin bazı yargıçlar benden sizi kendisine götürmemi isteyebilir. O zaman sizin de benimle gelmeniz gerekebilir. Ancak böyle bir durumda davayı yarı yarıya kazandık demektir, özellikle de ben yargıcın önüne çıkmadan önce nasıl davranmanız gerektiği hususunda sizi bilgilendireceğim için. Ancak daha işin başında beni görmek istemeyen yargıçlar çıktığında –böyleleri olacaktır– işimiz zor. Böylelerinden – ben görüşmek için defalarca deneyeceğim, vazgeçebiliriz, çünkü burada bir iki yargıç kararı etkileyemez. Onay yazısına yeterli sayıda yargıçtan imza aldığımda o vakit davanızı yürüten yargıca gidebilirim. Muhtemelen onun da imzasını alabilirim ve işte o zaman her şey çok çabuk olur. Genellikle o durumlarda ortada pek fazla engel kalmaz ve davalı iyice

umutlanabilir. Garip ama gerçek şu ki, o aşamada insanlar beraat ettikleri zamandan daha çok güvende hissederler kendilerini. Ondan sonra özel çabaya gerek yoktur. Yargıcın elindeki onay yazısında birçok yargıcın kefil olduğu görülmektedir ve sizi beraat ettirebilir, bunu benim ve diğer tanıdıklarının hatırı için kesinlikle yapacaktır, elbette bir sürü formalitelerden sonra. Siz ise mahkemeden çıkacaksınız ve özgür olacaksınız." "O zaman özgür olacağım, öyle mi?" dedi K., tereddüt ederek. "Evet," dedi ressam, "fakat sadece sözde özgür, daha doğrusu bir süreliğine özgür. Çünkü benim tanıdıklarımın da içlerinde olduğu en alt kademedeki yargıçların kesin bir beraat kararı verme hakları yoktur, bu kararı verme hakkı sadece en üst mahkemeye aittir; sizin, benim ulaşamayacağımız en yüksek mahkemenin verebileceği bir karardır bu. Orada işlerin nasıl yürüdüğünü bilmeyiz ve aslına bakarsanız bilmek de istemeyiz. Bizim yargıçların davalıyı davadan çekip kurtarma hakları yoktur, fakat kendilerini davadan koparabilirler. Bu şu demektir, eğer bu şekilde beraat ederseniz bir süre suçlamadan uzaklaşmış olursunuz, fakat dava peşinizi bırakmaz ve yukarıdan emir geldiğinde hemen yine başlar. Mahkemelerle iyi iletişim içinde olduğumdan, mahkeme kalemlerinde gerçek beraat ve sözde beraat arasındaki farkın nasıl görüldüğünü anlatabilirim. Gerçek beraat söz konusu olduğunda dava dosyaları tümüyle kaldırılır, sadece iddianame değil, dava da, beraat kararı da yok edilir, her şey yok edilir. Sözde beraat kararında ise durum farklıdır. Dava dosyasında masumiyetin onayı, beraat ve beraat kararının gerekçeleri dışında bir değişiklik olmaz. Onun dışında dosya işlemde kalır, mahkeme kalemlerindeki ardı arkası kesilmeyen trafiğe uygun olarak daha üst mahkemelere gider, daha alt mahkemelere geri gönderilir, böylece büyük küçük gelgitlerle ve büyük küçük duraksamalarla gidip gelir. Bu yolların nasıl olduğunu önceden bilmek mümkün değildir. Dışarıdan bakıldığında her şeyin

çoktan unutulduğu, dosyanın kaybolduğu ve beraat kararının mutlak olduğu sanılır. Ancak işin içinde olan buna inanmaz. Günün birinde –hiç kimsenin beklemediği bir anda– herhangi bir yargıç dosyayı dikkatle eline alır, bu davanın henüz kapanmadığını görür ve hemen tutuklama emreder. Ben burada sözde beraat ile yeniden tutuklanma arasında uzun süre geçeceği varsayımından yola çıktım; böyle bir şey mümkün, bu tür davaları biliyorum, fakat şu da mümkün; mahkemenin beraat ettirdiği kişi evine geldiğinde kendisini tekrar tutuklamak için bekleyen görevliyle de karşılaşabilir. İşte o zaman özgür yaşam sonra erer." "Ve dava yeniden baştan görülür, öyle mi?" diye sordu K., neredeyse duyduklarına inanmamış gibi. "Evet," dedi ressam, "dava yeniden başlar, ancak önceden olduğu gibi sözde beraat kararı elde etme imkânı vardır. Kişinin tüm gücünü toplaması ve teslim olmaması gerekir." Ressam son cümlesini kendini bırakmış olan K.'nın toparlanması için söylemişti belli ki. "Fakat" dedi K., ressamın başka bir açıklama yapmasına meydan vermek istemiyormuş gibi, "ikinci bir beraat kararı elde etmek birincisinden daha zor değil mi?" "İnsan," dedi ressam, "bu konuda kesin bir şey söyleyemez. Siz herhalde yargıçların ikinci tutuklamanın sanığın aleyhine karar verilmesinde etkili olabileceğini düşünüyorsunuz. Yani böyle bir şey olmaz. Yargıçlar beraat kararını verirken yeni bir tutuklamayı öngörürler zaten. Böyle bir durumun etkisi olamaz. Fakat sayısız başka nedenlerle yargıçların ruh halleri, bu dava ile ilgili hukuksal yargıları değişmiş olabilir ve ikinci beraat kararı için yapılan tüm çabaların değişmiş koşullara uydurulması gerektiği gibi bunların ilk beraat kararından önceki gibi çok güçlü olmaları gerekir." "Fakat bu ikinci beraat kararı da yine nihai karar olmaz değil mi?" "Tabii ki olmaz," dedi ressam, "ikinci beraat kararının ardından üçüncü tutuklama, üçüncü beraat kararının ardından dördüncü tutuklama gelir ve öylece de devam eder. Bu sözde beraat ka-

rarının doğasında vardır." K. sustu. "Sözde beraat size pek uygun gelmedi anlaşılan," dedi ressam. "Belki de sizin için sürüncemede bırakma daha uygun olur. Sürüncemede bırakmanın nasıl olduğunu anlatmamı ister misiniz?" K. başıyla onayladı. Ressam sandalyesine yaslandı, pijamasının önü açıktı, bir elini içine sokmuştu, göğsünü ve bedeninin yan taraflarını okşadı. "Sürüncemede bırakmak," dedi ressam ve en uygun açıklamayı arıyormuş gibi bir an önüne baktı. "Sürüncemede bırakmada önemli olan davanın hep başlangıç noktasında bırakılmasıdır. Bunu sağlayabilmek için de davalı ve yardımcısının, özellikle de yardımcısının mahkeme ile sürekli kişisel iletişimde olması gerekir. Tekrar ediyorum; burada sözde beraat kararında olduğu gibi çok çaba harcamaya gerek yoktur, fakat çok daha fazla dikkat gerekir. Davayı gözden kaçırmamak gerekir, ilgili yargıçla düzenli olarak görüşmek gerekir, ayrıca özel durumlarda da gidip onunla aranızdaki dostane ilişkiyi korumak gerekir; eğer yargıçla bir tanışıklığınız yoksa, araya tanıdık yargıçları sokmak ve birebir görüşmelerden vazgeçmeksizin onu etkilemeye çalışmak gerekir. Bu noktaları ihmal etmediğiniz takdirde, o zaman davanın ilk aşamadan öteye geçmeyeceğinden emin olabilirsiniz. Gerçi dava bitmez, ancak davalı da bir hüküm giymeyeceğinden emin ve adeta özgürmüş gibi yaşantısına devam eder. Sözde beraat kararına kıyasla sürüncemede bırakmanın yararı şudur; burada davalının geleceği pek belirsiz değildir, davalı aniden tutuklanacağı korkusu yaşamaz ve koşulların en uygunsuz olduğu bir zamanda sözde beraat kararının elde edilmesi için gerekli çaba ve zahmetlere girişmek zorunda kalmaz. Öte yandan sürüncemede bırakmanın davalı için küçümsenmeyecek sakıncaları vardır. Burada davalının hiçbir zaman özgür olmadığını söylemeye çalışmıyorum, sözde beraat kararında da davalı hiçbir zaman özgür değildir. Bir başka sakınca da şudur: Dava en azından sözde geçerli nedenler öne sürülmediği müddetçe

durmaz. Bu nedenle dışarıya karşı davada bir şey yapılması gerekir. Yani zaman zaman çeşitli düzenlemelerin yapılması gerekir, davalının sorgulanması gerekir. Soruşturmalar, incelemeler yapılmalıdır. Dava sürekli yapay bir şekilde sınırları çizilen bir dairenin içinde döndürülmelidir. Bu doğal olarak davalı için birtakım sıkıntılar doğurabilir, ancak bunların çok kötü şeyler olduğunu düşünmeyiniz. Her şey aslında dışarıya karşı yapılır, örneğin sorgulamalar çok kısa sürer ve davalının zamanı yoksa ya da canı istemiyorsa gelemeyeceğini bildirir, hatta bazı yargıçlarla oturup uzun vadede yapılacak şeyler birlikte kararlaştırılabilir, çünkü asıl önemli olan davalının arada bir gidip yargıcıyla konuşmasıdır." Ressam son sözlerini söylerken K. ayağa kalkmış, ceketini koluna almıştı. Kapının dışındakiler "Adam kalkıyor!" diye bağrıştılar. "Gidiyor musunuz?" diye sordu kendisi de ayağa kalkan ressam. "Gitmenizin nedeni kuşkusuz içerinin havası. Çok üzgünüm. Size söyleyeceğim şeyler vardı daha. Kısaca özetlemek zorunda kaldım. Umarım söylediklerim anlaşılmıştır." "Ah, evet," dedi K., sürekli dinlemekten başı ağrımaya başlamıştı. K.'nın teyit etmesine rağmen evine giderken teselli edecek bir şeyler eklemek için ressam tüm anlattıklarını özetlemek istercesine şunları söyledi: "Her iki yöntemin ortak noktası, davalının hüküm giymesini önlemektir." "Fakat her ikisi de gerçek beraat kararını engelliyor," dedi K. yavaşça bunu anladığı için utanıyormuş gibi. "Siz olayın özünü kavramışsınız," dedi ressam hemen. K. elini paltosunun üzerine koydu, ancak paltoyu giysin mi giymesin mi karar veremedi. İçinden geçen, her şeyini toplayıp temiz havaya çıkmaktı. Kızların vaktinden önce "Giyiniyor," diye bağırması paltosunu giymesini sağlamamıştı. Ressam, K.'nın ruh halini yorumlamaya çalışıp şöyle dedi: "Herhalde size önerdiklerim arasında bir seçim yapamadınız. Bunu kabul ediyorum. Hatta hemen karar vermemenizi öneririm. Her iki önerinin yararları ve sakıncaları hemen

hemen aynı. Her şeyi çok iyi değerlendirmek gerekir. Ayrıca çok fazla zaman da kaybetmemek gerekir." "Yakında yine geleceğim," dedi, ani bir kararla ceketini giyip paltosunu omuzlarına atan, kapıya yönelen ve kapının arkasında çığlık atan kızları görür gibi olan K. "Sözünüzü tutmalısınız fakat," dedi K.'nın arkasından gitmeyen ressam, "aksi halde bizzat sormak için ben bankaya gelirim." Kapının kolunu tutan K., dışarıdan kızların kapının açılmasını engellediklerini anlayınca, "Kapıyı açın!" diye bağırdı. "Kızların sizi sinirlendirmesini mi istiyorsunuz?" diye sordu ressam. "En iyisi şu çıkışı kullanın," dedi ve yatağın arkasındaki kapıyı gösterdi. K. kabul etti ve yatağa fırladı. Fakat ressam kapıyı açmak yerine yatağın altına girdi ve aşağıdan sordu: "Sadece bir dakika; size satmak istediğim bir resmi görmek istemez misiniz?" K. nezaketsizlik etmek istemiyordu, ressam gerçekten elinden geleni yapmış, kendisine sonrasında da yardım edeceğine söz vermişti ve K. unutkanlığından ona yardımları için ne kadar ücret vermesi gerektiğini konuşmamıştı, bu nedenle şimdi bu teklifi geri çeviremezdi ve atölyeden hemen çıkmak için sabırsızlanmasına rağmen ressamın resmini göstermesini kabul etti. Ressam yatağın altından üzeri tozla kaplı, çerçevelenmemiş bir yığın resim çıkardı, en üstteki resmin üzerinden üflediği tozlar uzun süre K.'nın gözleri önünde uçuşup durdu ve K. nefes alamaz oldu. "Bir fundalık resmi," dedi ressam ve resmi K.'ya uzattı. Resimde koyu çimler üzerinde birbirinden iyice uzakta iki zayıf ağaç vardı. Arka planda renkli bir günbatımı. "Güzel," dedi K. "Satın alıyorum." K. bunu hiç düşünmeden pat diye söyleyivermişti, bu nedenle ressamın buna alınmayıp yerden bir resim daha almasına çok sevindi. "Bu da elinizdeki resmin tam karşıtı," dedi ressam. Birinci resmin karşıtı olması amaçlanmış olsa da, ikisi arasında en küçük bir fark dahi yoktu, burada da ağaçlar, çimler ve günbatımı vardı. Fakat K. için bunun önemi yoktu. "Güzel manzaralar," dedi, "ikisini de

satın alıyorum ve büroma asacağım." "Konu hoşunuza gitti anlaşılan," dedi ressam ve üçüncü bir resim daha çıkardı, "benzer bir resmi bulmam iyi oldu." Fakat bu resim benzer bir resim değil, fundalıkların olduğu resmin aynısıydı. Ressam eski resimleri satabilme fırsatını sonuna kadar değerlendiriyordu. "Bunu da alıyorum," dedi K. "Bu üç resmin fiyatı nedir?" "Bu konuyu daha sonra konuşuruz," dedi ressam. "Şimdi aceleniz var ve biz iletişimde kalacağız. Ayrıca resimlerin hoşunuza gitmesine sevindim, buradaki tüm resimleri size vereceğim. Hepsi kır resimleri, o kadar çok kır manzarası yaptım ki. Bazı insanlar bu resimlerden hoşlanmıyorlar, çok kasvetli buluyorlar, bazıları ise ki siz de onlardan birisiniz, özellikle kasvetli şeyleri seviyorlar." Fakat K.'nın şimdi bu dilenci ressamın mesleki deneyimlerini dinleyecek vakti yoktu. "Tüm resimleri paketleyin!" diye seslendi, ressamın sözünü keserek, "yarın hizmetliyi yollar, aldırırım." "Gerek yok," dedi ressam. "Sanırım sizinle birlikte gelecek bir taşıyıcı bulabilirim." Ve nihayet yatağın üzerine eğilip kapıyı açtı. "Çekinmeden yatağın üzerinden geçebilirsiniz," dedi ressam, "buraya gelen herkes bunu yapıyor." Bu teklif olmasaydı da K. umursamayacaktı, hatta bir ayağı ile yatağın üzerine basmıştı, tam orada açık kapıyı gördü ve ayağını geri çekti. "Bu da nedir?" diye sordu ressama. "Niçin şaşırıyorsunuz?" diye sordu ressam. "Bunlar mahkeme kalemleri. Burada mahkeme kalemleri olduğunu bilmiyor muydunuz? Hemen her çatı katında mahkeme kalemleri vardır, burada niye olmasın ki? Benim atölyem de aslında bir mahkeme kalemidir, fakat mahkeme bana tahsis etti." K. burada da mahkeme kalemleriyle karşılaşmaktan ziyade, kendisinin mahkeme konularındaki bilgisizliği nedeniyle korkmuştu. Ona göre bir davalının davranışlarındaki temel kural, her zaman hazırlıklı olmak, bir şeye asla şaşırmamak, eğer solunda yargıç oturuyorsa bilip bilmeden sağa bakmamaktı – ve o tam da bu kuralları her defasında çiğniyordu. Önünde

uzun bir koridor vardı ve buradan esen hava atölyedeki havayla kıyaslandığında daha ferahlatıcıydı. Koridorun her iki tarafında da banklar vardı, tıpkı K.'nın davasına bakan mahkeme kaleminin bekleme odasında olduğu gibi. Anlaşılan kalemlerin nasıl döşenmesi gerektiği hususunda belli kurallar vardı. O anda kalem pek kalabalık değildi. Bir adam orada uzanmış gibi oturuyordu, yüzünü bankın üzerine dayadığı kollarına gömmüştü ve görünen o ki uyuyordu; bir başkası koridorun sonunda hafif karanlık yerde duruyordu. K. yatağın üzerinden atladı, ressam elinde resimlerle peşinden gitti. Derken bir mübaşirle karşılaştılar –K. artık tüm mübaşirleri, sivil giysilerinin normal düğmelerinin altındaki altın yaldızlı düğmelerinden ayırt edebiliyordu– ve ressam ona K. ile gidip resimleri taşımasını söyledi. K. yürümüyor adeta sallanıyordu, kâğıt mendiliyle ağzını kapattı. Çıkışa yaklaşmışlardı, derken kızlar ona doğru koştu, demek ki K. onlardan kurtulamamıştı. Atölyenin diğer kapısının açıldığını görmüşler ve buradan girebilmek için epeyi dolaşmışlardı. "Size daha fazla eşlik edemeyeceğim!" diye gülerek bağırdı ressam, kızların başına üşüşmesiyle. "Hoşça kalın! Ve çok uzun süre düşünmeyin!" K. ressamın arkasından bakmadı bile. Dar sokağa çıktı, gördüğü ilk arabaya bindi. Altın yaldızlı düğmesi muhtemelen kimsenin dikkatini çekmeyen; fakat kendisinin sürekli gözüne batan mübaşirden bir an önce kurtulmaktan başka bir şey istemiyordu. Adam hizmet aşkıyla arabacının yanına oturmak istediyse de, K. onu arabadan kovdu. K. bankanın önüne geldiğinde saat öğleyi çoktan geçmişti. Ona kalsa resimleri arabada bırakmayı tercih ederdi, ancak olur da ressama göstermek zorunda kalır korkusuyla onları bürosuna taşıttı ve en azından gelecek birkaç gün içinde müdür yardımcısının onları görmemesi için hepsini masanın en alt çekmecesine koydu.

Sekizinci Bölüm

Tüccar Block. Avukatın Azledilmesi

Sonunda K. avukatını azletmeye karar vermişti. Gerçi bu kararın doğru olup olmadığı konusunda kuşkuları vardı, ancak böyle bir kararın gerekli olduğu kanısı ağır basmıştı. Bu kararı avukata gideceği gün alması bütün iş gücünü alıp götürmüştü; özellikle ağır ağır yaptı işlerini, çok uzun süre büroda çalışmak zorunda kaldı ve avukatın kapısının önüne geldiğinde saat çoktan onu geçmişti; zili çalmadan önce avukatı azlettiğini telefonla mı, yoksa yazıyla mı bildirseydim diye düşündü; karşı karşıya gelip konuşarak azletmek hiç hoş olmayacaktı. Fakat K. yine de böyle bir konuşmadan vazgeçmek istemedi, avukatını başka yolla azlettiği takdirde avukatı bunu sessizce ya da birkaç bildik şey söyleyerek kabullenecekti ve tabii eğer Leni bir şekilde araştırıp bir şeyler bulamazsa, K. avukatın bu azli nasıl karşıladığını öğrenemeyecekti, ayrıca K. avukatın görüşünü önemli buluyor ve avukata göre bu azil K. için nasıl sonuçlar doğuracak bilmek istiyordu. Avukat, karşısında oturduğunda eğer azledildiğini öğrenip şaşırırsa, fark ettirmemeye çalışsa da, K. onun yüz ifadesinden ve davranışlarından neyin ne olduğunu kolaylıkla anlayabilirdi. Hatta savunmayı avukatta bırakma konusunda ikna olması ve onu azletmekten vazgeçmesi de bir ihtimaldi.

Avukatın kapısını çaldığında, her zaman olduğu gibi önce kimse açmadı. "Leni daha çabuk olabilir," diye geçirdi K. aklından. Fakat yine de –ister genelde Leni'nin yaptığı gibi, ister ropdöşambrlı adamın ya da bir başkasının rahatsızlık vermesindense– bir başkasının karışmamasının bir yararı vardı. K. ikinci kez kapının ziline bastığında, diğer kapıya baktı, fakat o da bu defa kapalıydı. Sonunda avukatın kapısının deliğinden bir çift gözün baktığını gördü, fakat bunlar Leni'nin gözleri değildi. Biri kapıyı açtı, fakat kapının arkasına dayanmıştı, içeriden birine "O geldi!" diye seslendi ve ancak ondan sonra kapıyı tamamen açtı. K. da dışarıdan kapıya dayanmıştı, çünkü arkasından diğer evin kapısında kilidin aceleyle döndüğünü duymuştu. Nihayet önündeki kapı açılınca hızla içeriye daldı ve tam o sırada üzerinde yalnızca bir gecelik olan Leni'nin, kapıyı açanın uyarısıyla, odaların arasındaki holden kaçarak uzaklaştığını gördü. K. kadının arkasından bir süre baktı ve sonra kapıyı açana döndü. Kısa boylu, zayıf, sakallı bir adamdı. Elinde bir mum vardı. "Siz burada mı çalışıyorsunuz?" diye sordu K. "Hayır," diye yanıt verdi adam, "ben yabancıyım, avukat davama bakıyor, davam için buradayım." "Üzerinizde ceketiniz olmadan mı?" diye sordu K. ve eliyle adamın giysilerini işaret etti. "Ah, affedersiniz!" dedi adam ve mumu kendi üzerine tuttu, sanki üzerindekileri ilk kez görüyordu. "Leni sevgiliniz mi?" diye sordu K. kısaca. Bacaklarını hafif aralamış, şapkasını tuttuğu ellerini arkasında kavuşturmuştu. Üzerindeki palto bile bu zayıf, ufak tefek adamın yanında kendini üstün hissetmesini sağlıyordu. "Ah, Tanrım," dedi adam ve bir elini korkuyla kendini savunmak ister gibi yüzüne götürdü; "hayır, hayır, aklınıza neler de geliyor?" "İnandırıcı görünüyorsunuz," dedi K. gülümseyerek, "yine de – gelin." Şapkasını sallayarak adama önden gitmesi için işaret etti. "Adınız ne?" diye sordu K. yolda. "Block, tüccar Block," dedi kısa boylu adam ve kendini tanıtırken K.'ya döndü, K. ise adamın dur-

masına izin vermedi. "Bu sizin gerçek adınız mı?" diye sordu K. "Elbette, neden kuşku duydunuz?" idi yanıt. "Adınızı söylememeniz için bir nedeniniz vardır diye düşündüm," dedi K. Kendini o kadar rahat hissediyordu ki, yabancı ülkede altsınıftan insanlarla konuşurken kendisine dair hiçbir şeyden söz etmeyen, başkalarının ilgilendiği şeylerden onları hiç umursamıyormuş gibi bahseden, onları kendi gözünde isterse yücelten, isterse alçaltan insanlar gibi tıpkı. Avukatın çalışma odasının kapısına geldiğinde K. durdu, kapıyı açtı, arkasından gelen tüccara seslendi. "O kadar acele etmeyin! Burayı aydınlatın!" K. Leni'nin buraya saklanmış olacağını düşünmüştü, tüccara her yeri arattı, fakat oda boştu. Yargıcın resmi önünde K. tüccarı pantolon askılarından tutup çekti. "Resimdekini tanıyor musun?" diye sordu ve işaretparmağıyla yukarıyı gösterdi. Tüccar mumu kaldırdı, gözlerini kırparak yukarıya baktı ve şöyle dedi: "Bu bir yargıç." "Yüksek bir yargıç mı?" diye sordu K. ve tüccarın yanında durup resmin onun üzerinde yarattığı etkiyi gözlemledi. Tüccar hayran hayran yukarıya bakıyordu. "Bu bir yüksek yargıç," dedi tüccar. "Doğru bir tespit değil," dedi K. "Bu alt düzeydeki sorgu yargıçlarının en altındakidir." "Şimdi hatırladım," dedi tüccar ve mumu indirdi, "ben duymuştum da." "Pek tabii ki," dedi K., "unutmuşum, kuşkusuz duymuşsunuzdur." "Fakat neden, niçin?" diye sordu tüccar, K. ile kapıya doğru giderken. Dışarıda, koridorda şöyle dedi K.: "Siz Leni'nin nerede saklandığını biliyorsunuz değil mi?" "Saklanmak mı?" dedi tüccar, "Hayır, ama mutfakta olmalı, avukata çorba yapıyordu." "Neden bunu hemen söylemediniz?" diye sordu K. "Ben sizi oraya götürmek istedim ancak siz beni geri çağırdınız," diye yanıt verdi K.'nın birbiriyle uyuşmayan emirlerini arka arkaya duymaktan kafası karışan tüccar. "Çok kurnaz olduğunuzu mu düşünüyorsunuz," dedi K., "o zaman düşün önüme!" K. mutfağa ilk defa girmişti, mutfak şaşırtacak kadar büyüktü ve lüks döşenmişti.

Sadece ocak bile normal bir ocağın üç katı büyüklüğündeydi, öbür eşyalar ayırt edilmiyordu, çünkü mutfağı sadece girişte asılı küçük bir lamba aydınlatıyordu. Ocağın başında her zamanki gibi üzerinde beyaz önlükle Leni duruyordu ve ispirto ateşinin üzerindeki tencereye yumurtaları kırıyordu. "İyi akşamlar, Josef," dedi Leni yan yan bakarak. "İyi akşamlar," dedi K. ve eliyle tüccarın oturması için biraz ilerideki koltuğu işaret etti, tüccar da oturdu. K. ise arkadan Leni'ye iyice yanaştı ve omuzlarının arkasından ona şunları söyledi: "Kim bu adam?" Leni bir eliyle K.'ya sarıldı, diğer eliyle çorbayı karıştırırken K.'yı kendine doğru çekip şunları söyledi. "Zavallı, acınacak bir adam. Block adında bir tüccar. Bir bak ona." Her ikisi de arkasına dönüp baktı. Tüccar, K.'nın kendisine gösterdiği koltukta oturuyordu, ışığına gerek kalmayan mumu söndürmüş, is yapmasın diye de parmaklarıyla fitili eziyordu. "Sen gecelikleydin," dedi K. ve eliyle Leni'nin başını yine ocağa döndürdü. Leni susuyordu. "Bu adam senin sevgilin mi?" diye sordu K. Leni çorba tenceresini tutmak istedi, ancak K. Leni'nin iki elini tutup şöyle dedi: "Cevap ver!" Leni ise "Çalışma odasına gidelim, orada sana her şeyi anlatacağım," diye yanıtladı. "Hayır," dedi K., "bana burada anlatmanı istiyorum." Leni ona sarıldı ve onu öpmek istedi, K. onu itti ve şöyle dedi: "Şimdi beni öpmeni istemiyorum." "Josef," dedi Leni yalvarırcasına gözlerinin içine bakarak. "Beni Bay Block'tan kıskanmıyorsun herhalde. – Rudi," diye seslendi sonra tüccara dönerek, "Bana yardım et, gördüğün gibi benden şüphe ediyor, bırak elindeki mumu." Her ne kadar tüccar tüm bunları dinlememiş gibi görünüyorsa da, her şeyin farkındaydı. "Neden kıskandığınızı anlayamadım," dedi tüccar, pek de hazırcevap olduğu söylenemezdi. "Doğrusu ben de anlayamadım," dedi K. ve gülümseyerek adama baktı. Leni kahkaha attı ve K.'nın bir anlık dalgınlığından yararlanarak koluna girdi ve kulağına fısıldadı: "Bırak şimdi onu, nasıl bir insan olduğunu görü-

yorsun işte, onunla avukatın önemli bir müşterisi olduğu için ilgilendim, başka bir neden yok. Ya sen? Bugün avukatla görüşmek mi istiyorsun? Avukat bugün çok hasta, fakat istersen geldiğini haber veririm. Fakat geceyi benimle geçireceksin, kesinlikle. Çok uzun zamandır gelmiyordun, avukat bile seni sordu. Davanı ihmal etme. Ayrıca benim de sana anlatmak istediğim ve öğrendiğim bir sürü şey var. Fakat önce paltonu çıkar!" Leni ona paltosunu çıkarması için yardım etti, şapkasını aldı, eşyalarla birlikte onları asmaya hole gitti, sonra koşa koşa geri geldi, çorbaya baktı. "Önce geldiğini mi haber vereyim, yoksa ona çorba mı götüreyim?" "Önce geldiğimi haber ver," dedi K., kızgındı, aslında Leni ile kendi problemi, özellikle de hâlâ karar vermediği avukatı azletme konusunu ayrıntılı konuşmak istiyordu, fakat tüccarın oradaki varlığı canını sıkmış ve onu vazgeçirmişti. Ancak şimdi davasının, bu küçük tüccarın işin içine girmesine izin veremeyeceği kadar önemli olduğunu düşündü, koridora çıkmış olan Leni'yi geri çağırdı. "Önce çorbasını götür," dedi, "benimle konuşurken güçlü olması gerekir." "Siz de avukatın bir müvekkili misiniz," dedi alçak sesle oturduğu köşeden tüccar, bir şeyi tespit ediyormuş gibi. Fakat söyledikleri iyi karşılanmadı. "Bu sizi ne ilgilendirir ki?" dedi K. ve Leni de "Sessiz ol!" dedi. "O zaman önce ona çorba götüreyim," dedi Leni K.'ya ve çorbayı bir tabağa koydu. "Ancak sonrasında uyumasından korkarım, yemekten sonra uyur genellikle." "Ona söyleyeceklerim uykusunu kaçıracaktır," dedi K., sürekli avukatla önemli şeyler konuşacağı sinyalini veriyor, Leni'nin ne konuşacağını sormasını bekliyordu, ancak ondan sonra ona danışacaktı. Fakat Leni sadece söylenen emirleri çarçabuk yerine getiriyor, soru sormuyordu. Çorba tabağıyla yanından geçerken yumuşak bir şekilde ona dokundu ve kulağına fısıldadı: "Çorbasını içer içmez senin geldiğini haber vereceğim ki, hemen sonrasında yanıma gelebilesin." "Haydi, git," dedi K., "git haydi."

"Daha nazik olsana," dedi Leni ve elinde çorba tabağı kapıda bir kez daha dönüp baktı.

K. Leni'nin arkasından baktı; artık kesin kararını vermişti, avukatını azledecekti, daha önce bu konuyu Leni ile konuşmaması da iyi olmuştu; Leni'nin tüm olaylar hakkında bilgisi yoktu; konuşsaydı Leni kesinlikle böyle bir şeyi önermezdi, muhtemelen K.'yı avukatı azletme fikrinden caydırırdı. K. kuşku ve huzursuzluk içinde kalmaya devam ederdi, bir süre sonra kararını yine de yerine getirirdi, çünkü bu karar acildi. Ne kadar önce yerine getirirse o kadar az zarar görecekti. Belki de tüccar bu konuda bir şeyler söyleyebilirdi.

K. döndü, bunu fark eden tüccar hemen kalkmaya çalıştı. "Kalkmayın," dedi K. ve adamın yanında oturmak için bir sandalye çekti. "Siz avukatın eski bir müvekkilisiniz, değil mi?" diye sordu K. "Evet," dedi tüccar, "çok eski bir müvekkil." "Kaç yıldır sizin avukatlığınızı yapıyor?" diye sordu K. "Bununla ne kastettiğinizi anlamadım," dedi tüccar, "işimle ilgili konularda avukatlığımı yapıyor –ben tahıl işiyle uğraşıyorum– işi devraldığımdan beri, aşağı yukarı yirmi yıldır; asıl davamda ise, sanırım kastettiğiniz bu, başından beri beni temsil ediyor, o da beş yıldan uzun bir zaman oldu. Evet, beş yıldan daha uzun," diye ekledi ve eski bir evrak cüzdanı çıkardı, "işte, hepsini buraya kaydettim; isterseniz tüm tarihleri söyleyebilirim. Hepsini akılda tutmak zor. Benim davam herhalde daha da uzun sürecek, karımın ölümünden sonra başladı, beş buçuk yıldan fazla." K. sandalyesini ona yanaştırdı. "Demek ki avukat sıradan davaları da alıyor öyle mi?" diye sordu. Mahkemelerin ve hukuk bilimlerinin arasındaki bağ, K.'ya pek rahatlatıcı gelmişti. "Elbette," dedi tüccar ve sonrasında K.'ya fısıldadı: "Hatta onun bu tür konularda diğer konulardan daha iyi olduğu söyleniyor." Fakat bunu söylediğine pişman oldu, bir elini K.'nın omzuna koydu ve şöyle dedi: "Sizden rica ederim, bu söylediklerim aramızda kalsın." K. onu rahatlatmak için bacağı-

na dokundu ve "Hayır, ben gammaz değilim," dedi. "Çünkü avukat kindardır," dedi tüccar. "Sizin gibi sadık bir müvekkile kuşkusuz bir şey yapmayacaktır," dedi K. "Yapar, hem de nasıl," dedi tüccar, "sinirlendi mi gözü bir şeyi görmez, ayrıca ben ona sadık da değilim." "Neden değilsiniz?" diye sordu K. "Size güvenebilir miyim?" diye sordu tüccar kuşkuyla. "Güvenebileceğinizi düşünüyorum," dedi K. "Pekâlâ," dedi tüccar, "size birazını açıklayacağım, fakat siz de bana bir sırrınızı söylemelisiniz, söylemelisiniz ki avukata karşı birlik olabilelim." "Siz çok ihtiyatlı birisiniz," dedi K., "fakat ben size öyle bir sır söyleyeceğim ki tamamen rahatlayacaksınız. Avukata nasıl sadakatsizlik ediyorsunuz, söyleyin bakalım." "Benim," dedi tüccar tereddütle ve alçakça bir şey söylüyormuş gibi bir tonla, "benim ondan başka avukatlarım da var." "Bu kötü bir şey değil ki," dedi K., biraz hayal kırıklığıyla. "Burada değil, evet," dedi tüccar, itirafa başladığından beri güçlükle nefes alıyordu, fakat K.'nın sözleriyle biraz güven gelmişti. "Buna izin yok. Hele ki böyle bir avukatın yanı sıra şöhreti kötü avukatı kesinlikle tutamazsınız. Ve ben tam da bunu yaptım, benim onun dışında şöhreti kötü tam beş avukatım daha var." "Beş mi," diye haykırdı K., sayıyı duyunca iyice şaşırmıştı, "bunun dışında beş avukat daha öyle mi?" Tüccar başıyla onayladı. "Şu sıralar altıncısını ayarlamaya çalışıyorum." "Fakat neden bu kadar çok avukata ihtiyacınız var?" diye sordu K. "Hepsine ihtiyacım var," dedi tüccar. "Bana bunu açıklar mısınız?" diye sordu K. "Memnuniyetle," dedi tüccar. "Öncelikle davayı kaybetmek istemiyorum, bu anlaşılır değil mi? Bu nedenle bana yardımcı olabilecek hiçbir şeyi atlamak istemiyorum; yararlı olabileceği umudu çok küçük bile olsa bunu göz ardı edemem. Bu nedenle sahip olduğum her şeyi dava uğruna harcadım. Örneğin işe bağladığım tüm parayı çektim. Eskiden işyerimdeki bürolar neredeyse bütün bir katı dolduruyordu, bugün ise tek bir çırakla binanın arka

tarafında küçük bir oda yetiyor. Bu gerilemenin nedeni parayı çekmem değil. Aksine artık çalışacak gücüm de yok. İnsanın başında bir dava varsa, başka şeylerle uğraşacak pek zamanı olmuyor." "Siz bizzat mahkemede de mi çalışıyorsunuz?" diye sordu K. "Tam da bu konuda bir şeyler öğrenmek isterim." "Bu konuda pek bir şey anlatamam," dedi tüccar, "başlangıçta denedim denemesine, ancak sonra vazgeçtim. Çok yorucu bir iş ve pek fazla bir şey de çıkmıyor. Orada çalışmak ve bir şeyler elde etmeye çabalamak, en azından bana göre değilmiş. Sadece orada oturup beklemek bile çok yorucu. Mahkeme kalemlerindeki ağır havayı siz de bilirsiniz." "Orada olduğumu nereden biliyorsunuz?" diye sordu K. "Koridordan geçtiğinizde ben de bekleme salonundaydım." "Nasıl bir tesadüf!" diye haykırdı K. kendini kaptırarak ve tüccarın baştaki komik durumunu unutarak. "O zaman beni gördünüz! Ben koridordan geçerken siz bekleme salonundaydınız. Evet, ben bir defa geçtim oradan." "Çok da büyük bir tesadüf değil," dedi tüccar, "ben neredeyse her gün oradayım." "Anlaşılan ben de daha sık gitmek zorunda kalacağım," dedi K., "ancak bu defa gittiğimde önceki kadar saygıyla karşılanmayacağım. Hepsi ayağa kalkmışlardı. Benim bir yargıç olduğumu düşünmüşlerdi herhalde." "Hayır," dedi tüccar, "o vakit biz bir mübaşiri selamlamıştık. Sizin bir sanık olduğunuzu biliyorduk. Böyle haberler çok çabuk yayılır." "Demek biliyordunuz," dedi K., "o zaman davranışlarım size belki de pek kibirli gelmiştir. Bu konuda konuşulmadı mı?" "Hayır," dedi tüccar, "tam tersine, fakat onlar aptalca şeyler." "Nasıl aptalca şeyler?" diye sordu K. "Niçin soruyorsunuz?" dedi tüccar kızarak. "Anlaşılan oradaki insanları tanımıyorsunuz ve söylersem belki de yanlış anlayacaksınız. Bu davada hep bir şeylerin, aklın alamayacağı şeylerin çıkacağını düşünmelisiniz, örneğin çok yorulursunuz, pek çok şey dikkatinizden kaçabilir ve işte o zaman da batıl inançlara kapılırsınız. Ben başkalarından bahsediyo-

rum, ama ben de onlardan pek farklı değilim. Bu batıl inançlardan birine örnek vereyim, birçok şeyin, sanığın yüzünden anlaşılacağına inanılır, özellikle dudaklarının biçiminden davanın nasıl sonuçlanacağının bilinebileceği sanılır. Böyle insanlar, örneğin sizin dudaklarınıza bakarak çıkardıkları sonuca göre, yakında hüküm giyeceğinizi iddia ediyorlar. Tekrar ediyorum gülünç bir batıl inanç bu ve buna benzer birçok olayda da gerçek olgularla tamamen çürütülmüştür, fakat insan böyle bir toplumda yaşadığında böyle düşünmekten kendini alamıyor. Bu batıl inancın ne kadar güçlü etki edebileceğini düşünün bir kere. Orada biriyle konuşmuştunuz değil mi? Fakat size hemen hemen hiç yanıt verememişti. Orada insanın kafasını karıştırabilecek çok şey vardı, fakat onlardan biri tabii ki dudaklarınızdı. O adam sizin dudaklarınızda kendi mahkûmiyetinin işaretini gördüğünü söyledi çok sonra." "Benim dudaklarımda mı?" diye sordu K. ve cebinden bir ayna çıkarıp yüzüne baktı. "Ben dudaklarımda çok farklı bir şey göremiyorum. Ya siz?" "Ben de görmüyorum," dedi tüccar, "kesinlikle, hiçbir şey görmüyorum." "Bu insanlar nasıl da batıl inançlı!" diye haykırdı K. "Ben demedim miydim?" diye sordu tüccar. "Bu tür insanlar bu kadar sık mı bir araya geliyor ve fikir alışverişinde bulunuyorlar?" diye sordu K. "Ben bugüne kadar kendimi hep dışarıda tuttum." "Genellikle birbirleriyle pek görüşmezler," dedi tüccar, "bu mümkün de değil, sayıları çok. Ortak çıkarları da çok az. Bazen bir grup içinde ortak çıkarların olduğu düşüncesi oluşsa da, kısa bir süre sonra bunun bir yanılgı olduğu ortaya çıkar. Mahkemeye karşı birlikte direnmek mümkün değil. Her dava kendi içinde değerlendirilir; bu, mevcut mahkemeler içinde en titiz olanıdır. Bu nedenle ortak hareketten bir şey çıkmaz, bazen kişi tek başına davrandığında gizlice başarı elde edebilir; ancak o kişi başarı elde ettiğinde diğerlerinin bu sonuçtan haberi olur; hiç kimse neler olduğunu bilmez. Yani ortaklık, ortak hareket etme

diye bir şey yoktur, insanlar yalnızca bekleme salonlarında, orada burada bir araya gelirler, fakat o zaman da fazla konuşmazlar. Batıl inançlarla dolu fikirler ise eskiden beri vardır ve kendi kendine de çoğalır." "Ben o gün o beyleri bekleme salonunda gördüm," dedi K., "orada öylece beklemeleri bana öyle beyhude geldi ki." "Beklemek beyhude değildir," dedi tüccar, "beyhude olan, kişinin tek başına olaya müdahale etmesidir. Size dediğim gibi bu avukatın dışında beş avukatım daha var. Bu durumda insan şöyle düşünüyor – işte şimdi davayı tamamen onlara bırakabilirim. Ancak bu yanlışmış. Tek avukatım olduğunda nasıl her şeyi ona bırakamadıysam, bu kadar çok avukatım olunca da her şeyi onlara bırakamıyorum. Anlamıyorsunuz değil mi?" "Hayır," dedi K. ve tüccarın çok hızlı konuşmasını engellemek için elini onun elinin üzerine koydu, "biraz daha yavaş konuşmanızı rica ediyorum, bunların hepsi benim için çok önemli ve hızlı konuştuğunuz için sizi takip edemiyorum." "Bana hatırlatmanız iyi oldu," dedi tüccar, "siz tabii yenisiniz, gençsiniz. Davanız altı aydır sürüyor, değil mi? Evet duymuştum. Yeni bir dava. Fakat böyle şeylerin üzerinde defalarca düşündüğüm için bana dünyanın en normal şeyiymiş gibi geliyor." "Siz davanızın ilerlediğini görmekten memnunsunuz, değil mi?" diye sordu K., tam olarak tüccarın davasının ne durumda olduğunu sormak istememişti. Fakat net bir yanıt da almadı. "Evet, benim davam beş yıldır sürüp duruyor," dedi tüccar ve başını eğdi, "bu azımsanmayacak bir başarı." Sonra bir süre sustu. K., Leni'nin gelip gelmediğine dikkat kesildi, bir yandan gelmesini istemiyordu, çünkü tüccara soracağı çok şey vardı ve Leni'nin bu ikili görüşmeyi öğrenmesini istemiyordu; öte yandan kendisinin orada olmasına rağmen Leni'nin çorbayı götürmek için gerekenden daha uzun bir süre avukatın yanında kalmasına kızıyordu. "O günleri çok iyi hatırlıyorum," dedi tüccar, K. hemen dikkat kesildi, "benim davam da sizin davanız gibi henüz yeniy-

ken, o zamanlar sadece bu avukatım vardı, fakat ondan pek memnun değildim." Burada her şeyi öğreniyorum, diye geçirdi aklından K. ve başıyla onayladı, böylece tüccara anlatmaya değer her şeyi anlatması için cesaret veriyor gibiydi. "Benim davam," dedi tüccar, "ilerlemiyordu, soruşturmalar oluyordu, ben hepsine gidiyordum, materyal topluyordum, işimle ilgili tüm defterleri mahkemeye sunuyordum, ancak sonradan öğrendim ki bunun hiç gereği yokmuş, her defasında avukata koştum, o da çeşitli dilekçeler verdi–" "Çeşitli dilekçeler mi?" diye sordu K. "Evet, elbette," dedi tüccar. "Bu benim için çok önemli," dedi K., "benim davamda ise hâlâ birinci dilekçeyle uğraşıyor. Henüz bir şey yapmadı. Görüyorum ki benim davamı kasten ihmal ediyor." "Dilekçenin henüz tamamlanmamış olmasının başka haklı nedenleri olabilir," dedi tüccar. "Ayrıca benim dilekçelerimin değerinin olmadığı çok sonra anlaşıldı. Hatta mahkeme görevlilerinden birinin yardımı sayesinde dilekçemin birini okudum. Profesyonelce yazılmış olmakla birlikte içeriğinde bir şey yoktu. Her şeyden önce içinde anlamadığım pek çok Latince sözcük vardı, mahkemeye yapılan sayfalar dolusu başvurular, itirazlar, yardım talepleri, sonrasında da adlarını anmadığı, ancak kimler olduğu tahmin edilebilecek bir sürü memura karşı yağdırdığı övgüler, avukatın kendi kendini övmesi, ama bunu yaparken de mahkemenin gözünde kendini köpek gibi alçaltışı ve en sonunda da sözde benim davama benzeyen eski davalardan örnekler. Anlayabildiğim kadarıyla bu soruşturmalar itinayla yürütülmüştü. Bütün bunlarla avukatımın çalışma yöntemine dair kötü bir şey söylemek istemiyorum, ancak benim okuduğum dilekçe diğer dilekçelerden sadece biriydi, öyle olmakla birlikte o gün davamda bir ilerleme olmadığını gördüm." "Nasıl bir ilerleme görmek istiyordunuz?" diye sordu K. "Çok mantıklı sorular soruyorsunuz," dedi tüccar gülümseyerek, "bu tür davalarda nadiren ilerleme olur. Fakat o zamanlar ben bunu bilmiyor-

dum. Ben tüccarım ve hatta o tarihte bugünkünden daha fazla tüccar kafalıydım, somut adımlar görmek istiyordum, her şeyin sona doğru ilerlemesi ya da en azından düzenli bir şekilde yükselmesi gerektiğini düşünüyordum. Onun yerine sadece içeriği aynı dilekçeler vardı; cevapları da hep aynıydı; her hafta birkaç kez mahkemeden birileri işyerime, evime ya da beni bulacağı yere gelirdi; bu tabii ki rahatsız ediciydi (en azından bu bakımdan bugün her şey daha iyi, telefon daha az rahatsız ediyor), iş yaptığım insanlar, özellikle akrabalarım davamla ilgili söylentiler yaymaya başlamışlardı, anlayacağınız her yandan zarar görüyordum ve ilk duruşmanın yakın tarihlerde olacağına dair en ufak bir işaret yoktu. Bu nedenle avukata gidiyor ve bu konudaki şikâyetimi dile getiriyordum. Avukat uzun uzadıya açıklamalar yapıyordu yapmasına, ancak benim istediğim şekilde davranmayı kesinlikle reddediyordu, hiç kimsenin duruşmanın hangi tarihte yapılacağına dair bir etkisinin olamayacağını, dilekçeyle böyle bir şeyi –benim isteğimdi bu– talep etmenin imkânsız olduğunu, bunun beni ve onu mahvedeceğini söylüyordu. Kendi kendime şöyle düşündüm: Bu avukatın istemediği ya da yapamadığı şeyi başka bir avukat isteyebilir ve yapabilir. Bu nedenle kendime başka avukat aradım, bu arada hemen belirtmek isterim ki, hiçbir avukat esas duruşma için bir tarih talep etmedi ya da bunu kabul ettiremedi, ancak bir şartla mümkün olmakla birlikte ki buna daha sonra değineceğim, böyle bir şey imkânsızdı, yani bu açıdan avukatım beni aldatmamıştı; öte yandan başka avukatlar tuttuğum için pişman da olmadım. Dr. Huld'dan, kötü şöhretli avukatlar hakkında kesinlikle bir şeyler duymuşsunuzdur, muhtemelen size onların çok aşağılık insanlar olduğunu söylemiştir ve gerçekten öyledirler de. Ancak Bay Huld ne zaman onlardan bahsetse, onlarla kendisini ve arkadaşlarını karşılaştırsa hep küçük bir hata yapar, bu hataya dikkatinizi çekmek isterim. O kendi çevresindeki avukatları hep 'büyük avukatlar' olarak değer-

lendirir. Bu yanlış, isteyen herkes tabii ki kendisine 'büyük' diyebilir, ancak burada önemli olan mahkemenin bunu nasıl değerlendirdiğidir. Ayrıca şöhreti kötü avukatlardan başka küçük ve büyük avukatlar da vardır. Bizim avukatımız ve arkadaşları sadece küçük avukatlardır, benim duyduğum ancak hiç görmediğim büyük avukatların mevki bakımından küçük avukatlardan üstünlüğü ise küçük avukatların aşağıladıkları kötü şöhretli avukatlara olan üstünlüğünden çok daha büyüktür." "Büyük avukatlar mı?" diye sordu K. "Onlar da kim? Onlara nasıl ulaşılabilir?" "Şimdiye kadar onlarla ilgili ya da onlar hakkında bir şey duymadınız, öyle mi?" dedi tüccar. "Onların varlığından haberdar olup da onların müvekkili olmayı düşlemeyen tek bir sanık yoktur. İyisi mi siz kendinizi öyle kaptırmayın. Büyük avukatlar kimlerdir, bilmiyorum ve onlara ulaşmak herhalde mümkün değil. Büyük avukatların kesinlikle el attığını söyleyebileceğim tek bir dava yok. Bazı insanların savunmalarını üstleniyorlar, fakat bu, kişinin istemesiyle elde edebileceği bir şey değil, onlar sadece kendi istedikleri kişinin avukatlığını yaparlar. Fakat üstlenecekleri dava alt kademedeki mahkemeden çıkmış olmalıdır. Ayrıca onları düşünmemek daha iyidir, aksi halde diğer avukatlarla yapılan görüşmeler, onların önerileri ve yardımları insana iğrenç gelir; ben bizzat kendim yaşadım; her şeyi fırlatıp atmak, evde yatağa girip hiçbir şeyi duymamak istedim. Fakat tabii ki bu yapılabilecek en aptalca şey olur ve insan o zaman yatağında bile rahat edemez." "Yani siz o vakitler büyük avukatları düşünmediniz, öyle mi?" diye sordu K. "Çok uzun süre düşünmedim," dedi tüccar ve gülümsedi yine, "onları tamamen unutmak ne yazık ki imkânsız, özellikle geceleri böyle düşünceler için pek uygun, fakat ben o tarihlerde hemen olumlu bir sonuç almak istiyordum, bu nedenle kötü şöhretli avukatlara gittim."

"Oh, nasıl da baş başa vermiş oturuyorsunuz burada!" diye seslendi, tam o sırada çorba tabağıyla geri dönen ve

kapıda duran Leni. İkisi de gerçekten birbirine iyice yanaşmış oturuyorlardı, hafif dönecek olsalar kafaları birbirine çarpacaktı, tüccar kısa boylu olmasının yanı sıra hafif kambur olduğundan, K. her şeyi duyabilmek için iyice bükülmek zorunda kalmıştı. "Birazcık bekle!" diye seslendi K., Leni'yi terslercesine ve tüccarın elinin üzerindeki elini sabırsızca kımıldattı. "Benden kendisine davamı anlatmamı istedi," dedi tüccar Leni'ye. "Anlat, anlat," dedi Leni. Leni tüccarla hem sevecen hem de küçümser bir tonla konuşuyordu, bu K.'nın hoşuna gitmemişti; gördüğü kadarıyla tüccar değerli bir adamdı, en azından başkalarına gayet iyi anlatabileceği deneyimleri vardı. Leni kesinlikle onu yanlış değerlendiriyordu. K. Leni'nin tüccarın uzun süredir elinde tuttuğu mumu alıp önlüğüyle tüccarın elini silmesini, yanına eğilip pantolonuna damlayan mumu temizlemesini kızgınlıkla seyretti. "Bana kötü şöhretli avukatlardan bahsediyordunuz," dedi K. ve herhangi bir şey söylemeksizin Leni'nin elini itti. "Ne yapıyorsun?" diye sordu Leni, K.'ya hafifçe vurdu ve işini yapmaya devam etti. "Evet, kötü şöhretli avukatlar," dedi tüccar ve düşünüyormuş gibi eliyle alnını tuttu. K. ona yardımcı olmaya çalıştı ve "Hemen olumlu sonuç almak istediğinizi, bu nedenle kötü şöhretli avukatlara gittiğinizi söylemiştiniz." "Çok doğru," dedi tüccar, fakat devam etmedi. "Belki de Leni'nin önünde konuşmak istemiyor," diye geçirdi aklından K., anlatacaklarının devamını dinleme konusundaki sabırsızlığını bastırdı ve adamı daha fazla zorlamadı.

"Geldiğimi haber verdin mi?" diye sordu Leni'ye. "Elbette," dedi Leni, "seni bekliyor. Bırak şimdi Block'u, Block ile sonra da konuşabilirsin, o burada." K. tereddüt ediyordu hâlâ. "Siz burada mı kalıyorsunuz?" diye sordu K. tüccara, adamın kendisinden duymak istiyordu yanıtı, Leni'nin adamdan orada değilmiş gibi bahsetmesini istemiyordu, bugün Leni'ye içten içe pek kızmıştı. Ve yine yalnızca Leni yanıt verdi: "O sık sık burada uyur." "Burada mı uyur?" diye

sordu K., kendisi avukatla çarçabuk konuşup işini halledeceği sırada, tüccarın burada sadece kendisini bekleyeceğini, sonrasında birlikte oradan çıkıp rahatsız edilmeyecekleri bir yerde ayrıntılı bir şekilde konuşacaklarını düşünmüştü. "Evet," dedi Leni, "herkes senin gibi istediği saatte avukatla görüşemez Josef. Hasta olmasına rağmen avukatın seni saat on birde kabul etmesine şaşırmamış görünüyorsun. Arkadaşlarının senin için yaptıklarını çok doğal bir şeymiş gibi görüyorsun. Ancak arkadaşların ya da en azından ben bunu seve seve yapıyorum. Bunun için teşekkür beklemiyorum, senden istediğim sadece beni sevmen." "Seni sevmek mi?" diye geçirdi K. aklından bir an için, sonrasında "Evet, onu seviyorum," dedi kendi kendine. Buna rağmen her şeyi bir yana bırakıp umursamazca "O beni kabul ediyor, çünkü ben onun müvekkiliyim. Eğer bunun için başkalarının yardımına ihtiyaç duysaydım, o zaman her defasında yalvarmak ve teşekkür etmek zorunda kalırdım." "Bugün ne kadar da kötü o, değil mi?" diye sordu Leni tüccara. "Sanki burada değilmişim gibi," diye geçirdi aklından K. ve tüccarın, Leni'ye tıpkı Leni gibi nezaketsiz bir şekilde şöyle demesine neredeyse öfkelendi: "Avukatın onu kabul etmesinin başka nedenleri de var. Onun davası benim davamdan çok daha ilginç, ayrıca onun davası henüz başlangıç safhasında, yani daha çıkmaza girmiş değil, o nedenle avukat onunla görüşmekten memnun oluyor. Zaman geçtikçe durum değişecek." "Evet, evet," dedi Leni ve tüccara bakarken kahkaha attı, "nasıl da gevezelik ediyor!" Derken K.'ya dönerek, "Tabii ki ona asla inanmamalısın. Sevimli olduğu kadar gevezedir de. Belki de avukat o nedenle ondan hoşlanmıyordur. Her halükârda, avukat onu ancak keyfi yerindeyse kabul ediyor. Bunun değişmesi için çok çaba harcadım, ancak bu mümkün olmadı. Düşün, bazen Block'un geldiğini haber veriyorum, onu ancak üç gün sonra yanına kabul ediyor. Fakat Block onun istediği saatte orada olmazsa, işte o zaman her şey biter ve

Block'un tekrar gelmesi gerekir. Bu nedenle Block'un burada gecelemesine izin veriyorum, bazen gece yarısı Block'u yanına çağırdığı oluyor. İşte o zaman gece dahi olsa Block hazır bir şekilde onu bekliyor. Bazen de avukat Block'un burada olduğunu gördüğünde onunla görüşmesini iptal ediyor." K. soran gözlerle tüccara baktı, tüccar başıyla onayladı ve K. ile her zaman olduğu gibi çok açık konuştu, belki de utandığından dalgındı ve o nedenle samimi bir şekilde şöyle dedi: "Evet, insan sonraları avukatına bağımlı oluyor." "O görünüşte yakınıyor," dedi Leni. "Bana sıklıkla itiraf ettiği üzere burada gecelemekten çok hoşlanıyor." Leni küçük bir kapıya doğru gitti, kapıyı itip açtı. "Onun yatak odasını görmek ister misin?" diye sordu. K. yanına gitti ve kapının eşiğinden dar bir yatağın tamamen kapladığı alçak tavanlı, penceresiz odaya baktı. Bu yatağa yatmak için karyolanın ucundan tırmanmak gerekiyordu. Yatağın başucunda duvarda bir niş vardı ve orada da dağınık bir şekilde bir mum, mürekkep hokkası ve kalemi, bir miktar da kâğıt vardı, muhtemelen dava evrakı. "Hizmetçi kızın odasında mı kalıyorsunuz?" diye sordu K. ve tüccara döndü. "Leni benim için burayı hazırladı," diye yanıtladı tüccar, "bu çok işime geliyor." K. uzun uzun ona baktı; tüccarla ilgili ilk izlenimi belki de doğruydu; deneyim sahibiydi, çünkü davası uzun süredir devam ediyordu, fakat bu deneyimleri ona pahalıya mal olmuştu. K. birdenbire tüccarın bakışlarına katlanamadı. "Onu yatağına götür!" diye seslendi kendisini anlamamış gibi görünen Leni'ye. Kendisi ise avukatın yanına gitmek istiyordu, avukatı azlederek sadece avukattan değil, Leni'den ve tüccardan da kurtulmak istiyordu. Fakat daha kapıya gelemeden tüccar alçak sesle "Sayın Şef," dedi. K., kızgın bir yüzle geri döndü. "Siz verdiğiniz sözü unuttunuz," dedi tüccar ve oturduğu yerden K.'ya rica etti. "Siz de bana bir sır verecektiniz hani." "Gerçekten mi," dedi K. ve kendisine dikkatle bakan Leni'yi de süzen bakışlarla, "o zaman dinleyin: Söyleyeceğim

şey artık sır değil. Avukatın yanına onu azledeceğimi söylemeye gidiyorum." "Onu azledecek!" diye haykırdı tüccar ve oturduğu koltuktan fırladı, kolları havada, mutfakta dört döndü. Her defasında aynı şeyi tekrar ediyordu: "Avukatı azledecek!" Leni hemen K.'nın üstüne yürümek istedi, ancak tüccar önüne geçti, fakat Leni ona bir yumruk attı. Hâlâ yumruklarını sıkarak K.'nın arkasından koştu, fakat K. ondan çok öndeydi. Leni ona yetiştiğinde, K. çoktan avukatın odasına girmişti, kapıyı da arkadan tam kapatmıştı ki Leni ayağını kapının arasına soktu, K.'yı kolundan tutup geri çekmek istedi. Fakat K., Leni'nin kolunu o kadar sert bir şekilde tutup itti ki, Leni acıyla kıvrandı ve K.'yı bırakmak zorunda kaldı. Odaya girmeye cesaret edemedi, çünkü K. kapıyı içeriden kilitlemişti.

"Uzun süredir sizi bekliyorum," dedi avukat yattığı yerden, mum ışığında okumakta olduğu yazıyı komodinin üzerine bıraktı, gözlüğünü taktı ve sert sert K.'ya baktı. K. özür dilemek yerine, "Hemen gideceğim," dedi. Avukat, K.'nın söylediklerine özür olmadığı için aldırmadı, "Bir dahaki sefere sizi bu saatte kabul etmeyeceğim," dedi. "Bu bana uyar," dedi K. Avukat soran gözlerle baktı ona. "Oturun," dedi. "Sırf siz arzu ettiğiniz için," dedi K. ve komodinin yanına bir sandalye çekip oturdu. "Kapıyı kilitlediniz gibi geldi bana," dedi avukat. "Evet," dedi K., "Leni nedeniyle." Hiç kimseyi korumak niyetinde değildi. Fakat avukat sordu. "Yine çok mu sırnaştı?" "Sırnaşmak mı?" diye sordu K. "Evet," dedi avukat, bunu söylerken güldü, öksürük krizi tuttu ve kriz geçince tekrar gülmeye başladı. "Herhalde onun sırnaşıklığını fark etmişsinizdir, öyle değil mi?" diye sordu ve eliyle K.'nın farkında olmadan komodine dayadığı eline vurdu, K. hemen elini geri çekti. "Buna pek önem vermiyorsunuz anlaşılan," dedi avukat K. susunca, "böylesi daha iyi. Aksi halde benim sizden özür dilemem gerekirdi. Bu Leni'nin garip bir huyudur, ben bu konuda onu çoktan-

dır hoş görüyorum ve bu konuda konuşmak da istemezdim eğer kapıyı kilitlemeseydiniz. Onun bu garipliğinin, aslında siz bunu açıklamak istediğim en son kişi sayılırsınız, fakat bana o kadar şaşkın bakıyorsunuz ki o nedenle anlatıyorum, bu garipliğinin nedeni, Leni'nin sanıkların çoğunu güzel bulmasından kaynaklanıyor. Leni herkese bağlanıyor, herkesi seviyor, görünen o ki herkes de onu seviyor; bazen de izin verdiğimde beni eğlendirmek için anlatıyor. Sizin şaşırdığınız kadar şaşırmıyorum ben bütün bunlara. İnsan doğru bakarsa sanıkların gerçekten güzel olduklarını görebilir. Ancak bu doğabilimleriyle ilgili garip bir durumdur. Gerçi davanın sonucu olarak öyle net, kayda değer bir değişiklik olmaz. Bu diğer mahkemedeki konular gibi değildir, sanıkların çoğu normal yaşamlarına devam ederler, eğer kendileri için her şeyle ilgilenen iyi avukatları varsa, dava onları etkilemez. Yine de bu konularda deneyimli olanlar büyük bir kalabalığın içinde bile her sanığı tek tek ortaya çıkarabilirler. 'Nasıl?' diye soracaksınız. Yanıtım sizi tatmin etmeyecektir. Çünkü sanıklar en güzelleridir. Onları güzel yapan şey suç olamaz, çünkü –en azından avukat olarak söyleyebilirim– hepsi suçlu değildir, onları güzel yapan doğru ceza da olamaz, çünkü hepsi cezalandırılmaz, o zaman güzel yapan şey kendilerine karşı açılan ve üzerlerine yapışan davalardır. Ayrıca güzel olanlar arasında çok güzel olanlar da vardır. Fakat hepsi güzeldir, şu Block, şu zavallı kurt bile."

Avukat sözlerini bitirdiğinde, K. kendini toparlamıştı, hatta son sözlerini başıyla onaylamıştı, böylece her zaman olduğu gibi avukatın konuyla ilgisi olmayan genel şeyler anlatarak kafasını karıştırmasını, dava ile ilgili neler yaptığı sorusunu ve onu konudan uzaklaştırarak engellemeye çalışmasını bir kez daha görmüştü. Avukat ise K.'nın bu defa her zamankinden daha fazla karşı koyduğunu fark etmişti, çünkü K. şimdi susuyordu. "Bugün yanıma gelmenizin belli bir nedeni var mı?" "Evet," dedi K. ve avukatı daha iyi görebil-

mek için elini mum ışığına biraz siper etti, "sizi bugünden itibaren avukatlığımdan azlettiğimi söylemek istiyorum." "Sizi doğru mu anladım?" diye sordu avukat, yatakta yarım doğruldu ve ellerinden destek aldı. "Sanırım doğru anladınız," dedi K., oturduğu yerde dimdik durarak. "Pekâlâ, şimdi bu plan üzerinde konuşabiliriz," dedi avukat bir süre sonra. "Başka plan yok," dedi K. "Olabilir," dedi avukat, "buna rağmen acele etmemize gerek yok." Avukat "biz" sözcüğünü kullanarak adeta K.'yı bırakma niyetinde olmadığını, avukatlığını yapamayacaksa da, en azından danışmanı olarak kalmak istediğini gösteriyordu. "Acele değil," dedi K., yavaş yavaş ayağa kalktı, avukatın koltuğunun arkasına geçti, "çok iyi düşünüldü ve hatta belki de çok uzun. Karar katidir." "O zaman bir iki şey söylememe izin verin," dedi avukat ve yorganını üzerinden itip yatağının kenarına oturdu. Çıplak beyaz tüylü bacakları soğuktan titriyordu. K.'ya kanepeden bir örtü getirmesini rica etti. K. örtüyü getirdi ve "Kendinizi gereksiz yere üşüteceksiniz," dedi. "Nedeni yeterince önemli," dedi avukat üst bedenini yorganla örterken ve bacaklarına örtüyü sararken. "Amcanız benim arkadaşım ve ben sizi de zaman içinde sevdim. Bunu açıkça itiraf ediyorum. Bunun için utanmama gerek yok." Yaşlı adamın bu dokunaklı konuşması K.'nın hoşuna gitmemişti, çünkü bu konuşma kendisini ayrıntılı bir konuşma yapmaya zorlayacaktı ki bunu hiç istemiyordu, ayrıca açıklamaları onu kararından döndürmese de her zaman olduğu gibi kafasını karıştırıyordu. "Dostça yaklaşımınız için size teşekkür ederim," dedi, "davamla elinizden geldiğince, kendinizce bana yararlı olabileceğini düşündüğünüz şekilde ilgilendiğinizi gördüm. Ancak ben son zamanlarda bunun yeterli olmadığını fark ettim. Tabii ki sizin gibi yaşını başını almış, deneyimli birini benim gibi düşünmeye ikna etmeye çalışmayacağım kesinlikle; bazen farkında olmadan böyle davrandıysam, özür dilerim, ancak konu sizin de belirttiğiniz gibi son derece

önemli ve benim görüşüme göre şimdiye kadar olduğundan çok daha güçlü bir şekilde davayı ele almak gerekli." "Sizi anlıyorum," dedi avukat, "siz sabırsızsınız." "Ben sabırsız değilim," dedi K. biraz sinirli ve sözlerine fazla dikkat etmeyerek şöyle devam etti: "Amcamla size ilk kez geldiğimizde davanın benim için önemli olmadığını ve birileri bana zorla hatırlatmaya çalışmadıkça onu tamamıyla unuttuğumu anlamış olmalısınız. Fakat amcam vekâleti size vermem konusunda çok ısrar etti, ben de onu kırmamak için verdim. Ve sonrasında davanın o güne kadar olduğundan daha kolay gitmesini bekledim, çünkü davanın yükünü alması için avukata vermiştim. Ancak tam tersi oldu. Hayatımın hiçbir döneminde dava nedeniyle sizin beni temsil ettiğiniz süre boyunca çektiğim sıkıntıyı çekmedim. Yalnızken davayla ilgili hiçbir şey yapmıyordum, davayı da hiç hissetmiyordum, fakat sizi avukatım tayin ettiğimde bir şeyler olması için her şey vardı, sürekli ve her geçen gün daha büyük bir gerginlikle sizin müdahale etmenizi bekledim, fakat olmadı. Gerçi sizden mahkemeyle ilgili pek çok bilgi aldım, kuşkusuz onları başkasından öğrenmem mümkün değildi. Fakat bununla yetinemem, hele ki dava gizliden gizliye, her geçen gün biraz daha bana yaklaştıkça yetinmem imkânsız." K. önündeki sandalyeyi kendinden uzaklaştırdı ve elleri ceketinin cebinde, dimdik öylece durdu. "Belli bir noktadan sonra pek bir şey olmaz," dedi avukat alçak sesle ve sakince, "yeni bir şeyler çıkmaz. Şimdiye kadar pek çok kişi davanın bu aşamasında gelip tıpkı sizin gibi karşıma geçtiler ve benzer şeyler söylediler!" "O zaman onlar," dedi K., "tüm o insanlar benim gibi haklıydılar. Bu benim söylediklerimi çürütmüyor." "Amacım sizin söylediklerinizi çürütmek değil," dedi avukat, "fakat şunu eklemek isterim, diğerlerine nazaran sizden daha iyi bir yargıda bulunmanızı beklerdim, çünkü size gerek mahkemelerin yapısı, gerekse işim konusunda diğer müvekkillerimden daha fazla şey anlattım. Ve görüyo-

rum ki siz tüm bunlara rağmen bana yeterince güvenmemişsiniz. Benim işimi kolaylaştırmıyorsunuz." Avukat nasıl da K.'nın karşısında kendisini aşağılıyordu! Özellikle çok hassas olunması gereken bir noktada, mesleki konumunu hiçe sayarak. Bunu niçin yapıyordu? Görüldüğü kadarıyla çok meşgul bir avukattı, ayrıca zengin bir adamdı, onun için ne kazanacağı parayı kaybetmesi ne de bir müvekkilinden olması önemliydi. Ayrıca hastalık sahibiydi ve bir işin yükünden kurtulmayı kendisinin düşünmesi gerekirdi. Ancak buna rağmen K.'yı sıkıca tutuyordu! Öyle sıkı sıkı! Niçin? K.'nın amcası ile olan dostluğu muydu, yoksa K.'nın davasında çok olağanüstü bir durum vardı da bu şekilde kendini göstermeyi mi umuyordu, K. için mi yoksa –bu ihtimal de asla göz ardı edilemezdi– mahkemedeki dostları için miydi? K. onu ne kadar kaba ve saygısızca süzdüyse de avukatın yüzünden bir şey çıkaramadı. Avukatın neredeyse bilerek renk vermeyen yüz ifadesiyle sözlerinin etkisini beklediği söylenebilirdi. Ancak avukat K.'nın suskunluğunu kendi lehine yorumlamış olmalıydı, çünkü sözlerine devam etti: "Fark etmişsinizdir belki, bürom çok büyük olmasına rağmen yardımcım yok. Eskiden farklıydı, genç hukukçular benim için çalışırlardı, bugün ise yalnız çalışıyorum. Bu biraz, zamanla sizinkine benzer davalarla ilgilenerek uygulama alanında yaptığım değişiklikle, biraz da bu tür dava konularından edindiğim bilgilerimin gittikçe derinleşmesiyle ilgili. Müvekkilime ve üstlendiğim göreve karşı günah işlemek istemiyorsam bu işi hiç kimseye bırakmamam gerektiğini anladım. Fakat tüm işleri bizzat yapma kararının doğal sonuçları vardı: Avukatlığımı talep eden neredeyse tüm ricaları reddetmek zorunda kaldım ve yalnızca davaları ilgimi çeken kimseleri kabul ettim – ayrıca en yakınımda bile benim istemediğim ve fırlatıp attığım her lokmanın üzerine üşüşen yeterince yaratık var ve üstelik aşırı çalışmaktan yorgun düştüm. Buna rağmen verdiğim karardan pişman olmadım,

daha fazla davayı reddetmem gerekirdi belki, ancak üstlendiğim davalara kendimi tamamen vermemin bir zorunluluk olduğu anlaşıldı ve başarıyla ödüllendirildi. Bir defasında sıradan davalarla bu tür davalar arasındaki avukatlığın farkını çok güzel anlatan bir yazı okumuştum. Orada şöyle deniyordu: Birinde avukat, hayatı pamuk ipliğine bağlı müvekkiline karara kadar eşlik eder, diğerinde avukat müvekkilini sırtına alır ve onu hiç yere indirmeden karara ve hatta ondan sonrasına kadar sırtında taşır. İşte böyle. Fakat bu büyük işi yapmaktan asla pişman olmadığımı söylemem aslında tam da doğru değil. Sizin davanızda olduğu gibi yaptığım iş hiç görülmezse, işte o zaman pişman oluyorum." K. avukatın konuşmalarından ikna olmamış, aksine sabırsızlanmaya başlamıştı. Avukatın ses tonundan, kararından caydığı takdirde kendisini nelerin beklediğini anlamıştı, avukat yine umutlar verecek, dilekçenin ilerlediğini, mahkeme memurlarının daha iyi davrandığını ve çalışmaları aksatan güçlükleri anlatmaya başlayacaktı, – kısacası belirsiz umutlarla K.'yı oyalamak ve belirsiz tehditlerle ona eziyet etmek için bıktırıncaya kadar her şeyi tekrar edecekti. Bunun artık kesinlikle son bulması gerekiyordu, bu nedenle K. şöyle dedi: "Avukatlığıma devam ettiğiniz takdirde davamda ne yapmayı düşünüyorsunuz?" Avukat bu kırıcı soruya boyun eğerek şöyle yanıt verdi: "Davanız için başladığım şeylere devam edeceğim." "Biliyordum," dedi K., "artık başka bir şey söylemeye gerek yok." "Ben bir deneme daha yapacağım," dedi avukat, sanki K.'yı sinirlendiren şey K. ile ilgili değil de, kendisiyle ilgiliymiş gibi. "Tahminime göre sadece avukatlığımla ilgili değil, kendi davranışlarınızı da yanlış değerlendirmenizin nedeni, sanık olmanıza rağmen size karşı iyi davranılması ya da daha doğru bir deyişle kayıtsız, görünüşe göre kayıtsız davranılmasıdır. Bu sonuncunun da nedeni vardır; çoğu zaman özgür olmaktansa zincire vurulmuş olmak daha iyidir. Fakat ben size diğer sanıklara nasıl davranıldığı-

nı göstermek istiyorum, belki de bundan ders çıkarmayı başarabilirsiniz. Şimdi Block'u içeriye çağıracağım, kapıyı açın ve komodinin yanına oturun!" "Memnuniyetle," dedi K. ve avukatın dediğini yaptı; öğrenmeye her zaman hazırdı. Fakat her halükârda emin olmak için sordu: "Sizden vekâletimi aldığımı anladınız ama değil mi?" "Evet," dedi avukat, "fakat bugün bu kararınızı iptal edebilirsiniz." Yine yatağa uzandı, yorganı çenesine kadar çekti ve duvara döndü. Sonra zili çaldı.

Zili çalmasıyla birlikte Leni göründü, Leni bakışlarıyla içeride neler olduğunu anlamaya çalışıyordu; K.'nın avukatın yatağının yanında sakince oturması anlaşılan onu rahatlatmıştı. Kendisine sabit gözlerle bakan K.'yı başıyla selamladı ve gülümsedi. "Block'u getir," dedi avukat; Leni, Block'u getirmek yerine kapıya gidip seslendi: "Block! Avukatın yanına!" Ve sonra yavaşça, avukat duvara dönük olduğu ve hiçbir şeyle ilgilenmediği için, K.'nın sandalyesinin arkasına geçti. Sonra da koltuğun arkasından öne eğilip ellerini son derece yumuşak ve dikkatli bir şekilde K.'nın saçlarının arasında ve yanaklarında gezdirip onu taciz etti. Sonunda K. bunu engellemek için bir elini tuttu, Leni de biraz direndikten sonra elini bıraktı.

Block çağrıldığı gibi gelmişti, ancak kapıda durmuş ve içeriye girmekte tereddüt ediyordu. Kaşlarını kaldırdı, başını yana eğdi, sanki avukatın yanına gitmesi için verilen emrin tekrarını bekliyordu. K. onu içeriye girmesi için cesaretlendirebilirdi, fakat sadece avukatla değil, evdeki herkesle ilişkisini kesin olarak bitirmeyi kafasına koymuştu, bu nedenle hiçbir şey yapmadı. Leni de susuyordu. Block, en azından hiç kimsenin kendini kovmadığından emin, ayakuçlarına basa basa içeriye girdi, yüzü gergindi, ellerini arkasında kavuşturmuştu. Kapıyı, geri çıkma ihtimaline karşı açık bırakmıştı. K.'ya hiç bakmadı, aksine sadece sürekli, altında avukatın yattığı, ancak iyice duvara yanaştığı için görünme-

diği, yükselmiş yorgana bakıyordu. Derken avukatın sesi duyuldu. "Block burada mı?" diye sordu. Bu soru odanın içinde epeyi ilerlemiş olan Block'un göğsüne ve sırtına bir yumruk gibi geldi, Block sendeledi, olduğu yerde iki büklüm kaldı ve "Emrinizdeyim," dedi. "Ne istiyorsun?" diye sordu avukat, "Uygunsuz bir zamanda geldin." "Çağrılmamış mıydım?" diye sordu Block avukattan çok kendisine; ellerini önünde kavuşturdu ve çıkıp gitmeye hazırlandı. "Çağrıldın," dedi avukat, "yine de uygunsuz bir zamanda geldin." Biraz ara verdikten sonra ekledi: "Sen hep uygunsuz zamanda geliyorsun." Avukat konuştuğundan beri Block artık yatağa bakmıyordu, daha çok köşede bir yere bakıyor ve sanki sesin sahibinin bakışı gözünü kamaştıracak ve ona tahammül edemeyecekmiş gibi sadece dinliyordu. Fakat dinlemek de zordu, çünkü avukat duvara doğru konuşuyordu, çok alçak sesle ve hızlı hızlı. "Gitmemi ister misiniz?" diye sordu Block. "Artık gelmişsin," dedi avukat, "kal!" Duyan da avukatın, Block'un bir arzusunu yerine getirmediğini, aksine onu dayakla tehdit ettiğini sanırdı, çünkü Block gerçekten titremeye başlamıştı. "Ben dün," dedi avukat, "üçüncü yargıcın, dostumun yanındaydım ve konuyu sana getirdim. Ne söylediğini bilmek ister misin?" "Evet, lütfen," dedi Block. Avukat hemen yanıt vermediği için Block ricasını yineledi ve adeta diz çökmek istercesine eğildi. Fakat o anda K. onu azarladı: "Ne yapıyorsun?" diye haykırdı. O sırada Leni, K.'nın haykırmasına engel olmak istediğinden K., Leni'nin diğer elini de tuttu. Bu tutuşta bir sevgi yoktu, Leni sıklıkla iç çekiyor ve ellerini ondan kurtarmaya çalışıyordu. Ancak K.'nın bağırmasıyla Block cezalandırıldı, çünkü avukat ona sordu: "Senin avukatın kim?" "Sizsiniz," dedi Block. "Pekâlâ, benden başka?" diye sordu avukat. "Sizden başka kimse yok," dedi Block. "O zaman benden başka kimseyi dinleme," dedi avukat. Block söyleneni anlamıştı, kızgın bakışlarla K.'ya baktı ve ne yaptın dercesine başını salladı. Bu

davranışı kelimelere döksek, K.'ya ağır küfürler ettiği anlaşılırdı. Oysa K. bu insanla kendi davası hakkında samimi bir şekilde konuşmak istemişti! "Seni bir daha rahatsız etmeyeceğim," dedi K., sandalyesine yaslanırken. "İster diz çök, ister dört ayağının üzerinde sürün, ne istiyorsan onu yap. Beni artık hiç ilgilendirmiyor." Fakat Block'ta hâlâ onur duygusu vardı, en azından K.'ya karşı, çünkü yumruklarını sıkıp K.'nın üzerine yürüdü ve avukatın yanında sesini cesaret edebildiği kadar yükselterek bağırdı: "Benimle böyle konuşamazsınız, buna hakkınız yok. Niçin bana hakaret ediyorsunuz? Üstelik burada avukat beyin yanında, ikimize de merhamet edildiği için bulunduğumuz bu yerde. Siz benden daha iyi bir insan değilsiniz, siz de sanıksınız, sizin de bir davanız var. Eğer siz buna rağmen bir beyefendiyseniz, o zaman ben de bir beyefendiyim, hatta sizden daha büyük bir beyefendiyim. Ve bana böyle hitap edilmesini istiyorum, özellikle de sizin tarafınızdan. Ancak ben burada sizin deyiminizle dört ayağımın üzerinde sürünürken, siz orada öyle oturup sessizce dinlemeyi tercih ediyorsanız, o zaman size eski bir hukuk deyişini hatırlatayım: Şüpheli için hareket, hareketsizlikten daha iyidir, çünkü hareket etmeyen, hiç farkında olmadan bir terazinin kefesine konulabilir ve günahlarıyla birlikte tartılabilir." K. hiçbir şey söylemedi, gözlerini kırpmadan kafası karışmış bu adama hayretle baktı sadece. Son birkaç saat içinde nasıl da değişiklikler geçirmişti! Onu oradan oraya sürükleyen, dostunu düşmanını ayırt edemeyecek hale getiren dava mıydı? Avukatın kendisini bilerek aşağıladığını görmüyor muydu ve bugün K.'nın önünde bunu yapmasının tek nedeninin K.'ya gücünü göstermek ve belki de K.'yı da dize getirmek olduğunu anlamıyor muydu? Fakat Block bunu göremeyecek biriyse, avukattan bu kadar çok korktuğu için bunları fark edemiyorsa, o zaman nasıl olur da avukatı aldatacak ve kendisine başka avukatlar tuttuğunu saklayacak kadar kurnaz ve cesur olabiliyordu? Ve

nasıl oluyor da sırrını açığa çıkarabilecek K.'ya saldırabiliyordu? Fakat tüccar daha da ileri gidip, yatağa, avukata yaklaştı ve ona K.'yı şikâyet etmeye başladı: "Sayın avukat," dedi, "bu adamın benimle nasıl konuştuğunu duydunuz mu? Onun davasının daha saatleri bile sayılabiliyorken, bana, davası beş yıldır süren bana ders vermeye kalkıyor. Hatta bana küfrediyor. Kendisi hiçbir şey bilmiyor ve bana, gücüm yettiği kadar terbiye, görev, mahkeme geleneğinin ne talep ettiğini iyice öğrenmiş, araştırmış bana, küfrediyor." "Hiç kimseye aldırma," dedi avukat, "ve doğru bildiğin şeyi yap." "Elbette," dedi Block, sanki kendi kendine cesaret veriyordu, hızlı bir yan bakışla yatağın dibinde dizlerinin üstüne çöktü. "Diz çöküyorum, sayın avukat," dedi. Avukat ise susuyordu. Block bir eliyle ihtiyatla yorganı okşadı. Ortama hâkim olan sessizlikte, kendini K.'nın ellerinden kurtaran Leni, "Canımı acıtıyorsun. Bırak beni. Şimdi Block'a gidiyorum," dedi. K.'nın yanından ayrılıp yatağın kenarına oturdu. Block onun gelişine sevindi, hemen heyecanlı, fakat sessiz işaretlerle avukata karşı kendisinden yana olmasını rica etti. Anlaşılan avukatın vereceği haberlere acil ihtiyacı vardı, fakat belki bunları diğer avukatlarla paylaşmak için ihtiyaç duyuyordu. Leni muhtemelen avukatı nasıl yumuşatacağını biliyordu ve dudaklarını büzerek Block'a avukatın elini öpmesini işaret etti. Block hemen avukatın elini tutup öptü ve Leni'nin ısrarıyla ikinci kez öptü. Fakat avukat hâlâ susuyordu. O vakit Leni avukatın üzerine eğildi, uzandığında vücudunun güzelliği ortaya çıktı, yüzü avukatın yüzüne eğilmiş bir halde onun uzun, beyaz saçlarını okşadı. Bu avukatı bir yanıt vermeye mecbur etti. "Açıklamakta tereddüt ediyorum," dedi avukat, kafasını olumsuz anlamda salladığı görülüyordu, belki de bunu Leni'nin elinin baskısını daha çok hissetmek için yapmıştı. Block başı önde dinliyor ve sanki dinlemekle bir yasayı çiğniyordu. "Niçin tereddüt ediyorsun," dedi Leni. K. daha önce üzerinde çalışılmış, çok kez

tekrar edilmiş, daha birçok kez tekrar edilecek ve sadece Block için yeniliğini yitirmeyecek bir konuşmayı dinliyor hissine kapıldı. "Bugünkü davranışı nasıldı öyle?" diye sordu avukat yanıt vereceğine. Leni bu konuda fikrini söylemeden önce aşağıya, Block'a baktı ve bir süre Block'un ellerini yalvarırcasına kaldırıp ovuşturmasını izledi. Sonunda ciddi bir şekilde tamam dercesine başını salladı, avukata döndü ve "O sakin ve çalışkandı," dedi. Uzun sakallı, yaşlı bir tüccar, genç bir kıza kendisi hakkında avukata iyi şeyler söylemesi için yalvarıyordu. Aklından başka şeyler geçiyor olsa da, bu davranışı onu başkalarının gözünde haklı çıkarmazdı. K., avukatın nasıl bu şekilde davranarak kendisini kazanabileceğini düşündüğünü anlayamıyordu. K.'yı daha önce kaçırmadıysa da, bu sahneyle bunu başaracaktı. Neredeyse izleyicileri bile aşağılıyordu. Demek ki avukatın yöntemi, müvekkilin sonunda bütün dünyayı unutup davanın ancak bu dolambaçlı, yanlış yoldan sonlanabileceği umuduna kapılacak kadar etkilenmesine neden oluyordu, neyse ki K. uzun süre bu etkiye maruz kalmamıştı. Block artık avukatın müvekkili değil, köpeğiydi. Avukat, Block'a köpek kulübesine girer gibi yatağın altına sürünerek girmesini ve orada havlamasını emretseydi, Block bunu büyük bir zevkle yapardı. K. burada konuşulan her şeyi dikkatle dinlemek, daha yüksek bir makama bunu bildirmek ve bir rapor yazmak için görevlendirilmiş gibi dikkatle ve serinkanlılıkla dinliyordu. "Bütün gün ne yapmış?" diye sordu avukat. "Ben onu," dedi Leni, "iş yaparken beni rahatsız etmesin diye her zaman geldiğinde kaldığı hizmetçi odasına kapattım. Aradaki delikten arada bir bakıyor, ne yaptığını görüyordum. Hep yatakta dizlerinin üzerine çöküyor, senin ona verdiğin yazıları pencere pervazına koyuyor ve okuyordu. Bu benim üzerimde iyi bir izlenim bıraktı; çünkü pencere sadece binanın boşluğuna açılıyor ve içeriye hiç ışık girmiyor. Block'un buna rağmen okuması onun nasıl itaatkâr biri olduğunu gösteri-

yor." "Bunu duyduğuma sevindim," dedi avukat, "okuduklarını anlıyor muydu?" Block bu konuşma sırasında hiç durmadan dudaklarını kıpırdatıyordu, görünen o ki Leni'nin söylemesini umduğu yanıtı kendi içinden geçiriyordu. "Tabii ki bu konuda kesin bir yanıt veremem," dedi Leni, "en azından dikkatle okuduğunu gördüm. Bütün gün aynı sayfayı okudu ve okuduğu satırları parmağıyla takip etti. Ne zaman içeriye baktıysam, okumakta zorlanıyormuş gibi iç çektiğini gördüm. Ona ödünç verdiğin yazılar herhalde çok zor." "Evet," dedi avukat, "öyleler gerçekten. Block'un o yazıları anladığını sanmıyorum. O yazılarda kendisi için verdiğim savaşın ne kadar zor olduğu hakkında bir fikir sahibi olacaktır sadece. Ve kim için bu zor savaşı yapıyorum ben? Telaffuzu bile gülünç – Block için. Bu ne anlama geliyor, öğrenmek zorunda. Hiç ara vermeden çalıştı mı?" "Neredeyse hiç ara vermeden," dedi Leni, "sadece bir defa içmek için su rica etti. Ben de bir bardak suyu ona delikten verdim. Saat sekizde onu dışarı çıkardım ve ona yiyecek bir şeyler verdim." Block sanki burada kendisiyle ilgili övgüye değer şeyler anlatılıyormuş ve K.'yı da etkilemesi gerekiyormuş gibi yandan K.'ya baktı. Şimdi umutlanmış gibiydi, daha rahat hareket ediyor ve dizlerinin üzerinde sağa sola kayıyordu. Avukatın şu sözlerine de ne kadar şaşırdığı çok belli oluyordu: "Onu övüyorsun," dedi avukat. "Fakat tam da bu konuşmamı zorlaştırıyor. Oysa yargıç ne Block ne de davası hakkında olumlu konuştu." "Olumlu konuşmadı mı?" diye sordu Leni. "Bu nasıl olur?" Block gergin bakışlarını Leni'ye çevirmiş, adeta yargıcın çoktan söylediği sözleri Leni'nin onun lehine çevireceğine inanıyor gibiydi. "Olumlu konuşmadı," dedi avukat, "hatta Block'tan bahsedince yargıç huzursuz oldu. 'Bana Block'tan bahsetmeyin,' dedi. 'O benim müvekkilim,' dedim. 'Sizi kullanmasına izin vermeyin,' dedi. 'Onun davasını kaybedilmiş saymıyorum,' dedim. 'Sizi kullanmasına izin veriyorsunuz,' diye tekrar etti. 'Ben öyle düşünmüyo-

rum,' dedim. 'Block, davasında çalışkan ve davasının peşinde. Her zaman hazır olabilmek için neredeyse hep evimde kalıyor. Böyle çalışkan biri her zaman bulunmaz. Kuşkusuz insan olarak pek hoş biri değil, etrafındakilere davranışları iğrenç ve pek temiz biri de değil, fakat davası açısından kusursuz.' Kusursuz derken bilhassa abarttım. Bunun üzerine yargıç şöyle dedi: 'Block sadece kurnazdır. Çok deneyim kazandı ve davayı nasıl sürüncemede bırakacağını biliyor. Fakat bilgisizliği, kurnazlığından daha büyük. Davasının henüz başlamadığını öğrense, davasının başlaması için gonga bile vurulmadığı kendisine söylense ne derdi acaba?' Sakin ol Block!" dedi avukat, çünkü Block o sırada, anlaşılan bir açıklama rica etmek için tereddütle dizlerinin üzerinde yükselmişti. Avukat ilk kez açıklayıcı sözcüklerle Block'a dönmüştü. Yorgun gözlerle yarı amaçsız, yarı aşağıya, Block'a, bu bakışlar altında iyice dizlerinin üzerine çöken Block'a bakıyordu. "Yargıcın bu sözlerinin senin davan açısından bir önemi yok," dedi avukat. "Her söylenen sözle korkuya kapılma. Eğer böyle yaparsan bir daha tek kelime etmem. Söylediğim her cümleden sonra insana sanki hakkındaki son hüküm verilmiş gibi bakıyorsun. Müvekkilimden utan! Bu şekilde davranarak onun bana olan güvenini de sarsıyorsun. Ne istiyorsun? Henüz hayattasın, hâlâ benim korumam altındasın. Anlamsız bir korku! Anlaşılan, nihai kararın bazı durumlarda birdenbire, herhangi birinin ağzından, beklenmedik bir zamanda çıktığını okumuşsun. Bazı önkoşulların gerçekleşmesi durumunda bu doğru, fakat doğru olan başka bir şey daha var, o da senin korkunun beni iğrendirdiği ve bu korkuda bana karşı güvensizliğini sezmem. Ne dedim ben? Bir yargıcın söylediklerini aynen aktardım. Sen de biliyorsun ki bir davanın etrafında işin içinden çıkılamayacak kadar çok farklı görüşler yığılır. Örneğin bu yargıç davanın başlangıcına benden farklı bir noktadan bakıyor. Bir fikir ayrılığı, o kadar. Eski geleneğe göre, davanın belli bir aşamasında bir

gong çalar. Bu yargıcın görüşüne göre, dava ancak o zaman başlıyormuş. Ben şimdi sana bunun aksini ispatlayacak şeyleri anlatamam, zaten anlamazsın da, bu görüşün doğru olmadığını bil, yeter." Block utanç içinde aşağıda yatağın yanına serili postun arasında parmaklarını gezdirirken, yargıcın söylediklerinden duyduğu korkuyla ara ara avukata karşı itaatkârlığını unutmuş görünüyordu, o anlarda sadece kendisini düşünüyor ve yargıcın sözlerini her yönden düşünüyordu. "Block," dedi Leni, uyaran bir tonla ve onu ceketinin yakasından tutup biraz yukarı kaldırdı. "Bırak postu şimdi, avukatı dinle."*

* Bu bölüm tamamlanmadı. (Yayıncının notu.)

Dokuzuncu Bölüm

Katedralde

K. çalıştığı bankanın çok önem verdiği ve ilk kez bu kente gelen İtalyan bir meslektaşına kentin birkaç sanat anıtını göstermek üzere banka tarafından görevlendirilmişti. Başka zaman olsa yapmaktan onur duyacağı bu görevi, ne yazık ki bankadaki saygınlığını güçlükle korumaya çalıştığı şu sıralar istemeye istemeye kabul etmişti. Bankadaki odasından uzakta olduğu her saat ona acı veriyordu; bürodaki çalışma saatlerini artık eskisi gibi değerlendiremiyordu, bazı saatleri ise sözde en gerekli şeyleri yapıyormuş gibi geçiriyordu, ancak büroda olmadığı zamanlarda da endişeleri artıyordu. İşte o zamanlar her daim pusuda bekleyen müdür yardımcısının zaman zaman odasına girip, yazı masasına oturduğunu, K.'nın yazılarını karıştırdığını, K.'nın yıllarca çalıştığı ve dostça ilişkiler kurduğu müşterilerini karşıladığını, onları K.'dan soğuttuğunu, hatta K.'nın çalışırken binlerce açıdan didik didik ettiği, ancak yine de gözden kaçırdığı hataları bulup çıkardığını görür gibi oluyordu. Bu nedenle kendisini takdir eder biçimde bile olsa bir iş için bir yere gönderildiğinde ya da küçük bir iş seyahatine çıktığında –ki böylesi görevlendirmeler son zamanlarda ne tesadüftür ki gittikçe artmıştı– bir süreliğine bürodan uzaklaştırılmaya çalışıldığını ve

yaptığı işlerin kontrol edildiğini ya da en azından o olmadan da bürodaki işlerin yürüyebileceğinin kendisine gösterilmek istendiğini düşünüyordu. Bu görevlerin çoğunu gayet rahatlıkla reddedebilirdi, fakat buna cesaret edemiyordu, çünkü endişelerinde haklıysa görevi kabul etmemesi korktuğunun kanıtı olacaktı. Bu nedenle bu tür görevleri soğukkanlılıkla kabul ediyordu ve hatta iki günlük zorlu bir iş seyahatine çıktığında sırf mevcut yağmurlu sonbahar havası seyahate çıkmasını engelledi demesinler diye ağır bir şekilde üşüttüğünü söylememişti. Bu seyahatten şiddetli bir baş ağrısıyla döndüğünde, ertesi gün hemen İtalyan meslektaşıyla ilgilenmesi için görevlendirildiğini öğrenmişti. En azından bu görevi kabul etmemek için şiddetli bir arzu duydu, her şeyden önce bu defaki doğrudan işle ilgili bir görev değildi, fakat meslektaşına karşı yerine getireceği bu toplumsal görev aslında hiç de önemsiz sayılmazdı, ancak kendini işteki başarısıyla gösterebilen ve başaramadığı takdirde ise bu İtalyan'ı fevkalade büyülese bile bunun hiçbir işe yaramayacağını bilen K. için bir önem taşımıyordu; K. bir gün olsun işyerinden uzaklaşmak istemiyordu, çünkü bir daha işe dönememe korkusu çok büyüktü, abarttığını biliyordu, yine de bu korku onu çok bunaltıyordu. Bu durumda kabul edilebilir bir bahane bulmak neredeyse imkânsızdı. K.'nın İtalyanca bilgisi pek fazla değildi, ancak yine de yeterliydi; asıl önemli olan ise K.'nın eskiden beri sanat tarihi konusunda bilgi sahibi olmasıydı; K. bir süre sadece işi nedeniyle Kentsel Anıtları Koruma Derneği'ne üye olduğu için bu konudaki bilgisi abartılı biçimde bankada yayılmıştı. Ancak gelen dedikodulara göre bu İtalyan tam bir sanatseverdi ve bu nedenle ona eşlik etmesi için doğal olarak K. seçilmişti.

K., İtalyan'la geçireceği günün öfkesiyle dolu bir halde, konuğu henüz gelmeden birtakım işleri halletmek için büroya saat yedide geldiğinde yağmurlu ve fırtınalı bir sabahtı. Çok yorgundu, çünkü İtalyan ile geçireceği güne biraz hazır-

lanmak için gecenin bir kısmını İtalyanca gramer çalışarak geçirmişti; son zamanlarda sıklıkla dibinde oturduğu pencere onu yazı masasından daha çok çekiyordu, fakat K. bu isteğine karşı koydu ve işe başladı. Ne yazık ki tam o sırada içeriye giren hizmetli, müdür bey tarafından gönderildiğini, K.'nın büroya gelip gelmediğini sorduğunu, geldiyse kabul salonuna gitmesini, İtalyan konuğun geldiğini haber vermesini söylediğini iletti. "Hemen geliyorum," dedi K., küçük bir sözlüğü cebine attı, kentin görülmeye değer yerlerinin olduğu ve konuğu için hazırladığı albümü koltuğunun altına sıkıştırdı ve müdür yardımcısının odasından müdürün odasına geçti. Bu kadar erken saatte büroya geldiğine ve hemen işe koyulabileceğine pek sevinmişti, herhalde hiç kimse böyle bir şey beklememişti. Müdür yardımcısının odası sanki daha gece yarısıymış gibi boştu, herhalde hizmetli onu da konuk salonuna çağıracaktı, ama kimse yoktu. K. kabul salonuna girdiğinde iki bey rahat koltuklarından ayağa kalktı. Müdür samimi bir şekilde gülümsedi, K.'nın gelmiş olduğuna sevindiği açıkça görülüyordu, hemen ikisini tanıştırdı. İtalyan, K.'nın elini güçlü bir şekilde sıktı, gülümseyerek erkenci anlamına gelen İtalyanca bir kelime söyledi. K. İtalyan'ın bunu kimin için söylediğini tam olarak anlamadı, ayrıca anlamını ancak bir süre sonra kavrayabildiği garip bir kelimeydi. K. birkaç parlak cümle söyledi, İtalyan bu cümleleri de kahkahayla dinledi, dinlerken de sinirli elini açık gri bıyıklarında gezdirdi. Sakalı parfümlüydü, insanın neredeyse yaklaşıp koklayası geliyordu. Üçü de oturup konuşmaya başladıklarında, K. İtalyan'ı yarım yamalak anlayabildiğini fark etti ve sıkıldı. İtalyan ağır konuştuğu zaman söylediği her şeyi anlıyordu, ancak bu da nadiren oluyordu, çoğu zaman kelimeler adamın ağzından fışkırıyordu ve adam zevkten başını sallıyordu. Böyle konuştuğu zamanlar birdenbire belli bir yörenin ağzıyla konuşuyordu ki bu K. için artık İtalyanca değildi, ancak müdür söylenenleri anladığı gibi öyle konuşu-

yordu da, K.'nın bunu tahmin edebilmesi gerekirdi, çünkü İtalyan konuk, müdürün birkaç yıl önce yaşadığı Güney İtalya'dandı. Her halükârda K. İtalyan ile büyük ölçüde anlaşamayacağını gördü, çünkü İtalyan'ın Fransızcası da güçlükle anlaşılıyordu, ayrıca bıyığı belki de anlaşılmasına yardımcı olabilecek dudaklarının hareketini kapatıyordu. K. hoş olmayan şeylerin yaşanacağını tahmin etmeye başlamıştı, bir süreliğine İtalyan'ı anlamaya çalışmaktan vazgeçti –İtalyan'ı çok iyi anlayan müdürün yanında böylesi bir çaba son derece gereksizdi– ve somurtkan bir şekilde İtalyan'ı gözlemlemeye başladı, rahat ve kolayca koltuğa gömülüşünü, sık sık kısa ve dar kesim yeleğini çekiştirmesini ve bir ara aniden kollarını kaldırarak elleriyle bir şeyler tasvir etmeye çalışmasını izledi izlemesine, ancak K. öne doğru eğilip İtalyan'ın ellerini gözden kaçırmadan dinlediği halde ne dediğini anlayamamıştı. Sonunda yorgunluğun erken bastırmasıyla, K. hiçbir şeyle ilgilenmeden sadece bakışlarını sağa sola döndürerek konuşmayı izledi ve bir ara neredeyse tamamen daldığından ayağa kalkıp dönüp gidecekken, neyse ki tam zamanında korku içinde bir anda kendini toparladı. Sonunda İtalyan saatine baktı ve ayağa fırladı. Müdürle vedalaştıktan sonra K.'ya yaklaştı, ancak biraz fazla yaklaştığından K. hareket edebilmek için koltuğunu geri çekmek zorunda kaldı. K.'nın gözlerinde, konuşulan İtalyanca ile ilgili sıkıntıyı fark eden müdür araya girdi, akıllıca ve yumuşak bir şekilde sanki küçük bir öneride bulunuyormuş gibi yaparken İtalyan'ın ardı arkası kesilmeyen konuşmasını K.'ya özetledi. K. bu sayede müdürden, İtalyan'ın halletmesi gereken birkaç işi olduğunu, ne yazık ki çok az zamanı olduğunu, görülmeye değer yerleri kesinlikle aceleye getirmek istemediğini, daha çok – eğer K. da onaylarsa, – kararı K.'ya bırakıyordu – sadece katedrali görmeye karar verdiğini, fakat onu da adamakıllı görmek istediğini belirtti. İtalyan, katedrali böylesine bilgili ve nazik birinin –kastettiği kişi, İtalyan'ı hiç dinlemeyen ve

müdürün söylediklerini çarçabuk zihnine yazan K. idi– refakatinde gezebileceği için çok sevindiğini söyledikten sonra K.'ya eğer onun için de uygunsa takriben iki saat sonra, saat onda katedralde buluşmayı önerdi. Kendisinin de aynı saatte orada olmaya çalışacağını söyledi. K. bunu onaylayan bir yanıt verdi, İtalyan önce müdürün, sonra K.'nın, sonra tekrar müdürün elini sıktı, sırtını yarım dönerek konuşmasına devam ederken kapıya yürüdü, K. bir süre kapıda o gün pek üzgün görünen müdürün yanında durdu. Müdür bir şekilde K.'dan özür dilemesi gerektiğini düşünüyordu –ikisi birbirlerine yakın duruyordu–, öncesinde İtalyan ile kendisi gitmeyi düşünüyormuş, fakat sonrasında –nedenini bildirmedi– K.'yı göndermeye karar vermiş. K. İtalyan'ı başlangıçta anlamazsa şaşırmamalıymış, bir süre sonra anlarmış, eğer çoğunu anlamayacak olursa da kötü değilmiş, çünkü İtalyan için de anlaşılmak önemli değilmiş. Ayrıca K.'nın İtalyancası da şaşırtıcı düzeyde iyiymiş ve müdür onun konunun üstesinden geleceğinden eminmiş. Bunları söyledikten sonra müdür K.'ya veda etti. K., kalan zamanını İtalyan'a katedrali gezdirirken gerekli olacak ve nadir kullanılan kelimeleri sözlükten bulup yazmakla geçirdi. Çok sıkıcı bir işti bu, hizmetliler gelen postaları getiriyor, memurlar çeşitli konulardaki sorularıyla geliyor ancak kapıda bekliyorlardı, çünkü K.'nın meşgul olduğunu görüyorlardı, fakat K. onlarla konuşana kadar da gitmeyip bekliyorlardı, müdür yardımcısı ise K.'yı rahatsız etmeyi ihmal etmiyordu, sıklıkla içeriye giriyor, K.'nın elinden sözlüğü alıyor, gelişigüzel yapraklarını karıştırıyordu; hatta kapı açıldığında bekleme odasının loşluğundaki müşteriler, tereddütle eğilip bakıyorlar –orada olduklarına dikkat çekmeye çalışıyorlar ancak görüldüklerinden emin olamıyorlardı–, bütün bunlar K.'nın etrafında olan şeylerdi, o sırada K. ihtiyaç duyduğu kelimeleri bir yere yazıyor, sözlükte arıyor, sonra anlamlarını geçiriyor, telaffuzuna çalışıyor ve onları ezberlemeye gayret ediyordu. Ancak eski billur hafızası onu ta-

mamen terk etmişe benziyordu; bazen bu zahmetli işi başına açan İtalyan'a öyle öfkeleniyordu ki sözlüğü kâğıtların altına gömüyor ve bir daha kesinlikle açmamaya niyetleniyordu; sonra yine İtalyan ile katedraldeki sanat eserlerinin önünden sessizce geçip gidemeyeceğini düşünüyor ve öncekinden daha büyük bir öfkeyle sözlüğü çıkarıyordu.

Saat tam dokuz buçukta gitmeye hazırlanırken telefon çaldı. Leni ona günaydın diyor ve nasıl olduğunu soruyordu; K. aceleyle teşekkür etti, katedrale gitmek zorunda olduğundan şu an konuşamayacağını söyledi. "Katedrale mi?" diye sordu Leni. "Evet, katedrale." "Neden katedrale?" diye sordu Leni. K. ona kısaca anlatmaya çalıştı, tam başlamıştı ki Leni birdenbire "Her işe seni koşturuyorlar," dedi. K.'nın kendisinin istemediği ve beklemediği merhamete tahammülü yoktu, bir iki kelime ederek vedalaştı ancak ahizeyi yerine koyarken, yarı kendi kendine yarı telefonun diğer ucundaki genç kıza, "Evet, beni her işe koşturuyorlar," dedi, fakat Leni bu söyleneni duymamıştı.

Ancak vakit geçti, neredeyse vaktinde orada olamama tehlikesi vardı. Bir arabaya bindi, son anda sabah erken saatte vermek için fırsat bulamadığı ve şimdi aldığı albümü hatırladı. Albümü dizlerinin üzerine koyup yolculuk boyunca trampet çalar gibi parmaklarıyla tempo tuttu. Yağmur hafiflemişti, fakat hava nemli, serin ve karanlıktı; katedralde pek bir şey göremeyeceklerdi, ancak soğuk taşlar üzerinde uzun süre durmak K.'nın soğuk algınlığını ağırlaştıracaktı. Katedral alanı bomboştu, K. çocukken bu dar alandaki binaların hepsinin pencerelerindeki perdelerin inik olduğunu fark ettiğini anımsadı. Bugünkü hava nedeniyle bu anlaşılır bir durumdu. Katedral de boş görünüyordu, tabii ki hiç kimsenin aklına şimdi böyle bir havada burayı ziyaret etmek gelmemişti. K. hızlı hızlı her iki yan neften* geçti, kalın bir şala sa-

* Nef: Kilise mimarisinde absis'e dik ya da paralel olarak yer alan ve birbirlerinden sütun ya da payelerle ayrılan, uzunlamasına mekânlara verilen ad. (ç.n.)

rınmış, Meryem Ana resminin önünde diz çökmüş ve resme bakan yaşlı bir kadına rastladı yalnızca. Çok uzakta topallayan bir hizmetlinin duvardaki bir kapıdan geçip kaybolduğunu gördü. K. tam zamanında oradaydı, içeriye girdiğinde saatin gongu onu vurmuştu, İtalyan ise henüz orada değildi. K. ana giriş kapısına geri gitti, bir süre kararsız bir şekilde orada durdu, sonra İtalyan'ın yan girişlerden birinde beklediğini düşünüp yağmurda katedralin çevresini dolandı. İtalyan hiçbir yerde yoktu. Müdür acaba saati yanlış mı anlamıştı? Bu insanı zaten nasıl doğru anlayabilirdi ki? Ne olursa olsun, K. onu yarım saat bekleyecekti. Yorulduğu için oturmak istedi, tekrar katedralin içine girdi, merdiven basamaklarının üzerinde küçük halı parçasına benzer bir şey buldu, ayağının ucuyla onu yakındaki bir sıraya yaklaştırdı, paltosuna iyice sarındı, yakalarını yukarıya kaldırdı ve oturdu. Kafasını dağıtmak için albümü çıkardı, sayfalarını çevirdi, sonra vazgeçmek zorunda kaldı; çünkü hava iyice kararmıştı, öyle ki yakındaki yan neften baktığında hiçbir şey seçilmiyordu.

Biraz uzakta ana sunakta* mum ışıklarından oluşan büyük bir üçgen parıldamaktaydı, K.'ya daha önce onları görüp görmediği sorulsa kesin bir şey söyleyemezdi. Belki de ancak şimdi yakılmıştı. Kilise hizmetlileri meslekleri gereği son derece sessizdirler ve o nedenle fark edilmezler. K. tesadüfen arkasını döndüğünde, kendisinden pek de uzakta olmayan bir yerde bir sütuna tutturulmuş uzun ve kalın bir mumun da yandığını gördü. Mumun aydınlatması güzel olmasına güzeldi, ancak sunak resimlerinin** çoğu yan kanatlardaki sunakların karanlığında kaldığı için yeterli olmuyordu, tam

---

* *Altar* (Lat.) sözcüğü için kullandım: Katolik kiliselerinde, katedrallerde papazın durduğu kutsal masanın olduğu, papazın dua etmek isteyenleri, İsa'yı kabul etmek isteyenleri çağırdığı yer; İsa'nın kendisini feda etmesini temsilen ekmek ve şarabın karıştırıldığı yer. Türkçede kilise mihrabı ya da sunak olarak kullanılan bu kelime Eski Ahit'te İbrahim Peygamber'in oğlunu kurban ettiği yere verilen addır. Bkz. Yaratılış.22:9, Mısır'dan Çıkış. 27:1 ve Yeni Ahit'te Matta. 5:23 (ç.n.)

** Sunağın arkasında yer alan Hz. İsa ve Hz. Meryem tasvirleri. (ç.n.)

tersine karanlığı artırıyordu. İtalyan gelmemekle kaba olduğu kadar mantıklı da davranmıştı; hiçbir şey görülmüyordu, K.'nın cep feneriyle birkaç resim görmekle yetineceklerdi. Bu şekilde neler görülebileceğini anlamak için K. yakındaki yan şapele gitti, birkaç basamak çıkıp alçak, mermer korkuluğa geldi ve onun üzerinden eğilip lambayla sunağı aydınlattı. Sonsuz ışık rahatsız edici bir şekilde resmin önünde titrek titrek gidip geliyordu. K.'nın ilk gördüğü ve ne olduğunu tahmin ettiği şey, resmin en kenarında büyük, zırhlı bir şövalye idi. Şövalye kuru zemine –sadece orada burada birkaç ot vardı– sapladığı kılıcına yaslanmıştı. Önünde yaşanan bir olayı izliyormuş gibi görünüyordu. Yaklaşmadan orada öylece durması şaşırtıcıydı. Belki de nöbet tutuyordu sadece. Uzun süredir resim görmemiş K., lambanın yeşil ışığından rahatsız olduğu için sürekli gözlerini kırpıştırmak zorunda kalmasına rağmen şövalyeye uzun bir süre baktı. Lambayla resmin diğer tarafını aydınlattığında İsa'nın her yerde olan, bilinen tasvirini, mezara konulma tasvirini gördü. Feneri cebine koydu ve yerine geri döndü.

Artık herhalde İtalyan'ı beklemek gereksizdi, dışarıda şiddetli yağmur devam ediyordu ve içerisi K.'nın sandığı kadar soğuk olmadığı için şimdilik orada kalmaya karar verdi. Yakınında büyük bir kürsü vardı, onun küçük, yuvarlak kubbesinin üzerinde yarı yatık vaziyette iki tane içi boş, uçları birbirinin üzerinde altın haç bulunuyordu. Korkuluğun dış kısmı ve onu taşıyan sütunun geçiş kısmı yeşil yapraklarla işlenmişti, küçük melekler kâh hareketli, kâh sakin sakin bu yaprakların içine sokulmuşlardı. K. kürsünün önüne geçti, her tarafından iyice inceledi, taş son derece ince bir şekilde işlenmişti, koyu karanlık yaprakların arasında ve arkasında adeta yakalanmış ve hapsedilmiş gibi görünüyordu. K. elini böyle bir aralığa soktu ve taşı eliyle dikkatlice yokladı, o güne kadar bu kürsüden haberdar değildi. Tam o sırada arkadaki sıralardan birinde üstünde

dökümlü kumaştan, kırışık siyah bir giysi olan, sol elinde enfiye kutusu tutan ve onu inceleyen bir kilise görevlisiyle karşılaştı tesadüfen. "Ne istiyor bu adam?" diye geçirdi aklından K., "Benden kuşkulandı mı ki? Bahşiş mi istiyor?" Fakat kilise görevlisi, K.'nın kendisini fark ettiğini anlayınca parmaklarının arasında enfiye tuttuğu sağ eliyle neresi olduğu anlaşılmayan bir yöne işaret etti. Davranışı neredeyse anlaşılmıyordu. K. bir süre daha bekledi, fakat kilise hizmetlisi eliyle bir şeyler göstermeye devam etti ve başıyla da gösterdiği şeyi teyit etmeye çalıştı. "Ne istiyor bu adam?" diye sordu K. alçak sesle kendi kendine, burada sesini yükseltmeye cesaret edemiyordu; fakat sonra cüzdanını çıkardı ve en yakındaki sıraların arasından adamın yanına gitmeye çalıştı. Ancak adam hemen eliyle istemiyorum der gibi bir hareket yaptı, omuz silkti ve sonra topallaya topallaya oradan uzaklaştı. K. çocukken tıpkı böyle acele acele topallamaya benzer şekilde at üzerinde gitmeyi taklit etmeye çalıştığını hatırladı. "Çocuk gibi bir ihtiyar," dedi K. "Onun aklı sadece kilise hizmetine yetiyor. Ben durunca o da duruyor ve gidecek miyim, gitmeyecek miyim diye nasıl da tetikte bekliyor." K. gülümseyerek yaşlı adamın yan nef boyunca ana sunağın hizasına kadar arkasından gitti, yaşlı adam bir şeyler göstermeye çalışmaktan vazgeçmiyordu, fakat K. bilhassa arkasını dönmüyordu. K.'ya göre adamın işaret etmesinin tek bir nedeni vardı, o da izini kaybettirmekti. Sonunda K. da adamın peşini bıraktı, onu daha fazla korkutmak istemiyordu, ayrıca İtalyan geldiği takdirde adamın buradan tamamen gitmesini istemiyordu.

Albümünü bıraktığı yeri bulmak için ana nefe girdiğinde sütunların birinde, sunak korosunun sıralarının hemen yanında sade, soğuk ve soluk taştan yapılmış küçük bir yan kürsü gördü. Kürsü o kadar küçüktü ki uzaktan içine azizlerden birinin heykelini koymak için yapılmış bir niş gibi görünüyordu. Vaaz verecek kişi parmaklıktan geriye adım

atamazdı. Ayrıca kürsünün taştan kubbesi sade ve alışılmadık ölçüde alçaktı, öyle ki orta boylu bir adam orada dik duramaz, aksine sürekli korkuluğun üzerine eğilmek zorunda kalırdı. Bütün bunlar vaaz verecek kişinin eziyet çekmesi için yapılmıştı, büyük ve çok ince bir zevkle süslenmiş başka bir kürsü varken neden bu kürsüye ihtiyaç duyuluyordu ki.

Yukarısında, vaazlardan önce hep yapıldığı gibi, bir lamba asılı olmasaydı bu küçük kürsü kesinlikle K.'nın dikkatini çekmezdi. Acaba şimdi vaaz mı verilecekti? Boş kilisede? K. sütunun dibinden kürsüye doğru giden, sanki insanların çıkması için değil de, sütunu süslemek için yapılmış görünen daracık merdivenlerden aşağıya baktı. Fakat aşağıda kürsünün yanında K. hayretten gülümsedi, gerçekten bir rahip duruyordu, eliyle parmaklığa tutunmuş, yukarıya çıkmaya hazırlanıyordu. Rahip başını eğerek selam verdi, K. da bunun üzerine daha önce yapması gerekeni yaptı ve istavroz çıkarıp eğildi. Rahip bir anda coşarak kısa ve hızlı adımlarla kürsüye doğru çıktı. Gerçekten de vaaz mı başlayacaktı? Belki de kilise hizmetlisi düşündüğü gibi aptal biri değildi ve K.'yı rahibe yönlendirmek istemişti, bomboş kilisede bu çok mu gerekliydi? Ayrıca Meryem Ana resminin önünde yaşlı bir kadın görmüştü, onun da gelmesi gerekirdi. Ve eğer vaaz verilecekse org niçin çalınmıyordu? Fakat org orada sessizce duruyor ve koca boyutuyla karanlıkta hafifçe parlıyordu sadece.

K. oradan hızla uzaklaşması gerektiğini düşündü, eğer bunu şimdi yapmazsa vaaz sırasında yapabilmesi mümkün değildi, vaaz sonuna kadar beklemek zorunda kalabilirdi, büroda çok zaman kaybetmişti, artık İtalyan'ı beklemek zorunda değildi, saatine baktı, saat on birdi. Fakat gerçekten vaaz var mıydı? K. tek başına topluluğu temsil edebilir miydi? Peki ya sadece kiliseyi gezmek isteyen bir yabancı olsaydı? Gerçekten kiliseyi gezmeye gelen bir yabancıdan başka biri değildi. Aslında saat on birde, hafta içinde, böylesine

berbat bir havada vaaz verileceğini düşünmek saçmaydı. Rahip –kesinlikle rahipti, genç, esmer pürüzsüz yüzü olan biriydi– herhalde yanlışlıkla yakılmış olan lambayı söndürmek için yukarıya çıkıyordu.

Fakat neden o değildi, rahip tam tersine lambayı kontrol etti, ışığını biraz daha açtı, sonra yavaş yavaş korkuluğa doğru döndü, iki eliyle yanlardan tuttu. Bir süre öylece kaldı ve başını hiç hareket ettirmeden öylece çevreye baktı. K. epey geri çekilmişti ve dirseklerini en öndeki kilise sırasına dayamıştı. Endişeli gözlerle neresi olduğunu anlayamadığı bir yerde, sırtı kambur olan kilise görevlisinin görevini yapmış bir insanın sakinliğiyle bir köşeye sinip oturduğunu gördü. Katedralde nasıl da bir sessizlik vardı! Fakat K. bu sessizliği bozmak zorundaydı, burada kalmaya niyetli değildi; eğer rahibin, koşullara aldırmadan belli bir saatte vaaz vermesi gerekiyorsa, o zaman K.'nın yardımı olmadan bunu yapabilirdi, aynı şekilde K.'nın oradaki varlığı vaazın etkisini kuşkusuz artırmazdı. Bu nedenle K. sessizce çıkışa doğru yöneldi, parmak uçlarına basa basa sıranın yanından geçti, geniş ana koridora çıktı ve orada da kimse kendisini rahatsız etmeden yürüdü, sadece ağır adımlar bile taş zeminde ses çıkarıyor ve bu sesler kubbelerde hafif, ancak kesintisiz ve farklı bir şekilde yankılanıyordu. K. orada, belki de rahibin gözleri üzerinde, boş sıraların arasından geçerken kendisini biraz terk edilmiş hissediyordu, katedral bir insanı ürkütecek kadar büyüktü. Daha önceki yerine geldiğinde hiç oyalanmadan orada bıraktığı albümü aldı. Sıraların oradan ayrılmış ve çıkış ile sıraların arasında olan boş bölüme henüz gelmişti ki ilk kez rahibin sesini duydu. Güçlü ve üzerinde çalışılmış bir sesti. Bu sesi kabul etmeye hazır katedralin içinde çınladı. Fakat rahibin çağırdığı kilisedekiler değildi, kaçacak bir durum yoktu, rahip seslendi: "Josef K.!"

K. olduğu yerde duraksadı ve yere baktı. Henüz özgürdü, henüz yoluna devam edebilirdi ve kendisinden pek de

uzakta olmayan koyu renkte, küçük ve ahşap üç kapıdan çıkıp kaybolabilirdi. Bu, kendisine seslenildiğini anlamamış ya da anlamış, fakat umursamıyor anlamına gelecekti. Fakat geri dönerse yakalanmış olacaktı, çünkü o zaman iyi anladığını, çağrılan kişinin kendisi olduğunu ve çağrıya karşılık vermek istediğini itiraf etmiş olacaktı. Rahip tekrar çağırmış olsaydı K. kesinlikle durmayacak ve gidecekti, fakat beklediği sırada hiçbir ses çıkmadığı için K. başını hafifçe çevirdi, çünkü rahibin ne yaptığını görmek istiyordu. Rahip sakin sakin kürsünün orada duruyordu, fakat K.'nın başını çevirdiğinin farkına vardığı anlaşılıyordu. K. şimdi tamamen dönmezse, her şey çocukça bir saklambaç oyununa dönüşecekti. Geri döndü ve rahip parmağıyla yakına gelmesini işaret etti. Artık her şey açık yapılabileceğinden, hızlı hızlı –merakından ve meseleyi bir an önce sonlandırmak istediğinden– büyük ve uçar adımlarla kürsüye doğru gitti. En öndeki sıraya geldiğinde durdu, ancak rahip için aradaki mesafe anlaşılan hâlâ büyüktü, elini uzattı ve işaretparmağıyla kürsünün dibindeki yeri gösterdi, K. denileni yaptı, oturduğu yerden rahibi görebilmek için başını iyice arkaya atması gerekiyordu. "Sen Josef K.'sın," dedi rahip ve parmaklığa dayalı ellerinden birini anlaşılmaz bir hareketle havaya kaldırdı. "Evet," dedi K., eskiden ismini ne kadar açık ve net söylediğini geçirdi aklından, bir süredir ise adını söylemek ona ne kadar da zor geliyordu, ayrıca ilk kez karşılaştığı insanlar onun adını biliyorlardı; önce kendini tanıtması, ondan sonra tanınmak ne güzeldi. "Sen dava edildin," dedi rahip son derece alçak bir sesle. "Evet," dedi K., "bu konuda bilgilendirildim." "O vakit sen aradığım kişisin," dedi rahip. "Ben hapishane rahibiyim." "Ah öyle mi," dedi K. "Seni buraya ben çağırttım," dedi rahip, "seninle konuşmak için." "Bilmiyordum," dedi K. "Ben buraya bir İtalyan'a katedrali göstermek için gelmiştim." "Önemsiz şeyleri bırak," dedi rahip. "Elinde ne tutuyorsun? Bir dua kitabı

mı o?" "Hayır," diye yanıtladı K., "kentin görülmeye değer yerlerinin gösterildiği bir albüm." "Bırak onu elinden," dedi rahip. K. albümü öyle sert bir şekilde bıraktı ki albüm açılıp içinden yapraklar yere saçıldı. "Davanın kötü gittiğini biliyor musun?" diye sordu rahip. "Bana da öyle geliyor," dedi K. "Elimden gelen her şeyi yaptım, ancak bugüne kadar olumlu bir sonuç alamadım. Ayrıca dilekçem henüz hazır değil." "Sence nasıl bitecek?" diye sordu rahip. "Eskiden olumlu sonuçlanacağını düşünüyordum," dedi K., "şimdi ise kendim bile şüpheye düşüyorum bazen, nasıl sonuçlanacağını bilmiyorum. Sen biliyor musun?" "Hayır," dedi rahip, "ancak korkarım kötü bitecek. Suçlu olduğun düşünülüyor. Belki de davan alttaki mahkemeden çıkamayacak. En azından şimdilik suçunun kanıtlandığı düşünülüyor." "Fakat ben suçlu değilim," dedi K., "bu bir hata. Bir insan nasıl suçlu olabilir ki zaten. Bizler hepimiz insanız, birimizin diğerinden farkı yok." "Bu doğru," dedi rahip, "fakat bütün suçlular böyle der." "Sen de mi bana karşı önyargılısın?" diye sordu K. "Sana karşı önyargılı değilim," diye yanıtladı rahip. "Teşekkür ederim," dedi K., "fakat davayla ilgisi olan herkes bana karşı önyargılı. Ve onlar davayla ilgisi olmayan diğerlerini de etkiliyorlar. Durumum gittikçe kötüleşiyor." "Sen gerçekleri yanlış anlıyorsun," dedi rahip, "hüküm bir anda verilmez, yargılama yavaş yavaş hükme bağlanır." "Demek öyle," dedi K. ve başını eğdi. "Davan için bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu rahip. "Yardım bulmaya çalışacağım," dedi K. ve başını kaldırıp söylediklerinin rahip üzerindeki etkisini görmeye çalıştı. "Henüz değerlendirmediğim birtakım imkânlar var." "Dışarıdan çok fazla yardım arıyorsun," dedi rahip eleştirel bir tonla, "özellikle kadınlardan, bunların gerçek yardım olmadığını görmüyor musun?" "Bazen ve hatta sıklıkla sana hak verebilirim," dedi K., "ama her zaman değil. Kadınların çok büyük gücü vardır. Tanıdığım bazı kadınları benim

için çalışmaya ikna edebilsem, bir sonuç alabilirim. Özellikle neredeyse sadece çapkınların oluşturduğu bu mahkemede. Sorgu yargıçlarından birine uzaktaki bir kadını göster, kadına yetişebilmek için mahkeme kürsüsünün ve sanığın üzerinden atlayıp koşar." Rahip, kürsünün tepesi başına baskı yapıyormuş gibi başını parmaklığa doğru eğdi. Dışarıdaki hava herhalde iyice kötüleşmişti. Gündüzün kasveti gitmiş de, gecenin derin karanlığı çökmüştü sanki. Büyük pencerelerin renkli camlarından hiçbiri karanlık duvarı bir parça olsun aydınlatmıyordu. Ve tam o sırada kilise hizmetlisi ana sunaktaki mumları birer birer söndürmeye başladı. "Bana kızdın mı?" diye sordu K., rahibe. "Kim bilir, belki de nasıl bir mahkemeye hizmet ettiğini bilmiyorsun." Yanıt alamadı. "Bunlar yalnızca benim deneyimlerim," dedi K. Rahipten yine ses gelmedi. "Amacım sana hakaret etmek değildi," dedi K. Tam o anda rahip aşağıya doğru bağırdı: "İki adım ilerisini göremiyor musun?" Öfkeden bağırmıştı, ama bu düşen bir insanı görüp kendisi de korkan birinin farkında olmadan, istem dışı ağzından çıkan bir çığlık gibiydi.

Ve sonra ikisi de uzun bir süre sustu. Kuşkusuz rahip aşağıdaki karanlıkta K.'yı tam olarak seçemiyordu, oysa K. küçük lambanın ışığında rahibi gayet net görebiliyordu. Rahip niçin aşağıya inmiyordu? Vaaz vermemiş, aksine sadece K.'ya bazı bilgiler açıklamıştı ve K. iyice düşündüğünde bunların kendisine yarardan çok zarar vereceğini görüyordu. Öte yandan, K. rahibin iyi niyetli olduğundan hiç kuşku duymuyordu, rahip aşağıya indiğinde onunla anlaşması imkânsız değildi, onun kendisine önemli ve kabul edebileceği önerilerde bulunması da imkânsız değildi ve bu öneriler örneğin davanın nasıl etkilenebileceği değil, aksine bu davadan nasıl çıkabileceği, bu davaya karşı nasıl bir tutum izleyeceği ve davanın dışında yaşamına nasıl devam edebileceği konusunda olabilirdi. Böyle bir ihtimal olmalıydı, K. son zamanlarda sıkça bunları düşünmüştü. Belki de rahip böyle bir ih-

timali biliyordu, belki de K. rica etse, mahkemenin bir üyesi olmasına ve K. mahkemeyle ilgili olumsuz konuştuğunda yumuşak doğasını bastırmasına, hatta K.'ya bağırmasına rağmen böyle bir ihtimali söylerdi.

"Aşağıya gelmek istemez misin?" diye sordu K. "Vaaz verecek bir durum yok. Aşağıya yanıma gel." "İşte şimdi gelebilirim," dedi rahip, belki de bağırdığı için pişman olmuştu. Çengele asılı lambayı çıkarırken şöyle dedi: "Seninle önce belli bir mesafeden konuşmam gerekiyordu. Aksi takdirde çok kolay ikna oluyor ve görevimi unutuyorum."

K. onu merdivenlerin başında bekliyordu. Rahip daha üstteki basamaktan elini uzattı. "Bana ayıracak biraz zamanın var mı?" diye sordu K. "İstediğin kadar," dedi rahip ve taşıması için lambayı K.'ya verdi. Birbirlerinin yakınına geldiklerinde de rahip resmiyeti bırakmamıştı. "Bana karşı dostça davranıyorsun," dedi K., birlikte karanlıkta yan nefte yan yana bir aşağı bir yukarı yürüdüler. "Sen mahkemedekiler içinde bir istisnasın. Onların içinde tanıdıklarım arasında en çok sana güveniyorum. Seninle açık konuşabilirim." "Yanılıyor olmayasın," dedi rahip. "Hangi konuda yanılmayayım?" diye sordu K. "Mahkeme konusunda yanılıyorsun," dedi rahip, "yasanın giriş yazısında bu yanılgı ile ilgili şöyle denir: Yasanın önünde bir bekçi vardır. Köyden gelen bir adam bekçinin yanına gider, yasaya girmek için izin ister. Bekçi onu içeriye salamayacağını söyler. Adam düşünür ve daha sonra gelirse içeriye girip giremeyeceğini sorar. 'Olabilir,' der bekçi, 'fakat şimdi değil.' Yasanın kapısı her zamanki gibi açık olduğundan bekçi yana çekildiğinde adam büyük kapıdan içeriyi görebilmek için eğilir. Bekçi bunu fark edince güler ve şöyle der: 'Seni bu kadar çok cezp ediyorsa, yasaklamama rağmen içeriye girmeyi dene. Yalnız unutma: Ben güçlüyüm. Ve ben sadece en aşağı basamaktaki bekçiyim. Her salonda bir bekçi durur, her biri diğerinden güçlüdür. Üçüncü bekçinin görüntüsüne ben bile katlanamam.' Köy-

den gelen adam böylesi zorluklarla karşılaşacağını düşünmemiştir; aslında yasanın herkese her zaman açık olması gerekir, diye düşünür, fakat bekçiyi kürk mantosu içinde iyice bir incelediğinde, kocaman sivri burnuna, uzun, seyrek, siyah Tatar sakalına baktığında girmesi için izin çıkıncaya kadar beklemesinin daha iyi olacağına karar verir. Bekçi ona bir sandalye uzatır ve kapının yanında oturtur. Adam orada günlerce ve yıllarca oturur. İçeriye girmek için çok uğraşır, yalvarmalarıyla bekçiyi yorar. Bekçi sıklıkla onu küçük sorgulardan geçirir, memleketini ve daha birçok şeyi sorar, fakat bunlar büyük beylerin birbirlerine sordukları türden sorulardır. Ve her defasında sonunda bekçi onu içeriye bırakamayacağını söyler. Bu yolculuğa tam donanımlı gelmiş olan adam her şeye başvurur ve elindeki her şeyi, değerli olup olmadığına aldırmadan rüşvet olarak bekçiye verir. Bekçi ise verilenlerin hepsini alır ve alırken de şöyle der: 'Bunları sadece şunu da yapmadım, demeyesin diye kabul ediyorum.' Geçen yıllar içinde adam bekçiyi hiç bıkmadan usanmadan inceler. Diğer bekçileri unutur ve bu ilk bekçinin yasanın içine girebilmesindeki tek engel olduğunu düşünür. İlk yıllar bu kötü rastlantıya yüksek sesle söylenir, yaşlandıkça kendi kendine homurdanır sadece, yaşlandıkça çocuklaşır, çünkü bekçiyi yıllarca incelediğinden kürk yakasındaki bitleri bile fark eder ve bekçiyi ikna etmesi konusunda kendisine yardım etmeleri için başlar bitlere yalvarmaya. Sonunda gözleri iyi görmez olur, gerçekten karanlık mı oldu, yoksa gözleri mi kendisini aldatıyor, seçemez. Ancak karanlıkta bir parıltı fark eder, yasanın kapısından hiç sönmeden sürekli parıldayan bir ışık. Fazla ömrü kalmamıştır. Ölümünden önce geçen yıllar boyunca edindiği deneyimler o güne kadar bekçiye sormadığı bir soruyu oluşturur kafasında. Bekçiye eliyle işaret eder, çünkü beli bükülmüştür, doğrulması imkânsızdır. Bekçi onunla konuşmak için iyice ona doğru eğilmek zorunda kalır, çünkü aralarındaki boy farkı yıllar içinde bekçinin

lehine değişmiştir. 'Daha ne bilmek istiyorsun?' diye sorar bekçi, 'Hiç doymak bilmiyorsun.' 'Herkes yasaya ulaşmaya çalışır,' der adam, 'nasıl oldu da aradan geçen bunca yıl boyunca benim dışımda hiç kimse içeriye girmek için izin istemedi?' Bekçi adamın ömrünün sonuna geldiğinin farkındadır, kulakları iyi duymadığı için adamla bağırarak konuşur: 'Buradan geçmek için hiç kimse izin alamaz, çünkü bu giriş sadece senin için belirlenmişti. Şimdi gidiyor ve onu kapatıyorum.' "

"Demek ki bekçi adamı kandırmış," dedi K. hemen, hikâyeden çok etkilenmişti. "O kadar acele etme," dedi rahip, "başkalarının fikirlerini kontrol etmeden kabul etme. Ben sana hikâyeyi nasıl yazıldıysa öyle anlattım. Burada kandırma mandırma yok." "Fakat çok açık," dedi K., "ve senin ilk yorumun doğruydu. Bekçi, adama kurtarıcı* açıklamayı, adama yararı olmayacak bir zamanda yaptı." "Bekçiye daha önce sormadı," dedi rahip, "unutma ki o yalnızca bir bekçi ve bekçi olarak da görevi neyse onu yerine getirdi." "Niçin onun görevini yerine getirdiğini düşünüyorsun ki?" diye sordu K., "o görevini yerine getirmedi. Onun görevi belki de bütün yabancıları geri çevirmekti, fakat madem o giriş o adam içindi, o zaman onun içeriye girmesine izin vermeliydi." "Senin yasaya karşı yeterince saygın yok ve hikâyeyi değiştiriyorsun," dedi rahip. Bu hikâyede yasaya giriş konusunda bekçinin söylediği iki önemli açıklama var: Biri hikâyenin başında, diğeri sonunda. Birincisi: Adamı şimdi içeriye bırakamayacağı; ikincisi: Bu giriş senin için belirlendi. Bu iki açıklama arasında bir çelişki olsaydı, o zaman haklı olurdun ve bekçi adamı kandırmış olurdu. Fakat bir çelişki

---

* *Erlösende* kelimesinin karşılığı olarak kullandım. *Erlösende* Almancadaki *Erlösung/erlösen* kelimesinden türetilmiş bir sıfattır. *Erlösung* kelimesi ise Hıristiyan inancına göre, İsa çarmıha gerildiğinde kendi canını feda ederek tüm insanların günahlarının Tanrı tarafından bağışlandığını ve onların sonsuz kurtuluşunu sağladığını ifade etmek için kullanılır. (ç.n.)

yok. Tam tersine, ilk açıklama, ikinci açıklamaya işaret ediyor. Hatta denebilir ki bekçi adama gelecekte içeriye girebilme ihtimalini söylemekle görevinin dışına çıkmış oluyor. Başlangıçta görevi yalnızca adamı içeriye salmamak ve gerçekten de birçok yorumcu, bekçinin böyle bir imada bulunmasına şaşırıyor, çünkü görevini titizlikle yerine getiren ve doğruluktan şaşmayan biri olduğu anlaşılıyor. Yıllar boyunca görev yerinden hiç ayrılmıyor ve kapıyı sona geldiğinde kapatıyor, görevinin ne kadar önemli olduğunun farkında, çünkü şöyle diyor: 'Ben güçlüyüm'; amirlerine karşı saygı duyuyor, çünkü şöyle diyor: 'Ben en alt basamaktaki bekçiyim'; geveze biri değil, çünkü yıllar içinde 'alakasız sorular' soruyor, rüşvetle iş yaptırılacak biri değil, çünkü kendisine verilen her hediye için şöyle diyor: 'Bunları sadece şunu da yapmadım, demeyesin diye kabul ediyorum'; görevini yerine getirmesi söz konusu olduğunda ne duygusallık ne de bıkkınlık gösteriyor, çünkü adam için şöyle deniyor: 'yalvarmalarıyla bekçiyi yorar'; neticede dış görünüşü de onun titiz karakterini belli ediyor, uzun sivri burnu, uzun seyrek, siyah, Tatar sakalı var. Görevine bundan daha sadık bir bekçi olabilir mi? Bunların dışında bekçinin doğasında içeriye girmek için kendisinden izin isteyen kişiye çok uygun gelen özellikler var ve bu da gelecekteki bir ihtimali ima ederek görev sınırlarını aşmasını açıklıyor. Onun kafasının az çalıştığı ve bu nedenle biraz kendini beğenmiş biri olduğu inkâr edilemez. Eğer kendi gücü hakkında ve diğer bekçilerin gücü hakkında ve hatta görüntülerine kendisinin bile katlanamadığı diğerleri hakkında söyledikleri – tüm bu söyledikleri doğru olsa bile, bunları söyleyiş tarzı algılama yeteneğinin kafasının çalışmaması ve kendini beğenmişliği nedeniyle bulanıklaştığını gösteriyor. Yorumcular burada şunu söylüyorlar: 'Bir konuyu doğru anlamakla yanlış anlamak birbirini tümden yok etmez.' Ancak aptallık ve kendini beğenmişlik ne kadar küçük olursa olsun kapının nöbetini zayıflatıyor, bu da bekçi-

nin karakterindeki zayıf noktaları gösteriyor. Bütün bunların yanı sıra bekçi, doğası gereği dostça görünüyor ve her zaman resmi kimliğiyle hareket etmiyor. Daha ilk dakikalarda açıkça yasak olmasına rağmen adamı içeriye davet ederek şakalaşıyor, sonrasında adamı göndermiyor, tam tersine bir sandalye uzatıyor ve kapının yanına oturtuyor. Yıllar boyunca adamın yalvarmalarına karşı gösterdiği sabır, küçük sorgulamalar, hediyeleri kabul etmesi, adamın karşısına bu bekçiyi çıkaran rastlantıya ettiği küfürlere karşı kibarca sessiz kalması – tüm bunlar bekçinin merhametli biri olduğunu gösteriyor. Her bekçi böyle davranmazdı. Ve son olarak adamın bir işaretiyle eğilip kendisine son bir soru sormasına fırsat veriyor. Sadece şu sözlerde –bekçi her şeyin sonuna gelindiğini biliyor ya– hafif bir sabırsızlık hissediliyor: 'Sen doymak bilmiyorsun.' Bazı yorumcular 'Sen doymak bilmiyorsun.' sözlerinde bir aşağılama sezilse de, dostça bir hayranlığın da olduğunu söylüyorlar. Her halükârda bekçinin karakteri senin düşündüğünden çok farklı." "Sen öyküyü benden daha iyi ve çok daha uzun zamandan beri biliyorsun," dedi K. İkisi bir süre sustular. Sonra K. şöyle dedi: "Yani sen adamın kandırılmadığına inanıyorsun, öyle mi?" "Beni yanlış anlama," dedi rahip, "ben sana sadece bu konudaki görüşleri aktarıyorum. Bu görüşlere tamamen itibar etmek zorunda değilsin. Yazı değişmez ve görüşler çoğu zaman bu konudaki çaresizliğin ifadesidir. Hatta bu olayda bekçinin kandırılan kişi olduğu konusunda bir görüş bile var." "Bu çok abartılı bir görüş," dedi K. "Nasıl açıklanıyor bu?" "Bu bekçinin kafasının fazla çalışmamasıyla açıklanıyor. Bekçinin, yasanın içini bilmediği, sadece nöbet tutmayı bildiği söyleniyor. Yasanın içiyle ilgili düşündükleri çocukça bulunuyor ve adamı korkutmak istediği şeyden aslında kendisinin korktuğu söyleniyor. Evet, hatta bekçi adamdan daha fazla korkuyor, çünkü adam içerideki korkunç bekçiler hakkında duyduklarından sonra bile içeriye girmekten baş-

ka bir şey düşünmüyor, bekçi ise içeriye girmek istemiyor, en azından bu konuda bir şey bilinmiyor. Gerçi bazıları onun içeriye girmiş olduğunu söylüyorlar, çünkü yasanın hizmetine girmiştir ve bu da sadece içeride olabilir. Buna karşılık verilen yanıt, adamın içeriden gelen çağrıyla bekçi yapıldığı ve onun en azından ta içerilere kadar giremediğidir, çünkü üçüncü bekçiyi görmeye katlanamamaktadır. Ayrıca aradan geçen onca yıl bekçiler dışında içerisi hakkında başka bir şey anlatmadığı söyleniyor. Belki de bu kendisine yasaklanmıştı, fakat bekçi yasaktan da söz etmiyor. Bütün bunlardan, bekçinin içerinin nasıl göründüğü ve önemi hakkında hiçbir şey bilmediğini ve bu konuda yanıldığını söyleyebiliriz. Fakat bekçi köyden gelen adam hakkında da yanılmaktadır, çünkü aslında bekçi adamın dediklerini yapmak zorundadır ve o bunu bilmemektedir. Bekçinin adama sanki emir verebilirmiş gibi davrandığını birçok şeyden hatırlayabilirsin. Oysa bu görüşe göre bekçinin adamın dediklerini yapmak zorunda olduğu gayet net anlaşılmaktadır. Her şeyden önce bağımlı insan özgür insana tabidir. Adam gerçekten özgürdür ve nereye isterse oraya gidebilir, sadece yasaya girişi yasaklanmıştır ve bu da sadece tek bir kişi tarafından, bekçi tarafından yasaklanmıştır. Adam kapının yanındaki sandalyeye oturup ömrünü geçirdiyse, bu onun özgür iradesiyle gerçekleşmiştir; hikâyede bir zorlamadan bahsedilmemektedir. Bekçi ise görevi nedeniyle bulunduğu yere bağlıdır, oradan uzaklaşamaz ve istese bile içeriye giremez. Ayrıca yasanın emrinde olmakla birlikte sadece o girişte hizmet vermektedir ve girişin kendisi için belirlendiği adama hizmet vermektedir. Bu nedenle de bekçi adama tabidir. Bekçinin yıllarca, bir insan ömrü boyunca boş yere hizmet ettiği söylenebilir, çünkü ona bir adamın geleceği, yetişkin bir adamın geleceği ve bekçinin bu adam kendi isteğiyle gelinceye kadar beklemek zorunda kalacağı söylenmiştir. Fakat görevi de bu adam yaşadığı sürece devam edecektir, yani adamın son gününe kadar

bekçi adamın dediğini yapmak zorundadır. Ve sürekli olarak bekçinin bütün bunlardan habersiz olduğu vurgulanmaktadır. Fakat burada şaşılacak bir şey yoktur, çünkü bekçi bu görüşe göre daha büyük bir yanılgı içindedir, bu yanılgı da göreviyle ilgilidir. Çünkü son olarak girişten bahseder ve şöyle der: 'Şimdi gidiyor ve kapıyı kapatıyorum,' oysa başta yasa kapısının her zaman açık olduğu söylenmiştir; fakat kapı hep açıksa, her zaman açıksa, yani adam için belirlendiği söylenen o kapı adamın ne kadar yaşayacağından bağımsız hep açıksa, o zaman bekçinin onu kapatmaması gerekir. Bu konudaki görüşler farklıdır; bekçi adama kapıyı kapatacağını söyleyerek sadece yanıt mı vermek istemiştir, yoksa görevinin ne olduğunu vurgulamak mı, yoksa adamı son anda pişmanlığa ve acıya sürüklemek mi istemiştir? Birçok kişi bir noktada aynı görüştedir: Bekçi kapıyı kapatamayacaktır. Bu görüşte olanlar, bekçinin, en azından hikâyenin sonunda, bilgi açısından adamdan üstün olmadığına inanıyorlar, çünkü adam yasanın girişinden çıkan bir parıltı görmüştür, bekçi ise görevi gereği sırtı girişe dönük olduğundan bir değişikliği fark ettiğine dair hiçbir şey söylememiştir." "Bu iyi bir açıklama," dedi rahibin açıklamalarından bazı kısımları kendi kendine tekrar eden K. "Bu iyi bir açıklama ve artık ben de bekçinin yanıldığını düşünüyorum. Ancak ben bu açıklamayla daha önceki görüşümden vazgeçmiş değilim, çünkü her iki görüş kısmen birbirine uyuyor. Bekçinin net görmesi ya da yanılması belirleyici değil. Ben adamın yanılgı içinde olduğunu söyledim. Eğer bekçi net görseydi, o zaman kuşku duyulabilirdi, fakat bekçi yanılgı içindeyse, o zaman bekçi sahtekâr değildir, fakat işine derhal son verilecek kadar aklı kıt biridir. Düşünsene, bekçinin yanılgısı kendisine kesinlikle zarar vermezken, adama binlerce kez zarar verir." "Burada karşıt bir görüşe karşı çatışıyorsun," dedi rahip, "bazıları, hikâyenin hiç kimseye bekçiyi yargılama hakkını vermediği görüşünde. Biz nasıl düşünürsek düşüne-

lim bekçi, yasanın bir hizmetkârı, yani yasaya ait ve insanların hükümlerinin dışındadır. Bekçinin adama tabi olduğu da düşünülmemelidir. Görevi nedeniyle sadece yasanın kapısına bağlı olması dünyada özgür olmaktan çok daha önemlidir. Adam yasaya gelir, bekçi ise çoktandır oradadır. O yasa tarafından görevlendirilmiştir, bekçinin saygınlığından kuşku duymak aslında yasadan kuşku duymaktan farksızdır." "Bu görüşe katılmıyorum," dedi K., başını hayır anlamında iki yana sallayarak, "çünkü bu görüşe katılmak demek, bekçinin söylediği her şeyi gerçek kabul etmek demektir. Fakat bunun mümkün olmadığını sen ayrıntılı bir şekilde açıkladın." "Hayır," dedi rahip, "her şeyin gerçek olduğunu kabul etmek gerekmez, gerekli olduğunu kabul etmek yeter." "Ne kadar karamsar bir görüş," dedi K. "Yalan, dünyanın düzenine dönüşüyor."

K. son olarak bunu söyledi, fakat bu son kararı değildi. Hikâyenin tüm sonuçlarını kuşbakışı göremeyecek kadar yorgundu, ayrıca bütün bunlar onun alışık olmadığı düşüncelerdi ve onu daha çok mahkeme memurlarının kendi aralarında konuşup tartışabileceği, gerçek olmayan konulara doğru çekiyordu. Salt öykünün anlattıkları bambaşka bir şeye dönüşmüştü, öyküden sıyrılmak istiyordu ve şimdi çok büyük şefkat gösteren rahip bunu sabırla karşıladı ve K.'nın söylediği ile hemfikir olmasa da sessizce dinledi.

İkisi bir süre seslerini çıkarmadan yürüdüler, K. nerede olduğunu bilmeden rahibin yanı başında yürüyordu. Elindeki lamba çoktan sönmüştü. Bir ara tam önünde bir azizin gümüşten yapılmış heykeli gümüşün parıltısıyla bir ışık saçtı ve sonra yine karanlığa gömüldü. Tamamen rahibe bağımlı olmamak için K. sordu: "Ana kapının yakınında değil miyiz?" "Hayır," dedi rahip, "ana kapıdan çok uzaktayız, artık ayrılmak mı istiyorsun?" K. o sırada bunu düşünmediği halde çarçabuk yanıtladı: "Elbette, benim gitmem gerekiyor. Ben bankada şefim, beni bekliyorlar, ben burayı yabancı bir

konuğumuza gezdirmeye gelmiştim yalnızca." "Pekâlâ," dedi rahip, elini K.'ya uzattı, "o zaman git," dedi. "Fakat karanlıkta yolumu bulamam," dedi K. "Soldaki duvara git," dedi rahip, "sonra duvardan ayrılmadan dümdüz yürü, bir çıkış bulacaksın." Rahip henüz birkaç adım uzaklaşmıştı ki, K. avazı çıktığı kadar bağırdı: "Lütfen bekle!" "Bekliyorum," dedi rahip. "Benden istediğin başka bir şey yok mu?" diye sordu K. "Hayır," dedi rahip. "Başlarda bana çok dostça davrandın," dedi K., "ve bana her şeyi açıkladın, şimdi ise senin için hiç önemli değilmişim gibi gitmeme izin veriyorsun." "Gitmek zorundasın da ondan," dedi rahip. "Evet," dedi K., "anlamalısın." "Önce sen anla, benim kim olduğumu," dedi rahip. "Sen hapishane rahibisin," dedi K. ve rahibe biraz daha yaklaştı, dediği gibi hemen bankaya dönmesi gerekmiyordu, isterse biraz daha burada kalabilirdi. "Yani ben de mahkemeden biriyim," dedi rahip. "Niçin senden bir şeyler isteyeyim ki? Mahkeme senden hiçbir şey istemiyor. Gelirsen, seni kabul eder; gitmek istersen, gitmene karışmaz."

Onuncu Bölüm

Son

Otuz birinci doğum gününden bir gün önce –akşam saat dokuz sıralarıydı, sokakların sessiz olduğu saat– iki adam K.'nın evine geldi. Üzerlerinde uzun ceketler, başlarında yerinden oynatılamayacakmış gibi görünen silindir şapkalar vardı; solgun yüzlü ve şişmandılar. Dış kapının önünde birbirlerine önce girmeleri için gösterdikleri nezaketi, K.'nın kapısı önünde abartarak yinelediler. Konukların geleceğinden habersiz olan K., aynı şekilde siyahlar giymiş, kapının yakınındaki bir koltukta oturuyor ve konuk bekliyormuş gibi parmaklarını sıkıca saran eldivenleri giyiyordu. Hemen ayağa kalktı, beylere merakla baktı. "Herhalde benim için geldiniz," dedi. Beyler başlarıyla onayladı, her biri elinde silindir şapkasıyla diğerini gösterdi. K. başka bir konuğu beklediğini itiraf etti. Pencereye doğru gitti, karanlık sokağa baktı. Caddenin karşı tarafındaki hemen tüm pencereler karanlıktı, kalın perdeler çekilmişti. Işığı yanan bir evin pencere korkuluğunun arkasında küçük çocuklar oynuyor ve yerlerinden kımıldayamadıklarından elleriyle birbirlerini tutmaya çalışıyorlardı. "Benim için yaşlı ve ikinci sınıf oyuncular gönderiyorlar," dedi kendi kendine K. ve emin olmak için etrafına bakındı. "Benden ucuz bir şekilde kurtulmak istiyor-

lar." K. birden adamlara döndü ve sordu: "Hangi tiyatroda oynuyorsunuz?" "Tiyatro mu?" diye sordu adamlardan biri, dudaklarını büzerek "Bilmiyorum," der gibi diğerine baktı. Diğeri ise dik kafalı bir canlıyla kavga eden dilsiz biri gibi davranıyordu. "Anlaşılan kendilerine soru sorulmasına pek hazırlıklı değiller," dedi K. kendi kendine ve şapkasını almaya gitti.

Daha merdivenlerdeyken beyler K.'nın koluna girmek istediler, fakat K., "Caddeye çıkalım önce, ben hasta değilim," dedi. Buna rağmen dış kapıya gelir gelmez adamlar K.'yı kıskıvrak kavradılar, K. o güne kadar hiç kimse ile öyle yürümemişti. Omuzları K.'nın omzuna adeta yapışmıştı, kollarına girmemiş, her biri bir yandan K.'nın koluna sarılmış ve elini de talimli, eğitimli biri gibi kıskıvrak tutmuştu. K. ikisi arasında dimdik yürüyordu, üçü tek bir vücut olmuştu, öyle ki içlerinden birini yere yıkmaya çalışsanız üçü birden yıkılırdı. Bu, neredeyse cansız varlıkların oluşturabileceği bir bütündü.

Sokak lambalarının altındayken K. ikisi arasında sıkışıp kaldığı için zor olmasına rağmen kendisine eşlik edenleri görmeye çalıştı, çünkü yarı karanlık odasında yüzlerini seçememişti. Adamların kat kat olmuş çenelerini görünce "Belki de tenordurlar" diye geçirdi aklından. Adamların yüzlerinin temizliğinden iğrendi. Gözlerinin etrafını temizleyen, üst dudaklarını ovan ve çenelerindeki kırışıklıkları kaşıyan temiz eli görebiliyordu.

K. bunu fark ettiğinde durdu, adamlar da durdular; etrafı açık, insanın olmadığı, çiçek tarhlarıyla süslü bir meydana geldiler. "Neden tam da sizi gönderdiler!" diye haykırdı K., sormaktan ziyade. Adamların belli bir yanıtı yoktu, yorulan hastanın dinlenmesini bekleyen hastabakıcı gibi bekliyorlardı, bir kollarıyla K.'nın koluna girmişlerdi, diğer kolları ise serbestti. "Ben devam etmeyeceğim," dedi K. denemek için. Adamlar buna da yanıt vermeye gerek duymadılar, K.'yı sa-

ran kollarını gevşetmemeleri ve K.'yı olduğu yerden kaldırmaya çalışmaları yetti, fakat K. karşı koydu. "Nasılsa artık çok fazla güce ihtiyacım olmayacak, hepsini şimdi kullanayım," diye düşündü, tutkallı dala yapışıp parçalanan ayaklarını kurtarmaya çalışan sinekler geldi aklına. "Beylerin işi hayli zor olacak."

Tam o sırada aşağı sokaklardan birinden Bayan Bürstner meydana çıkan küçük merdivenlerde göründü. Tam olarak o muydu belli değildi, ancak benzerlik çok büyüktü. Fakat K. için o kişinin Bayan Bürstner olup olmaması hiç önemli değildi, karşı koymasının ne kadar anlamsız olduğunun farkına varmıştı. Şimdi karşı koyması, adamlara güçlük çıkarması, karşı koyarak yaşamının son parıltısının keyfini çıkarmaya çalışması bir kahramanlık olmayacaktı. Yürümeye devam etti ve bu şekilde adamlara verdiği memnuniyet hissi kendine de geçti. Artık adamlar gidilecek yönü onun belirlemesine ses çıkarmıyorlardı ve K. da yönü, önlerinde giden kadının yoluna göre belirledi; kadına yetişmek için değil, onu uzun süre görmek için de değil, aksine yalnızca kadının kendisi için önemli bulduğu uyarıyı unutmamak için yapıyordu bunu. "Şu an yapabileceğim yegâne şey," dedi kendi kendine, kendi adımlarıyla adamların adımlarının aynı olması düşüncelerini onaylıyordu, "şimdi yapabileceğim yegâne şey, her şeyi sakin sakin ayırt eden aklıma sonuna kadar mukayyet olmak. Hep taşıyamayacağım kadar çok yükü taşımaya çalışırdım ve üstelik kabul edilebilir bir amaç için de değil. Bu doğru değildi. Şimdi de bir yıldır süren davanın bana hiçbir şey öğretemediğini mi göstermeliyim? Kavrama gücü zayıf bir adam gibi mi göçeyim? Arkamdan, davanın başında onu sonlandırmak istediğimi, şimdi sona gelindiğinde ise onu yeniden başlatmak istediğimi mi söylesinler? Arkamdan bunların söylenmesini istemiyorum. Bana bu yolda yarı sağır, anlayışsız adamlar gönderdikleri ve gerekli olanı kendime söylemeyi bana bıraktıkları için şükran borçluyum."

Bu arada genç kadın yan sokağa sapmıştı, fakat K. artık onsuz olabilirdi ve kendini refakatçilerine teslim etti. Her üçü de tam bir uyum içinde ay ışığında bir köprünün üzerinden geçtiler, adamlar K.'nın yaptığı her küçük harekete uyuyorlardı, K. hafif parmaklıklara döndüğünde adamlar tamamen o tarafa dönüyorlardı. Ay ışığında parlayan ve titreyen su üzerinde ağaç ve çalılıkların yapraklarının yığıldığı bir ada görünüyordu. Köprünün altında şu an görülmeyen, fakat K.'nın yazın bazı günler banklarına oturup dinlendiği çakıl taşlı yol uzanıyordu. "Durmak istememiştim," dedi K. refakatçilerine, adamların her şeye anlayış göstermelerinden biraz utanmıştı. K.'nın arkasında adamlardan biri, diğerine durma konusunda yanlış anladığı için hafiften çıkıştı, sonra yollarına devam ettiler.

Sonra yokuşu olan, orada burada polislerin bulunduğu bir sokaktan geçtiler; gür bıyıklı bir polis eli kılıcının üzerinde, biraz kuşku uyandıran bu grubun kasten çok yakınından geçti. Adamlar oldukları yerde kaldılar, polis ağzını açmaya niyetlenmiş gibiydi ki, tam o sırada K. adamları bütün gücüyle öne çekti. Sonra sıklıkla geriye dönüp polis kendilerini takip ediyor mu diye baktı; fakat bir köşeyi döndüklerinde K. koşmaya başladı, adamlar nefes nefese kalmalarına rağmen K.'nın arkasından koştular.

Böylece çabucak kent dışında tarlalara açılan bir yola geldiler. Kent mimarisiyle yapılmış bir evin yakınında terk edilmiş küçük bir taşocağı vardı. Adamlar belki varmak istedikleri yer burası olduğu için, belki de yola devam edemeyecek kadar yorgun oldukları için burada durdular. Öylece sessiz sessiz bekleyen K.'yı serbest bıraktılar, silindir şapkalarını çıkardılar ve taşocağının etrafına bakınırlarken mendilleriyle alınlarındaki teri sildiler. Her yerde, başka hiçbir ışığın olmadığı kadar doğal ve sakin ay ışığı vardı.

Kimin bir sonraki görevi yapacağı konusunda birbirlerine gösterdikleri nezaketten sonra –görünen o ki adamlara

belli bir görev dağılımı yapılmamıştı– biri K.'nın yanına gitti; ceketini, yeleğini ve sonra da gömleğini çıkardı. K. istem dışı titrerken adam sırtına bir şey olmaz gibisinden hafifçe vurdu. Sonra eşyaları hemen değilse bile, ileride bir daha kullanılacaklarmış gibi itinayla katladı. Gecenin serin havasına maruz kalan K.'yı hareketsiz bırakmamak için koluna girip onunla bir aşağı bir yukarı yürüdü, o sırada diğer adam taşocağında uygun bir yer arıyordu. Aradığı yeri bulunca diğerine eliyle işaret etti, o da K. ile birlikte o tarafa yöneldi. Burası taşların parçalandığı duvara yakın bir yerdi ve orada duvardan kopmuş bir taş vardı. Adamlar K.'yı yere oturtup başını taşa dayadılar. Çok çabalamalarına ve K.'nın da onlara elinden gelen kolaylığı göstermesine rağmen, K.'nın oturuş pozisyonunun inandırıcılıktan uzak ve zorlama olduğu belliydi. Adamlardan biri diğerine K.'nın yatırılma işini kendisine bırakmasını rica etti, fakat o zaman da başarılamadı. Sonunda K.'yı bir önceki konumdan daha kötü bir şekilde bıraktılar. Derken adamlardan biri ceketinin önünü açtı, yeleğinin üzerindeki kemere asılı bir kılıftan uzun, ince, her iki tarafı keskin bir kasap bıçağı çıkardı, havaya kaldırdı, ışıkta ne kadar keskin olduğunu kontrol etti. Sonra karşılıklı o iğrenç nezaket gösterileri tekrar başladı, adamlardan biri K.'nın başının üzerinden bıçağı uzattı, o da K.'nın üzerinden diğerine geri uzattı. K. şimdiki görevinin, başının üzerinde elden ele dolaşan bıçağı alıp kendisine saplamak olduğunu gayet iyi anlamıştı. Fakat bunu yapmadı, aksine henüz serbest olan boynunu bir o yana, bir bu yana çevirdi. Tam olarak kendinden bekleneni yerine getiremiyordu, o son adımı atmaya cesaret edemiyordu, resmi makamların bütün işini yapmayacaktı; bu son hatanın sorumluluğunu, bunun için gerekli olan gücün kalanını onun elinden alan üstlenecekti. Bakışları taşocağının yanı başındaki evin son katına takıldı. Tıpkı bir ışığın birden çakması gibi pencerelerden birinin kepenkleri açıldı, bir insan, güçsüz ve zayıf, uzakta ve yüksekte

birden öne eğildi, kollarını öne uzattı. Kimdi o? Bir dost mu? İyi bir insan mı? Gördüklerinden etkilenen biri mi? Yardım etmek isteyen biri mi? Tek kişi miydi? Birçok kişi miydi? Hâlâ yardım gelebilir miydi? Unutulan itirazlar var mıydı? Kuşkusuz böyle itirazlar vardı. Mantık ne kadar sarsılmaz olsa da, yaşamak isteyen bir insanın önünde duramazdı. Şimdiye kadar yüzünü hiç göremediği yargıç neredeydi? Bir türlü çıkamadığı o yüksek mahkeme neredeydi? Ellerini kaldırdı, tüm parmaklarını açtı.

Fakat o anda adamlardan birinin elleri K.'nın gırtlağına yapıştı, diğeri ise elindeki bıçağı kalbinin en derinine sapladı ve bıçağı K.'nın kalbinin içindeyken iki kez döndürdü. K. kapanmakta olan gözleriyle, yüzüne iyice yanaşmış iki adamın adeta yanak yanağa dayandığını ve ölümünü izlediklerini gördü. "Bir köpek gibi!" dedi, sanki utanç kendisinden sonra yaşamaya devam edecekti.